

Марија Ваштаг

КОЗАЧКА КУЋА

БИСТРИЦА

MARIJA VAŠTAG

KOZAČKA KUĆA

Novi Sad, 2013

ISBN 978-86-84891-770

Voz je stajao jedno vreme u polumraku stanice. Zatim je polako krenuo. Ja sam sedela sama. Glavu sam naslonila na sedište. Svetlo nisam palila. Gledala sam u jednu nejasnu tačku a da ništa nisam videla. Posle dve neprospavane noći, zaspala sam.

«Ima kuća
Nema kuća
Kuća kuća
Ha ha ha

Ide kuća
Noga kuća
Trči kuća
Ha ha ha

Nema noga
Ima leti
Krila kuća
Ha ha ha

Krila kuća
Tepih kuća
Motor tepih
Ha ha ha

Baba zove babe viču ne ne čujem o ipak čujem čujem te ne dati da tvoje moje jeste ti dala moje jeste tvoje moje neću ne dati dobro ne razumem neću ne nikad nesmem ne da neću...

Ti pisati pisati schreiben ... ne neću kakav schreiben ich weiss nicht pisati šta ti to meni govoriš ruski pa nepunjemajem kako pa ti znaš lachen kako lachen pa ovo nije lako to treba učiti puno učiti rekao je Lenjin warum lachst du mir pa to je istina ja verujem spasiba punjemajem po ruski ja ljublju... Tamara ti se šališ ne ne mogu ne znam ne pisati pa smeјati svi smeјati se smeјati prst pokazati smeјati ha ha ha...»

Probudila sam se. Nikog nije bilo. Mrak. Unutra i napolju. Prepala sam se. Ukočila. Osetila sam hladnoću. Počela sam da se tresem. Groznica. Cvokot. Zveckanje zuba. Stisnula sam jaknu oko sebe. Nabila se u čošak sedišta.

“Dijana! Gavari čisto po ruski!,,
Da. To je rekao Serjoža. Napisao u rečniku. Meni ga je poklonio. Svoj rečnik. A kupio ga je zato što ne zna mađarski. Nosio ga sebi, jer kako će tamo da radi. Mora da ima. Mora da uči. Prvi put sad ide. A ostavio je kući verenicu. I njoj je kupio takav rečnik, hm, da uči na vreme vengerski. Da, oženiće je. Rekao mi je da hoće. Da je puno voli. Moj mladi, sitan, plavi, plavooki, nasmejani saputnik u kupeu voza od Moskve do Čopa. Mali moj Serjoža, mi se sigurno više nikada nećemo videti. Ni adresu nismo jedno drugom dali, i to smo u priči zaboravili. A ti si mi dao poklon! Neka te Bog čuva, ma gde bio! Tvoj rečnik je svetla

uspomena za mene. Da, pokušaću i da učim! Stvarno! Da te poslušam. Ti si mi ponovo potvrdio moju veru u ljudsku dobrotu, u ono dobro u ljudima. Eto, i to je moja Rusija. Ljudska dobrota, šta je to? Verujem. Želim da verujem. Koja vera ti luda Dijana, koliko su te puta bliski prijatelji ismevali zbog toga, koliko puta si stradala zbog toga? A Serjoža, a Tamara, a Genadij, a...»

«Jadna moja Babuška, kada bi znala šta su oni uradili, kada bi znala šta su hteli uraditi samnom, sa kućom koju si mi ostavila, o moja Babuška, da si ti još živa, da sam te mogla videti... Tvoja kuća, moja kuća... to veliko dvorište, cveće i zasvodjena veranda ispred kuće, taj veliki vinograd, voćnjak i bašta, pa šupa i tavan pun svega na kraju bašte kod ograde, pa tvoj podrum pun zimnice koju si nam spremila, a unutra u kuhinji stari kamin velik kao ceo zid, kako smo se Mama i ja tamo grejale dok si nam ti kuvala i pričala, pa oni metalni starinski kreveti sa slamaricom i moderni kauč jedno pored drugog, i frižider u sobi pun sira i kajmaka što su ti doneli iz kolhoza kad smo mi stigli, a mali radio iznad sobnih vrata koji stalno svira i ponekad nešto govori a ne treba ga ni paliti ni navijati, o kako smo se kupale u kadi koju si smestila u šupi, kako je bilo fino toplo kad si založila šapurike i ugrejala vodu u nekom čudnom bojleru sa malom pipom kroz koju je tekla vruća voda u kadu, o moja draga Babuška, kako smo se onda smejale nas tri...».

«A «tihi» Don do koga sam se nizbrdo sjurila za pet minuta?...

Moj Don, tako čist i tako zelen, sa belim sitnim peskom na obali, kao na Dunavu kod nas, ne drugačije je, lepo je i kod nas ali je pesak siv a ne beo i vidi se da je to moderna plaža a tamo na Donu, sve je tako kako je priroda htela, sa žbunjem, vrbama i brezama, sa gustom nepreglednom šumom koja se prostire na drugoj strani i gde ima i divljači, šumskih plodova, puno pečurki kojih smo se tada toliko najeli, sva ta nedinuta priroda na obe obale reke, čak i u Konstantinovsku, ta reka u kojoj sam se eto sad kada tebe više nema uspela okupati jer je avgust, leto a ne jesen kao onda, Don u kojem se Genadij sakrio i izronio ispred mene dok sam polako plivala i uživala nasred reke, gde me je zabezeknutu iznenada zgrabio i vatreno poljubio a mogla je naići Raketa, to je pravi naziv za hidrogliser, Don u kojem ima toliko riba i tako je providan i čist, oh te sušene ribe koje sam sad jela toliko mnogo, obala Dona gde smo se Genadij i ja sakrili u šašu i vodili ljubav usred bela dana jer nam se činilo da smo sami na pustom ostrvu u divljini, Don kojim sam sama putovala pomalo starinskim brodom jer nisam stigla na hidrogliser za Rostov, brod nije leteo kao Raketa već je ulazio u sva mala pristaništa duž obale, ipak je najlepše pristanište u Konstantinovsku, ni jedno drugo nije tako staro i tako lepo izrezbareno u drvetu, kako su ga samo mogli tolike godine sačuvati, jedino je ta plava, svetlo plava pomalo drečava boja iz ovog vremena, onda je sigurno nisu tako farbali, ili ko zna...

Kako smo Mama i ja očarano gledale grad uzdignut na peščanoj visoravni, na drugoj strani obale. Sedele smo u prastarom autobusu i gledale reku koja se isprečila, a mosta nije bilo. Onda smo videle da su počeli da spuštaju nekakvu metalnu dizalicu, mi nikad nismo videle pontonski most ili kako se to već zove ne znam ni danas, baš sam glupa, kad su tu napravu spustili bila je kao most i autobus i druga vozila su bez problema prošli preko njega, stigli smo kod tebe Babuška, posle pet dana putovanja, ne, ne u utorak uveče smo krenule, a tada je bila nedelja oko podne, znači peti dan, da, da, i ti si se tako smejala i bila si prava baba ruskinja, sa širokim preplanulim licem, svetlim bistrim očima, sedom kosom zalizanom

na potiljku, u crnoj platnenoj odeći. Kako sam te volela, da sam te bar još jednom mogla videti. A već onda si nam pokazivala metalni, zelenom masnom farbom ofarbani krst koji si pripremila za sebe. Rekla si moraš na vreme misliti na sve, jer ćeš inače i ti ostati bez ikakvog obeležja na svom grobu kako su mnogi ostali, da želiš imati krst kad te ionako neće kršćanski sahraniti, da ti nemaš šta da se bojiš kao drugi, da se ti javno krstiš i slaviš Božić i Uskrs.»

«E moj Deduška! Nisam im se dala! Ne! Kako bi im ti pokazao! Kako bi ih ti sve postrojio! Sve do jednog! E, moj deda Klim! Moj veliki deda!»

«...Ko je umro, nije mrtav; on je samo u daljini. Mrtav je, kad je zaboravljen.»

-Ko, kako se zove, jao, kako se zove. Tako je pisalo! Sigurna sam! Bila sam se potresla. Istina je, to je istina. Zato sam i upamtila. Kako se zove, o Bože... Pisalo je:

«Wer gestorben ist, ist nicht todt. Er ist nur fern. Todt ist wenn vergessen wird.»

«A ta lepa stara crkva sa kupolama! To je pravoslavna crkva, rekla si. Ali, mi smo svi hrišćani i to je važno. Sve ostalo nije važno. Da, baš tako si mi onda rekla. I Mami si rekla. Meni si onda rekla u šupi još jedanput. I shvatila sam. Rekla si: To da znaš! Jer to je tako. O Bože, onda je crkva bila fiskulturna dvorana! Svuda su bile strunjače. Bio je čas fiskulture. Neki su vežbali na vratilu. Devojčice su izvodile baletske egzibicije na gredi. Kozlić su preskakali dečaci. Iz centralne najvišlje kupole visio je konopac za penjanje! Baš se jedan dečko penjao! On je naprosto leteo gore! Videla sam! Tolik me je uveo unutra! Sve sam videla.»

«Stigla sam. Još malo i stigla sam. Eto me blizu kuće. Hteli su da me unište. E moj Tolik, ljubav je sad stvarno iza nas. Hteli su i dušu da mi rane. Ne samo telo. I ti si to pustio! A brilijanski prsten! I to si pustio. Sve si pustio! A Soči, hm? A Azovsko more i mi?

Tamara gde si?

«Du musst das alles schreiben Diana, unsere erlebnisse ist ein ganzes Roman, bitte schreibe, du kannst das tun»(Ti moraš sve ovo da napišeš Dijana, naši doživljaji su ceo roman, molim te piši, ti to umeš).

«Tamara, ja sam srećno proputovala put i evo stižem kući, kako da ti to ispričam, imala bih toliko toga interesantnog da ti pričam. Kada si me ujutru ispratila na željezničkoj stanici u Rostovu pre četiri dana, kada smo se onako čvrsto zagrlile kao da je poslednji put u životu, kada sam ti u očima videla koliko si bila dirnuta, umalo nisam zaplakala. Da, ti si me ugurala u voz, ja sam potrčala u kupe i stala do prozora, ti si mi se smešila i ja sam na ivici plača uspela da učinim isto a urlala bih, prozor je bio zatvoren, nisam više ništa mogla reći, ti si nešto govorila i čvrsto stiskala pesnice, da, razumela sam te da moram biti jaka, da, i ja sam te samo gledala onako temeljnu i čvrstu, sa tim tvojim širokim dobroćudnim licem i lepim velikim plavim očima, tvoja plava kosa je vijorila na vetru i onda kad je voz krenuo i kada sam te izgubila iz očiju. Samo sam stajala i nisam mogla da verujem da te više nema, da ja odlazim, a videla sam da Rostovske ulice promiču, da se i Don počinje gubiti, da se ukazuju nepoznati predeli, da povratka nema. Na koncu sam ipak sela na svoje mesto do prozora i nastavila da buljim napolje a da se ništa ne sećam šta sam videla. Ja Tamara ništa nisam videla, ja zaista neznam kakva je priroda na izlazu iz Rostova, ja neznam ni dokle pruga prati Don, ja ništa

neznam a sve sam to prošla i gledala sam. Moja Tamara, neznam kako sam izgledala, neznam tačno ni dokle je to trajalo, mislim celo pre podne, da tako nekako, tek onda sam se probudila iz bunila, postala svesna gde sam, ljudi su oko mene nešto pričali, iznenada sam ih čula, nešto i razumela, o moja Tamara, tako sam bila izgubljena i slaba.

»Ti moraš biti jaka, ti si bila jaka i bez mene, seti se Dijana, ti si jaka osoba koja zna šta je šta, jaka si, uporna i čvrsta» setih se tad tvojih reči. Rekla si: «Oni misle da ideš za Kijev, prema Moskvi si bezbedna, tu ti se nikakvo zlo ne može desiti ako budeš pazila. Putuj mirno, koncentriši se na ono što radiš, izvuci iz pameti sve ruske reči koje si naučila i videćeš, snaći ćeš se, nećeš ostati ni gladna ni žedna jer to znaš tražiti, naći ćeš prenoćište, imaš dovoljno novaca da ne oskudevaš, samo hrabro napred i ništa se ne boj. Nisi upadljivo obučena, ove tvoje široke sive platnene pantalone i siva košulja ne izazivaju posebnu pažnju, imaš belu majicu ispod ako ti bude toplo, torbe su ti isto obične, nemaš sem sata i sitnih mindjuša nikakav nakit, lice ti je duguljasto i pomalo bleožuto kao u Jermenke, a i dugačak nos, mala neupadljiva usta i zelene oči su kao njihove, pa i smeđja ravna kosa, svi će misliti da si Jermenka jer dolaziš sa Juga, ti ne pričaj puno i pusti ih neka misle. Inače dosta ličiš na jednu njihovu pevačicu» rekla si smejući se.»

«Onda, pre deset godina, Mama i ja nismo bile u Moskvi, samo smo po Kijevu šetali jedan ceo dan, nas dve i naši pratioci, braćni par koji nam je priznao da su određeni za naše tajne službene pratioce. Bili su tako neposredni i dragi, bilo ih je stid kad sam im u lice rekla da sam ih otkrila i da znam što čine. U svojoj smetenosti ništa nisu poricali, tako da su zapravo priznali. Čak su nam se i pravdali, što to moraju raditi. Dobili su sve podatke o Mami i o meni sa zadatkom da nas ne ispuštaju iz vida, da budu stalno blizu nas. Da, to su nam sve rekli na ulici u Kijevu, gde ih niko nije mogao čuti. Čak su nam i svoju adresu dali, ali uz uslov, da im jedino iz naše zemlje smemo pisati. Iz Rusije, za vreme našeg boravka, privatan dalji kontakt je za njih bio opasan.»

«Istim vozom sam putovala i sad, isto sam uveče krenula, ne znam samo koji je dan bio, sećam se onda ...»

Onda je bio oktobar, divni sunčani dani miholjskog leta u Rusiji. Posle skoro godinu dana uzaludnog čekanja i već izgubljene nade, iznenada su se javili iz ruske ambasade i rekli, da smo Mama i ja dobile vizu i da za 24 časa moramo stići do ruske granice, inače viza više neće važiti. Radost i iznenadjenje pomešani sa paničnim strahom da nećemo stići, sasvim su nam pomutili pamet. Da, to je uticalo da nismo imale vremena za pakovanje i da smo na polasku izgubili jednu putnu torbu. Bila je to moja torba u koju sam u žurbi ubacila sav naš donji veš i higijensko – kozmetičke sitnice. Tek smo u Kijevu shvatili da je nema. Stigli smo do Čopa na vreme, prešli veliki zid, gvozdenu zavesu. Dok smo tako sedele u voz u i čekale, začulo se neko čudno škripanje i mi smo pogledale kroz prozor. Konstatovale smo, da se naš voz podiže u vazduh. To se radilo zbog prilagođavanja širini tračnica, jer su one u Rusiji mimo standarda i šire nego kod drugih. Tuđi vozovi dodju do granice i gotovo, dalje ne može, dalje ima pruge a ipak nema pruge, nema pruge za njih, za nepozvane, za nepoželjne. Ko li je to smislio? Zato i govore da je tu veliki zid, gvozdена zavesа.

Putovanje je bilo lepo i mirno, u vagonu za spavanje nas niko nije uznemiravao, sprovodnica je bila uvek blizu i stalno spremala čaj, postojao je i vagon za ručavanje sa toplim jelima.

Mama i ja smo stalno gledale kroz prozor da ništa ne propustimo, ni jednu sliku prirode koja se prelivala u bojama oktobra i presijavala na suncu. Obronci Karpata, puni šuma, livada, vodopada, pa zatim pašnjaci, oranice crne ruske zemlje černožoma, pa rečni tokovi, i tako sve u nedogled celi dan. U Kijev smo stigli tek u zoru, imale smo za sobom dve noći i jedan dan putovanja, i puno, puno kilometara.

Pre izlaska iz voza sprovodnica nas je upoznala sa jednim bračnim parom i rekla da će nam oni pomoći jer putuju za Šahtij, a to je na istoj relaciji za Rostov na Donu, kuda i mi putujemo. Ti ljudi su bili naši pratioci po službenoj dužnosti, iako se na prvi pogled činilo da nam sprovodnica čini uslugu. Tako je bilo u ono vreme iza gvozdene zavese, sve je bilo pod kontrolom. Ipak, ti ljudi su nam dobro došli uprkos tome. Bili su naši turistički vodiči u gradu koji nismo poznavali. Uz to, mi smo bile željne što više toga videti za taj jedan dan.

Izašli smo u mrkloj noći na otvorenom peronu i oni su nas vodili do ogromnog staničnog hola preko mnogih mračnih stepenica i prolaza. Bilo je oko pola tri, gluvo noćno doba. Sem nas, nikog nismo videli celim putem, a i u holu je bilo pusto. Prošli smo taj hol i skrenuli u sledeći, jer smo se uputili do čekaonice za strance. Stvarno bi nam bilo jezivo bez njih. Postojala je i čekaonica za domaće putnike, ona je bila u prizemlju stanice, a za strance je bila na spratu. Ko bi sve to znao bez naših pratilaca? Tek u tom drugom holu smo videli ljude, bile su to spremačice. To su bile neke stare žene, vrlo jadno obučene u pokidanoj odeći i crnim gumenim čizmama, sa crnim povezima na glavi. One su čistile sa metlama od pruća i krpama namotanim na štapove, koje su povremeno umakale u stare gvozdene ampere sa vodom. Posle ove zaista tužne slike, koja se nikako nije uklapala u bogato ukrašeni velelepni ambijent stvarno lepe stanične zgrade, popeli smo se na sprat i našli u supermodernoj čekaonici za strance. Tu su sedišta bila kožom presvučena, bio je uključen televizor u boji, što je u ono vreme i u Jugoslaviji bila retkost. Na vratima je celo vreme dežurala uniformisana ženska osoba. Ona je bila čuvar, mi smo bezbedno mogli da se odmaramo, spavamo. Tako smo i učinili.

«A Mama je spavala kao ptica. Mama Ptica. O Bože, kako je bilo zabavno! Ja je budim, a ona spava, sedi i spava, glavu je uvukla u sebe, vrat joj se ne vidi i ne pomiče, sva je nekako okrugla, stopljena. Ja joj govorim Mama, probudi se, idemo za Rostov, a ona spava, Mama guram je ja, a ona pada nekako cela i moram je držati, drmusam je, a ona se njiše levo i desno, i spava. O, kako sam se smejala, kako je to bilo smešno, i Anica i Kolja su se počeli smejati i svi ljudi oko nas, a Mama je i dalje samo spavala i ništa nije čula. Posle mnogo muke nekako se ipak probudila i tako se čudila, nije znala gde se nalazi, a mi smo se svi još neobuzdanije smejali, ja sam ih sve zasmejala, te ozbiljne Ruse, čak i ženu redara! Sirotu Mama, samo je gledala u čudu, ko neko malo dete, moja Mama, moja velika Mama, koja uvek sve zna, koja je uvek u pravu, nepogrešiva Mama, sad bespomoćna kao malo dete, komično!»

U šetnju po Kijevu krenuli smo odmah ujutro. Naši čuvari- pratioci su svoj zadatak obavili pošteno i sa ljudskom toplinom, poštedeli nas opasnosti kojih uopšte nismo bile svesne. To smo shvatili tek kasnije. Ona se zvala Anica, imala je pomalo strogo, vojničko držanje, ali je u osnovi bila nežna. Bila je nižeg rasta, punačka žena srednjih godina, plave kose, plavih

očiju, okruglog, rumenog lica, punih usana. Kolja, njen muž, bio je visok, krupan, vitak stariji čovek, smeđe kose i smeđih očiju, miran, strpljiv, ozbiljan.

U grad smo krenuli metroom. To je za nas dve bilo sasvim novo iskustvo, nikad ranije nismo videle čak ni pokretne stepenice, jer nas nije zadesio put na moderan i razvijen Zapad. Tako smo se uverile, da je tehnološki razvoj stigao i u Rusiju, da su razvijali društveni standard kao primarniji od ličnog. Stigli smo u centar i oni su nas povelili u obilazak. Videli smo divna crkvena zdanja i velelepne izuzetno održavane stare dvorce, sve same stilske građevine. Dan je bio sunčan i topao, bilo je prijatno šetati širokim trgovima i šetalištima punim zelenila.

«Onda si ti izazivala Anicu i govorila, da u celom gradu nije baš sve tako sjajno i bogato i da želiš videti i nešto drugo. Pa si videla knjižaru i htela tamo ući, i ušli ste, i htela si kupiti salvete i papirne maramice i toalet papir i rekli su ti da nema i ti si samo gledala. Pa si kupila neke knjige koje je Kolja posle vukao ceo dan po gradu, siromah dobar čovek, da, baš ti je na početku puta trebao platneni povež i zlatotisk Dostojevskog i Tolstoja, plašila sam se da neće biti kad se vratim, nije bilo ni salveta! Platila sam na blagajni, koja je to bila blagajna! Kolja je bio pored mene, da mi pomogne. Blagajnica je sedela i pred sobom imala igračku za čas matematike – kuglice koje smo bacali tamo amo, kad smo bili u prvom razredu. Kad je počela i ona da bacaka brзом brzinom te velike i male kuglice i izgovorila cifru za plaćanje, ja umalo nisam od zaprepašćenja isпустиła novčanik, gledala sam je zapanjeno. Kolja je mislio da nisam razumela, pa me počeo pravdati blagajnici, rekao je da sam strankinja. Ona je nezainteresovano gledala i ništa nije rekla. Kolja je ponovio cifru i ja sam platila. Ona je ispislala blok i bez reči ga pružila. Pa šta je ovo Kolja pitala sam. Pa to se zove abakus, ako se dobro sećam, ali kakva je to blagajna? Mi to zovemo ščoki, ja ne znam šta je abakus, to je ščoki i kod nas je svugde tako, mi tako platimo račun u svakoj prodavnici, objasnio mi je on.

A kad sam se setila da nemamo gaćica! To je tek bilo! Išli smo u robne kuće – univermag, da tako se zovu – i ušli smo i činilo mi se da smo u magacinu a ne u robnoj kući, stvarno, i prodavačice nisu bile u uniformi nego kako koja i još u zepama i papučama, neke sa maramom na glavi, čudno mi je bilo. A tek gaće, svugde samo starinske roza gaće sa pumparicama one ko moja Baba što je nekad nosila, onda smo našli neke svile i to isto jako starinske sa nogavicama i morale smo kupiti jer smo u Rusiji bile bez gaća, samo u jednim gaćicama na sebi i Mama i ja, ni jedne više, sve smo izgubili u torbi, strašno i smešno, baš smešno, ja u starinskim gaćama svilenim, o Bože moj, dobro smo i to našle, kako bi tek bilo u roza pumparicama, to bi tek bilo, onda bolje bez gaća, kao što su išle one Babe kod Babuške...Jao! Kako bi bila seksi ženska, da sam navukla pumparice ispod tesnih letnjih farmerica! Ne! Uopšte se ne bi ocrtavale, taman posla, niko ih ne bi primetio, ha ha ha!!!»

Doručkovali smo i ručali u samoposluzi u nekoj ulici u koju smo dospeli tokom šetnje. Na pultu su stajala razna jela – boršč, šči sa lisnatim pirogom, kupus sa kobasicom, slani kras-tavci i druga jela, zatim velike krofne sa pekmezom, piroške sa sirom i drugi slatki kolači, za piće čaše napunjene čajem ili belom kafom, a u flašicama šči sok i kvas. Jele smo ono što su nam preporučili naši pratioci i prijalo nam je.

Samoposluga je bila puna ljudi, nalazila se u jednoj ulici dosta udaljenoj od centra. Stolovi su bili pokriveni ultrapastom svetlih boja, bez stolnjaka. Stolice od istog materijala. Ručak je takodje bio u sličnom ambijentu, u nekom drugom kraju grada gde smo dospeli gradskim

trolebusom. Bila je pauza za ručak, ljudi su žurili u restorane, svugde je sve bilo puno. Tokom obilaska Kijeva, iako se to nije uklapalo u predviđeni tajni program naših pratilaca, uspele smo da odemo i vidimo najstariji sirotinjski deo starog grada, sa veoma starim, oronulim drvenim kućama i uzanim ulicama. Onakvim kakve je opisivao Dostojevski, pomislih. Bilo je to u jednom udaljenom delu grada gde smo dospeli kasno popodne. Tu smo završili našu šetnju i metroom pošli natrag do vozgala – željezničke stanice.

Kada smo stigli, bilo je već veče i morali smo požuriti da overimo karte za nastavak puta prema Rostovu na Donu. Bio je to voz za Baku, prepun putnika. Pošto Kolja i Anica nisu dobili mesto za Šachtij u našem kupeu, Mama i ja smo se morale oprostiti od njih i poći same u svoj vagon. U stvari, oni su završili svoj zadatak. Dalji nadzor je dobio sprovodnik vagona.

«Pruga Kijev – Baku, voz za severni Kavkaz, za Rostov, za Azovsko more, za Baku, Kaspijsko more... Unutrašnji saobraćaj, putuju građani zemlje a ne stranci, putuju sa pasošem a nisu stranci, moraju dobiti pečat odobrenja za putovanje u svom pasošu kao stranci, kao i mi. A, da, onda su nam rekli, sprovodnik je rekao, i u tim vagonima je bilo sprovodnika u svakom vagonu kao u Puškim ekspresu, on nam je rekao da mu moramo predati kartu, da će ih vratiti kad dodjemo u Rostov, rekao je da sad odmah moramo doći kod njega prvo po krevetninu, ali da prvo smestimo svoje stvari i onda je podigao poklopac sedišta sanduka, da bio je kao sanduk za drva u staroj babinoj kuhinji i stavio je naše torbe i pritisnuo i rekao da će se izravnati kad sednemo da ništa ne brinemo i onda me je povukao u hodnik i Mama je išla zamnom i došli smo u njegov magacin i tamo je bilo puno veša i dušeka i lepo je mirisalo na čisto i dao nam je dva dušeka plavi su bili sa belim cvetovima i jastuke je dao i ... baš je lepo mirisao onaj čaršav koji sam ja dobila i jastučnica... i deke smo dobili jedva smo sve odnele tamo a oni su već sve pres vlačili i nameštali krevete oko nas i iznad gore i okolo pa smo mi sele na sanduk i nismo znale šta ćemo sa tim svim stvarima u rukama i onda je ona debela vesela žena do Mame gurnula mene i pokazala da ustanemo i govorila da će pomoći i povukla dasku sa pregrade naglim pokretom i ona je pala skoro na moju ruku i to je bio moj krevet i namestio je nešto ispod daske jedan čovek i pritisnuo i nasmešio se i rekao je u redu i onda sam ja pravila krevete kako su i drugi i rekla sam Mami da legne jer su već oni legli i debela žena isto i onaj muškarac i ja sam se popela gore i legla i bila je samo jedna mala daska i tu muškarac i gleda i preko isto muškarac a veliko svetlo je sprovodnik ugasio i samo malo ljubičasto svetlo i ja tu i oni gledaju i svi su blizu i treba spavati... Sanjala sam da padam, da ležim na polici u ormanu, da je Mama na donjoj polici, neki veliki orman, čudan orman, i polica se otkočila i ja ne mogu da se uhvatim i vičem Mama, Mama beži ubiće te i probudila sam se i svi su spavali i još je bila noć i tišina i ja sam gledala dole Mamu i ona je lepo mirno spavala i neki su hrkali i ja sam zaspala i jutro je bilo tako sunčano i lepo...»

U vozu kojim smo se vozili do Rostova nije bilo kupea. Ceo vagon je bio uređen kao kupe, da bi se prostor što bolje iskoristio za dugačke relacije na kojima se spavanje podrazumeva, jer se putuje i dan i noć, pa i više dana. Bilo je dosta prozora, ali se nije mogao ni jedan otvoriti. Bili su to ruski prozori. Samo ovi nisu imali fortočku. O provetranju je brinuo sprovodnik, željeznički službenik zadužen za taj vagon. On je brinuo i o kartama, o krevetnini, posluživao čaj koji je spremao u samovaru. U svaki vagon moglo je stati bar trideset putnika. Tako je bilo i u našem. Zatekli smo šarenilo ruskih, jermenskih, kirgizskih, azerbejdžanskih, mongolskih, tatarskih, arapskih...lica. Bilo je i žena i muškaraca i dece, a

među njima nas dve sa minimalnim znanjem ruskog jezika. Putovanje je započelo noću i takođe se završilo kasno uveče. Pošto smo noć prospavale i dobro se odmorile, bile smo spremne i radoznale za drugi deo putovanja.

Doživljaji su počeli već sa doručkom. Pošto su svi videli svakoga, svako se trudio da se prilagodi situaciji i čini isto. Tako smo svi u isto vreme prionuli da jedemo, svako šta je imao. Mi smo izvadili preostale domaće kobasice koje su zamirisale na beli luk i dimljeno meso, ljudi su počeli da gledaju prema nama jer su pretežno jeli neka peciva i kolačiće, poneko neku konzervu. Pošto je Mama to primetila, brzo je sve nasekla na sitne komade i počela da nudi ljude. Oni su je iznenadjeno gledali, ali su na kraju skoro svi uzeli i zadovoljno jeli. Posle su oni nas počeli da nude i tako smo se malo po malo opustili i zbližili. Sprovodnik je donosio čaj, svi smo pili i smešili se. Potom je jedna žena u godinama, velika i debela, sa sedom trajnom, širokim crvenim licem i smeđim očima, brzo počela nešto Mami da priča i da se smeje. Ništa je nismo razumele, ali smo se pomalo u panici i mi smešile njoj. Onda je jedan mladić ustao sa sedišta koje je bilo u prolazu, ispod prozora sa strane, i dodirnuo mi ruku. Ja sam ga pogledala. Bio je plavokos, plavih očiju, bledeg lica, sa kozjom bradicom, srednje visine, sitne gradje.

«Slušajte, poslušajte, ovo je za vas!» rekao je uzbudjeno i uplašeno. U ruci je držao jedan papir koji je pomalo podrhtavao. Svi su ga iznenadjeno pogledali. Nastala je tišina, iščekivanje. On je podigao papir i počeo da čita neke stihove:

«LETNJE VEČE

Kišne kapi.

Guste.

Padaju mi u oči

I teku niz obraz

Kao suze.

Ti mi šapućeš.

Da, šapćeš ...

Čujem tvoj glas.

Zar sanjam

To ja o tebi?

Kiša.

Vetar.

Poznati zvižduk voza

Koji nestaje u noć.

Koraci.

Odzvanjaju pločnikom.

Ja i moji koraci

Sami - bez tebe.»

Iako ga nisam razumela baš najbolje, shvatila sam da je to nežna, emotivna lirika. Kada je pročitao svoju pesmu, on me je zaneseno i sa iščekivanjem pogledao. Ja nisam shvatala o čemu je reč. I dalje je vladala tišina, ljudi su delovali nekako zamišljeno i pomalo melanholično, sve dok se iznenada debela stara žena nije počela glasno smeјati. To je u momentu preseklo doživljaj i svi su se počeli smeјati zajedno sa njom, došlo im kao olakšanje, beg od ozbiljnih životnih tema. Na to je mladić zbunjeno sagnuo svoju glavu i brzo seo natrag na svoje sedište.

«On se zaljubio, on vas ljubi, ta upoznajte se!» vikala je raspoloženo stara žena. Ustala je, prišla i povukla me prema mladiću. Tako nas je upoznala. Zvao se Arakel. Bio je pesnik, Jermenin, neoženjen, iz nekog grada na Kavkazu. Putovao je kući. Moja Mama je sve to posmatrala smeškajući se. Ja sam bila zbunjena isto kao i pesnik. On mi se smeškao i uporno me gledao. Ja sam zbunjeno uzvraćala, jer sam bila dirnuta njegovim izlivom nežnosti. Delovao je zaista nežno, pesnički, tako da sam se ja na momenat osećala čak nekako gruba u odnosu na njega. Poželela sam da budem finija, nisam bila zadovoljna sobom. U tom trenutku sam htela postati naročito nežna, jer mi se činilo da jedino tako zavredjujem biti predmet njegovih stihova. Zapala sam u nekakvu emotivnu zbrku. Stidela sam se i sasvim zbunila.

Uprkos tome, izenada sam osetila nečiji pogled, žario mi se potiljak. Okrenula sam se i susrela se sa netremičnim pogledom jednog mladog crnog muškarca. U momentu sam vratila pogled na pesnika, jer sam se neobjašnjivo osećala krivom. Ja tada još nisam znala za vekovnu borbu i takmičenje Jermena i Azerbejdžanaca. To sam tek kasnije saznala tokom boravka u Rusiji. Sticajem okolnosti, jedno takvo takmičenje počelo je ovde u vozu, a da ja to odmah nisam znala, iako sam predmet bila ja. Takmičili su se Jermenin Arakel i Azerbejdžanac Valid iz Bakua.

Valid je bio sasvim drugi tip muškarca od Arakela. Visok, vitak, gibak kao panter. Da, stvarno me je podsećao na pantera. Lep, neobično lep, sa sjajnom preplanulom kožom na ovalnom i profinjenom licu, sa lepo izvajanim nosom i usnama, crnom sjajnom kosom i smaragdno zelenim očima, dugih trepavica. Zubi su mu bili kao biseri, beli i lepi. Netremice me je gledao i hipnotisao tim tako čudno zelenim sjajnim očima. Ja nikada nisam videla takve oči i takvu boju očiju, ni osetila takvu dubinu pogleda. Kada je došao bliže i stao pored Arakela naspram mene i on, Mama je shvatila i osetila opasnost, okrenula me je prema sebi i šapnula mi da se moram pričuvati. Jedno vreme smo zbog toga nas dve tako okrenute razgovarale i to sasvim tiho, da nas niko ne čuje. Tako smo pokušale dobiti u vremenu. Ali, sve je bilo uzalud. Obojica su bili uporni, nešto su jedno drugom govorili i gestikulirali, mi ih nismo razumeli. Na kraju sam shvatila, da su se dogovorili, da će se pojedinačno na smenu samnom družiti, razgovarati. Tako je bilo sve do večeri i do Rostova. Obojica su nam pomagala kada smo tamo izašle po kiši koja je lila. Oni su zajedno trčali sa našim torbama u rukama sve do stanične zgrade. Tu su se oprostili od mene i od Mame i potrčali natrag u voz. Oni su nastavili svoje putovanje. Mi smo stajale tamo same i gledale u osvetljeni voz koji prolazi.

«Te smaragdne oči, kakve oči, nikada ih neću zaboraviti, hipnotisale su me ali nisu uspele, ili jesu? Ne nisu, ali te oči, on, čudno, tako dubok pogled još nisam srela, te neobične, divne zelene oči, bila sam ushićena, da da ali... onda sam se setila da su kao mačke, da me plaše, uplašila sam se, a stalno sam ih gledala kao i on u moje i kao da smo stalno nešto tražili, onda sam pročitala požudu ali opet i neku snagu divljine, nešto neobjašnjivo i to me je vuklo

da još gledam, pa sam se osećala kao divljakuša koja gleda u divljaka, ženka u mužjaka i sve mi je bilo strašno i uplašila sam se i setila Jermenina Arakela, tako nežnog, i onda opet gledala u Valida i gledala kao on mene. Njega sam razumela kad je pričao, a sa Arakelom sam se tako teško sporazumevala. Ne razumem, tako je bilo. Sve sam razumela i da je elektroinženjer koji privremeno radi u Rumuniji, da putuje kući na godišnji odmor, da je momak, da mu se sviđjam, da me zove i da će me čekati u Bakuu, da dodjem što pre, da je Azerbejdžanac – Azerbejdžanlilar, da govori azeri jezikom, da ispoveda islam i veruje u Alaha ali je i član komunističke partije jer je njima to dozvoljeno... sve sam razumela i upamtila ... Beli grad Baku na Kaspijskom moru, mermerni grad...»

Kada je voz prošao, nas dve smo ostale u mraku perona. Pošle smo u staničnu zgradu. Bila je noć, tražili smo hotel da prenoćimo. Put smo mogli nastaviti tek ujutro. Pronašli smo jedan pristojan hotel u blizini željezničke stanice i ušli unutra. Na recepciji su radile dve lepo doterane sredovečne krupne plavokose žene. Pitala sam za sobu. One su shvatile da smo strankinje i radoznalo nas odmerile

«Pasport!» tražila je jedna od njih. Mi smo im dali.

«Vi jugoslovenke?» pitale su začudjeno i smešile se.

«Da» rekla sam.

«Ima soba, lepa soba sa televizorom u boji i kupatilom. Vi niste gosti Inturista, ovo je hotel za goste Inturista, ali mi ćemo vam dati jednu sobu. Već je kasno, neće doći drugi gosti, samo se vi lepo odmorite. Kuda putujete dalje?» Rekla je i pitala jedna od njih.

«U Konstantinovsk. Znete gde je to, kada se može putovati, gde?» mučila sam se ja sa odgovorom.

«Ujutro ćemo vas probuditi u sedam sati i sve ćete stići. Idite sada na peti sprat, tamo je lift!» i pokaza u jedan kraj hola.

Mi smo zgrabile naše velike torbe i krenule prema liftu. Tada su obe žene pritrčale i skoro u glas počele da govore:

«A ne, putne torbe ne, to ćete ostaviti ovde u garderobi, to se ne nosi gore, teško je.»

Nas dve smo se u čudu zgledale. «Ne nosi gore? Pa tu su nam stvari, spavaćice, veš, pa mi putujemo danima, to ne može!» rekla sam pretežno srpski.

One su htele dohvatiti torbe, nisu me razumele. Nas dve smo se suprotstavile i ja sam rekla: «Njet! Pasport hoću, ne spavati!» i mi smo čvrsto držeći teške torbe, krenule natrag prema recepciji.

One su se iznenadile i počele brzo došaptavati. Onda me je jedna od njih zaustavila i skoro besno rekla: «Idite, spavajte!»

Mi smo na to, olakšano izustile «Spasiba» i sa torbama ušle u lift. Povezle smo se do petog sprata i na izlazu iz lifta susrele jednu sredovečnu, onižu, debelu plavušu.. Ona nam je poželela dobro veče i predstavila se kao dežurna za naš sprat. Otpratila nas je do naše sobe i uvela nas unutra. Soba je bila topla i moderno uredjena, sa televizorom u boji i lepim kupatilom, u kojem smo se obradovali toploj vodi i ispravnim instalacijama. Dežurna je bila svo vreme kontrole sa nama, a onda je ponudila topao čaj, ako želimo. Otišla je i veoma se brzo vratila sa finim čajem i kolačićima na tacnici. Mi smo se iznenadile i zahvaljivale. Čaj je širio vrlo prijatan miris i mi smo ga onako toplog srećno srkale i grickale fino pecivo. Žena se pomalo smeteno nasmešila i reče: «To su moji kolačići, to vas ja častim.»

Mi smo se isto smeškale a ja sam se setila nečeg, pa sam otišla do svoje torbe. Tu sam pronašla paketić žvakaćih guma i poklonila njoj i njenoj deci. Ona se veoma obradovala i više nije krila da nešto želi od nas, jer je odmah progovorila:

«Imate li nešto iz Jugoslavije? Lep ženski donji veš, kombinezone, grudnjake? Imate li bluze, majice, lepe cipele? Vi imate tako lepe stvari tamo kod vas. Čula sam da je sve ko na zapadu. Ja hoću da kupim, ja imam nova-ca, ne brinite! Vama sigurno trebaju rublje, ako ih do sada niste razmenili? Dok je brzo govorila, prišla mi je i pipnula džemper koji sam imala na sebi, uz reči: «Kako je ovo lepo! Vi možete kod vas kupiti drugi kad se vratite kući. Prodajte mi ga, dobro ću platiti! Za moju kćer, sad će imati rođendan!»

Bila je tako iskrena, da sam se sažalila. I Mama ju je zbunjeno gledala.

«Skoljko?» pitala sam je i pokazala na svoj džemper. Rekla je neku veliku svotu i pitala me, da li je dosta. O cenama nismo znale ništa, samo to da je sve što je modernije, skupo, jako skupo. Rubalja smo imale veoma malo, deviza isto malo. Odlučila sam da je obradujem i počela da skidam svoj džemper. Ona me je gledala razrogačenih očiju, nije mogla da veruje. Rekla sam, eto tvoj je i tražila novce koje je ponudila.

«Odmah, odmah, evo trčim da donesem!» i sva uzrjana istrči iz sobe.

«Trebaju nam rublje, ko zna kako stoji naša Baba Giza, ne možemo tražiti da ona finansira nas, bez obzira što smo njene gošće. Kad ga već toliko želi, neka joj, nisu to tako male pare, to je isto kao vozne karte za nas dve od Kijeva do Rostova, ta čula si koliko su platili Anica i Kolja?» rekla sam Mami i prekinula da govorim, jer je dežurna već utrčala u sobu i pružala mi novac. Ni novce nismo poznavali, još takve nismo videli, ali ja sam ih uzela i nije mi bilo žao, taman i da me prevare. Neka joj, mislila sam, za njenu ćerku je, neka se raduje. Pružila sam joj džemper, ona ga je radosno uzela i stisnula na grudi uz reči:

«Kako mekano, toplo, lepe boje». Sva je sijala od sreće.

«Imam još nešto za vas» rekla sam i počela da preturam po torbi. Našla sam kombinezon i grudnjak i pokazala ga, jer sam videla da je njen broj. Ona je odmah vadila novce iz džepa i sa iščekivanjem na licu pitala, da li nam je cena koju je kazala, dovoljna. Rekle smo da jeste, uzele novce i ona je sva srećna sa svim tim stvarima izjurila iz sobe.

«Kako se raduje! Tako je bilo kod nas posle rata! Ja sam se radovala kad sam kupila neku vunenu deku i iz nje sebi sašila moderan zimski kaput! Svi su me pitali odakle mi?» reče Mama zamišljeno i nastavi «ionako smo sve planirali ostaviti, dati na poklon, zato si i kupila stvari od brata i sestre, sve te farmerke i majice i džempere. A Baba Gizi ionako trebaju samo papuče i grudnjak najveći broj, drugo neće uzeti, nego ćemo nekome dati». Pošto smo popile čaj, počele smo se spremati za počinak, kada začusmo kucanje na vratima. Otvorile smo i ponovo ugledale našu dežurnu.

«Izvinite, dežurne na recepciji vas pitaju, nemate li još žvački, ili čokolade, farmerke, nešto još za prodaju? Hoćete li se ljutiti ako dodju da vas vide?» pitala je.

Mi smo se malo zgledale, ali smo joj rekle da dodju. I došle su, a ja sam na krevet izvadila sve stvari koje nisam namenila za poklon. Rekla sam da biraju šta im treba. Kupile su toliko toga, da nam se ispraznila jedna cela torba.

«Sad ćemo barem lakše putovati dalje, imamo još puno toga i za Konstantinovsk, još tri pune torbe!» rekla sam Mami. Konačno smo mirno pošle na počinak. Kreveti su bili široki i udobni, krevetnina čista i mirišljava. Mi smo dobro spavale jer nas više niko nije uznemiravao do jutra. Probudila nas je ljubazna dežurna i pružila vreo čaj sa kolačićima. Ispratile su nas sve tri, rekle nam kuda treba da idemo. Pre nego što smo se rastale, one su uz

srdačan osmeh upitale, kada ćemo opet doći i dodale na kraju, da uvek možemo tu u hotelu spavati, čak nećemo morati platiti ni tu njihovu nisku cenu, ništa.

Jutro je bilo lepo i sunčano, taksijem smo brzo stigle do avtovogzala za unutrašnji saobraćaj. Bila je to velika stanica, sa puno šaltera za prodaju karata – biljeta, kako ih oni zovu. Obratila sam se jednoj službenici u nameri da kupim dve karte za Konstantinovsk.

Ona me je iznenadjeno pogledala i strogo me gledajući, osorno upitala: «Vi Polka?»

Ja sam ćutala, jer isprva nisam ni razumela šta me je pitala, ali je ona na isti način i još glasnije ponovila pitanje, i ja sam shvatila.

«Ne, Jugoslovenka» rekla sam zučudjeno, a ona sa nekim olakšanjem u glasu, ali jednako strogo dodala: «Morate govoriti čisto po ruski!» i gurne mi dve karte. Platila sam i mi smo izašle da potražimo autobus. Uz malo muke, jer je bila velika gužva i puno vozila okolo, ipak smo se snašle i ugurale u neki prastari autobus, napred sa kljunom, crveno-belo ofarban.

Ličio je na neke autobuse, koje sam gledala u kaubojskim američkim filmovima sa divljeg zapada. Autobus od kadgod. U svakom slučaju, spadao je u autobuske početke. Dobile smo napred mesto. Sedišta su izgledala prostrano i udobno, ali kad smo sele, čekalo nas je iznenadjenje – nabile smo se na neke federe i žice, dobro što nismo glasno zajaukale. Tu nije bilo pomoći, valjalo je izdržati. I izdržale smo, kao i ostali saputnici.

Putovanje je trajalo preko tri sata, bilo je puno malih stanica. Put je bio asfaltiran, ali vrlo neravan. Autobus je poskakivao, činilo se na momente da jašemo na divljem zapadu. Nas dve smo se tome čak i smejale, jer smo bile vesele i dobro raspoložene. Savladale smo neizvesne prepreke, znale da stižemo tamo gde smo krenule. Celim putem smo gledale jako lepu skoro nedirnutu prirodu, šumarke i livade, pa se pojavila i reka Don, onda neka mala mesta, puno raznih lica, lepih mladih Ruskinja, lepih mladića, puno vesele i razigrane dece. Sve nas je to ispunilo radošću, počele smo da se osećamo sigurnije, nekako opušteno. Baba Giza nas čeka, nedelja je pre podne, stići ćemo na ručak, sada više nema problema.

Bilo je prošlo jedanaest sati. Sa obe strane puta bila je gusta šuma i onda se iznenada ukaza neki grad na uzvisini ispred nas. Kada smo se približili, videli smo da je tu reka i da nigde nema mosta. Oko nas svugde šuma, a preko neki šareni grad na visoravni. Na obali reke videla se svetloplavo ofarbana pristanišna zgrada i neki čamci i barkice u blizini. Autobus je usporio i zastao. Nismo dugo čekali. Začuli su se neki potmulji zvuci, kao od neke teške mašinerije koja se pokreće. Onda smo zapazile, da se na drugoj obali spušta velika metalna poluga, tamna, dugačke i široka. Bio je to specijalni most, takav nikad nismo videle.

«To nije pontonski most! Da su barem naši smislili tako nešto i spuštali sa petrovaradinske strane kada su nas izbombardovali neprijatelji za vreme rata!» reče Mama zamišljeno. «Sa Petrovaradina, sa tvrdjave!»

Nameštanje mosta trajalo je oko pola sata, nakon toga smo prešli široku zelenu reku, bila je to reka Don. «Tihi Don, prešli smo tihi Don!» rekla sam Mami i nagnula se prema prozoru, da vidim da li je providna voda. Bila je, duboko se videlo. Na obali se beli pesak svuda okolo presijavao na suncu. Uzbrdo se klimavi autobus teškom mukom penjao, prosto nam se zbog užasne škripe stalno činilo, da ćemo skliznuti natrag u Don. Kada smo se na koncu ipak dovikli gore, ukazala se široka ravna ulica sa velikim zgradama i zelenilom svuda okolo. Kuće su bile sivo ofarbane, tu i tamo se videla plava i ponegde bela boja. Autobus je zaokrenuo i iza ugla stigao do stanice. Iskrcale smo se i duboko udahnule podnevni zrak. Posle toliko sati vožnje i neprekidnog udisanja benzinskih isparenje, ovo je bilo pravo osveženje. Disale smo

punim plućima. Vazduh je bio čist, osećalo se neko prijatno strujanje. To nije vetar nego naprosto širenje vazduha u prostoru.

«To je od šume, jesi li videla, prava divlja šuma svuda okolo!» reče Mama i malo se protegli. «Meni malo liči na doživljaj iz Subotice. Tamo se isto vazduh nekako kreće, osećaš to skoro stalno. Ne stoji, kao kod nas u Novom Sadu. «rekoh ja. Dalje nismo razgovarale, jer smo iznenada shvatile, da se ljudi brzo razilaze. Zbunile smo se. Koga da pitamo, treba brzo, svi će otići.» Primetila sam da nam se približava jedna lepa mlada devojkica. Nju sam brzo upitala za babinu adresu. Ona se nasmešila i rekla, da ide baš u tom pravcu i da će nam pokazati. Kada je videla da imamo torbe, ponudila je pomoć i rekla da adresa nije baš blizu. Dosta smo hodale, skoro pola sata. Išle smo pretežno ćutke, jer jezik nismo znale a devojkica je bila stidljiva i profinjena. Nakon asfaltiranih ulica, stigle smo u isto tako široke i zelenilom oivičene ulice, koje nisu bile popločane. Tada smo zapazile, da nisu prašnjave, iako su bile suve. Teren je bio peskovit. Redjale su se porodične kuće sa okućnicom, bile su lepo okrečene, po dvorištima je rasla loza, imali su voćnjake.

Bilo je podne, sunce je peklo, hodale smo bez jakni a bio je oktobar. «Oktobar, topao oktobar u Rusiji, na tihom Donu» htela sam da kažem Mami, ali sam samo mislila i gledala okolo. Onda je devojkica ipak priupitala kome idemo, i mi smo joj rekle.

«A Babuška Giza! Ja je znam. Moja Baba i moja Mama odlaze kod nje u posetu, one se druže» reče Ira, tako se zvala. Upoznale smo se. Dovala nas je sve do kuće koju smo tražili. Bila je vitka i dosta visoka, jako lepo građena, sa ovalnim svetlim licem pravilnih crta, plavih očiju i pepeljasto plave kose. Uvela nas je kod naše rodjake i ujedno postala moja prijateljica sa kojom sam se družila, jer je bila slobodna i volela da izlazi.

Radosti naše Babuške nije bilo kraja. Stigle smo tek peti dan od početka našeg putovanja i ona je puno brinula. Započele smo naš jednomesečni boravak u mestu koje je više od trihiljade kilometara udaljeno od našeg grada. Bile smo srećne i uzbudjene, pune utisaka i jako radoznale. Posebno ja, mladalačkog ponašanja, bez obaveza, slobodna, razvedena, bez dece. Bilo mi je dvadesetosam godina i želela sam da najintenzivnije proživim svaki trenutak. Posebno tad! Imala sam osećaj da je ceo svet moj, jer sam uspela prevaliti tolike hiljade kilometara da bi videla tihi Don. Sudbina je htela, da mi se za to pruži dovoljno prilike u ovoj tako sunčanoj i izazovnoj sredini.

Već taj isti dan počela su moja kretanja po gradu. Ira je predveče došla po mene i pvela sa sobom. Svaka od nas je govorila svoj jezik, ali smo se mi od samog početka savršeno razumele, bile smo isti tip, volele život, izlaske, kontakte, druženja. Govorile smo, gestikulirale i puno se smejale. Posle šetnje po gradu i poslastičarnice, još isto veče stigle smo i na ples. Bila je to velika dvorana u kojoj su neki momci glasno svirali modernu rok muziku. Ja sam se tome jako obradovala. Čula se vesela graja i smeh lepog mladog sveta, bilo je polumračno. Atmosfera je učinila svoje, osećala sam se opuštenu, kao kod kuće. Tako sam i upoznala mnoge mladiće i devojkice, kasnije društvo sa kojim sam izlazila uz stalnu Irinu pratnju. Kako su dani prolazili, sve više sam se pored Irine sprijateljila sa još dva mladića. Jedan se zvao Viktor, a drugi Anatolij. Njih dvojica su bili prijatelji i komšije. Stanovali su u našem kraju, išli kući u istom pravcu kao i mi, i uvek su me pratili od Irine do Babuškinе kuće, kada smo se vraćali sa plesa, iz bioskopa ili drugih događanja. Često smo išli u bioskop, jer su se filmovi davali od ujutro do uveče i moglo se ući bilo kad, na pola filma, niko se nije bunio, svi su to činili. Najviše su se davali arapski, indijski, egipatski i ruski filmovi, s tim što su strani bili sinhronizovani na ruski. Bili su to pretežno starinski ljubavni filmovi, dok su

domaći bili savremeni socrealistički propagandni filmovi. Rekli su mi da kod njih nikakvih zapadnih filmova nema. Ponekad su im stizali jedino iz Istočne Nemačke, Češke ili iz Jugoslavije, tako su mi objasnili.

Najviše mi je pričao Viktor. On je od njih bio najobrazovaniji i najstrpljiviji. Osim toga, puno je čitao i znao je lepo razgovetno da govori ruski jezik, nije brzao ili gutao glasove. Meni je uvek pričao polako i naglašavao reči, trudio se da me nauči. Bila sam mu jako zahvalna i trudila sam se, jer sam želela da znam što više reči, da shvatim gramatička pravila. Pričao mi je puno o Petrogradu – tada se zvao Lenjingrad. Na rastanku mi je poklonio album sa najlepšim fotografijama svoga grada. On je naime tamo živio, ovde je bio na godišnjem odmoru kao i ja, da poseti svoje roditelje.

«Znaš, kada sam završio srednju školu, mogao sam da biram tri grada, gde želim ići raditi. Svi su bili udaljeni od rostovske oblasti. Izabrao sam Petrograd, jer je najlepší grad u Rusiji. A i plate su bolje i ima više toga modernog da se kupi. Istina, prema Sibiru, bliže Sibiru plate su još bolje, ali tamo nisam hteo.»

Shvatila sam. Bio je uvek vrlo ozbiljan, odmeren, retko se smejao, najviše se samo smešio i kada je pokušavao da se smeje. Delovao je povučeno i pomalo zbunjeno, a ja nisam umela da govorim ruski, pa sam svojim ćutanjem još i podsticala tu njegovu zbunjenost. Viktor je bio srednje visine i gradje, smeđe kose i očiju, pristojnog i nekako ukočenog, učenog izgleda. Delovao je kao neki profesor ili sveštenik. Bio je tehničke struke, završio je tehnikum, tako mi je rekao.

Anatolija je svako kratko zvao Tolik. On je bio sasvim drugi tip od Viktora. Bio je višji i sportski gradjen, trudio se da deluje frajerski, oblačio se moderno, stalno se šalio sa svakim i puno smejao, bavio se sportom. Bio je student na mašinskom fakultetu, ali za učenje nije puno mario. Roditelji su mu bili bolje situirani, imali su auto – ne moskvič, nego skuplju ladu, pa se on često vozio, dolazio po nas, vodio nas van grada u kafanu. Imao je preplanulu kožu, duguljasto lice, plave oči i plavu dužu talasastu kosu. On je stanovao najbliže meni, u kući, preko puta od Babuške, tako da mi je mogao i sa prozora vikati i mahati, što je i učinio. Stanovali smo na raskrsnici, njihova kuća je bila sa donske strane. Tu je ulica bila vrlo strma i mi smo svi uvek trčali po njoj do Dona.

Do obale je normalnim hodom trebalo pet minuta. Tamo su prvo nailazile ušorene kuće u nepopločanoj širokoj peskovitoj ulici. Zatim se prostirao prirodni zeleni pojas – gusto žbunje vrlo velike visine, breze i vrbe, šaš, neko drugo rastinje i šiblje, trava, a uz samu reku beli sitan pesak celom dužinom. Do same vode su vodile ugažene staze ribolovaca i kupača, često je trebalo razgrtati rastinje koje niko nije kidao, nego su ga naprotiv, svi čuvali. Taj svet tamo, čuvao je svoju prirodu sa oduševljenjem i zato je delovala tako bajkovito i čarobno. I reku Don su čuvali. Napajanje stoke je bilo zabranjeno, nikakav otpad se u nju nije bacao. Nikad nisam videla tako zelenu i tako čistu reku kao što je Don. Uz to je Don bio krcat ribom, koju su ljudi vredno lovili i usoljenu sušili u prirodnim sušarama. Bila sam u prilici, da jedem tu ribu kod samih proizvođača. Samo se skidala osušena riblja koža i jelo je bilo tu, meso posebnog ukusa i mirisa.

Anatolij je jako voleo život i stalno je smišljao neke zabavne programe. Pošto je imao dosta novaca, on je uvek najviše častio celo društvo. Videlo se, da su svi drugi manjih mogućnosti,

da žive skromnije, a on je bio kavaljer. Tako nas je jedne večeri odveo u gostionicu izvan grada. Bila je lepo uređena, svugde su bili skupi stolnjaci narodne radinosti, zidovi su bili ukrašeni nekim starim slikama – lepih pejzaža u ulju i motiva iz lova. Tu je bilo malo gostiju, jer je sve bilo jako skupo.

Naručio je osvežavajuće piće po imenu «Ararat» i mineralnu vodu istog naziva. To je čuvena voda iz Savropoljskog kraja na Kavkazu. Konobar je doneo flaše i Tolik nam je smejući se, svima sipao u čaše. Onda je jednu flašu koja se ispraznila, neprimetno velikom brzinom sklonio do svog tela ispod stola. Sedela sam preko puta njega, Viktor do mene sa desne a Irina sa leve strane a Tolik je bio okružen ostalim društvom. Sem mene svi su se neprekidno smejali, jer su znali šta sledi. Tolik je izvadio iz unutrašnjeg džepa svog sakoa jednu manju belu flašu i brzo sipao njen sadržaj u pripremlje-nu. Radio je munjevitom brzinom, tako da je ta bela flaša u drugom trenutku ponovo bila u džepu. Onda je hladnokrvno stavio tamnu flašu ponovo na sto. Tek tada se zaorio pravi smeh, kao posle neke dobre ispričane šale. Svi su sem mene brzo popili svoj sok, jer su čekali novi iz Tolikove flaše. On im je sipao, i nikakvih uočljivih promena u čašama nije bilo. Bezbojne tečnosti.

«No Dijanočka, šta čekaš? Brzo popi! Ti danas nisi žedna?» pitao me je smejući se i gurnuo bliže čašu, da pijem. Isto su mi počeli nuditi salon bombone, kako smo ih mi kući zvali, one što se kupuju po vašarima i imaju fini fil, neki su ih zvali filovane. Društvo je grickalo te bombone, brzo su nestajale. Uz bombone išlo je piće, votka bez boje i mirisa, ruskaja. Ja sam odpila samo malo od svog soka, ali sam počela da shvaćam. Na ovaj način zavarali su milicionera koji je sedeo sam u uglu i posmatrao goste u kafani, čuvao red do zatvaranja u deset sati.

«Tako je to kod vas, milicija dežura u kafani?» upitah.

«Da, stalno, jer je zabranjeno da se puno pije, zato je votka skupa. Mi smo kupili u dućanu gde je isto jako skupa, a ovde je tri puta više. Pošto smo mi mladi, mogu i da nam nedaju, nema veze što imamo novaca» objasnio mi je Anatolij stručno, ali tiho.

Već tada se videlo, da voli da pije ali, izuzev Viktora, ni drugi nisu bili izuzetak. Nisam bila ovaj put ni ja, jer su mi sipali deo u ispražnjenu čašu i tražili da držim korak. Trudila sam se, da ih prevarim, ali sam ipak ubrzo osetila da me votka hvata, i to sve više i više. Srećom, Anatolij je naručio i večeru, rekao je da časti za rođendan, nisam sigurna da li se šalio ili govorio istinu. Poslužili su čuvene peljmene – kuvane knedle sa mesom, jako ukusno jelo i uz to salatu od pečuraka i slane krastavce. Pili smo poznato kavkasko vino po imenu «Čihir». Tolik je bio sve veseliji, gledao u mene, namigivao i nazdravljao neprestano. Na kraju jela došao je i desert – slatko od borovnice, a posle toga ponovo votka dok ju je bilo u flaši. Sedeli smo do zatvaranja, onda je trebalo ustati i kranuti napolje. Tu su nastali problemi, jer je votka učinila svoje. Pošto su svi jedva hodali, zagrlili su se uz gromoglasan smeh i sve tako zagrljeni stigli do vrata, pa izašli napolje. Ira i ja iza njih. Milicioner i konobar su nas ćutke posmatrali.

«Ala smo ih zavarali! Super nam je uspelo! Tako mi njih stalno predjemo! Ti nemaš pojma kakve su kod nas velike kazne za pijanstvo! Ako te uhvate i nemaš para, moraš u zatvor i tri dana kopaš kanale, tucaš kamen!» govorio je pobedonosno Tolik, a društvo ga podržavalo i smejalo se bez prestanka. Razumela sam. Tako pijani, svi smo se ugurali u ladu i Tolik nas je vozio neravnim neasfaltiranim mračnim ulicama prema gradu, zatim je nadomak centra skrenuo i zaustavio tek u njima poznatom mračnom šumarku pored Dona. Izvukli su iz lade i

onako teturavo zaputili u poznatom pravcu, mrak im uopšte nije smetao. Stigli smo na skrivenu livadicu zaokruženu žbunjem. Tu se nalazilo jedno veliko drvo u sredini, sa širokim krošnjama. Dovukli su se do njega i stropoštali na zemlju, uz ciku i viku, valjanje po gustoj travi. Samo smo Viktor i ja stajali i gledali ih.

«Nebojte se, daleko smo, niko nas ne vidi i ne čuje, ovo je naše staro skrovište! Tu smo slobodni, možemo mirno da pijemo, da spavamo, nema veze, sve što želimo, ovo je naše mesto!» vikali su nam složno zajedno sa Tolikom, pa smo i mi seli.

Veče je bilo prijatno, nije bilo hladno, bili smo dobro obučeni. Nastavilo se sa votkom. Smejali su se i pili sve dok nije nestala i zadnja kap. Tek onda su se setili da bi trebalo krenuti kući. Uvukli smo se ponovo u kola i Tolik je krenuo polako. Počela je pesma, Ira je imala divan glas, ostali su je pratili. Pevali su romansu «Sličanka». «To je naša pesma» vikne Tolik meni i nastavi da peva. Ja sam slušala i uživala. Bila sam polupijana, osećala sam težinu u nogama, ali sam se opustila i radovala što sam sa njima.

Stigli smo do grada, društvo se opraštalo i jedan po jedan odlazili na spavanje. Na kraju smo Tolik i ja ostali sami. On je nastavio da peva sve do kuće. Tu je zaustavio auto. Izašla sam napolje, ali je on bio brži i za tili čas se stvorio pored mene. Ja sam krenula, ali me je on uhvatio za rame i zaustavio. Stao je ispred mene.

«Dijanočka, milot Dijanočka» reče i privuče me k sebi, blago zagrlji, pa me pusti i zagleda se duboko u moje oči. Ja sam stajala nemo, ništa nisam umela izustiti, samo sam ga gledala i gledala i sve razumela. Ipak sam na kraju izustila «Babuška» i pokazala prema kući.

«Dobro, dobro Dijanočka, idemo» pa je uhvatio moju ruku i poveo me do kapije. Bila je otvorena. Obradovali smo se oboje. On me je nežno zagrljio i pomilovao po kosi, neprestano tepajući: «Dijana, Dijanočka». Osetila sam radost. Poljubili smo se. Sijali smo od sreće, osmehivali se jedno drugom, mahali sve dok nismo otvorili svoja ulazna vrata.

Ušla sam u kuću na vrhovima prstiju, trudila se da me ne čuju. Nisam uspela, i mama i baba su se probudile, pogledale me bez reči, okrenule na drugu stranu i nastavile da spavaju. Ja sam se stropoštala u krevet i srećno zaspala. Probudila sam se jako kasno, bilo je već prošlo osam sati. Bilo me je sramota od mame i babuške, znala sam da će me grditi.

«Tolik ti se sigurno udvara!» reče babuška prekornim glasom. «On je veliki ženskaroš, iako je tako mlad, već je razveden, srećom nema dece! Sada je u vezi sa jednom Jermenkom koja ga vija i kod kuće, to svi znaju. Dolazi ovamo da ga traži, vidim kad ide preko dvorišta u kuću. Tolik ništa ne radi, kući se vucara, neće da studira iako je nekakav student, ali ja znam da ništa ne uči i ne ide na fakultet. Pazi se i čuvaj od njega, on voli i da popije. Njegov mlađji brat nije takav, on je solidan. Valja je Tolika razmazila, prvi sin, njemu sve popušta i daje mu puno para. Ona je neki veliki šef, završila je škole, ima dobru platu. Kažem Valja, to je njegova mama Valentina Ivanovna, upoznala si je, kad je bila tu kod mene. Posle doručka ćemo otići do njih, vodiću i tebe i mamu, pošto nas je pozvala u posetu, pa da se ne uvredi.»

Kada smo prešli kod njih, Anatolij nije bio kod kuće. Valja je rekla da je otišao na fakultet. Ostali smo više od sat vremena, on se nije pojavio. Meni je to u tom momentu odgovaralo, jer sam se posle našeg poljupca plašila susreta. «Dobro, dobro, moram što dalje od tebe, bićemo samo prijatelji, ovo se ne računa, nije se ni dogodilo, to sam ja onako pijana sanjala. Vik-

tor me najbolje razume, najlepše govori, on me uči da pričam, moram se tome posvetiti, biti ozbiljna!» zaricala sam se dok sam ispijala crni ruski čaj.

Kada je posle ručka Viktor zakucao na babuškina vrata i zamolio, da prošetam sa njim, ona se obradovala i izgurala me napolje. «Samo idi, idi i šetaj, lepo je vreme, nemoj žuriti, ostani koliko ti se svidja» reče ona.

Krenuli smo ćutke našom dugom peščanom ulicom polako prema gradu. Zaokrenuli smo iza ugla. Tek tu je Viktor polako progovorio, naglašavajući svaku reč, da bude siguran, jesam li ga razumela. Njega sam razumela od samog početka, iako sam tek tu počela da učim ruski. «Znaš Dijana, idemo do centra. Tu nas čeka Tolik. On me je zbog babuške poslao po tebe. Ići ćemo u bioskop da gledamo jedan dobar film, a posle ćemo u poslastičarnicu, videćeš biće nam fino.»

Ja sam ga zabezeknuto gledala i bez reči koračala pored njega. Stigli smo do centra, Tolik je stvarno bio tamo u poslastičarnici. Uzbudila sam se. Sav moj prethodni mir i sva moja zaricanja, nestala su u momentu. Srećno smo se pogledali, osetila sam njegovo uzbuđenje. Seli smo do njega i poslužili se slatkim kolačićima i kvasom. Ja nisam znala šta je kvas, dok nisam prepoznala da je to naša boza. Stigli su još neki mladići iz njihovog društva i Ira sa njima. Počeli su da se smeju i jedno drugog zadirkuju. Ira je pričala meni. Ja sam se trudila da razumem i nju, ali i da čujem ostale. Više sam osećala, nego što sam razumela, ali mi je bilo vrlo prijatno, kao da i ja pripadam tom društvu već duže vreme. U toku dobacivanja i smeha, Tolik je zaverenički dotakao unutrašnji džep svoga sakoa i pobedonosno se nasmejao. Drugari su ga razumeli i gromoglasno se smejali. Videla sam, da nas svi ostali gosti posmatraju, svi su bili tihi i fini, sem nas.

U bioskop smo ušli na početak filma. Gledali smo neki indijski ljubavni film, ali su glumci pričali ruski. Tolik je seo do mene, uhvatio mi ruku i nije je ispuštao do kraja filma. Kada smo izašli van, prošlo je popodne, bio je sumrak. Otišli smo u obližnji park, pošli do zadnjih klupa i tu seli. Onda je krenula flaša votke od usta do usta. Pili smo i Viktor i ja. Društvo je bilo razdragano, padale su razne šale, zadirkivali su se, grlili, pevali svoju pesmu. Kada je nestalo pića, krenuli smo kući iako je još bilo rano. Na rastanku smo dogovorili program za sledeći dan, jer je najavljeno veliko plesno veče u dvorani doma kulture. Viktor nas je napustio kod svoje kuće, mi smo ostali sami. Anatolij je odmah uhvatio moju ruku, ali sam je ja brzo povukla k sebi.

«Dijanočka, šta ti je?» upita on iznenadjeno. «Ljutiš se na mene?»

«Njet, ali ne možno, to ne dobro, babuška ljutiti na Dijana!» rekla sam ja mojim ruskim jezikom. On nije dalje insistirao, nastavili smo ćutke do babine kuće, do kapije. Onda je samo rekao nežno: «Laku noć milot Dijanočka, lepo spavaj.» I gledao me je tim svojim sjajnim očima, duboko u moje oči. Znam da sam se opet uplašila same sebe i brzo pobegla. Ne sećam se, da li sam išta rekla.

Sutradan je bio petak, program do uveče nisam imala, bavila sam se samo svojim, pokušala da budem onakva, kako priliči i kako se to očekuje od mene. Tako je prošao dan. Samo sam mami i babi rekla, da će uveče Ira doći po mene i voditi me na ples. Baba je bila zadovoljna. Tako je i bilo. Moja drugarica je došla i nas dve smo otišle. U domu kulture je stvarno bilo veselo i živo, svi su plesali i dobro se zabavljali. Obradovala sam se tome, jer i ja volim da

plešem. Orkestar je bio veoma uigran. Plesali smo u grupicama na rok i pop ritmove, a nekoliko puta čak i twist. Ja sam bila srećna i osećala se veoma dobro, iako Anatolija nigde nisam primetila. Svi ostali iz društva bili su prisutni, jedino on kao da je u zemlju propao. Nisam nikoga ništa pitala, niko ga nije ni spominjao. Trudila sam se da ne mislim na njega i sve više i jače plesala. Odjedanput se stvorio ispred nas, doteran, podšišane kose. Rekao je, da je bio u Rostovu na fakultetu, zato je stigao tek sad.

Brzi ritmovi su ustupili mesto laganoj muzici, plesu u parovima. Ira je zaplesala sa svojim mladićem, meni je srce počelo jače da udara, činilo mi se, da će da iskoči, nisam znala kuda da gledam. Tolik je načinio korak prema meni i dodirnuo mi rame, ja sam ga pogledala, on mi se smešio, uhvatio mi ruku i povukao me prema plesačima. I tako je stvarno počelo. Držao me je čvrsto, dobro je plesao. Odmah je počeo da mi šapuće u uho i da mi tepa: »Dijanočka, moja milot Dijanočka«. Ja sam uzbuđeno disala, osećala sam njegov dah na vratu, u ušima, on me je sve više privlačio k sebi. Dugo smo tako plesali, ja sam se prepustila igri i njemu, on je vodio i ja sam to i želela, znala sam to tad već sasvim jasno, tu se više ništa nije moglo promeniti, mi smo se želeli. Odveo me je u njihovu kuću, gore u potkrovlje gde je bila njegova soba i ja sam tu noć postala njegova ljubavnica. Bili smo stvarno sretni što se sve tako desilo, preuzeli smo sav rizik, posebno ja. Rekao je da ništa ne brinem. Nisam ga sasvim razumela, šta je mislio, ali to meni više nije ni bilo važno, ja sam bila srećna.

Shvatila sam ga tek sutradan, kada je zakucao na babuškina vrata i ušao unutra. Ja sam ga iznenadjeno gledala, želela sam da mislim, kako ga je mama poslala po nešto kod baba Gize, iako sam osećala da nije tako. Moja babuška ga je isto iznenadjeno gledala i ponudila da sedne. Tolik je seo pored moje mame, koja je bila tu i samo nas gledala. Onda su se njih dvoje prvi put videli i upoznali. Ja se nisam usudila da gledam mamu otvoreno, jer sam znala i osećala da ona sve zna. Babuška je poslužila čaj, pili smo ga i on je tad progovorio:

«Baba Giza, došao sam da vam kažem, da ja volim vašu Dijanočku i da želim da je uzmem za ženu!» To je rekao i samo je gledao u baba Gizu, mene i mamu nije uopšte gledao.

Ja sam mislila da ne čujem dobro, bila sam zapanjena, oduzeta.

Babuška ga je prvo gledala ozbiljno, ali kad je on u jednom dahu nastavio i rekao sve do kraja, ona se iznenada nasmejala na sav glas i skočila sa stolice:

«Pa to je lepo, meni je drago».

Tolik je i dalje ostao ozbiljan, nikako nije gledao u mom pravcu. Moja mama je nešto razumela ali, pošto se ja nisam micala, gledala je čas mene, čas babušku, čas Tolika, ali ništa nije rekla. Onda je Anatolij naglo ustao sa stolice i ne pogledavši u mom pravcu, brzo izgovorio da mora ići, promrljao jedno do vidjenja i u drugom trenutku već izjurio napolje. Babuška je u dobrom raspoloženju viknula za njim do vidjenja i veselo se okrenula prema mami i meni.

«Šta je ovo, zašto je otišao, ja ništa ne razumem, reci mi baba?» upitala je moja mama.

«Tolik voli našu Dijanu i hoće da je oženi, to je došao da mi kaže», rekla je baba Giza sva sretna.

Moja mama je razrogačila svoje oči i pogledala me s nevericom, ali, kada je videla moje lice, više ništa nije pitala, ućutala je i zamislila se. Videla je da se samnom nešto dešava, da sam zatečena, ali je osetila, da mi je stalo do Anatolija. Zato je i ućutala.

Tog dana je počela moja velika borba, borba sa samom sobom. Romansa, da, to mi je bilo potrebno, jer sam slobodna i usamljena, nemam nikog ni kod kuće već odavno. Ali, udajal!? To me je osvestilo i uplašilo, u momentu vratilo u ružnu prošlost. «Nisam sposobna, kako da se opet udam, tek neko vreme je prošlo od razvoda koji sam jedva izborila, kako, još ovde u tuđoj zemlji, tako daleko, kako da sve poznato ostavim, a mama, a sestra, a brat, a tata, a svi moji tamo, a ovde nemam nikog svog, kako nemaš kad imaš baba Gizu koja te voli i bila bi sretna da ostaneš tu kod nje...» Bilo je sve to previše naglo za mene. Tako je tog dana pala senka na moju romansu, a Tolik tu ništa nije bio kriv.

Dani su nekako prebrzo prolazili, sve brže i brže, što se više približavao čas isteka naše vize. Jedan me je dan mama pitala, da li znam koji je datum. Ja sam razumela njeno pitanje, rekla sam da znam i da ništa ne brine. Mi smo se razumele. U tom trenutku ni jedna nam reč više nije bila potrebna. Ona je znala da sam ja odlučila. I odlučila sam, uprkos svojoj strasti i zanosu, usprkos zaljubljenosti. Stvarno sam bila privržena Toliku, stvarno sam ga zavolela. Da je bio bliže, da je živio u nekom kraju moje zemlje, ja nikad ne bih otišla od njega. To sam tačno znala. Isto sam znala da ću jako patiti za njim. Valjda iz tog straha od patnje, na momente mi se prikradala misao – tajna želja, neka neodređena podsvesna nada mi je potajno šaputala, da ćemo nas dvoje naći neko drugo zajedničko rešenje, da treba u to da verujem. I svaki put, kada smo se grlili i ljubili i on šaputao svoja neponovljiva tepanja, ja sam još strastvenije verovala u nešto što je bilo neuhvatljivo, jer sam morala verovati, jer sam lebdela u nekom svom svetu, bludela ko zna gde. «Da, Anatolij, tvoja sam!»

A onda je došao dan našeg rastanka. Baba Giza nije mogla da shvati, poletala joj je u pomoć i Tolikova baka Eli – njih su mi dve u horu govorile da ostanem i da se udam, da moram ostati, da nesmem ostaviti ovde Tolika samog, da će on umreti od tuge. Pokušala sam im objasniti, da ne odlazim zauvek, da ću se vratiti, da će Tolik doći kod mene u goste, da ćemo se dopisivati i sve dogovoriti, da sad moram ići. One su samo vrtile glavom i gledale me tužnim očima. Anatolij se ponašao pribrano, sve je stoički podnosio. Rekao je da me razume, da zna da mi treba još vremena, da je ovo sve prebrzo za mene, ali on će biti strpljiv i voleti me, čekati. Isto je rekao, da će mi pisati o svemu, da će doći da me vidi čim dobije vizu, da ćemo se sve dogovoriti, jer mi se razumemo od prvog trenutka. «A ako ne dobiješ vizu?» prostruji mi kroz glavu i rastuži me još više.

Oprostili smo se od naše babuške i od svih komšija i u pratnji Viktora i Anatolija, pešice krenuli prema autobuskoj stanici. Njih dvojica su nam nosili torbe, sada nisu bile teške. Pričali su nam celim putem, Tolik se po običaju mnogo šalio, zadirkivao me i smejali smo se. Čak se i mama smejala, da se oraspoloži, iako nije razumela čemu se mi smejemo. Tako raspoloženo smo stigli i njih dvojica su nam smestili stvari u autobus.

Onda je trebalo reći do vidjenja ili zbogom. Gledali smo se i reči su stale u grlu.

Viktor je spasio situaciju, oboje bi zaplakali. Nasmešili smo mu se sa olakšanjem. On me je prvi poljubio, da Anatoliju da vremena da se sabere. Uspeo je. Tolik me je čvrsto zagrlio i poljubio i onda me brzo pustio.

U međuvremenu se Viktor pozdravio sa mojom mamom, pa je i Tolik brzo učinio isto i onda nas brzo poveo do ulaza u autobus. Ali, oči, njegove oči su pričale nešto drugo! I ja za malo nisam odustala i ostala sa njim. Morao je osetiti šta se u meni dešava, jer se duboko zagledao ponovo u moje oči, nešto u njima tražio.

Onda mi je mama iznenada povukla ruku i pozvala me, jer ona je gledala njegovo lice i sve shvatila, i tad se Tolik na silu nasmešio, a ja sam ga još jedanput duboko pogledala i bez reči ušla u autobus. Sela sam na sedište i gledala ga sve dok autobus nije krenuo. Onda ga više nije bilo.

Povratak kući je bio patnja za mene, bila sam samo mehanički prisutna. Mama je to znala. Nije me uznemiravala. Svako je od nas mislio svoje, ćutale smo satima, sve do Rostova. Tamo sam morala da se ponovo saberem, jer su nam se dešavale mnoge nove i opasne stvari, a nas dve smo bile same, bez zaštite i znanja jezika.

Prvo smo morale pronaći čuveni KGB a potom, aerodrom, jer smo želele putovati avionom za Kijev. Išle smo, da nam vrata naše pasoše i vize, kako bi mogli nastaviti putovanje.

«Zašto putujete sutra? Sutra je najveći praznik, proslava oktobarske revolucije!» pitala nas je uniformisana službenica strogo.

«Pa ističe nam viza, nećemo stići na vreme da predjemo granicu!» rekla sam.

«Što onda niste tražili produženje vize od nas, da gledate paradu?»

«Nismo ni mislili, da se to može. Šta sada da radimo, sada smo već zakasnili za to»

«Naravno da se može! Paradu treba gledati!»

Zamislila se malo, šta sa nama da učini, pa je na kraju ipak otvorila svoju fioku i vratila nam pasoše.

Tako smo mogli mirno nastaviti put, pre parade. Ali i prošetati prelepim bulevarima divnog grada Rostova na Donu, punog zelenila. Let je trajao dva sata. Kada smo stigli u Kijev, shvatili smo da je aerodrom Žuljani, više od sat vremena vožnje udaljen od grada i uhvatila nas je panika, da nećemo stići na naš voz. Stigle smo i krenule natrag na već pozna-toj relaciji. Mogli smo zavaljene u sedišta, da sredjujemo utiske i posmatramo pejzaž. I ja da mučim svoju muku i tugu.

«I eto, ponovo se vraćam tamo, istim putem, istom relacijom, samo ne iduće godine kako sam obećela baba Gizi, kako sam rekla Toliku. Prošlo je još idućih devet godina, ovo je deseta! Da li uopšte znam zašto? Što sam toliko zakasnila? Kako sada izgleda Tolik, je li i sada onako bezazlen, neozbiljan, veseo? Ne, ne, prošlo je previše vremena, i on i ja smo sada stariji za deset godina, bilo je to tačno pre deset godina, u oktobru će biti deset godina...

Ti ideš da posetiš grob tvoje drage babuške Gize, koja ti je ostavila svoju kuću, tu staru kozačku kuću sa velikom okućnicom, ideš da se pokloniš njenim senima, da joj se izvineš, da moliš za oproštaj. O babuška, moja draga babuška...

A Anatolij, on te ne interesuje, baš te briga, je li? Bila si sa njim, zaljubila si se u njega, on te je obožavao, on te je ljubio. Pa šta? Ti si ga ipak malo stvarno zavolela, bilo ti je jako lepo sa njim, bio je tako nežan i toliko ti je tepao kao niko drugi, ti si se saživela sa celom situacijom i da nije bilo mame, ostala bi tamo i imala bi muža donskog kozaka kao i tvoja babuška Giza, i nikad se ne bi vratila kući kao ni ona, ti bi bila kozakinja. Pa šta? Krišom si na prstima ulazila sa njim u njihovu kuću u neko doba noći, penjala se u potkrovlje, spavala sa njim na starom gvođenom bolničkom krevetu, bila si mu ljubavnica, ludovali ste celu noć, bilo ti je lepo. Šta, ne sećaš se, da si u ekstazi čak glasno vikala i da ti je on zapužio usta i nežno te molio da paziš, da su te svi mogli čuti, i njegovi, i babuška i tvoja mama, i ceo komšiluk, i svi, bila je noć, tišina, sve se čulo. A kada si zaspala do zore, kada si se sama na prstima

iskradala iz kuće, dok je Tolik spavao tvrdim snom i ti ga nisi budila jer ti je bilo žao, i kada si stigla na dvorište i guske te čule i probudile se i počele da gaču i trče za tobom. Svi su te onda mogli videti, već je bila zora, neki su išli na posao. Pa šta? Baba Giza te onda htela udariti, htela te ošamariti, plakala je, vikala da je brukaš, da praviš skandal, da je to sramota. A šta je sramota, pitala si je ti, zar se ne sećaš? Ništa nije sramota, govorila si ti, mi se volimo, odrasli smo ljudi, nismo deca, a to što spavamo zajedno, da, ja sam mu se pustila, jer se on meni pustio isto tako, na isti način. On ima jednu Jermenku, ona mu je devojka a tebe vuče za nos, ti si mu kurva, vikala ti je babuška. Baš me briga za Jermenku, ne vidim ja nikakvu Jermenku nigde ni danju ni noću, ja sam njegova i on je moj, mi spavamo u istom krevetu i mi se volimo, on me ljubi a Jermenke nigde nema...

Oprosti mi baba Giza, ako sam te osramotila, meni je sve to bilo normalno, nisam u tome videla nikakav greh, ja nisam želela da mislim ništa drugo, želela sam da do kraja doživim tu ljubav i strast koja mi se tako nesebično pružala. Morala sam uzvratiti na svoj način. Nije bio dobar način, kažeš mi ti. Kako nije bio, kada me je Anatolij preklinjao da ostanem, da se udam za njega. Šta tu nije bilo dobro? «To što nisi ostala!» Da, u pravu si baba Giza, možda si stvarno u pravu. Nisam se smela tako ponašati, ako nisam želela zauvek ostati tamo. Ali, da me on nije zaprosio, šta bi onda rekla, ko bi onda ostao kriv, o moja babuška, reci mi baba preklinjem te...»

«Vaš pasoš molim!» reče carinski službenik koji je otvorio vrata i ušao u kupe. «Imate prtljag? Pornografiju, alkohol, cigarete? Upita. Voz je stigao na rusku granicu. Rekla sam da nemam, on me je ispitivački pogledao na momenat, pa se okrenuo i bez reči izašao.

Dalje je sve bilo isto kao nekad, tako sve celim putem do Kijeva. Opet sam stigla u zoru, ali za razliku od onda, sada potpuno sama, jer ni jedan putnik sem mene nije izašao iz voza. Ipak se nisam plašila, mirno sam hodala uprkos mraku, noći i neobičnoj tišini, po peronima, a potom po holovima prizemlja ogromne željezničke stanice i na kraju stigla do izlaza, izašla na ulicu. Odahnula sam, bilo je sveta na ulici, više nisam bila sama i upadljiva. Prišla sam jednom mladjem taksisti koji mi je delovao pristojno i zamolila prevoz do aerodroma Borispolj. S obzirom da sam sa taksistima pre deset godina imala vrlo opasno iskustvo, bila sam jako obazriva i predostrožna. Trudila sam se, da ne dokuči odakle dolazim.

Krenuli smo i polako se vozili ulicama Kijeva. Nije mi se žurilo, bilo je prerano, uživala sam posmatrajući grad noću. Bio je moderniji, to se videlo na svakom koraku. Ja sam ćutala i gledala okolo- naokolo. Vozač je to primetio i počeo da mi priča, kao da je turistički vodič. To mi se svidelo i ja sam mu se nasmešila. Tako je krenuo razgovor i on odmah ustanovio, da mi ruski jezik nije jača strana.

«Odakle ste, otkuda dolazite? Daleko živite, puno ste putovali?» izgovori on.

«Iz Jugoslavije. Došla sam vozom i sada idem avionom u Rostov na Donu.» odgovorih.

«Iz Jugoslavije! Imate neku sportsku odeću? Da niste možda poneli nešto za prodaju? Tako bih voleo da nabavim marku Adidas za sebe!» reče.

«Nemam ništa ni slično tome. Nosim neke poklone, samo sam to ponela, ništa za prodaju.» rekla sam.

«Jao! Šteta! Vi toga imate kod vas! Da ste doneli, sve bi super prodali! Isto farmerke, džins i druge moderne stvari. Toga kod nas ima malo i jako je skupo. Kada ćete opet doći? Kada

dodjete opet, ponesite molim vas, donesite meni, ja radim tu kod stanice, nije me teško naći, zovem se Saša, donesite!» samo je govorio. Potom se setio i sa molećivim pogledom pružio svoju vizitkartu.

Bilo mi ga je žao, tako je iskreno govorio. Veoma je dobro izgledao, sportski gradjen, visok. Dobro krojena sportska odeća bi mu izvanredno stajala. Da sam imala nešto kod sebe, obavezno bi mu ustupila. Setila sam se, kako me je svojevremeno moj brat slične gradje, preklinjao za nove farmerke.

Vožnja je trajala oko sat vremena, jer je Borispolj prilično udaljen. Putem sam primetila, da je na ulazu u grad, postavljena prepreka i tu je vojna straža. To me je začudilo i ja upitah takсистu, pokazujući na vojnike.

«To je iz bezbednosnih razloga, svaki vozač se legitimiše na ulazu u grad. Isto je tako i na izlazu.» reče on i zaustavi svoje vozilo, jer smo i mi stigli na izlaz. Kada su mu pregledali papire, nastavili smo put. Tako sam stigla do aerodroma. Platila sam cenu od deset rubalja i mi smo se lepo pozdravili. Ja sam krenula prema poluosvetljenoj zgradi aerodroma, on je otišao.

Kada sam shvatila, da sam u mraku na parkiralištu ispred zgrade ponovo sama i da nema baš nikoga, pokajala sam se da sam ga pustila da ode. Nosila sam svoje torbe i strah me obuze. Srećom, kada sam gurnula teška jedva osvetljena ulazna vrata, ona su se otvorila i ja sam brzo ušla u zgradu. Odahnula sam. Dve spremačice sam ugledala kako peru i čiste u holu. Bilo je tek četiri sati ujutro. Pošla sam prema njima i pozdravila ih. One su mi otpozdravile, ali posao nisu prekinule. Produžila sam polako prema šalteru za bukiranje i tu našla istaknutu tablu sa redom vožnje za taj dan. U blizini je bilo dosta sedišta pored zida, pa sam se ja brzo tu i smestila. Proučila sam red vožnje i zapisala termine za Rostov. Prvi let je bio u osam sati. Pošto je bilo vremena, ja sam se malo naslonila glavom na zid, da odmorim. Zadremala sam.

«Da, halo! Ja sam dobro stigla, eto tu sam na aerodromu, ne na onom našem, gde smo ti i ja bile, ne, ovo je drugi, neznam, ništa ne brini mama, sve će biti u redu, da paziću, šta kažeš, ne čujem, ne čujem te, govori glasnije, ne čujem...»

Probudila sam se, pogledala oko sebe. Još uvek sam bila sama u tom mračnom delu hola. Glava mi je bila teška kao olovo, ja sam je opet naslonila na zid. Ponovo sam zaspala.

«...O Dijanočka! Naša milot Dijanočka je stigla k nama! Vidite, došla nam je ponovo, naša Dijana nas voli, samo ti pridji, da tu samo još bliže, još jedan korak, ha ha ha, da tu, tu, ovamo dodji, tu te čeka tvoj Tolik u mraku, ha ha ha, daj mi ruku, hajde, ti si njegova, on te voli, ti ga voliš, ti ćeš njemu sve dati kao i do sada što si dala, ha ha ha i sada ćeš mu dati, dati, sve dati, sebe dati, potpuno dati, a sta, otkud, ti više ništa nećeš sama razumeti, i dugački crni kožni kaput, koji kaput, kako si pogodio kad nisi ni znao da sam tebi donela, da taj kaput, on, tvoj on ga je već našao jer je znao da je njegov, ha ha ha, tvoj Tolik misli tvojom glavom, on je ti i on, samo Tolik a Dijanočka nema mozga, pojeo ga je ha, ha, ha zato sada sve zna, ti više nemaš tvoje misli, misliš samo ono što Tolik hoće, da donela si i farmerke i džempere, naravno jer sam ti ja to rekao a da ti nisi ni znala, mislila si da ti misliš a ti nemisliš, ti više nisi prava Dijana i više nećeš nikad ni biti jer ćeš onda opet pobeći, da teta Valja ovo je vaša haljina, vidite kako je lepa, baš vam je i veličina i boja dobra, evo haljina i bluza, uzmite, baš lepo, ha ha ha, daj ruku tvom jedinom gospodaru Toliku, ali tu je mrak, ne vidim ništa, ja

klizim, ja ću pasti, teta Valja molim vas, molim vas, jel me čujete, teta Valja, ha ha ha, ja padam, padam, uuuuuuuuuuuuuuuu»

Probudila sam se. Tresla me groznica, bilo mi je užasno hladno. Ustala sam, krenula. Niko nije bio sem mene tu. I spremačice su nestale. Opet ja sama. Veliki sat na zidu odbrojao je pet i ja sam ga tek onda primetila. Nisam više mogla sedeti, samo sam hodala kao izbezumljena gore dole u tom kraju hodnika i tresla se od hladnoće. Vreme je sporo prolazilo. Tek oko šest sam začula nečije korake. Bila je nekakva zlokobna tišina, odjekivali su. Pogledala sam u pravcu zvuka i zapazila kako stižu uniformisani piloti i službenici. Žurno su koračali i nešto tiho razgovarali, to se nije čulo. Potom su i oni nestali i ja sam ponovo bila sama samcata u ogromnom holu.

Postepeno me je neprestano kretanje umirilo i ugrejalo, više se nisam tresla od zime. Setila sam se, da bi mi hrana mogla pomoći, pa sam nešto pronašla u svojoj torbi. Tek oko sedam sam začula neke zvuke u svojoj blizini. Ispostavilo se, da je stigla službenica kod šaltera za bukiranje. Sela je i otvorila prozor za stranke. Bila je veoma doterana i lepa plavuša, srednjih godina. Dok sam ja to sve shvatila, odnekud se stvorila grupa muškaraca i već u sledećem trenutku, zauzela mesto ispred šaltera. Ja sam stala iza njih, da sačekam svoj red.

Ljudi su govorili stranim jezikom, pretežno engleski, ali i drugačije. Veselo su nešto čavrljali, ja ih nisam razumela. Službenica je brzo radila i ja sam se približila šalteru. Pružila sam joj svoj pasoš i ispravnim ruskim zamolila da bukira let u Rostov za osam sati.

Ona je bacila hladan pogled prema meni, otvorila pasoš i pogledala podatke, pa ga brzo prelistala sve do kraja. Tada se okrenula prema meni i podrugljivo-nadmeno pogledala, gurnuvši pasoš natrag. Začuh njen osoran glas:

«Biljeti njet!» Već u drugom trenutku ja za nju nisam ni postojala. Obratila se sledećem putniku iza mene, zgrabila njegov pasoš.

Nisam mogla da se pokrenem, samo sam stajala kao ukopana, ništa ne shvatajući. Kada je završila sa tim putnikom, ja sam se molećivim glasom ponovo obratila:

«Molim vas, samo jedna karta mi treba, molim vas.»

Nije me ni pogledala, kao da ne postojim, kao da nisam tu. Samo je radila dalje i ljudi su dolazili i odlazili. Ja se nisam micala. Niko me nije opomenuo da se sklonim. Oni su brzo obavili svoje i jurili na avion. Svi su otišli

Ostala sam sama ispred šaltera. Čak ni u holu blizu mene nije bilo sveta. Službenica me je tad ponovo cinično pogledala. Ja sam iskoristila trenutak i obratila joj se pitanjem, kad će biti sledeći let. Ona se podrugljivo nasmeši i reče:

«U deset.» Posle toga mi je okrenula ledja. Šalter je bio zatvoren.

Pogledala sam na sat. Bilo je skoro osam. Vratila sam se do svog sedišta i sela. U tom trenutku je jedan prijatan muški glas preko mikrofona obavestio, da je upravo poleteo avion za Rostov na Donu. Osećala sam se izgubljeno. Znala sam da me u Rostovu teta Valja čeka na prvi let, jer sam joj tako poslala obaveštenje telegramom. Tešila sam se, da ni drugi let nije previše dalek, da će se oni informisati i sačekati me. Ustala sam i ponovo prišla šalteru. Službenica se kretala po kancelariji, stavljala dokumentaciju u orman, sredjivala neke papire na stolu. Bila je lepa i vitka, veoma negovana žena, obučena po svetskoj modi. Delovala je

samouvereno, pomalo oholo, nadmeno. Bila je svesna svoje lepote i izgleda, ali joj je na licu izbijalo neko nezadovoljstvo koje sam ja primetila i osetila. Pomislih: lepa ledeno plava plavuša, plavuša led. Plavi led, ledenica plava...

Kada je prišla poslom do šaltera, ja sam nekontrolisano progovorila, zapravo viknula da me čuje. Čula me je kako pitam, kada treba da bukiram kartu za deset.

«Sada njet!» odbrusi ona.

«A kada?» povikah ja.

Ona me podrugljivo opet pogleda i reče: «U devet!» Onda se opet okrene i ode iz kancelarije.

Ponovo sam se vratila do svog sedišta i čekala. Drugo mi nije preostalo. Trudila sam se, da ne razmišljam, odgovore na pitanja ionako ne bih našla, jer su mi se događale neke nejasne, nerazumljive stvari. Da bi odbacila loše misli, potrudila sam se da nadjem bistro, da silom pojedem i popijem nešto toplo. Tako je prošao i taj sat čekanja, te sam ponovo prišla šalteru.

U međjuvremenu se tamo stvorio dugačak red, sačekala sam i poluponiznim, polumolećivim glasom progovorila:

«Molim vas buking za deset u Rostov.»

Ona je hladnokrvno uzela moj pasoš u svoje ruke, prelistala ga od početka do kraja i onda sasvim ozbiljno gurnula prema meni na šalter:

«Ja skazala, za vas biljeti, njet!» To je tako vojnički izgovorila, kao nekakav general nedisciplinovanom običnom vojniku. Posebno je naglasila ono «njet», skoro ga je viknula i to je trebalo da znači: «kako se usudjuješ!» Još je uz to besno dodala:

«Sklonite se, ne mogu od vas da radim!»

Nisam otišla. Samo sam se pomakla jedan korak, da mogu ljudi prilaziti. Ja sam ostala, to je bilo jače od mene. Prkos i očaj su me nadvaladali, takoreći nesvesno delovali. Stajala sam i gledala ispitivački šta se to unutra dešava, kad drugi stranci takvom brzinom dobijaju buking i trče da kupe svoju kartu na drugi šalter. U meni je sve kipelo, više nisam bila u stanju da molim, samo da zahtevam. Zato sam kao neki inspektor, sve pratila, svaki pokret, tehnologiju rada, sve što čini kad joj pruže pasoš, sve do zadnje sitnice, ništa mi više nije moglo promaći.

Iza mene je bio jedan domaći putnik, to sam i sama procenila jer sam imala praksu od ranije, da mogu prepoznati državljane odavde. Čovek je pružio svoj pasoš, ona ga je otvorila, pogledala podatke bez ikakvog prelistavanja, ukucala buking, vratila mu pasoš i čovek je otišao. Da, domaći državljani su imali paseporte, tako su ih zvali, nisu imali legitimacije kao mi. Pomislila sam, da tu zato nema problema, što domaći ljudi imaju prvenstvo. Naravno, bila sam jako glupa i naivna. Sledilo je međjutim otrežnjenje i iznenadjenje.

Na red je došao jedan visoki zgodan stranac, Crnac, čovek srednjih godina, rekla bih po izgledu i ležernom ponašanju Amerikanac. Engleski je rekao da želi buking za Rostov i pružio svoj pasoš službenici. Ona ga je dostojanstveno uzela, otvorila, pogledala podatke, pa sliku, onda čoveka, ponovo sliku, a zatim je polako počela da prelistava njegov pasoš isto kao i moj. Ja sam gledala kao omađijana.

Listala je i listala stranicu po stranicu i odjedanput, pred kraj ja ugledah da se pojavila velika dolarska novčanica među belim stranicama pasoša! Ona je svojim vitkim veštim prstima za tren gurnula tu novčanicu i ona je već u drugom momentu nestala ispod stola, kao da je nikad nije ni bilo. Zatim je brzo ispružila svoje ruke prema računaru, nagla se vitkim telom na desnu stranu i za sekundu otkucala buking. Pojavio se listić na štampaču, ona ga je uz divan osmeh pružila zajedno sa pasošem Amerikancu, i okrenula se sledećem putniku. Opet su bili neki Rusi, neki su putovali za Rostov, neki za Odesu, neki za Baku, pa onda je-dan poslovan čovek, koji je delovao kao stranac. Bio je Nemač, prepoznala sam pasoš, a po-tom i njegov govor. Pružio je svoj pasoš i sve se ponovilo, kao sa Crncem pre njega, samo su u pitanju bile nemačke marke a ne dolari. Zatim su bili neki Arapi, pa ponovo domaći i sve se stalno ponavljalo, i svi su dobili buking i otišli do blagajne, da kupe karte.

Ja sam i dalje stajala na istom mestu i grčevito razmišljala šta da radim. Za službenicu jednostavno više nisam postojala, na mene uopšte nije obraćala pažnju. Uradila je sve svoje poslove i glasno se šaleći i smejući izašla zajedno sa kolegicom iz kancelarije. Imala je vremena, sledeći let je bio tek u dvanaest sati.

Onda mi se iznenada rodila jedna ideja, potrčala sam direktno prema blagajni i stala i ja u red. «Kartu za Rostov molim!»

«A vaš buking? Molim vas vaš buking, morate mi ga dati!» reče mi ljubazno službenica.

«Nemam» odgovorih ja bespomoćno.

«Tamo je preko šalter za buking! Idite brzo tamo, ima još mesta za Rostov u deset, samo požurite!» reče brzo i pokaza mi šalter.

«Spasiba.» rekoh ja tužno i izadjoh iz reda.

Vratila sam se svom sedištu teška koraka, zamišljena, očajna. Tek tada sam se setila, da sam tamo ostavila dve svoje velike putne torbe. Celo vreme su ostale tu, bez ičijeg nadzora, daleko od šaltera. Svaki putnik koji je naišao, mogao ih je uzeti, niko nije ni znao da su moje, a sada su već i zadnji putnici krenuli prema avionu. Torbe su me čekale, stajale tu same, kao i ja, niko ih takao nije.

Sela sam, ustvari se sručila na sedište. Nikog nije bilo, ja sama u celom uglu, a i hol je bio bez ljudi jer su svi otišli u bistro ili da prošetaju. Iznenada osetih da mi se plaće. To me je jako iznenadilo. «Ja da plaćem? Ja? I to ovde? Zbog ove kurvotine i lopova?» Skočila sam sa sedišta i počela da hodam gore dole. Obuzimao me je bes, tuge je nestalo. Stisnula sam zube, šake sam stiskala iz sve snage, došlo mi je da vičem, da urlam, da tučem, nju da izmlatim, samo sam hodala i bludela ko zna koliko.

Začula sam neke glasove i okrenula se nehotice. To me je vratilo u stvarnost, jer sam nju premlatila do besveti u svojim mislima u međjuvremenu. Sinula mi je nova misao, donela sam konačnu odluku. «Idi ću na šalter u jedanaest i zahtevati svoju kartu. Ako ponovo ne uspem, idem kod direktora! Ako treba, tražiću i miliciju u pomoć!» Ta me je odluka umirila, ali mi se vreme i čekanje do jedanaest, učinilo kao večnost.

Uz šalter sam ovaj put stala prva. Živci su mi bili napeti kao struna, ali ja sam bila jaka i odlučna. «Sada igram do kraja, dosta je bilo!» Jedanaest sati, «Plavi led» se pojavljuje, namešta na svom sedištu, otvara šalter:

«No, šta je?» upita me pomalo besno.

«Hoću buking za dvanaest!» rekla sam odsečno, glasno uz preteći pogled.

Malo me je iznenadjeno gledala i uzela moj pasoš u ruke. Kao i ranije, počelo je prelistavanje. Kada je dovršila, vratila ga je na ploču, ali ne tako samouvereno. Nije bilo ni podrugljivosti, izbegla je da me uopšte pogleda. Samo je kratko izgovorila:

»Njet!«

Spopao me je neočekivano takav iznenadni bes, da mi se ruka podigla prema šalteru kao da nije moja. Zamahnula sam, ali i shvatila šta činim i brzo skočila na stranu, ustvari pobegla. Udarila bih rukom u staklo, ko zna šta bi se posle desilo. Otišla sam u drugi hodnik, da me ljudi ne prepoznaju, da se sklonim i malo smirim, preslišam sebe i odlučim šta dalje. U uglu se nalazio neki zatvoreni šalter, tu sam stala i nalaktila se na njega, buljila u zid, grizla usne, stiskala pesnice. Neznam dokle je to trajalo.

Prekinula me je jedna žena koja se približila šalteru i zagledala šta na njemu piše. Potom se obratila meni:

«I vi tu čekate? Zna li kad će početi da radi? Ovde ništa ne piše!» Govorila je ruski i izgledala je kao Ruskinja.

Ja sam joj nevoljko odgovorila da neznam i ponovo okrenula glavu prema praznom zidu.

«Moram potražiti miliciju i sve im reći znam kako su se plašili čim se ta reč pomene čak se i junačina Tolik bojao milicija da to mi je jedini spas ili da ipak idem prvo šefu bolje direktoru jer su šefčići često saučesnici a da direktori pojma nemaju šta im se dešava. Idem direktoru da mu sve kažem, da ga upozorim! Sve da kažeš? Ko će ti verovati a i kako da te razume, kad pojma nemaš, kad neznaš ruski! Lupetaš gluposti! Reći ćeš djengi, biljeti, buking, skazala njet, kako se kaže da za sebe uzima pare od stranaca, pa to je mito, ali ti nemaš blage veze, ti to neznaš reći a ko tu zna srpski i da te razume sa tvojim smešnim kombinovanim novokomponovanim jezikom koji se zove novoruski, ne,ne, srpskoruski ili ...jao a znaš da strane jezike slabo govore sećaš se da niko nije reagovao kada si onda počela nemački onda pre deset godina je bilo tako ali sada možda ipak nije ili sigurno uče engleski bili su saveznici da aha a sa Nemcima su isto bili...prestani to sad nije važno sigurno u Moskvi sigurno pričaju više ali ti si ovde i sad na to misli hm ko će tebi da govori strane jezike u jednoj kozačkoj stanici pa ti si stvarno luda a i od onda je došla nova omladina i to je sigurno samo nemački bolje znaš od engleskog i kako ćeš opet imaš problema čekaj ovo je međunarodni aerodrom to nije onaj za unutrašnji promet ludo jedna pa to si zaboravila ovde se mora govoriti engleski po međunarodnim propisima možda ne svi ali se mora znati, piloti i stjuardese pa ti si skroz otišla kreni i rešavaj stvari požuri šta čekaš uh...ovako uzrujana još ću manje znati engleski nego kad sam koncentrisana jedino me nemački može spasiti njihov neprijateljski jezik i kako onda da tražim prevodioca a hoću da im sečem glave baš će mi ga tražiti sve trče čekaj malo a gde su ti dokazi pa ti valjda malo znaš šta je pravo šta ću reći miliciji znate ja sam videla verujte mi ubacila je ili u fioku ili u krilo časna reč a plavi led je već davno sklonila pare na sigurno a gde su ti svedoci koji inače nemaju ni pojma koji svedoci stranci da idu u zatvor e Dijana nisi ti pri svesti samo idi pa će te milicija privesti taman će im dobro doći u propagandne svrhe jedna strankinja tu neka jugoslovenka optužuje našu čestitu sugradjanku patriotsku službenicu koja izgara na svom poslu dan i noć strankinja priča o mitu kod bukiranja a tu se novci ni ne daju ni ne primaju jer se samo čeka za broj sedišta dobije potvrda i sa tom potvrdom ide na blagajnu i tamo tek trebaju novci a ne ovde pa ovo je nečuveno ona je

neka špijunka i provokatorka koja je ovde doputovala da uznemirava moramo je proglasiti za državnog neprijatelja i staviti iza rešetaka da malo oladi glavu jao dobro da nismo sa mamom i da nije ona parada vojna parada kada se slavi dan pobeđe šta bi tek onda bilo uh ako te privedu i pretresu i nadju sve papire o tvom nasledstvu koje je Valja sa svim urgencijama dobila tek posle tri godine čekanja tvoja će kozačka kuća pripasti državi još kozačka kuća to nesmeš reći pa ti si zaboravila da su se kozaci računali u državne neprijatelje jer su branili onaj drugi stari sistem a ne ovaj ali deda Klin nije ništa skrivio a ni njegova familija isto nije oni su samo bežali kad je pobego ceo narod iz tog kraja da bili su Kozaci ali je on tad imao samo petnaest godina dete on nije nikad ratovao pa pustili su ga kući na dedovinu šta hoćeš dobro ne na celu to su mu uzeli ali ipak lepo parče i na tako lepom mestu blizu Dona znaš da nije bio na nikakvim listama da ga nisu poslali u Sibir nego je lepo i mirno živeo do kraja života i umro je star i baba Giza je rekla da bi još živeo da nije toliko mnogo pušio i pio votku da to je rekla i rekla je da ne spominjem nigde reč kozak da to nije dobro da je to ne razumem ali je rekla da nije dobro isto je rekla da nije preporučljivo spominjati rekla je ako kažem Jermenin i to nije uvek dobro a ima ih tako mnogo ovde i izgledaju kao Rusi ništa se ne razlikuju barem meni kad ih gledam i govore lepo ruski to sam joj rekla i ona je onda rekla...»

«Mi ovde izgleda uzalud čekamo. Ovaj šalter se ne otvara a već je davno prošlo jedanaest sati!»

Trgoh se kad začuh ženski glas i pogledah je. Bila je to ista žena, koju sam videla ranije. Nisam joj ništa odgovorila, samo sam slegnula ramenima.

«I vi čekate za let u Evropu?» bila je uporna ona. «Ja putujem u Nemačku pa zato ovde čekam. A vi?»

Nisam je gledala ni malo ljubazno, ljutila me je njena upornost da priča, želela sam da ćutim, da razmislim, da odlučim šta ću. Da bi je se rešila, rekla sam: «Ne punjemajem po ruski.» i sagla glavu.

«A tako, pa mogla sam i da mislim, kad ovde stojite. Sprechen Sie deutsch vielleicht, oder?» (Govorite li možda nemački, ili?) i nasmešila se prijateljski, jer sam je ja iznenadjeno pogledala.

Bila sam zatečena, nisam imala kud, nemački mi je u tom trenutku izgledao kao jedini spas. Još uvek rezervisano, odgovorila sam samo sa «Ja!» (Da!) i pogledala je ispitivački. Ona je to shvatila, ali se i dalje smešila. Kao da sam iz njenih očiju čitala ono što su mi govorile:» samo me ti gledaj, ispituj, sve ja to razumem, imaš pravo što se tako ponašaš, sama u stranoj zemlji».

Mogla je imati oko pedeset godina, bila je punačka, ali skladno popunjena, srednje visine, plave kose i plavih očiju, širokog otvorenog lica, svetle puti, rumenih obraza. «Prava Ruskinja srednjih godina.» pomislih. «A možda i Nemica, može biti, deluje i tako, i one su pretežno plave i punačke u tim godinama.»

«Vi sigurno čekate buking, a ja sam samo želela nešto da pitam, treba mi tačna informacija za povratak, tek sam stigla iz Nemačke» pričala je ona na čistom lepom nemačkom jeziku.

«Da, čekam buking.» rekla sam pravilnim nemačkim, pomalo umornim glasom.

«I vi za Nemačku?» upita.

«Ne.» rekoh ja kratko i opet nisam znala šta da radim, da li da govorim ili da ćutim. Pošto me je ona prijateljski gledala, došla sam u iskušenje da započnem razgovor i kažem joj kuda treba da idem, kada je ona ponovo prozborila:

«Mislim da bi trebali pitati na otvorenom šalteru koji je na kraju hodnika, možda oni danas dežuraju i rade sve pravce?

Ja sam ćutala. Žena krenu i ja se uputim za njom. Stigosmo do šaltera koji je pomenula.

Prepoznaoh moj šalter i tamo ugledah poznati «Plavi led». Žena je prišla šalteru i nešto razgovarala sa službenicom. Potom se okrenula meni i rekla:

«Pitajte sad vi za vaše!»

Sklonila se iza mene, ali je ostala tu, osećala sam njen dah. Ja sam brzo izvadila svoj pasoš i pružila službenici. Ona ga je uzela, prelistala kao i ranije i potom, sada običnim službenim jezikom, ponovo izgovorila:

«Biljeti njet!» Pasoš mi je vratila na pult.

Uzela sam ga bez reči i krenula, htela sam se udaljiti, ali me je žena uhvatila za ruku i zaustavila pitanjem:

«Vi ne govorite ruski, mogu li da vam pomognem? Imate neke probleme? Kuda vi putujete?»

«Putujem za Rostov! Ovo je već treći let za koji ne mogu da dobijem buking, stalno nema za mene mesta.» rekoh. Ništa drugo se nisam usudila reći.

«Za Rostov? Sad ću vam ja pomoći! Dodjite da vidimo šta je problem, kad ima let.»

«U dvanaest! A posle tek u tri sata i zadnji uveče u deset! Naučila sam ceo red vožnje!»

Povukla me je prema šalteru i na vidljivo iznenadjenje plavuše, priupitala u čemu je problem sa letom za Rostov?»

«Nema nikakvih problema!» odgovori ona.

«Dobro, onda jednu kartu za Rostov za ovu gospodju! Dogle sam ih sve razumela.

Šta su potom njih dve strahovito brzim ruskim jedna drugoj rekle, nisam mogla da pratim.

Videla sam gestikulaciju i besan izraz plavuše, činilo mi se, da se svadjaju i ubedjuju. Čula sam i kako energičnim tonom govori žena koja se trudi da mi pomogne. Nastao je tajac.

Onda je moja poznanica prva progovorila i ja sam je potpuno razumela, pričala je energično, zapovednički:

«Jeste li me razumeli? Shvatate li? Ako ovoj ženi ne napravite buking, idem momentalno gore kod vašeg šefa pa i direktora ako treba!»

Službenica se još jedan momenat dvoumila, onda se okrenula prema tastaturi kompjutera i počela da kuca. Uzela je potom moj pasoš u svoje ruke i počela da prepisuje podatke. Kada je završila, sačekala je koji trenutak i potvrda za buking se pojavila u otvoru štampača. Uzela ju je, ubacila u moj pasoš i bez reči ga stavila ispred šaltera. Gledala je prema nama nekako neodređeno, nesigurno, pomalo zamišljeno. Žena je bez reči zgrabila moj pasoš, nije joj rekla ni hvala, uhvatila me za ruku, povukla, i mi smo se udaljile. U hodu je pogledala šta piše na potvrdi za buking, da bi je proverila.

«Sve je u redu, ništa se ne sekirajte. Letite u tri sata, za dvanaest ste već zakasnili!»

Ja sam je gledala sa nevericom. Znala sam da joj moram biti zahvalna jer bez nje ništa ne bih postigla. Iako sam i dalje bila nepoverljiva i rezervisana, ja sam joj rekla:

«Hvala vam, zaista vam mnogo hvala! Da vas nije bilo, morala bih odustati od leta, vratiti se u Kijev i večeras krenuti vozom, a izgubila sam ceo dan i poludela od sekiracije. Znate, do Rostova se dugo putuje, jako dugo, ceo dan i celu noć i tek sutradan uveče se stiže, i to jako kasno uveče.»

Ona se samo smešila i rekla mi: «Ljudi treba jedno drugom da pomognu, ništa nije potrebno zahvaliti! Vi sada imate još puno vremena, a ja bih želela da popijem neki sok i dobru kafu, da li hoćete da mi se pridružite? Dodjite, idemo na terasu, na sunce i na vazduh!» i uhvati me za ruku, da krenemo.

«Pa, nismo se ni upoznali! Ja sam Tamara!» i pruži mi ruku uz široki osmeh.
«Dijana» rekla sam i rukovala se sa njom. «Jako mi je drago, hvala vam!»
Ona me potapša po ramenu i nasmeja se vrlo neposredno. «Bife je ovamo!» reče i krene.

Već smo pošli nekoliko koraka zajedno kada sam se iznenada setila svog prtljaga, na koji sam ponovo potpuno zaboravila. «Moje torbe!» uzviknuh i okrenuh se prema zidu tražeći ih. Tamo su bile a i moje mesto je bilo slobodno. «Treba da ih uzmem! Čudo da ih niko još nije odneo! Stvarno mi nije jasno! Krajnje je vreme da ih pričuvam, moram ih poneti u restoran, sada sam se dosta igrala, ostaću bez ičega ako tako nastavim!»

Tamara se opet nasmejala i zgrabila jednu torbu. Ja sam uzela drugi i mi smo krenule prema bifeu.

«Imate sreće, jer ja nemam prtljag i mogu vam ovo nositi gde treba!» Reče ona. Imala je samo damsku torbicu u ruci, na njoj je bio elegantan kraljevsko plavi platneni letnji kostim, nosila je letnje sandale. Sve je na njoj bilo kvalitetno. Imala je lepu frizuru, malo zlatnog nakita.

Kada smo stigli do bifea, predložila je da izađemo na terasu i tamo se smestimo. Bio je divan, sunčan, topao avgustovski dan. Terasa je bila na spratu, vrlo velika, oivičena krošnjama drveća koji su pravili prijatan hlad. Miris prirode je dopirao sve do nas, jer je u blizini bio ogroman park pun drveća i cveća, a okolo šetališe i na kraju hotel. Posle toliko neprijatnosti, sve mi je izgledalo prelepo, takoreći bajkovito. Malo sam se opustila i uživala u strujanju vazduha oko sebe.

Doneli su nam sokove, kafu i neke kolačiće, Tamara ih je naručila i rekla, da ona želi da me počasti.

«Ja sam Ruskinja, ali živim u Nemačkoj. A vi? Hoćete li mi reći, ili želite da zadržite u tajnosti? Dobro, ja i to razumem, kako želite. Ništa mi ne morate reći, ako ne želite.»

Gledala sam je prijateljski ali ozbiljno. Delovala mi je iskreno i dopadala mi se njena neposrednost. Odlučila sam da odgovorim na njena pitanja:

«Ja sam iz Jugoslavije, nije to nikakva tajna, zašto bi to krila?»

«Iz Jugoslavije? Jugoslovenka? Baš mi je drago. Imam puno prijatelja iz vaše zemlje, znate upoznala sam ih u Lajpcigu, gde ja živim i radim. Tamo ih mnogo radi u nekim fabrikama, saradjuju sa našima, mislim nemačkim, znate ja već predugo tamo živim zato su meni već naši, već i sa jezikom imam problem, počinjem prvo na nemačkom, i ovde to radim, zaboravim se, a ja sam prava Ruskinja sa Urala, svi su moji Rusi, a ja eto već skoro Nemica.»

«Ima puno naših kod vas? To nisam znala.»

«Da, ovi koje ja znam su inženjeri mašinstva, elektrotehnike, elektronike i tih tehničkih struka, zatim neki hemičari koji samnom rade, znate ja sam hemičar po struci i radim u jednoj velikoj fabrici. Jedan od njih mi se pomalo udvara, ali je na žalost oženjen. Znate ja sam razvedena.»

«I ja.»

«I vi? Pa onda znate! Svidja vam se, vi se njemu svidjate, a zauzet je, strašno, zar ne?» i nasmeja se od sveg srca. Imala je lepe zube i sočna usta, jako se lepo i zarazno smejala. Ja sam se nasmejala takodje i sve sam se bolje osećala.

«Baš smo se dobro našle! Šteta što putujete dalje za Rostov. Ja sam ovde sama, došla sam u Kijev na odmor, mogle bi malo zajedno izlaziti, družiti se, možda nekog upoznati, nekog zgodnog slobodnog čoveka?» i opet se smejala. «O, šta ja to pričam. Mislim da su svi drugi isto tako usamljeni kao ja, samo zato što su razvedeni. A i mlađji ste, vi ste puno mlađji od mene i tako lepi! Pa da budete slobodni? Da ne putujete možda u Rostov zbog ljubavi moliću fino? Što? Pa to ne bi bilo ništa neobično, romantika je tako lepa, a leto je, u Rostovu je predivan čisti Don, dušu dao za kupanje! Ili se možda varam, vas ne interesuje ljubav? Poslom ne idete sigurno, nemojte mi to reći, neću verovati, u avgustu je odmor, ljudi se odmara ju u avgustu. No, recite, jesam li pogodila?» i stalno se smejala.

Ja sam joj se smešila i slegala ramenima, ali nisam ništa odgovorila.

«Znači, pogodila sam! Cveta ljubav! Blago vama! I treba! Kad ćete ako sad nećete, a tako ste lepi i privlačni, tako simpatični! A te vaše božanske oči, one svakog moraju očarati!» govori-la je Tamara i potapšala me nežno po ramenu.

«Idem u posetu! Kod prijatelja koji su pomogli mojoj Babatetki, ovde udatoj. Ona je umrla, nije nikog imala, oni su je sahranili i eto idem da posetim njem grob, pozvali su me u pose-tu.» rekoh sve u jednom dahu.

«Oh, izvinite! Ja se ovde šalim, primite moje saučešće, ja razumem vašu bol, izvinite molim vas, stvarno se izvinjavam, preterala sam.»

«Nemojte se izvinjavati, ništa vi tu niste preterali. Hvala vam na društvu i na svemu, zaista, neznam šta bi samnom do kraja bilo da sam ostala sama! Znate, ja sam ovde u Rusiju došla prvi put pre deset godina. Bila sam tu sa mojom mamom, došle smo u posetu Babuški Gizi. Ona je bila najmlađja sestra mog dede, oca moga oca. Živela je u malom mestu udaljenom od Rostova na Donu, ide se niz Don još dosta, zove se Konstantinovsk. Onda sam upoznala te ljude, oni žive tačno preko puta njene kuće, na drugoj strani ulice. Uvek su mi pisali čestitku za Novu godinu, a ponekad i neko pismo, da mi kažu kako je Babuška i kako žive, pogotovo kad se ona razbolela i više nije mogla otići sama do pošte da odnese pismo za nas, onda je pi-sala nama i slala njena pisma teta Valja. Tako je svi zovu tamo, ona je komšinica iz te kuće, bili su jako dobro, posebno se moma Babuška družila sa njenom mamom, pa onda znate. Mo-ja bolesna Babuška je sirota često pisala nama, imala je samo nas. A tako je lepo pisala, onaj divan starinski pravopis, tako niko više ne piše, prva ja pišem svakako, više švrakopis a ne rukopis, to se nikako ne može zvati rukopis! Ona je pisala na madjarskom, znate, ona je bila napola Madjarica a napola Bunjevka, to kod nas kažu Polutanka. Neznam da li ste čuli za Bu-njevce? To je mali narod na severu naše zemlje, blizu madjarske granice. A baba Giza se udala za Rusa! Eto. Vidite kakvih sve priča ima u životu. Bila je to ljubav! Romantična upr-kos svim teškoćama. Šta kažete?»

Ona je slušala zamišljeno: «Da, romantično. Tako sam se ja udala za jednog Nemca. Živela sam u Sevastopolju i dobila zadatak da prevodim, jer sam jedina ja dobro govorila nemački jezik. Prevodila sam danima, jer su se vodili privredni pregovori. Pošto je bio važna i sve vi-še interesantna ličnost, zadatak mi je proširen i na slobodno vreme, da mu pravim društvo i da mu pomognem. I znate kako to ide. Bio je naučnik, ali ipak muškarac. Lepo je pričao i vrlo se uglađeno ponašao, za razliku od mog muža koji je puno pio i svaki dan pravi grube

ispade. Ja bi se svakako razvela od njega pre ili kasnije, jer mi se život sa njim već bio smučio. Tukao nas je, mene i sinčića, bežali smo iz kuće, spašavali nas komšije. Ovako se samo sve ubrzalo. Sudbina. Neznam. Zavoleti smo se i nisam se pokajala što sam otišla sa njim. Lepo smo živeli jedno vreme, posle je on otišao na Zapad. Ja sam ostala sa dva sina, starijim iz prvog braka i mlađim koji je bio njegov sin. Ostala sam u DDR-u gde me je doveo, a on je otišao. Zna, ja sam Ruskinja, imam pasoš, ruski pasoš... Dobro, nećemo više o prošlosti. Ovde smo, došle smo u posetu, treba da se radujemo što idemo dragim ljudima! Eto, ja jedva čekam da vidim svoje unučice! Zna, ja sam već baka, imam dve malečke, koje tako lepo tepaju i tako su slatke, jedna od pet, a druga od tri godine. To su devojčice mog starijeg sina, koji živi ovde. Ja sam došla da ih vidim. Oni žive u Lenjingradu. Ja sam sada mesec dana na godišnjem odmoru. Prvo dodjem vozom u Kijev, kod svoje najdraže prijateljice, da se dobro ispričamo, da nastavimo gde smo stale prošli put, ha ha ha. Mi smo vršnjakinje, iz istog mesta na Uralu, našoj čuvenoj planini. Zove se Galja, mislim Galina. Kao sestre smo. Ona je udovica, živi sama i stalno me zove da dodjem, čak da se vratim. Moj sin je jako voli, ona mu je kao tetka, puno nam je pomogla. Rekao mi je, da će doći da je vidi u Kijev i da ćemo onda svi zajedno poći kod njih u Lenjingrad. Kad sam leti tu, nas dve svaki dan idemo na Djeper, na plažu i uživamo. Nekad smo u mladim danima išle zajedno i na Crno more. Bili ste na Crnom moru?»

«Da, bila sam u Bugarskoj. Bilo je fenomenalno! O što mi je bilo lepo u Nesebaru, ala sam se našetala celom dužinom grada, prokrstarila sam ga od početka do kraja. Kako ima divan stari deo, drvene kuće, ambijent istorijskog primorskog gradića, ribarskog mesta. Taj deo je smešten na poluostrvu, koje je stazom povezano sa kopnom. Ne znam, jel to prirodno ili su to veštački napravili? Eto, to sam se tek sad setila, zaboravila sam da pitam. Šta ja tu vama pričam, vi ste sigurno bili tamo, a i u letovalištima Rumunije.»

«Nisam, ni u Bugarskoj, ni u Rumuniji. Stalno smo se spremale nas dve, i onda se nešto ispreči, pa ostanemo tu. Vidite, dobro ste mi dali ideju! Nagovoriću je, da i mi odemo u taj deo. Rekli ste Nesebar? Da, čula sam da su se i drugi oduševili.»

«Zna šta ja sanjam već više godina? Da vidim Odesu! Da hodam po beskrajnim stepenicama toga grada i da gledam Crno more sa te visine! Sanjam oko mene sve one divne palate koje sam videla na televiziji! Posebno sam poludela otkada sam gledala film «Varljivo sunce» Nikite Mihalkova! To je najbolji film koji sam gledala! Ostavio je veoma dubok utisak na mene! Ne samo zbog njegove obrade užasnog staljinističkog vremena, nego zbog njegove režije, zbog slika, urezale su mi se! Zna, Crno more nema tu boju pravog mora, bar za mene. Zelenkasto je, liči mi na jezera, ne znam, tako mi deluje, ali, ipak, Odesa! Eto vidite, ja još nisam letovala u Rumuniji iako su me zvali iz mog društva, i blizu je. Samo sam jednom bila u Bugarskoj, a i u Grčkoj samo jedanput. Mi smo najviše išli na naše more, na naše Jadransko more, na najlepše i najplavije more, barem za mene! Jeste li možda već bili kod nas u Jugoslaviji, na Jadranskom moru? Dolazili su mnogi turisti iz Slovačke, Češke, DDR-a, manje iz Madjarske. Niste? Morate doći i videti naše more! Da vidite Kotor, stari istorijski grad, pa čuveni Dubrovnik, Opatiju i Fijume, mislim Rijeku, stalno pomešam sa starim nazivom, pa Crikvenicu gde su još stari habsburgovci letovali! A tek kad bi videli Herceg Novi! Zna na koji grad meni liči? Na Odesu, jer ima puno stepenica! Istina, i u Rijeci ih ima, ali tamo se toga nisam setila, nije me podsetilo. Još nešto da vam kažem! Moja baba, mamina mama je prava rodjena kotoranka! Ozbiljno vam kažem. Rodila se u čuvenom gradu, koji je

svojevremeno bio grad-država, kao i Dubrovnik, u srednjem veku. Njihova roditeljska kuća je na samoj obali mora, još postoji, od kamena je. Ona je došla u posetu tetki u Beograd i zaljubila se u dedu, ljubav na prvi pogled, i ostala! Da, ostala u panonskoj ravnici, ostavila more, sve zbog ljubavi! Ali znate, naša ravnica je nekada bila more! Možda je ona to osetila u vazduhu, možda je imala neki čudan dar za to, pa zato nikada nije osećala nostalgiju. To sigurno znam, jer mi je rekla! A ja! Kažu ljudi da krv nije voda, da nešto ima u genima, ne znam, ne razumem se u to. Ali, mene nekad tako usred snega i zime uhvati želja za mirisom mora! Nesmem to nikome da kažem, da mi se ne smeju! Ali, stvarno je istina! Drži me to dani! Već više puta sam došla u iskušenje, da za vikend sednem u autobus i otputujem do Bara, jer je najbliži, da izađem i prošetam, da se nadišem i naosećam mora i da se onda ukrucam ponovo u autobus i vratim natrag kući!»

«Nešto razmišljam... Interesantno. Vaša prava baba, pa vaša babatetka, jel i vaša mama tako nešto napravila? Nije? Interesantno. Vi kako ste emotivni i temperamentni, vama se isto nešto tako može desiti! Šta ako se to desi ovde? Znači Rusi, naši muškarci obožavaju žene! Posebno ovakve kao vi!»

«To su bili susreti, sudbinski susreti može se reći. Takvih je ipak manje, pogotovo danas, kada svi gledaju samo avanture, na brzinu, nema pravih ljubavi i romantike, kao nekada, to sad samo ima na filmu, u filmovima!»

«Nemojte tako govoriti, to se nikad ne zna. Čovek treba da živi i da se raduje životu, uvek se ljudi nadju, pogotovo kad su još mladi. Život je pred vama, nemojte pustiti da prodje i gledajte ga sa veselije strane. Znači, brzo prodju godine, ostarimo. Evo, ja sam već baka, a ne znam gde su mi godine. Sa Galjom pričamo i tražimo ih, zajedno istražujemo i prisećamo se, gde smo ih izgubili!»

«Niste mi ništa rekli za vašeg mlađeg sina? On živi sa vama u Nemačkoj? Ja nemam decu.»

«O, vi ste još mladi, u današnje vreme to nije problem, možete još imati! Moj mali Leon je puno mlađi, tek je srednjoškolac, treći razred. No dobro, ispričale smo se a zaboravile, da nam vreme leti. Kako bi bilo da nešto pojedemo, trebale bi da ručamo?»

Dogovorile smo se i naručile jelo, ručale. Prijalo nam je sve, jer je bilo sveže i ukusno a mi smo bile gladne. Iznenada, ja sam se setila nečega:

«Tamara, ja sam nešto zaboravila! Moram poslati telegram, jer me neće niko čekati. Pa oni sad već, posle tri propuštena leta, sigurno misle da neću doći! Molim vas, pomozite mi!»

«Idemo odmah čim pojedemo. Ima ovde na spratu jedna mala pošta, videla sam. Ako slučajno neće da prime telegram, ja ću ga poslati sa glavne pošte kada vas ispratim na avion. Dobro ste se to setili.»

Otišle smo do pošte. Postojala je i telegrafska služba. Tamara je napisala ono što sam joj izdiktirala i mi smo poslale telegram. Krenule smo natrag u bife. Tamara se uhvati za glavu:

«Pa što smo im slali telegram? To je komplikovano. Što nismo odmah telefonirali? Dajte mi njihov broj pa da ih pozovem!»

«Ja to neznam. Neznam ni da li ga imaju uopšte.»

«Odmah ćemo videti. Uzećemo telefonski imenik i pogledati. Dodjite, ovde je.»

Počela je da traži po prezimenu i ubrzo pronašla:

«Evo, tu je! Valentina Ivanovna ima broj! Dodjite, idemo u kabinu pa ćemo je zvati. Ja ću vam pomoći da pričate!»

Ušle smo u kabinu i dobile vezu. Na liniji je bila tetka Valja, upravo je stigla kući sa aerodroma. Kada je čula moj glas i objašnjenja Tamare, obradovala se i rekla, da odmah sa mužem kreću natrag i da će me dočekati. Bilo je oko dva, imale smo još vremena da popijemo kafu pre rastanka.

«Ja još nikad nisam bila u Rostovu na Donu! Čula sam od mnogih da je divan grad, al mi nekako nije bio usput, da ga vidim.»

«Pa dodjite sada da prošetamo zajedno! Potražite me na ovoj adresi, što ste sada zapisali za telegram, nemojte baciti papir, sačuvajte ga. Meni bi bilo zaista drago ako bi došli. Imaćete gde da budete, ništa ne brinite, bićete moj gost, ja ću sve srediti. Tako lepo pričamo, imamo zajedničke teme, kao da smo ko zna otkada poznanice. Eto, imaćete priliku da ne idete samo na Djepar na plažu, nego i na Don. Ja ću ostati do kraja avgusta, a vi?»

«I ja do kraja avgusta. Ali, rekla sam vam za sina i inuče, za Lenjingrad. Vrlo rado bih došla, ali mislim da za to neću imati ovaj put vremena. Znae šta, napisaću vam moju adresu u Nemačkoj, pa mi se javite ako želite, možemo se dopisivati, možete doći kod mene u posetu. Napisaću vam i broj telefona u Kijevu kod moje Galje, za svaki slučaj, radi vaše sigurnosti, znate psihološke mislim, ako ne budete njih tamo razumeli šta vam govore ili oni vas, vi me samo nazovite i pitajte me na nemačkom, ili mi recite i ja ću im reći na ruskom, u vaše ime, vaš odgovor. Vi lepo govorite nemački, vi i ja ćemo se sporazumeti i onda ću ja njima reći sve što vi želite, što vam bude potrebno. Možda bi trebalo i sada dok smo još tu, da im brzo telefoniramo, valjda još nisu krenuli, da im ja kažem još nešto u vaše ime, setite se, ima li nešto važno?»

Ja sam je gledala. Svo moje prvobitno nepoverenje je davno nestalo, videla sam u njoj dobrog čoveka, prijatelja. Bilo mi je drago da sam je upoznala, znala sam da ću joj se javiti u Nemačku, da ću joj svakako pisati kada se vratim kući: «Sada nije potrebno da ih zovete. Ne mogu se setiti, šta bi im rekla, ništa mi ne dolazi u pamet. Vi Tamara na sve mislite. Ne mogu vam se nikada zahvaliti za vaš trud, zaista tako mislim.»

Ona mi se osmehnula, bilo joj je drago.

«Volela bih, da se vidimo i kupamo u Donu. To je najčistija reka na svetu i najzelenija! Videćete! A onaj beli sitan pesak. Ležite kao na krevetu, ima ga celom dužinom plaže. I toliko puno zelenila, sve nedirnuta ili bar malo narušena priroda, a na drugoj obali gledate gustu, divlju šumu. Tamara, dodjite da vidite tu lepotu, da je gledamo zajedno!»

Bila je dirnuta. Stisnula mi je ruku, samo me je gledala i smešila se bez reči.

«Hoćete li?»

«Pokušaću.» reče i namignu mi mangupski: «Nešto ću smisliti!»

Pogledala je na sat i rekla, da mi se let približava. Ispratila me je. Kada je došao čas rastanka, pružile smo ruku jedna drugoj i za tren se zagledale duboko u oči. Izgovorile smo do viđenja i samo se gledale. Iznenada, Tamara mi pridje i već u drugom momentu zgrabi i čvrsto zagrlila: «Na svidanje!» uzviknu ona i ugura me na ulazu. Okrete se i ode, a ja sam posle svih formalnosti ušla u avion. Sve je bilo po redu vožnje, letilica je krenula za Rostov.

Krenuli smo u tri sata, stigli u pet. Vreme putovanja mi je brzo prošlo jer sam dva sata učila bugarski i puno se smejala. Slučaj je tako hteo jer mi je saputnik na sedištu do mene bio mladi Bugarin po imenu Vladimir. On je mene učio bugarski, a ja njega srpski i lepo smo se zabavljali celim putem. I on je putovao u posetu, kod svoje sestre i zeta, oni su ga trebali dočekati na aerodromu. Isto kao mene moji. Sretno smo sleteli i ušli u autobus koji nas je čekao. Sa piste smo se dovezli do aerodromske zgrade. I tu smo celo vreme bili zajedno, tako smo i ušli u veliku gužvu koja je bila u zgradi. Naši su nas jedva pronašli. Oprostili smo se nekako teška srca, više bi nam odgovaralo da smo ostali u društvu, da smo svi skupa krenuli zajedno.

Dočekala me je teta Valja, muž joj je ostao na parkiralištu. Zgrabila me je, čvrsto zagrlila: «Dobro došla, samo kad si konačno stigla, već sam mislila da nećeš ni doći! A ko ti je taj mladić što je došao sa tobom?»

«Pa javila sam vam telegramom od kuće, da ću doći, da sam krenula. Ovaj mladić je moj saputnik iz Jugoslavije.» slagala sam joj, nisam htela reći iz Bugarske, neznam zašto.

Teta Valja je mnogo ostarila za proteklih deset godina. Mogla je imati oko šezdeset. Veoma visoka i jako debela, jedva je hodala, vukla se takoreći. I ranije je bila krupna i debela, ali je delovala drugačije, sada je izgledala kao baba, tako je bila i obučena. Jedino joj je kosa i sada bila tamna, tek tu i tamo prošarana sedim vlasima, gusta i talasasta. Nosila je pundju, bujna kosa je jedva mogla da se pokupi. Lice duguljasto, tamnog tena, oči smeđe, nije imala puno bora. Imala je pravilne crte lica i lep nos i usta, ali, kao i ranije, uprkos tome nije bila lepa. Nešto je odbijalo na tom licu i dok je bila mladja, sada još više. Nehotično, ja sam izbegavala da je gledam, a kod nje sam stigla, bila sam njena gošća.

Kada smo stigli van zgrade, povelala me je prema parkiralištu i meni je u tom času srce zaigralo od uzbuđenja. «Da, to je, ipak je to!» pomislih. U vozilu nas je neko čekao, ugledala sam njenog dobrog muža, čika Pjotra, koji je otvorio vrata i izašao da me pozdravi svojim širokim iskrenim osmehom. Obradovali smo se obostrano, osetili to. Odmah je nastala opuštenija atmosfera oko nas, pa sam se i ja malo oslobodila grča koji mi je teta Valja nametnula. Iako sam potajno želela, očekivala da se još neko tu pojavi, da se sakrio i sad će iskočiti, ništa se nije desilo. Mi smo krenuli, gospodja Valentina je zapovedala u kom pravcu. Govorila je čudnim grlenim glasom. Brzo je govorila, stalno nekim zapovedničkim tonom. Čovek se osećao pored nje, kao neki krivac, neko ko je zgrešio. Meni se od prvog momenta tako činilo. «Kako to nisam primetila pre deset godina? Zar se toliko promenila za to vreme? Nemoguće! Ali, kako? Ja sam je upamtila kao veselu ženu, šalila se sa baba Gizom, smejala, trčala do nje i natrag u njihovu kuću...A tamo nas je samo nutkala te čajem, te slatkišima, te da jedemo! I jela sam, ja sam više puta tamo jela, mi smo Viktor i ja, pa Tolik i ko je sve naišao...»

«Sećaš se. Ovo je glavna ulica Engelsova, vidiš li Dijana? Tu ste išli sa Mamom po pasoše!» «O, da! Sad je prepoznajem! Prebrzo ide auto, pa se ne snalazim a i sve gledam levo, desno, pa ništa ne vidim! Ovo je meni ostala kao divna ulica! Najlepša ulica! Ti divni drvoredi sa obe strane ulice i sve te divne kuće, palate, prekrasno! Tu, tu negde smo bili u lepom restoranu i ručale, a posle smo sedele u nekoj prekrasnoj bašti-poslastičarnici i slušali muziku rosovskih zvona! To je bila prava muzika jednog orkestra! Tako nešto nisam ni čula pre, da se crkvena zvona oglašavaju u raznim tonalitetima, neki dublji a neki višim tonovima, i kao da su to svirali neki instrumenti! Nevidjeno! Simfonijski orkestar!»

«Čule ste! Baš mi je drago, da ste se onda tamo zatele! Čekaj! Brzo sad gledaj! Ovo je Gazetni, pa je paralelna Semaška i tu sidješ pored Bazara i stigneš do Pristaništa dole, do Dona! To nisi znala, a važno je, ako dodješ Raketom a ne autobusom, kako ste vi putovale.»

«Vozi još i sada Raketa? Do Konstantinovska?»

«Da, da, ide tri puta na dan, hidrobuss je mnogo bolji i brži od autobusa!»

«Koliko se dugo vozi?»

«Mislim oko četiri sata, je li tatice?» upita Valentina muža.

«Da, tako, oko četiri sata.»

«Mi smo sa Mamom isto išli oko četiri sata autobusom.»

Ja sam govorila svojim jezikom, u stvari nekom kombinacijom i Valentina me je razumela, ali njen muž skoro nikako. Vozili smo se njihovom plavom ladom, delovala je jako stara. Čika Pjotr je bio dobar vozač, to me je umirilo. Izašli smo iz gradske vreve, ljudi su izašli sa posla, bilo je jako živo po ulicama. Skrenuli smo prema izlazu iz grada i krenuli nekim sporednim putem. Očima sam tražila prepreke i vojne stražare, ali ih nigde nisam videla. «Sigurno su na glavnom putu. Ili, čuvaju samo noću, ko zna?» Put je bio vrlo neravan, pa smo pomalo truckali. Bio je to sporedan stari put koji je vodio pored svih malih mesta i sela duž reke. Zapazila sam, da nikakvih saobraćajnih znakova nema nigde po putu. Kilometražu ni ranije, a ni sada nigde nisam mogla pročitati. Na svoje iznenađenje, prepoznala sam neke zgrade, neka pristaništa. Promet na putu je bio vrlo slab, tek tu i tamo poneko vozilo, lada ili moskvič najčešće, bilo je i trabanta, a mileli su putem i neki stari autobusi sa kljunom.» Oh, oni iz kaubojških filmova! Još se nisu raspali, još voze! O Bože, to ću pričati Mami!»

Stigli smo tek posle sedam. Vožnja je trajala više od dva sata. U daljini sam ugledala grad. Nisam ništa govorila, nisam ni bila sigurna da li dobro vidim, jer natpisa nije bilo. Gledala sam širom otvorenih očiju, sve upijala. Usplahireno sam čekala da ugledam mesto, da vidim kako spuštaju most. Ali ga nije bilo i ja sam se zbunila. Onda sam shvatila. Ušli smo u grad sa druge strane, bila je zaobilaznica, izgrađen je novi, moderan most, novi putevi. Vozili smo se savremenim mostom a Don je bio ispod nas kao neko jezero. Osećala sam se pomalo tužno. Nestalo je romantike starinskog mesta, zatekla sam moderan grad. «Možda ovde nije Don. Moram tražiti njihovu geografsku kartu, da znam gde sam. Ovo je sigurno neka pritoka. Pa znaš, da ima i Donjec i ...čestitam, stvarno si imala zasluženu peticu kod baba Mudre!»

«Teta Valja, gde smo mi? Koja je ovo voda ispod? Tako je zelena kao Don!»

«Pa mi smo stigli u Konstantinovsk! Ovo je Don! Tu nisi dolazila, ovo je drugi kraj grada, to nije sa naše strane. Tu su napravili most zbog širine prostora. Vidiš da je sve moderno, zaobilaznica, petlja, izlaz na glavni put. Tamo je bila velika visina i strmina i nije pogodno. To je u stvari vojni most, tako je bilo još i u kozačkim vremenima, oni su to smislili i odgovaralo im.» da ne dodju nepozvani gosti. Ti znaš da su oni bili čuveni ratnici, da su uvek ratovali, pa zato.»

Stigli smo do gradske autobuske stanice, ja sam je prepoznala. Dalje mi je put već bio poznat jer sam ga prepešačila dosta puta. Bilo je sada više asfaltiranih ulica, ali je ipak najveći broj ostao isti, peskoviti put. I kuće su ostale iste, malo je bilo novih. Ili sive, ili svetloplave, takve su bile i nekad, pa okućnice sa cvećem i voćem, isto puno drveća i voćki duž ulica, pa drvene klupe i klupice ispred kuća, sve je ostalo isto. Samo je centar grada postao sasvim moderan i

uredjen. Konstantinovsk je tada imao preko sto hiljada stanovnika. Izvan samog centra, pružao je idiličnu sliku seoskog ambijenta. Mnogi rostovljani su u to vreme imali svoje dače, tako oni zovu vikendice, i ovde pored reke.

Zaokrenuli smo i prošli nizbrdicom, zatim ponovo zaokrenuli i ja sam znala, da je iza ugla Babuškina i njihova kuća. Činilo mi se kao da sam je juče napustila jer je sve ostalo isto kao nekada. Ništa se nije promenilo, kao da je vreme stalo. Čika Pjotr je zaustavio auto ispred njihove kuće, a ja sam brzo otvorila svoja vrata i radosno iskočila napolje. Pogledala sam preko, nešto sam prvo tamo tražila. Gledala sam sa nevericom, zapanjena. «To je sada kuća Baba Gize?» Ulazna kapija je bila polomljena i otvorena, upravo je grupa gusaka polako i dostojanstveno izlazila napolje. Ograda je bila napola izlomljena svuda, drvene letvice su visile svuda okolo. Kuća je još uvek delovala ofarbano, jer se prirodna boja zemlje i peska dobro držala. Na prozorima su bile zakucane stare bezbojne debele daske. Svuda okolo je bilo neko žbunje i trava koja je izrasla, sa nekada zelene verande visilo je suvo granje i ostaci od puzavica, svuda korov ili ispucana zemlja. Jedino je stari veliki orah ostao isti. Bio je zelen i širio svoje divne velike grane na pola dvorišta ispred ulaza u kuću. Samo sam ukočeno stajala i gledala otvorenih ustiju, iako nisam progovorila ni reč.

Teta Valja me je povukla iznenada za rukav i povikala onim svojim neprijatnim glasom: «Šta si tu stala! Hajdemo u kuću!»

Ja sam bez reči pokazala rukom na kuću i upitno je pogledala.

«A to! Pa sve su zapečatili kad je Babuška umrla. Niko nije smeo da udje. Oni sve kontrolišu. Ti znaš dobro, da je prošlo već skoro tri godine, sve je sporo išlo sa tvojim papirima, ali eto, ja tvoja teta Valja, sve sam ti sredila, sada je sve u redu, ništa se ne sekiraj, hodi sada!» i povuče me unutra.

Kada smo ušli u kuću, ponovo sam se iznenadila. Niko me nije čekao, bili smo sami nas troje. U kući je bilo sve isto, ništa se nije promenilo. Sve isti nameštaj, krpice, tepisi, stari šporet i frižider, sve neuredno i masno. Jedino je televizor bio nov, u boji, i radio – nije bio više mikrofonski postavljen iznad vrata na zidu sobe, koji su svi u svakoj kući imali ranije, koji je svirao od ujutro do uveče i govorio vesti. Sada su i oni imali pravi radio, kao mi, mogli su okretati i tražiti stanice, možda i inostrane. Valentina Ivanovna je odmah upalila televizor i pristavila čaj u samovar. Meni je ponudila da sednem, a ona brzo počela da priprema nešto za večeru. Nije dugo trajalo, postavila je jelo na sto i pozvala nas da večeramo. Jeli smo i ćutali. Ona je brzo i halapljivo jela, njen muž je malo jeo, inače je bio suvonjav čovek. Osećala sam se užasno razočarana i tužno, nisam mogla da jedem. Na silu sam popila čaj i pojela nekoliko zaloga. Pošto je večera završena, ja sam zamolila da idem na spavanje.

Čika Pjotr mi je uneo torbe i poneo gore u zadnju sobu na spratu. Kada me je Valja povela gore da mi pokaže gde ću spavati, one su već bile unutra. Valja je jedva hodala drvenim stepenicama, stalno je zastajkiivala i hvatala se za zid, teško disala. Sobe su na spratu bile prolazne, išlo se iz jedne u drugu. Meni je namenila zadnju, malu. To je bila treća soba.

«Tu će ti biti lepo i mirno.» reče i pokaza na lep veliki krevet, pun perjanih dunja i velikih perjanih jastuka. Bili su presvučeni u čisto belu, mirišljivu presvlaku. U sobi je bio i veliki orman, uz to dve stolice sa naslonom i stolić. Po patosu su bile šarene krpice. Zid je bio belo

okrečen, prazan. Prišla sam prozoru u nadi da ću ugledati Don. Soba je bila okrenuta unutrašnjem dvorištu, prema bašti. Pokušala sam da otvorim prozor jer mi je bilo zagušljivo i toplo u sobi. Nisam uspjela, jer je to bio pravi ruski prozor, koji se ne može otvoriti. Samo fortočka – mali prozor u velikom prozoru. Da, taj prozorčić u desnom gornjem uglu, to je sve od prozora! «Jedino se fortočka otvara, to je prozor, šta će ti više. Jao, nemam vazduha, ugušiću se, kako da dišem. Moram se popeti na stolicu i prići fortočki čim Valja ode! Najbolje da tako vertikalno spavam i dišem! Zalepiću se za prozor, zavezati za njega, o moj Bože, ruski prozor, ruski prozor, otvori mi se!»

«Legni i spavaj! Moraš se odmoriti, umorna si. Bio je to jako naporan put. Lepo spavaj i odmori se, sutra ćemo pričati! I ja jedva čekam da legnem, mnogo sam se umorila dok smo te tako dugo čekali.» reče teta Valja, potapša po ramenu, okrene se i izgega iz sobe.
«A voda, veće? Teta Valja, gde da idem?» povikah ja i potrčah za njom.
«A, to! To je napolju u dvorištu! Nismo još uredili u kući, tamo je gde je bilo onda. Dodji, pokazaću ti, možda si zaboravila, a i već je mrak. Samo sidješ kad ti treba, ništa se ne sekiraj. Kuća se ni sada ne zaključava. Kada je u letnjoj kuhinji, tu se kupamo, ima tople vode.»

Sišle smo. Sve sam videla što mi je trebalo, pa me je Valentina ostavila da se uredim. Kada sam se vratila u svoju sobu, brzo sam zatvorila vrata i videla, da ni tu nema mogućnosti za zaključavanje, jer ključa nije bilo. Sručila sam se bespomoćno na stolicu i zagledala u zid. Bujica misli me je saletala, nisam mogla da ih razaberem. «Ovo je vrtlog, ja sam u vrtlogu! Šta ću ja tu? Šta ću ja opet tu? Ne, ovo više nije isto kao nekad, ovo nije to! Mani se tih tvojih predosećaja! Uvek farbaš djavola na zid! Opusti se, ti si ovde došla na odmor, šta ti je sad. Pa ne putuješ prvi put sama negde u životu, ne budi takva kukavica!» Klonula sam od umora i nagla sa stolice prema krevetu, umalo nisam pala. Tada sam malo dobila snage, pa sam se spremila za spavanje i legla u krevet. Bio je stvarno dobar i prostran, skoro nov krevet. Posteljina mi je svojom mekoćom jako godila i ja sam se malo umirena, ušuškala i neprimetno zaspala.

Probudila sam se, neznam koliko sam spavala. Čula sam žučnu raspravu, više mlađjih muških glasova, Valjin grleni glas kako nešto ljutito govori, više na momente. Nisam prepoznala glas Anatolija iako sam nehotično osluškivala. U mojoj sobi se širilo svetlo iz druge sobe iako je na staklena ulazna vrata bila stavljena tamna zavesica. Onda je iznenada sve utihnulo, ugasili su i svetlo. «Anatolij! Gde si? Ko je tu sve bio? Ako ga ni ne budem sreća uopšte?...» Zaspala sam, nisam ništa sanjala. Ujutro sam se probudila sasvim odmorna, prilično kasno, već je prošlo osam sati. Bio je divan sunčan dan. Sunce je sijalo na prozor i osvetlilo celu sobu. Brzo sam skočila iz kreveta, obukla se i potrčala u prizemlje. Sa drvenih stepenica se prvo silazilo u malo predsoblje bez vrata koje je vodilo u trpezariju. Uvirila sam unutra. Nije bilo nikoga. Istrčala sam na dvorište, da dišem divan donski čisti zrak punim plućima. Kada sam se nadisala, ušla sam u kupatilo, da se sredim. Pogledala sam se u ogledalo, konstatovala da je umor nestao. To mi je vratilo samopouzdanje, grč od juče je nestao. Konstatovala sam da se dobro osećam i da sam raspoložena. Pod uticajem tih svojih misli, počela sam da pev-šim i izašla naglo iz kupatila. Kako su se drvena vrata otvarala napolje, nisam mogla videti ko je tu. Koraknula sam i osetila kolenom nekoga, pre no što sam pogledala prema dole. Bila je to jedna mala, mršava devojčica. Usplahireno je htela da potrči, iako me je netremice gledala razrogačenim velikim, smeđim očima. Ja sam joj se nasmešila i ona je zastala, uzvratila

smešak. Imala je lepu talasastu dugu kosu boje lešnika. U ruci je čvrsto stiskala jednu minijaturnu crnu lutkicu velike glave – crnom raščupanom kosicom na njoj, ogromnim svetlim okicama, sa pokretnim ručicama koje su se klimale. Lutkica je imala elegantno crno odelce.

«Ja se zovem Dijana! A ti?»

«Anočka!» izusti ona skoro šapatom, jednako me netremice gledajući.

«Ovo je tvoja lutkica? Baš je lepa! Kako se zove?»

«Zove se Čiburaška! Ne znaš? Kako ne znaš, pa to je Čiburaška!» reče i ispruži rukicu prema meni, da ja bolje vidim lutku.

«O! Sad vidim! Da, Čiburaška, prava Čiburaška! Baš je slatka!»

«Tata mi je doneo!» nastavi Anočka.

«Tvoj tata! Kako ti se zove tata, Anočka?»

«Moj tata se zove Anatolij!» reče malecka sva radosna.

«O! Ti si Anatolijeva ćerka? Koliko imaš godina?»

«Osam!» odgovori brzo.

«Pa ti si onda već velika, ideš u školu!»

«Sad je raspust!» reče Anočka kao iz topa.

«Da, da, sad je raspust, u pravu si! Sad se možeš svaki dan kupati u Donu!» rekoh i nasmejah joj se.

«Hajdemo da se kupamo! Reče devojčica i molećivo me pogleda.

«Ići ćemo, lepo je vreme, sigurno ćemo ići. Kasnije.»

Ona me radosno pogleda. Začula se neka škripa iz pravca kapijice na sporednom ulazu u dvorište i mi smo obe pogledale u tom pravcu. Ograda je bila od drvenih letvica, niska, sve se videlo. Vratašca su bila otvorena, ulazile su dve mlade žene jedna za drugom, potom se pojavila teta Valja, koja je gegala za njima, vukući svoje noge u kućnim papučama. Anočka im potrča u susret.

«Vi ste se već upoznale?» povika nam teta Valja.

Prišla sam bliže, klimnula glavom, nasmešila se pridošlicama. Valentina me je predstavila:

«Ovo je Marina, žena od Nikolaja, a ovo Alla, supruga Tolika!» reče.

Rukovale smo se i pomalo zbunjeno osmehivale jedna drugoj, dok je Anočka trčkarala srećno oko nas, naprosto plesala. Valja nas je sve ugurala u kuću da doručujemo i popijemo čaj. Ušle smo i sele uz veliki masivni drveni trpezarijski sto. Anočka se u tili čas stvorila na sedištu pored mene. Valja i Marina su brzo poslužile jelo i pristavile čaj u samovar. Valja je neprekidno nešto brzo govorila, niko joj nije odgovorio, samo su je gledale i slušale. Ja nisam ništa mogla da razumem. Čaj je bio gotov, poslužila ga je ona i potom, progovorila polako i meni razumljivim jezikom:

«Dijana, ja sam njima sad pričala o tebi. One znaju i za tvoju Babušku. Rekla sam im, da si ti nama kao rod, ti si naš rod koji nam je došao u goste. I ti ćeš sad dolaziti svako leto jer tu na Donu je lepo i treba puno da se kupaš. I dovešćeš i svu tvoju familiju i tvoju Mamu. Je li ti Mama dobro, zdravo? Nisam stigla ni da te pitam.»

«Da, hvala. Ona vas je puno, puno sve pozdravila i želi vam sve najbolje.»

Valentina Ivanovna se radosno nasmejala, zahvalila. Dok smo tako sedele, celo vreme sam na sebi osećala radoznao pogled Alle. Ja sam se trudila da ona ne primeti, da ja to znam. Alla je bila Jermenka, videla sam to odmah po obliku i crtama lica. Bilo je to lepo ovalno lice pomalo žućkastog tena, sa pravilnim crtama, lepim nosom i sočnim usnama. Smedje oči i

celo lice izrazito je bilo našminkano, a ofarbana crvena kosa sa svežom frizurom. Imala je negovane ruke, dugačke lakirane nokte. Bila je sitne gradje, vitka, ženstvena, doterana. Žena mlađeg Valjinog sina Nikolaja, Marina, je bila Ruskinja, krupnije gradje i višlja. Ona je bila noseća, već poodmakla trudnoća. Nije bila posebno doterana ni našminkana, videlo se da je jednostavnija. Imala je široko lepo otvoreno lice, beli ten, svetlo smeđju kosu i svetlo zelene oči. Delovala je smireno, skromno, dobronamerno. «Da, da, samo me gledaj. Nisam ni ja našminkana kao ni Marina. Čudno ti je, kad znaš da su u Jugoslaviji ženske doterane damice. Neka znaš. Malo sam te zbunila, baš dobro, jer ne volim tako radoznale. Neću ti reći, da se ja na godišnjem nikad ne šminkam, jer hoću da odmorim lice, ha ha ha!»

Pošto smo popile čaj, ja sam uhvatila Anočku za ruku i rekla joj, ustajući sa stolice:

«Hodi, nešto da ti pokažem!»

Ona je skočila radosno i krenula radoznalo samnom stepenicama gore. Došle smo u moju sobu, ja sam prišla velikim putnim torbama i izvadila veliku mlečnu čokoladu sa lešnicima, a uz to i šarena velika dečja pakovanja žvakaćih guma. Pružila sam joj sve to uz reči:

«Anočka, ovo je sve tvoje, uzmi!»

Ona je ispružila ručice i u momentu sve zgrabila i stisnula na grudi. Glasno se nasmejala i poletela niz stepenice uzvikujući: «Žvački, šokolad! Zvački šokolad!» Odjekivalo je. Sišla sam polako sa torbom u ruci natrag u trpezariju. Sve su uperile svoj pogled u mene, a ja sam se njima smešila i otvorila torbu. Počela sam da vadim poklone. Prvo sam potražila poklon za teta Valju. Izvadila sam njen paket u kome je bila svilena bluza, vuneni džemper, pa moderan kombinezon i grudnjak, najveći brojevi. Ona je brzo sve izvadila i vidljivo srećno, zahvalila. Stavljala je sve na sebe, merila, smejala se glasno i sa odobravanjem. Druge dve žene su vidljivo uzbudjeno gledale u torbu nasred sobe i posmatrale moje ruke. Ja sam ih posmatrala kroz trepavice, da ne primete jer nisam želela, da se osećaju neprijatno. Razumela sam ih.

«Ovo je sad isto, kao kada su neke švercerke putovale u Italiju! Bila sam mala, ali se sećam tog maminog uzbuđenja, i tetaka, i svih naših komšinica! Samo su uzvikivale u iščekivanju, ne znam, ne sećam se uopšte šta, ali se jako sećam njihovih glasova kao u horu! A tata i teče su im se smejali, baš grohotno se smejali, namigivali jedno drugom i pokazivali na njih, dok su pušili i pili pivo. Da, baš se sećam, zbijali su šale sa ženama, koje su bile u svom svetu i ništa drugo nisu primećivale. A kad su se pojavili, posle onih svakakvih marama, majica, najlon kombinezona i grudnjaka sa sundjerima, i parfema i šminki, muške najlon košulje i šušlavci, da tako su se zvali oni mantili da ne pokisneš, a doneli su i neke kišobrane, prvo su bili mali, pa su nekom čarolijom odjedanput iskočili veliki! Da, onda su se i muškarci uzbudili, bila je tišina dok su im šverceri objašnjavali i pokazivali te stvari. Ja sam se sakrila u ćošak da me ne primete i isteraju kod ostale dece, pa sam tako bila sa njima sama, kao sada Anočka!»

Izvadila sam dečije farmerke i teksas gornjak iste boje i veličine, pa pamučne dečije majice kratkih i dugih rukava, vunene majice i džempere. «To je tvoje Anočka!» i pružih najlon kesu prema zapanjenom detetu. Ona je nekontrolisano ispružila svoje ručice i sve žvakaće i čokolade su poletele dole na pod. Toliko se uplašila, da je počela da plače. Ja sam je brzo zagrlila.

«Dobro je Anočka! Sve je to tvoje, nemoj plakati, dobro je!»

Ona se pribila uz mene, prestala da plače. Htela sam da se sagnem, ali je Alla bila brža, dotrčala i počela da skuplja:

«Ništa ne paziš! Nikada neznaš da paziš!» grdila je malecku.

Ja sam dete pomilovala po kosi i ponovo prišla torbi. Izvadila sam crnu dugački crni kožni mantil i pružila ga Alli, koja se podigla:

«Ovo sam obećala Anatoliju.»

Ona me je iznenadjeno pogledala, jer ju je zbunila moja otvorenost. Samo je nervoznim glasom kratko rekla: «Hvala!» Zgrabila je mantil i otišla da sedne na svoju stolicu. Pošto je u torbi bilo još mnogo toga za poklon, ja sam izvadila jedan mladalački kombinezon i isti takav grudnjak, to je i kod nas tada bilo najmodernije: «Ovo je za tebe Alla.» rekoh i pridjoh do stola. Sve sam stavila ispred nje. Zbunila se, nije znala šta bi, toliko se iznenadila. Ja sam joj se nasmešila i opet prišla torbi. Onda sam predala Marini njene poklone – naravno ndizostavni grudnjak i kombinezon, zatim neku letnju haljinu. Onda sam pronašla neke druge haljine, tako da je bilo i za Allu. Na red su stigle šminke i puderi i sva ostala ženska kozmetika. Stavila sam sve na sto, da izaberu po želji. Dok su se one bavile tim stvarima ja sam zgrabila torbu i potrčala prema svojoj sobi, da im dam malo slobode: «Idem gore, odmah dolazim, samo da odnesem torbu!»

Dok sam nosila gore praznu torbu osetila sam se jako srećnom. Radovala sam se njihovoj radosti, bila sam tako rasterećena i opuštena. U takvom raspoloženju sam se priključila dole društvu koje me je sa osmesima dočekalo. Na predlog teta Valje izašle smo ispred kuće u dvorište pod stari orah i sele uz dugački drveni sto na klupe. Tu je bila lepa hladovina a vazduh čist, donski vazduh je strujao svuda oko nas. Sunce je sijalo, bila je tišina. Pravo idilično letnje seosko pre podne. Iznenada je Alla pogledala na sat i skočila. Morala je natrag na posao, pauza za doručak je prošla. Radila je kao službenica u jednom manjem industrijskom preduzeću. Pozdravila se sa nama i brzo otišla. Poklone je odnela sa sobom.

Valja i Marina su još neko vreme posedele zajedno samnom u miru i tišini. Jedino se čula Anočka i povremeno Lajka, veliki vučjak u dvorištu sa kojim se ona igrala. Posle je Marina pitala Valju šta će biti za ručak. Kada je čula da će biti kupus sa mesom, ona je ustala i pošla u kuhinju da radi. Teta Valja je samo sedela i gledala u jednom pravcu, nalakćena na stolu. Tako je i zadremala. Lajka se igrao i trčao uz Anočku. Kada mu je to dosadilo, prišao je meni i onjušio mi noge a potom ih i liznuo i zavrteo repom. Ja sam ga pomilovala i prijateljstvo je bilo sklopljeno. Videći njega uz mene, prišla je i Anočka i počela me moliti, da odemo na kupanje pre ručka.

«Ne može, nikuda nećete ići. Idemo svi zajedno posle ručka, dotle se tu igraj!» viknu teta Valja iznenada, budna, otvorenih očiju. Ja sam je iznenadjeno pogledala. Anočka i Lajka su odmah otrčali u drugi kraj dvorišta. A teta Valja ponovo sklopila oči, kao da ništa nije bilo. Ustala sam sa klupe da malo prošetam i pridjem Anočki koja je čučnula na kraju cvetne bašte kod ograde glavnog ulaza. Dok sam hodala, pogledom sam obuhvatila Babuškinu imanje preko puta i obužeše me tužne i ozbiljne misli. Anočka se durila i otrčala, ja sam se vratila do klupe. Teta Valja me je čula i pogledala.

«Teta Valja, kada ćete me voditi na groblje? Ja želim da idem na grob moje Babuške!»

Ona me pogleda i odgovori: «Sutra. Onda je Pjotr slobodan, ne radi subotom. Groblje je jako daleko odavde, ne možemo tamo peške, ja ne mogu, a nema nikakav autobus do tamo.»

«Dobro. Hajdemo sad malo preko u Babino dvorište, ili da ja idem malo preko sama, da vidim baštu, da malo prošetam.

«Šta imaš tamo da ideš, gledaj odavde, to je samo nekoliko metara, a sve vidiš. Sve je tamo propalo, pa to vidiš i sama odavde da ne liči više na onu gazdinsku kuću kakva je bila. To je sve zbog ove naše spore države, zato sve tako i izgleda i ništa se tu ne može.» reče Valja nerвозno.

«I uopšte se ne može ući u kuću? Ni vi nemate ključ da udjete? Kako to da nemate ključ od ulaznih vrata? Bila sam uporna ja.

«No dobro, idemo, pa ću ti pokazati, pa ćeš i sama videti.» reče ona bezvoljno i ustade teškom mukom sa klupe. Ona krenu vukući noge u papučama po zemlji, gegajući se, a ja sam išla polako pored nje i tako prešle ulicu.

Stigle smo do kapije koja je poluotvoreno stajala, kao i juče. Gusaka je bilo puno dvorište. Polako smo ušle i mi. Svuda je bio korov ili trava koja je zarasla cvetnjak i celo dvorište zajedno sa dugačkom baštom. Prišla sam bliže prema kući i ugledala dve zakucane poprečne velike daske preko ulaznih vratiju. Isto je bilo i na svim prozorima.

«Eto vidiš, sve je zapečaćeno. Ovde niko ne može da udje dok država ne odblombira. Sada i sama vidiš, zato tu nema šta da tražiš.» reče Valja i krenu natrag.

Ja sam ostala da stojim, nisam mogla odmah da se pokrenem: «Zapečaćeno, zablombirano? Šta je tu zablombirano, kad su samo ekserima zakucane daske. Ja ih sama klještim vrlo lako mogu izvaditi!» umalo mi ne izleti i ne rekoh to Valji. Oćutala sam, ništa nisam rekla, samo sam još jedanput sve dobro osmotrila. Vratile smo se natrag ispod oraha i sele.

Valentina Ivanovna kao da je osetila moje misli. Opet je sama počela da mi priča:

Nije se ništa moglo sačuvati, kad je sve tako sporo išlo, pa znaš li ti šta su tri godine čekanja? Ja sam ti pisala, da bez mojih rodjaka advokata i bez njihovih veza u Moskvi ti ne bi uopšte dobila tvoje nasleđstvo. I u Moskvi su rekli, da nikad nisu dali stranom državljaninu, da se stranci niti ne uspeju prijaviti na vreme, a znaš dobro, to je za šest meseci, a i kada se jave za šest meseci oni naprave da su zakasnili, ovo je velika država i sve se može, ti sve to znaš, ja sam ti pisala.»

«Da, teta Valja, pisali ste.»

«E pa onda znaš, da bez mene ništa ne bi imala. Ja sam odmah sve umesto tebe u tvoje ime prijavila. Imala sam tvoje ime i adresu. Nije bilo šanse da zakasni, jer sam ti odmah poslala telegram da šalješ sve tvoje dokumente i ti si sve poslala. I onda sam ja dala mojim advokati-ma i oni su to poteralli. Ali smo već i mi za ove skoro tri godine izgubili živce i nadu, mislili smo da je sav trud bio uzaludan i da je sve propalo. Onda smo aktivirali jednu jaku vezu u Moskvi i upozorili da će nastati međudržavni spor, jer sam ti poslala sve papire i ti ćeš povesti spor, jer ti tu želiš da letuješ na Donu, to je bila tvoja Babuška i ona je po zakonu mogla tebi da ostavi sve i sve je i ostavila, to je bilo po ruskom zakonu kada je ona umrla i još uvek važi. I onda su oni još ćutali oko dva meseca, pa su nas onda obavestili da dodjemo u Moskvu i da uzmemo tvoje papire, da si dobila nasleđstvo. Morala sam lično putovati sa advokatom, da tamo sve lično potpišem umesto tebe, da na svim tim mestima predam originale punomoći koje si mi ti poslala. Sada više nemam ni jedan tvoj papir, sve sam potrošila. Ali, sada si ti tu i sada ćemo sve lepo srediti do kraja. I ti ćeš tu dolaziti i mi ćemo ti sve uređiti i čuvati, jer mi smo tu. Mi tebe svi jako volimo, i tvoju Babu Gizu smo jako voleli, pa jesam li ti slala njena pisma i pisala ti godinama zajedno sa njom, reci Dijanočka?»

«O, da, pisali ste! Ja vam to nikada neću zaboraviti i opet vam hvala. Isto vam velika hvala za sve što ste mi ispričali, koliko ste se trudili i namučili, razumem vas dobro, vi ste u pravu. Ni meni u Jugoslaviji niko nije verovao, da ću dobiti u nasljedstvo kuću u Rusiji. Samo su odmahivali glavom ili mi se smejali, rekli mi da zbijam šale, da nisam pri sebi, da fantaziram. Kuća u Rusiji tebi u nasljedstvo? Ha ha ha. Čujete li vi šta ona govori! Tako su mi rekli svi. Tako je bilo, kažem vam.»

«No, šta sam ti rekla! Onda možeš zamisliti koliko smo se namučili. Ali sam ja jako radosna što smo sve za tebe uspjeli i što ćeš ti imati svoje, to što ti pripada po zakonu, našem ruskom zakonu. Još da ti kažem, ja Tolikovu ženu Jermenku ne volim. Nama je svima jako žao što se vi niste još onda uzeli. Svi smo plakali za tobom, i tvoja Baba, i moja Mama, i čika Pjotr, i ja. Siromah Tolik, strašno je patio jer te je mnogo voleo. Samo je čekao garantno pismo od tebe, tome se dugo nadao. Znali smo, da je to teško dobiti vizu, bila su to teška vremena, ali, on je dugo živio u toj nadi, da će otići kod tebe. Tako, vreme je činilo svoje, život je išao dalje. Ti si bila daleko, jako daleko a lukava Jermenka tu blizu i sva slatka, popustljiva, trčala za njim. Sećaš se, da sam ti ja pisala odgovore umesto Tolika? Sećaš se, je li? Prva pisma je on napisao, pa znaš mu rukopis, dok ga je držala nada. Posle je svaki put, kada bi tvoje pismo stiglo i on ga pročitao, uzeo votku i danima pio. Samo je govorio da on putuje, da kreće, jer ste se vi tako dogovorili, da prvo on dodje kod tebe, pa ćete posle sve dalje rešiti. Nije dobio vizu, nisu ga pustili. Onda je hteo putovati u turističkoj grupi, ali ja nisam imala toliko novaca da mu dam a pitanje, da li bi i onda dobio vizu. Znaš, bila mi je strašna pomisao da ga pustim u turističkoj grupi, to je bilo nešto drugo, nego da ide kod tebe. Nabavila bih ja neke pare u zajam, ali sam se plašila za njega, da će ga ljudi nagovoriti i da će otići sa njima i više se nikada neće vratiti. Mi smo znali, kako ljudi beže, zato sam se plašila, jer onda ni do tebe ne bi stigao, ako bi se uključio u neku grupu. I ko zna šta bi do kraja sa njim bilo? Tebi sam onda puno pisala zajedno sa Babom Gizom. Preklinjale smo te da dodješ, ali ti nisi mogla zbog nekih tvojih problema, prvo si rekla da hoćeš, pa si javila da ti nisu dali godišnji odmor i da ćeš izgubiti posao ako odeš, pa da ćeš doći za novu godinu, pa opet nisi mogla i tako je to bilo, sigurno si se i ti plašila šta će biti sa tobom. I prošla je jedna godina, pa druga i više ni ti nisi pisala često, samo si ponekad pisala, a ova je Jermenka ostala trudna sa njim i šta sam mogla, dosta mi je bruke, ovo mu je već druga žena, imao je i pre, davno u mladosti jednu, ona ne živi tu, srećom nisu imali dece. Šta, ti to znaš?»

«Da, teta Valja. On mi je to rekao. I ja sam njemu rekla, da sam imala muža i da sam i ja razvedena, bez dece kao i on.»

«I, ti si i sad razvedena i bez dece? Nisi udata! I još si mlada, dobro izgledaš, i manje se čini nego što imaš godina.»

Ćutala sam, samo sam se nasmešila.

«Ti voliš Tolika, ja to osećam, ja to znam! Tako si mu divan kožni kaput donela! Baš je njegova mera, ništa nisi zaboravila. On i Nikolaj sutra uveče dolaze, javili su se telefonom. Znaš, oni su na brodu, rade na brodu, to je jedna cela ekipa, vade ribu i ikru, znaš, prave kavijar, tamo su kod ušća Dona, blizu Azovskog mora. Sad im je sezona da rade najviše. Ne bi dolazili nikako jedno vreme. Ali, Tolik je telefonirao i pitao me, da li si stigla, jer je znao koji si datum javila. Kada je čuo da jesi, rekao je da odmah kreće. Nikolaj isto želi da te opet vidi i pozdravi, zato su krenuli obojica.»

Ja sam od iznenadjenja ostala bez reči, samo sam je gledala razrogačivši oči. Valja me je pogledala i razumela, prestala da priča. Nalaktila se na sto i pogled uperila prema bašti. Tamo

se Anočka sama igrala sa svojim lutkama. Sedela sam nemo i bludela neznano kud: «Anatolij dolazi! Videću Tolika ponovo, Tolika posle deset godina! O, Bože! Videti njega ...»

Začula se škripa na ulaznoj kapiji. Pojavio se čika Pjotr, došao je da ruča. Pauza za radnike je bila od dvanaest do jedan sat. Imali su izlaz za ručak. Posle se radilo do pet sati popodne. Ručak smo postavili napolju, jer je bilo prijatnije. Jeli smo ukusno jelo, koje je i meni jako prijalo jer sam oduvek volela kupus sa mesom. Posle ručka se pio čaj. Kada smo ostale opet same, jer se čika Pjotr vratio na posao, Anočka je počela obigravati oko Valje i oko mene. Kako mi nismo reagovala, ona je podsetila svoju baku, da je obećala kupanje posle ručka. Valja se od srca nasmejala detetu, sva se onako velika tresla od smeha. Rekla mi je da se spremim, jer krećemo dole na Don. I krenule smo niz strmu ulicu. Dete i pas su trčali, a Valja je, činilo se, onako teška i kolosalno debela, klizila nizbrdicom u svojim papučama. Ja sam hodala pored nje.

Kada smo stigli dole, Anočke ni psa nigde nije bilo na vidiku. Meni je srce jače zakucalo dok sam pogledom obuhvatala ceo poznati predeo. I levo i desno red kuća dokle god se vidi. Sada je ova cesta bila asfaltirana, ranije je i tu bio peščani kolsku put. Iza asfalta je bio široki zeleni pojas, visoko drveće i zeleno grmlje, gusto na sve strane. Teta Valja me povela u pravcu jedne ugažene staze među visokim grmljem i mi smo stigli na plažu. Pesak se presijavao na suncu, bio je vreo. Don je tiho tekao zelen kao smaragd, sav u sjaju. Svuda okolo je bilo puno dece i mladog sveta, trčkarali su, igrali se sa loptom, kupali i plivali. Bilo je i starijeg sveta koji se mirno sunčao ili kupao. Valja je prišla sasvim blizu reke i tu bacila svoje čebe na pesak. Onda je raskopčala i skinula svoju haljinu i pošla prema vodi. Nekako je živnula, lakše se kretala: «Hodi da se kupamo! Tako je fina voda!»

Požurila sam za njom i mi smo se umočile u vodu Dona. Bilo je zaista uživanje. Voda je bila osvežavajuća, ni pretopla a ni prehladna. Zaplivala smo. Valja je malo plivala, pa se onda ispužila i legla na vodu, tako je dugo ostala da se odmara i uživa. Ja sam sva sretna nastavila sama i dugo sa posebnim zadovoljstvom plivala niz reku. Obuzela me je tolika radost što plivam u reci Don, da mi je sopstvena koža bila pretesna. Činilo mi se da lebdim, ne da plivam nego da me reka miluje po telu i ja sam u zanosu klizila sve dalje i dalje, kao da sam sama na Donu. Zrak je proparala sirena broda i to me osvesti. Brzo sam osmotrila situaciju i okrenula polako natrag, posmatrajući obalu, da sve upamtim zauvek. Celu sliku, svaki detalj.

Dok sam se vratila i isplivala do obale, zatekla sam Anočku i vučjaka pored teta Valje. Sedeli su na čebetu. Ja sam bila mokra pa sam ostala da stojim, dok se ne ocedim i malo osušim. Primetila sam da me ljudi gledaju veoma radoznalo i otvoreno. I muškarci i žene su me gledali. Pomislila sam, da sigurno razmišljaju ko li sam ja Valentini. Verovatno je tako bilo, jer su se ljudi međusobno poznavali u tom kraju. Kada sam sela, Anočka je odmah došla do mene i sela. Počela sam malo da se igram sa njom i ona se srećno smejala. Nismo dugo izdržali. Sunce je peklo, bilo je teško dugo ostati na toplom pesku, pa sam sa detetom i kerom potrčala u plicak i tu se igrala sa njima jedno vreme, a onda ponovo zaplivala. Lajka me je jedno vreme pratio, ali se iznenada okrenuo i isplivao napolje.

Tako je vreme prijatno prolazilo. Valentina Ivanovna je ustala i malo proteglila noge, pozdravila svet oko nas, jer se dosta njih skupilo posle našeg dolaska. Ljudi i žene, komšije i poznanici su prilazili, malo postajali i popričali, pa otišli dalje do drugih ili se umočili u Don i

otplivali. Ona me nikom nije predstavila niti me sa nekim upoznala. Šta je ljudima za mene rekla, nije komentarisala a ja je ništa nisam pitala. Kasnije je prišao i jedan mladić koji je šaljivo pozdravio Valju, a ujedno malo zagolicao Anočku. One su se nasmejale i gledale ga sa simpatijama. Ja sam stajala malo postrani, od njihove šale ništa nisam razumela. Mladić je bio upadljivo lep i zgodan. Visok, atletski gradjen, sa lepim mišićima i prsima, preplanule kože, u modernim kupaćim gaćicama. Taj detalj sam zapazila jer su svi drugi muškarci i žene, i mlađji i stariji imali starinske kupaće kostime. Mladić se puno smejaao i pokazivao divan niz belih zuba. Usta su mu bila sočna, imao je pravilan nos, tamno plave velike oči i beličastoplavu kovrdžavu kosu. Pre nego što je otišao, iznenada mi je dobacio jedan radoznao ispitivački pogled, pa se brzo okrenuo i nestao iza grmlja. Mi smo još dugo ostali na plaži. Valja se namestila da leži, pa je ubrzo i zadremala. Anočke nigde opet nije bilo na vidiku, ona je stalno negde trčala sa kerom. Ja sam se jedno vreme mirno sunčala pored Valje, pa opet otišla da se kupam i plivam. Ljudi su se polako počeli razilaziti pa je sve utihnulo oko nas. Gledala sam preko u gustu šumu i neodredjeno razmišljala. Bila sam u tim trenucima izuzetno smirena i srećna što sam tu na Donu.

Valentina je otvorila oči i konstatovala, da smo ostali sasvim sami na pustoj plaži. «Idemo!» reče ona i mi polako odosmo kući. Anočku nije ni tražila, jer je znala da je dete pobeglo kući sa psom, njoj je tu postalo dosadno. Stigli smo na večeru, Marina je upravo postavljala sto u trpezariji. Posle jela svi su se vratili u dvorište i seli na klupe kod starog oraha, pa sam i ja učinila isto. Bilo zaista prijatno. Prostor je bio otvoren sa prednje i sa desne strane dvorišta pa je stalno cirkulisao vazduh prema Donu. Orah se nalazio blizu desne ograde, iza kuće. Dok sam tako sedela sa njima, videla sam sve prolaznike na glavnoj ulici i one koji su prolazili u sporednoj sa desne strane. Neki su klimnuli a neki viknuli za dobro veče, pa im je Valja takodje vikala sa svojim grlenim glasom i zvala ih, da navrate unutra. Tako sam primetila da je živo i u dvorištu sa naše desne strane. Čuli su se dečiji glasovi i vriska, pa govor odraslih, više glasova. I tamo preko je ograda bila od niskih letvica, pa se sve providilo, sem gde je bilo zelenila. Smrkavalo se, utihnulo okolo. Valja je rekla da je umorna, da ide da spava. Njen muž takodje. Ostale smo same Marina i ja da sedimo i gledamo televizijski program. Ubrzo je i nas savladao nekakav letnji mamurluk, počele smo zevati jedna za drugom i na kraju i mi pošle rano na počinak. Ona je spavala u sobi ispred moje. Ja sam ušla u svoju, legla i odmah zaspala. Tu noć ništa nisam sanjala.

Rano sam se probudila. Zadovoljno sam se proteglila, malo valjala po udobnom ležaju i jastuku, može se reći plesala na neku meni poznatu melodiju koja mi se motala u mislima. Bilo mi je lepo jer sam se dobro odmorila a sunce je tako lepo sijalo i obasjavalo celu sobu. Nikakve glasove nisam čula, bila je tišina. Nije mi se ustajalo jer je bilo previše rano, a tako lepo u krevetu. Dok sam se tako valjuškala kao malo dete, nehotično sam gladila fini materijal velike jastučnice mog jastuka. Bio je kao neka svila, svileni damast, tako prijatan i beo. Sela sam i zagledala se u divan ručni rad od bele svile po ivicama jastuka i u desnom gornjem uglu primetih izvezeni monogram, starinska nacifrana slova. Malo sam ih bolje pogledala jer sam iznenada dobila želju, da odgonetnem slova. Mislila sam da neću uspeti, jer neznam starinski ruski rukopis. U stvari, ja sam odmah sve dobro videla i odgonetnula, ali je moja svest htela da ja to ne vidim. Starinskim zaobljenim slovima, latinicom, pisalo je: S.G. Gledala sam i gledala, moje dobro raspoloženje je nestalo.

«Sg, sg, sg...pa to ne može biti, a šta ako je to nekako ipak ćirilica! Ćirilica je li? A kako ima u ćirilici tih slova, kad ih uopšte nema, tih slova nema i to ti je. O Bože, reci mi da se varam, reci da nije, da ja to ne vidim i ne mislim dobro, o ne ne ne. Čekaj, Baba se Tolikova zvala Eli, da Elena se zvala a kratko su je tako zvali, a ovo je Marina, a ono je Valentina, kojih još imaju imena, kako se zove druga Baba to ni ne znaš, a možda je čika Pjotra mama pa su dobili od nje a ne Valjina mama, ovo je starinsko ali je jako očuvano...Sitnikova Giza, ovo je latinica a ne ćirilica luda glavo! Ovo je vez kao kod nas! Valja, šta si ti učinila? Šta ti sumnjičava babarogo uvek svakog optužuješ i nikom ne veruješ! Sigurno joj je Baba Giza poklonila ovu jastučnicu, ili celi jastuk, ona je imala mnogo lepe krevetnine i puno perjanih jastuka. Sigurno je htela da se Valji oduži za svu pomoć, pa Valja joj je išla na poštu, vodila je lekaru, donosila lekove, sigurno je bilo tako, što si odmah sumnjičava, nepoverljiva, ne smeš uvek na najgore da misliš, to te je život deformisao, sve ti se dešava sa puno problema u životu, ti i ne umeš više da misliš bez problema, stalno nekog đjavola farbaš na zid...Tako je lep dan, o kako je lep dan...»

Skočila sam iz kreveta, pošla prema prozoru. Iz sve snage sam želela da ostanem dobro raspoložena. Proteglila sam se, počela malo da se izvijam i radim lake vežbe. Ponestalo mi je vazduha, bilo mi je toplo i ja pridjoh prozoru da ga otvorim. Tražila sam kvaku pogledom i nigde je nisam mogla otkriti. Sasvim sam zaboravila da se prozor ne može otvoriti, da mi je to Valja rekla, kad je pokazala fortočku tojest prozorče. «O ti ruski prozori, kud baš u mojoj sobi da se ne može otvoriti, samo onaj mali minijturni! Jedva mi i ruka izadje kroz njega! Sad nije ruska zima, tako je lepo toplo, avgust na Donu a ja ipak ne mogu da dišem...»

Dok sam tako pomalo rastuženo gledala preda se kroz prozor kao u nekom zatvoru, ispred mojih očiju se pojavila nečija kosa, plava, gusta, kovrdžava, ja sam je gledala sa sprata. Onda se čovek malo udaljio i ja sam ga ugledala celog. Bio je to mladić sa plaže, ali sada obučen, prošao je pored kuće i otišao preko u kuću. «On izgleda ovamo dolazi, zato se znaju i tako šale.» Stajala sam zamišljeno na istom mestu, a taj mladić se ponovo pojavio u dvorištu druge kuće i počeo nešto napolju da radi. «Pa biće da on tu stanuje, da su prve komšije.»

Polako sam se oblačila. Još uvek se u kući niko nije pokretao, bilo je sasvim tiho. Sišla sam tek kad sam začula Valjine teške korake. Tako je počela subota. Valentina i ja smo zajedno doručkovale i pile čaj, potom izašle na dvorište ispod oraha. Bile smo same, jer je deda Pjotr Anočku odvezao Mami a Marinu kod njenih. Ja sam malo prošetala po bašti, želela sam pogledati voće i povrće jer je sve lepo rodilo. Guske su gakale, kokoške trčale okolo. Onda sam se ponovo vratila doValje i sela. Ljudi i žene su prolazili ulicom polako, videlo se da nikud ne žure. Naišle su neke stare žene, njih tri. Ušle su unutra u dvorište, vikale Valjino ime. Ustale smo da ih pozdravimo, ponudili da sednu u hladovinu a Valja je počela da im sprema čaj. Valentina Ivanovna me je predstavila po imenu, rekla im da sam unuka Babe Gize. Zagledala sam se u simpatične, skromne starice i iznenada, jednu prepoznala. Bila je stara, ali ostala je ista. Dolazila je kod Babuške, poznala sam njeno lice. Stare žene su mi se iskreno obradovale, bile su dobrodušne. Počele su u svom iznenadjenju sve tri da govore u glas, pa je to bio horski govor, ali ženama uvek razumljiv, jer svi sve i svakog čuju bez problema. I ja sam čula svaku pojedinačno, jedino je bio problem, što nisam sve najbolje razumela. Ipak, znala sam, da jako hvale moju Babušku, da su joj bile drugarice, da im je žao što je nema više. Isto znam da su rekle, da je Babina kuća lepa kuća, da vole što je sad moja, da treba da

ostanem tu i lepo u njoj živim. Setile su se i rekle mi, kako je Baba plakala što onda pre već nisam ostala tu i kako bi se ona radovala, da je živa. Onda su malo utihnule, da uzmu vazduha. Smešile su se neprestano, pomalo pijuckale čaj. Starica Vasja, da tako se zvala ona koju sam više puta videla kod Babuške, počela je sama da govori, ostale su je slušale i klimale glavom:

«Znaš Dijana, ja znam tvoju Babušku od kad ju je Klim doveo ovamo. Bila je mlada i lepa, ti jako ličiš na nju. Bila je neobična, drugačija od nas, jako se lepo oblačila, uvek je bila čista. Od nje smo puno naučili - da šijemo, vezemo, da pravimo puno zimnice, da kuvamo neka vaša jela, pa onda u bašti, isto je znala mnogo više od nas i sve nam je pokazivala, postale smo prijateljice. Ti znaš da sam ja i onda kada si došla sa Mamom, svaki dan dolazila kod vas?»

«Da, sećam se. Doneli ste nešto slatkog. Neke kolače, je li?» rekoh ja iznenada i sama se začudivši kako sam se toga u momentu setila.

Ona se srećno nasmejala i nastavila:

«Tvoja Babuška je bila najbogatija u našem kraju. Njen muž i ona su ceo život puno radili i štedeli, a dece nisu imali. Ona je nastavila domaćinski i kada je Klim umro. Imala je uvek pun podrum zimnice i hrane i kad su joj ljudi došli raditi u bašti i oko kuće, ona je svima dobro platila i još im dala hrane, pa su je poštovali i voleli, uvek su želeli kod nje da rade. Ona se nije svadjala ni sa kim, ali je uvek rekla šta misli i bila dostojanstvena. Isto se i puno smejala i šalila sa ljudima, jer je bila vesele naravi.

Kada je dobila gangrenu na levoj nozi, znaš da je to dobila jer joj je pukla vena, već onda se mučila kad ste vi bili kod nje, ona je to junački podnosila. Godinama se sama lečila, iskuvavala puno za-voja svaki dan, pa previjala sama svoju nogu bolje od svih bolničarki i nije ni išla u bolnicu, jer je sve znala da uradi sama kao da je bolničarka. Iskuvavala je zavoje, znala je sve kao da radi u bolnici. Živela bi ona još i danas, da je na vreme stigla na operaciju. Teško se odlučila jer se bojala noža, ali se ipak odlučila i rekla mi je da ide sutra i nije stigla sutra, jer su je kasno odveli. Već je prošlo nekoliko dana i rana se dala na zlo, a ona nije mogla sebi da pomogne jer je ležala u krevetu i nisu je odveli. Lekar mi je u bolnici rekao da je zakasnila, da bi inače bila živa. Da, da. A još da znaš Dijana, ona je imala jako puno zlata i nakit i dukate i druge vredne stvari. To mi svi znamo. I imala je novaca u tašni i još i na knjižici Zbirkase. I to svako zna. A prva je imala frižider, i električni šporet, i televizor, i radio, i mašinu za šivenje, i kadu za kupatilo i sve to, ona je bila najbogatija, samo da znaš, tvoja Babuška.

Dijana! Još da te nešto podsetimo. Mi pričamo o tvojoj Babi, a malo spominjemo Deda Klima, jer je davno umro. Još u mladosti takoreći. Nije bio star. Ovako ko mi. A kako i ne bi! Šta je sve preživio! Nikad ne zaboravi! On je bio najveći ataman u našem donskom kraju, to da znaš! Ataman, razumeš. Najveći kozački vojni poglavica. Čovek koga smo svi poštovali.»

Valja se nešto počela meškoljiti, izusti neki glas da nešto kaže, ali su je starice istog trena u horskom izdanju prekinule. Složno u troglasu rekle su još:

«Da, da najbogatija i bila bi još živa, da je operisana na vreme.»

Ja sam ih sve gledala sa zahvalnošću i sa divljenjem se osmehivala. One su mi upućivale značajne duge poglede i klimale glavom. Ustale su i krenule, teta Vasja je još rekla na rastanku:

«Dijanočka, dodji kod nas kad god želiš. Tu smo blizu. Ja sam deseta kuća od Babuškinе, na njenoj strani. Dodji, čekam te, da malo pričamo, da te ponudim slatkišima i voćem, dodji.» Pozdravili smo se, one su pošle prema izlazu a Valja isto sa njima. Ja sam ostala na svom mestu i zagledala se preko u Babuškinu kuću. Čula sam samo Valju, kako tiho i brzo nešto govori i oštro gestikulira. Sve do kapije je govorila ženama. Babe se je samo gledale bez reči. Onda sam začula njihovo «Zbogom» i one su pošle niz ulicu u crkvu. Kretale su se brzo i lagano uprkos godinama. Nisam mogla odrediti koliko su stare, jer su delovale jako izradjeno. Bile su sede, krezubave, izboranog lica. Uz to bile su jednako obučene sve u domaće tkanu crnu platnenu suknju i široku crnu platnenu bluzu. Imale su i jednake crne zepe na nogama i jednake crne marame na sedim glavama.

Kada se polako dovukla natrag od kapije Valentina Ivanovna me nije ni pogledala, nego je ušla u kuću i nije se jedno vreme uopšte pojavljivala. Ja sam ostala sama u tišini. Bilo mi je neprijatno, ali se nisam želela time opterećivati. Bila sam ispunjena posle svega što sam čula i ja sam mislila na Babušku, bludela u nekom svom svetu - bile smo nas dve kod nas kući, kada je prvi put došla, kada smo je videli posle toliko godina... Pojavila se Valja, ušla u šupu i donela krompir, počela da ga čisti kao da ja ne postojim. Ponudila sam pomoć, ona je bez reči samo odmahнула glavom. Tako smo ćutale. Pristavila je ručak u kući, pa ponovo izašla i sela opet bez i jedne reči. Sedela sam, ništa nisam rekla.

Tako je bilo celo pre podne. Onda je tu neprijatnu atmosferu oko podne prekinuo jedan veseo muški glas. Pozvao je Valju izdaleka na neki svoj način, uz veseo smeh i već u drugom trenutku stvorio se kao čigra nasred dvorišta ispred nas. Bio je to plavi mladić. Stanovao je preko puta. Nešto je veselo Valji govorio, ona je rekla dobro. Onda se on okrenuo i otrčao. Nije prošlo ni pet minuta, ponovo se pojavio. Uneo je jednu zdelu punu kivanog kukuruza, sav se žutio i pušio. Stavio je zdelu nasred stola i onda malo unezvereno zastao, nije znao šta bi, zbunio se. Valentina je to primetila i ponudila mu mesto pored sebe na klupi. Kad je seo, on mi se nasmešio. Ja sam uzvratila osmehom. Valja je rekla ko sam i kako se zovem, pa smo se tako upoznali. On je onda skočio i dotrčao oko stola do mene, naklonio se i pružio svoju ruku prema meni. Rukovali smo se. Čvrsto me je stisnuo i uputio dubok pogled:

«Ja se zovem Genadij» reče.

«Dijana» rekoh ja i zamislih se.

On potrča natrag do Valje i sede. Nešto joj je počeo pričati, ona ga je sa interesovanjem slušala. Ja ništa nisam razumela, pričao je prebrzo. Ni Valju nisam razumela, kada je brzo nešto ona njemu rekla. U tom trenutku nije me bilo briga što ništa ne razumem. Iznenada sam ponovo bila smirena i raspoložena i sasvim mi je bilo svejedno, da li razumem ili ne razumem. «Neka oni samo pričaju, neka on samo zabavlja Valju, neka samo bude tu sa njom, da me ne ostavi samu. Ni nju ne razumem, ni onda kad meni onako grleno počne brzo da govori, onda me je i juče uhvatila panika.» Mirno sam jela ukusan, dobro skuvan kukuruz. Posmatrala sam ih.

On je bio u tesnim plavim farmerkama i beloј pripijenoј pamučnoј majici kratkih rukava, bos. «Kao neki mladi kauboj iz američkih vesterna, pravi kauboj, samo mu konj fali...» Nije

me gledao dok je pričao, mogla sam mirno da ga posmatram. Svideo mi se. Iz njega je zračila mladost, živost, veselost. Delovao je tako prirodno. Doneo je osveženje u naše dvorište. Kada je tema o kojoj su govorili bila iscrpljena, Valja je uzela da jede kukuruz, a i njega je prisilila da uzme. Potom je Valja ušla u kuću jer je zazvonio telefon. Mi smo ostali sami. Genadij me je značajno i duboko pogledao i brzo počeo da govori:

«Ja tebe poznajem! Mi smo se upoznali kod tvoje Babuške kad si bila ovde sa Mamom. Ti se već ne sećaš, zaboravila si, ali ja se sećam i seću se.»

Gledao me je nekako zaneseno, ozbiljno. Sve sam razumela što je rekao, jer je govorio polako i naglašavao lepo. Osmehnula sam se, on isto.

«Ti nisi još naučila ruski?» upita me.

«Malo, jako malo.» rekoh u neprilici.

«Ništa za to. Ja ću te učiti. Ja živim tu preko, blizu. Mehaničar sam, popravljam automobile i motore, sam radim, radim kad hoću, ja sam kooperativ» rekao je on. «Ovo je kukuruz, ku-kuruz, razumeš. Jesti» pa počne smešno da žvaće, «to je jesti, shvataš?»

Nasmejali smo se. Valja je baš izašla napolje i čula:

«Ti Genadij, nema koga ti nećeš nasmejati! Eto, i tebe je zasmejao Dijanočka» pa se i ona nasmeje. Delovala je odjedanput dobro raspoložena, nije rekla ko ju je zvao. Genadij je još malo ostao i onda otišao. Već na kraju dvorišta, još je doviknuo:

«Vidimo se na plaži!»

Pretrčao je u svoje dvorište i nestao u kući.

Uskoro je stigao čika Pjotr i mi smo seli da ručamo. Posle jela teta Valja je rekla, da će se oni malo odmarati i tek posle ćemo otići na plažu:

«Sama ne možeš ići tamo, to nije dobro za tebe. Idi i ti malo da legneš, dugačak je dan. Sad je ionako pretoplo, pogotovo na vrelom pesku.»

«Dobro teta Valja. Uzeću nešto da čitam, ovde na starom dedinom krevetu na dvorištu. Tu nije sunce a ja volim biti na vazduhu, tako je dobar vazduh ovde kod vas.»

«Pa naravno da je dobar, ovo je ovde obala Dona! Ovde je najlepše u celoj Rusiji, to svi znaju. Zato ćeš ti odsad dolaziti svakog leta pa ćeš disati i čistiti pluća da budeš zdrava i jaka. Bila si luda što nisi dolazila ovih godina, tolike godine nisi dolazila a ja sam ti pisala i zvala te stalno. I ta Jermenka, ti si kriva zato što si tako radila. Sad barem budi pametna. Koliko ti je sirota Babuška plakala što te nema, što nisi tu.»

Polako je pošla svojim teškim koracima za mužem. Utihnulo je sve. Ja sam se popela u svoju sobu i uzela knjigu «Brzo i lako ruski» zajedno sa rečnikom i vratila se natrag na dvorište. Tu sam legla na plavi polurasparani madrac gvozdеноg kreveta koji je bio postavljen uz zid šupe ispod nastrešnice. Iako su me žice i opruge pomalo bockale, ja na to nisam obraćala pažnju.

Prijala mi je tišina i mir. Učila sam izraze, reči i rečenice. Tako je prošlo neko vreme. Kada je Valja ustala i pošla samnom i sa kerom Lajkom na kupanje, već je bilo pet sati. Dole na plaži je bilo jako živo, vrvelo je od ljudi i dece. Svi su došli na kupanje i sunčanje. Kada smo nas dve stigle radoznalo su nas gledali i pozdravljali, zajedno sa mladim komšijom Genadijem. Otišle smo odmah da plivamo i da se rashladimo, jer je Don mamio svojom smaragdno zelenom bojom. Dugo smo se kupale. Plivale smo, ležale na vodi, pa opet plivale. Nije bilo ljudi ni dece u vodi oko nas, uživanje je bilo potpuno. Iznenada nas je neko poprskao.

Okrenule smo se i videle Genadija koji se približio i šeretski smejaao, pa nas ponovo poprskao i nestao zaronivši u vodu. Valja se nije ljutila, smešila se i mahala glavom. Videle

smo da je izronio dosta daleko od nas, malo zaplivao, pa opet zaronio i otplivao. Mi smo ostale isto u vodi, plivale na drugu stranu u miru jedna pored druge sve dok se nismo umorile. Kada smo se vratile na obalu, ja sam legla na još uvek vrući pesak i uživala, Valja je sela na svoju deku i odmarala u tišini.

Kako se približavalo veče, pristizalo je sve više starijih žena i muškaraca na plažu. Mladji svet je otišao zajedno sa decom, pa je bilo tiho i mirno. Pridošlice su se svlačile u kupaće kostime ili jednostavno, samo u svoj donji veš. Odlazili su u vodu i počeli da se sapunaju po telu, da sapunaju i peru kosu, da se kupaju. Bila je subota uveče. Ko je znao da pliva, otplivao je, ko nije, samo se tako kupao, potom sušio peškirom. Kada su se dobro izbrisali, stali bi na sunce i sušili kosu. Sunce se pomalo već spuštalo na zapadu, bilo je ogromno i blještavo crveno, kao neka buktinja u daljini.

Kada smo krenule kući, mene obuze iznenadno uzbuđenje. Setih se, da treba da stignu Anatolij i njegov brat Nikolaj. Nisam znala kada, pa sam se pribojavala, da su možda već došli. Na svoje olakšanje, Marina nam je saopštila da su telefonirali i odložili dolazak: «Imaju neke probleme. Kapetan ih je vratio natrag a već su krenuli na put. Rekli su da ne znaju kad će doći, da će javiti.» reče tužno Marina. Nadala se da će to veče videti svog muža. Kada je Valja to čula, besno ju je pogledala, odmahнула rukom i rekla:»Hudič!« To je psovka čini mi se, ali nisam sigurna. Ja sam sve razumela i nekako mi je laknulo, napetost popustila. Taj osećaj me je iznenadio. Plašio me je susret sa Anatolijem, ovako je bilo bolje, sve se odložilo.

Večera je protekla u ozbiljnoj, ćutljivoj atmosferi. Niko nije bio raspoložen, svi smo bili zamišljeni. Posle smo gledale neki film na televiziji. Bio je to savremeni ruski film, sa hepiendom. To me je oraspoložilo i kada smo pošli na počinak, ja sam opušteno legla i odmah zaspala. Sanjala sam Tolika, nešto zbrkano, čas smo sedeli i pili, čas mi je on nešto mrmeljao, čas...»Ćutlj, ćutlj» govorio mi je i smejaо se, nazdravljao «ćutlj» Pa onda idemo nekuda u mrak, pa mi tepa u uho... «Šta ti misliš, da se ja zbog tebe nisam udala? To nije istina, ali ti ništa neću reći, šta ti znaš o mom životu? Baš te je bilo briga svih ovih deset godina, evo ipak je Babuška bila u pravu! Ti imaš Jermenku i imao si je i onda i meni si lagao i ti si jedan lažljivac i ti...» «Da Mama, tu sam, nije on tu...»

Bilo je rano ujutro kada sam se probudila. Sela sam u krevetu, naslonila se na jastuke. Osećala sam se loše, umorno: «Pa mi nismo išle na groblje, Valja me uopšte nije vodila na groblje. A juče je bila subota, a ja nisam uopšte mislila na Babušku! O Bože, kakav sam ja to čovek? Ja danas idem peške, sama, naći ću ja groblje, ja ću ga sama pronaći i niko mi ne treba. Celi dan sam se uzrujavala i iščekivala Tolika. Da ti si ga čekala. Ti ga voliš rekla ti je Valja. Izgleda više nego sirotu Baba Gizu, ti nezahvalno stvorenje!» Suze su mi potekle, plakala sam, samo su levale niz obraz. Dugo sam ostala tako. Onda sam se prisilila da ustanem, obukla se i sišla dole. Nisam htela da me oni traže.

Valentina Ivanovna je isto ustala i mi smo se dole srele kod stepenica.

«Teta Valja, ja ću ići danas na groblje!» rekla sam iznebuha uzrujano.

Ona napravi korak i zagrli me, pusti pa potapša po ledjima.:

«Dobro, dobro, ići ćemo danas. Juče je Pjotr imao nekog posla u gradu, zato nismo išli. Ja ti to nisam govorila, da te ne podsećam. Da se ne rastužiš. Sada ćemo ići posle doručka.»

Ja sam je ćutke pogledala i sela za sto. Prvo smo polako pile čaj. Doručkovale smo tek kad su svi ustali. Nakon toga smo se spremili i nas troje krenuli njihovom ladom.

Groblje je bilo stvarno jako daleko, sasvim na drugom kraju grada. Stigli smo tamo oko deset sati. Dan je bio sunčan, bilo je lepo nedeljno pre podne. Ušli smo na veliko, zelenilom obraslo, prilično zapušteno groblje. I staze su bile obrasle visokom nepokošenom travom. Valja se uputila kao da zna kuda ide i ja sam krenula za njom. Ispostavilo se, da je krenula nasumce. Prvo je tražila grob svoje majke, koji je bio bliži. Ni taj nije znala gde je, jer je sav bio u travi od metar i više. Pronašao ga je njen muž. Približili smo se. Videlo se, da je drvena pločica sa imenom Babe Eli skoro satrulila. Jedan kraj se već i odvalio. Valji je bilo neprijatno da grob njene rođene majke tako izgleda i nešto mi se počela pravdati, kako ovde trava jako brzo raste. Tek tada sam se setila, da nikakvo cveće nisu poneli na groblje. Pošli smo dalje u potragu za grobom Baba Gize. Dugo smo ga tražili medju velikim bodljikavim žbunovima i travom. Ja sam ga ugledala i viknula, poznala sam zeleni gvozdeni krst. Veliki zeleni gvozdeni krst je bio visok i masnom farbom dobro ofarban. Takav niko nije imao na groblju. Pretežno svi su imali samo drvene pločice, tu i tamo sam videla neke od kamena, ali nigde drugi krst nisam ugledala. Na Babuškinom grobu je bila prašuma od visoke trave, godinama je niko nije dodirnuo. Stajala sam bez reči, srce mi se kidalo. Osećala sam neku grižu savesti, zamalo nisam zaplakala.

Kada smo krenuli, probijali smo se u drugom pravcu. Išla sam za njima, obraslim stazama pored grobova, probijali se u zelenilu. Onda smo ugledali grupu ljudi. Stajali su ćutke, niko nije govorio, niko nije plakao. Stali smo, prišli i mi. Neki ljudi su podigli sanduk i počeli da ga spuštaju u raku. Kada su u tišini to završili, jedan po jedan su svi prisutni prilazili i bacili šaku zemlje u grob. Posle su dva čoveka uzeli u ruke lopate i brzo počeli da bacaju zemlju u raku. U samrtnoj tišini čuo se potmul zvuk zemlje kako udara o drveni kovčeg. Ljudi su stajali nemo, sagnute glave sve do kraja. I mi smo ostali sa njima. Kada je grob sasvim zatrpan, postavljena je drvena pločica sa imenom i prezimenom. Dugačak stalak je duboko zabijen u zemlju. Ni tad niko nije plakao. Jedno vreme su svi ostali tu zajedno, potom su neki polako krenuli prema izlazu. Valja i Pjotr su prišli onima koji su ostali kog groba. I ja sa njima. Izjavili su saučesće, poljubili se. Onda je Valentina uhvatila za ruku jednog mladog čoveka u sivom odelu i zagrlila ga, pa ga povukla par koraka do mene i rekla:

«Ovo je Viktor, Dijana. Sećaš se, tvoj i Tolikov Viktor iz Lenjingrada. Sada su mu sahranili Tatu.»

Viktor me je tužno gledao, silom se malo osmehnuo, sav zbunjen. Ja sam ga u momentu prepoznala i brzo zagrlila i poljubila.

«O Viktor, dragi Viktor, kako mi je žao!»

On me je samo tužno gledao bez reči. Onda mu je Valentina rekla da dodje kod nas popodne, da mora doći obavezno. On je samo tužno klimnuo glavom. Uži porodični krug je stajao svo vreme, pa se Viktor vratio do njih a mi smo otišli.

Bila sam jako potresena. Posebno zbog Viktora. Susret sa njim potisnuo je moju tugu zbog Babuške. U autu sam se nekako sabrala, dok sam sedela na zadnjem sedištu. Kada smo stigli do kuće, ja sam bila obuzeta čudnim tužno-srećnim osećanjem. Prevladala je sreća, jer sam jedva čekala popodne, da ugledam Viktora kako dolazi. Stigao je rano popodne. Sedela sam sa Marinom ispod oraha. Skočila sam i potrčala mu u susret. On se sramežljivo smeškao i seo

sa nama. Nije se puno promenio, ni ostario za proteklih deset godina. Ostao je vitak, ali je delovao muževnije. Prolepšao se. Imao je mladalački izgled, produhovljeno lice. Pokušala sam te svoje utiske da mu prenesem, da mu dam komplimente. Bila sam smešna, sa svojim srpsko ruskim novokomponovanim jezikom, koji je on najbolje razumeo. Smeškao se sramežljivo, ostao je takav.

«Sada bolje govoriš ruski.» reče on da me ohrabri. Znala sam, da to nije istina.

«Šta je sa tobom, pričaj mi!»

Gledao me je, nije odmah progovorio. Delovao je zamišljeno i tužno. I ja sam njega gledala.

«Lepo izgledaš» počeo on i odjedared se zbuni, učuta, sagne glavu na momenat. Uvek je bio takav, sušta suprotnost Anatoliju, svom najboljem drugu iz ranog detinjstva. Oni su odrasli zajedno, u istom kraju grada.

«Reci mi nešto o sebi, pričaj mi Viktore» molila sam ga.

«Ja sam ostao da živim u Lenjingradu. Ja ga uvek tako zovem, jer sam tako naučio, a sada se zove Petrograd, kako se zvao u carsko vreme. Oženio sam se pre tri godine. Dobili smo devojčicu, imamo našu Laru. Ona ima tek devet meseci, zato moja supruga nije mogla doći samnom na Tatinu sahranu. Znaš i sama, put je jako dug a dete osetljivo. Dodji kod nas, da je vidiš i da te upoznam sa mojom Katarinom. Ostaješ opet mesec dana? Taman ću ja biti na godišnjem, kada ti kreneš kući i prvo svratiš do nas. Sve ću ti pokazati. Znaš da je to najlepší grad u celoj Rusiji. Ti si i onda želela da dodješ, rekla si da hoćeš, da ćeš doći. Ali, nisi došla. A mogla si slobodno, Mama ništa nije smetala, imao sam dovoljno mesta u stanu za vas, ja bi sve sredio sa drugarom sa kojim sam onda stanovao. On nam ne bi smetao, snašli bi se. Zato sad obavezno moraš doći. Odmah ću ti napisati adresu i telefon, da sve imaš.»

Počeo je da pretura po džepovima, da traži olovku i papir.

«Čekaj, sad ću ja doneti notes, da u njega upišeš. Onako kako vi pišete, sve po ruski. Tako ću imati, ako mi zatreba pomoć, kad stignem u Lenjingrad. Samo ću pokazati.»

«Ja ću te čekati. Ništa ti neće trebati, ne brini.»

Ja sam potrčala gore, našla notes i olovku. Onda sam brzo preturala po svojim velikim putnim torbama i pronašla poklone za njega i njegovu familiju. Sišla sam dole i sve mu predala. On se zbunio, nije hteo da primi ni košulju za sebe, niti bluzicu za ženu, ni slatkiše za malenu. Samo se zahvaljivao i nije znao šta će. Ja sam ga preklinjala, pa je na kraju popustio. Videlo se, da je bio dirnut. Nežno i srećno me je pogledao.

«Znaš, Tolik je dugo čekao vizu i nadao se, da će jednog dana stići do tebe. Kada je prošla godina, bili smo ubedjeni da ćeš ti ponovo doći do Babuške, da ćete se onda sve dogovoriti. Ti nisi došla. Nisi ni pisala. On se oženio Allom jer je ona bila uporna, svuda ga saletala i tražila ga, nametala se. Ti znaš kako je to, bio je sa njom. Ona je ostala trudna, pa se okolo pričalo, bila je sramota, pa je morao. Ali, oni ne žive dobro. On još voli tebe. Ja dodjem ovde svako leto kući i on uvek meni tebe pominje kad popije, kad tako sedimo negde sami i pričamo. Ti si mu bila jedina nada da će pobeći odavde. On i sad stalno kaže da će pobeći. Ostavio je fakultet, nije ga završio. Eto, sad radi na brodu gde vade ikru, prave kavijar. Tu se može puno zaraditi. Rekao je, da će pobeći preko mora. Tamo su na Azovskom, oni tamo rade.»

Gledala sam ga sa nevericom.

«Ali Viktor, ja mu ništa nisam obećala. Rekli smo, nešto ćemo smisliti. Ali, on nije pisao posle, samo mi je jedno pismo poslao, i ništa. A ja sam pisala, puno puta sam pisala. A ja nisam obećala ništa, kako sam mogla? Pa ti barem znaš, ti si uvek prevodio, ni on me nije razumeo. Kada je hteo da bude siguran, uvek smo tebe pitali, pa zar se ne sećaš? Pa i kad ste me ispratili, i onda!»

«Znam. Ali, on se nadao. On je bio sto posto siguran u tebe, u tvoju ljubav. Kako je vreme prolazilo, on ni onda nije gubio nadu. Ja nisam znao da ti ne piše, on mi to nije rekao. Samo je stalno govorio: videćeš, moja Dijanočka će nešto srediti, ona je pametna, naći će ona neke rupe u zakonu tamo kod njih, pa će mi nabaviti papire. Ja ću otići kod nje i ostati tamo. Onda ćeš i ti Viktora dobiti papire i doći ćeš i ti, da opet budemo svi zajedno. Eto, to mi je stalno Tolik govorio.»

Ućutali smo, zamislili se. Marina je iznela čaj na sto i poslužila nam uz slatke kolačiće. Sela je uz nas. Naš razgovor više nismo mogli da nastavimo. Posle popijenog čaja, Viktor se oprostio i otišao. Morala sam pre pozdrava, još jedanput da mu obećam, da sigurno dolazim kod njih u posetu. Bila sam u to čvrsto ubedjena, on je to osetio. Kada je otišao, obuzela me je velika tuga. Bila sam potištena i zamišljena celo veče. Ukućani na mene nisu obraćali pažnju, kao da sam i ja neki član porodice koji je svet za sebe. Slično kao Marina. Mi smo bili posebni svetovi, dovoljni sami sebi. Drugima nismo smetali. Sedela sam nalakćena na sto ispod oraha i bludela neznano gde. Tako mi je prošlo veče a potom i noć.

Došlo je novo jutro, ponedeljak. Valentina i Pjotr su me povelili u grad. Objasnili su mi, da me vode kod Notariusa, da tamo prijavim svoj boravak i dobijem odobrenje za kretanje. To je bila formalnost koja se morala ispoštovati. U centru grada su me uveli u jedno velelepno starinsko zdanje. Bila je to gradska kuća. Valentina je pokucala na jedna vrata u velikom holu i uvirila unutra. Potom smo nas dve ušle a njen muž ostao da nas sačeka u hodniku. Prostorija je delovala uredjeno – veliki drveni rezbareni pisaći sto i stolica, starinski isto takav stilski orman za spise, veliki prozor, teške zavese. Za stolom je sedela jedna prelepa plavuša dobroćudnog izgleda. Odmah je ustala i prišla da me pozdravi. Delovala je jako otmeno, svaki pokret joj je bio takav. Bila je nežne gradje, krhkog izgleda u svom kraljevsko plavom elegantnom kostimu. Osmehnula mi se prirodno, sa toplinom, čvrsto stisnula ruku. «Ja sam Ljudmila Ivanovna. Drago mi je da ste došli ovde kod nas iz tako daleke zemlje. Želim da se dobro odmorite i da vam bude lepo. Žao mi je što vaša Baba Giza više nije živa. Ipak, lepo je poživela, bila je to duboka starost. Izvolite, sedite.»

«Hvala vam puno.» Osetila sam veliko poverenje, delovala mi je pošteno.

Valentina je već sela u medjuvremenu, ja sam sačekala da se gospodja Notarius vrati svom stolu, pa sam i ja sela. Kada je Valja dobila reč, počela je onim svojim brzim, za mene potpuno nerazumljivim jezikom da govori i nešto je stalno gestikulirala. Osećala sam se neprijatno. Znala sam da govori o meni, ali šta, to nisam mogla dokučiti. Počela sam da posmatram gospodju Ljudmilu Ivanovnu i na njenom licu tražiti odgovor za sebe. Pažljivo je slušala šta joj Valentina govori. Na momenat sam zapazila izraz čudjenja na njenom licu. Onda sam videla da nešto razmišlja, kao da se dvoumi, meni je tako delovala. Kada se odlučila, progovorila je i objašnjavala odmereno i dostojanstveno. Valja se nervozno meškoljila i nešto joj upala u reč. Gospodja se međjutim, obratila meni pitanjem:

«Vi ne punjemajete po ruski?»

«Jako malo» odgovorih ja u neprilici, pomalo zbunjeno, ja sam joj se osmehnula.

Ona me je trenutak zamišljeno gledala, pa se i ona osmehnula i potom okrenula prema Valji.

«Naš razgovor je završen. Izvinite. Imam još puno stranaka koji me čekaju, vaše vreme je isteklo.»

Ustale smo, pozdravile se, izašle napolje. Čika Pjotr nam je brzo prišao i upitno pogledao Valju. Ona je besno počela prebrzo da mu objašnjava. Koračali su jedno pored drugog, na mene uopšte nisu obraćali pažnju. Ja sam išla za njima. Ništa nisam razumela šta govore. Izašli smo iz zgrade, seli u auto, odvezli se do samoposluge. Unutra sam ja stala pored zida do blagajne, da nikom ne smetam i da ih sačekam. Oni su brzo kupili nešto hrane i vratili se do blagajne. Tamo mi se pogled zaustavio i ja sam se iznenada oraspoložila. Vratila sam se u detinjstvo, setila se svoje računaljke sa drvenim kuglicama, abakusa.

«Tako je bilo ovde i pre deset godina, a i sada je tako. Na blagajni nema nikakve mašine, ni digitrona, samo je tu šćoki, kako ga oni zovu, i šta će im više.»

Divila sam se veštini blagajnice dok je zveckala tim kuglicama.

«Meni uvek liči na igračku. Još uvek. A kako smo Mama i ja gledale, kada smo bile u onoj maloj prodavnici u Rostovu, gde smo kupile večeru. Što su bili fini pileći bataci. Žena je bacala te braon kuglice, one su zveckale i letele levo i desno i onda je rekla tri rublje, ili ne znam, mislim.. A Mama je rekla da je njena računaljka imala zelene kuglice i bile su manje...»

Valja me je povukla za rukav i okrenula se, bez reči pošla za mužem. Ja sam se osvestila i brzo pošla za njima. Stigli smo kući dosta brzo. Valja je rekla da je jako boli glava. Više ništa nije govorila. Svi smo ćutali i seli na klupu. Marina nam je poslužila čaj i vratila se na stoliću pokraj zida, gde je nastavila da čita jeftini ljubavni roman. Bila je neprijatna tišina. Pili smo čaj bez i jedne reči, zamišljeni. Onda se iznenada pojavila Anočka sa svojim drugaricama. Tražile su vodu za piće i nekog voća. Kada su ga dobile, brzo su nestale kao što su i došle. Opet je zavladao tajac. Bilo mi je strašno neprijatno. Počela sam da razmišljam šta da radim. Spasao me je mladi komšija Genadij, koji je pretrčao kod nas iz svog dvorišta. Valja ga je ponudila da sedne i popije čaj sa nama. On je seo naspram mene i uputio mi značajan pogled. Čika Pjotr je ustao i ušao u kuću. Nešto je tražio i nije našao, pa je pozvao Valju. Ona je ušla i ubrzo vikala Marinu, da pomogne. Ostala sam sama sa Genadijem, koji mi je ponovo uputio značajan pogled, nagnuo se preko stola kao da pije čaj i tako mi rekao tiho, skoro šapatom:

«Dijana, ne prodavaj dom!»

Ja sam razrogačila oči, nisam u momentu shvatala iako sam ga dobro razumela. Samo sam ga gledala začudjeno, bez reči.

«Ne prodaj! Pazi!» šapnu on.

Začuli smo kako Valja vuče svoje noge u papučama. Genadij je mirno pijuckao svoj čaj.

Kada je Valja prišla stolu, on je skočio, zahvalio se, pozdravio i otrčao na svoj način, preko u dvorište njihove kuće. Tamo je nastavio nešto da radi na nekom motoru, čulo se kako klopara, buši, udara. Sve je odjekivalo u tišini. Ja sam ga krišom posmatrala. Grčevito sam razmišljala o tome, šta je on to meni hteo da kaže i zbog čega.

Bilo je podne, pauza za ručak za radnike. Trajala je ceo sat, pa su ljudi odlazili kućama i jeli. Službenici su ručali od jedan do dva sata. Marina nam je spremila jelo i poslužila ga. Čika Pjotr je jeo i vratio se na posao. Valja je rekla da je glava ne prestaje i da ide da legne. Marina se umorila pa je i ona otišla u svoju sobu da spava. Anočka se igrala kod svojih drugarica. Prijalo mi je, što sam konačno ponovo ostala sama i što je tišina. Da se oslobodim svih neprijatnih misli, brzo sam zgrabila svoj priručnik ruskog jezika i vredno počela poluglasno da učim. Osetila sam olakšanje i sve se više koncentrisala. U najvećem trudu, začuh neko pucketanje, pa neko pijukanje nepoznate ptičice i ja se prenu. Pogledala sam u pravcu

zvukova, na svoju desnu stranu. Tamo sam kod ograde, iza žbuna, blizu zida, ugledala Genadija kako mi maše da mu pridjem i pokazuje rukom na usta, da ćutim. Ja sam se trenutak dvoumila, ali sam potom ustala i tiho mu prišla. Stala sam uz sam zid, do ograde. «Tu smo sigurni, ovde nas ne mogu videti sa prozora iz kuće, budi mirna. Ne prodavaj dom, rekao sam ti. Oni hoće da te prevare. Valja ima svuda veze, ona se dogovorila sa svojim ljudima. Čuo sam danas od nekih, da je Notarius tražila od nje još neke nove papire. Ako ih ne donese, Notarius joj neće overiti ugovor. Znaš koji ugovor? Tvoj ugovor sa njom, da joj ti prodaješ svoju kuću! Nemoj me tako gledati, ozbiljno ti kažem. Ne prodaji Dijana, to je tvoj dom, ona hoće da ti ga uzme! Pazi, ja ću ti pomoći, ti samo pazi. Razumeš, šta ti govorim? Ja sad idem dole na plažu. Dodji dole, sve ću ti objasniti i naučiti te.»

«Ne mogu. Valja me ne pušta nikuda samu, ni na plažu iako je tu blizu» izustih bespomoćno. On me je pogledao, osvrnuo se okolo na sve strane, onda je približio svoju glavu i brzo šaputao ponovo o svemu:

«Iz kuće su uzeli sve, sve što je vredno. Zato tebe tamo nikako ne vode, jer ćeš onda videti i znati sve. Prvo su uzeli sve što su hteli, tek onda su obavestili Biro za inventarizaciju, da dođu i popišu stvari. Mi smo sve to videli. Ljudi koji ovde žive, reći će ti, svi će ti to potvrditi. Danju su sve nosili, da svako vidi, kao da je sve njihovo a ne tvoje. Tako su nosili i deda Klimovu kozačku sablju sa Kavkaza! Svi smo videli! Shvataš li, šta su oni napravili? Uzeli su atamansku sablju! Pa tvoj deda Klim Sitnikov je bio Ataman! Razumeš Dijana? Seti se! Pa pričala ti je Babuška! I sad gde je ta sablja? Ko zna šta su sa njom uradili? Da li je još uopšte kod njih?

Onda je neko to sve išao da javi službenici u Biro. Kada ih je ona pritisla, Valja joj je dala modernu šivaću mašinu tvoje Baba Gize, da ćuti. Na to su poludeli neki ljudi iz druge ulice i kada je Valja morala otići u Biro, oni su upali u Babuškinu kuću. Kod njih su one punjene divlje patke, znaš deda Klimove, koje su bile u sobi na zidu. Ti ljudi su sišli u podrum i brzo izneli vreće brašna, vreću šećera, zimnicu u velikim bocama, sva slatka u jednoj korpi, pa sa tavana u šupi sve što se tamo od hrane našlo, sve što su na brzinu mogli. Pobjegli su pre Valjinog povratka. Mi smo i to gledali, hteli ne hteli, vidiš da se ovde sve vidi. Dobro, ovi ljudi su očajni i gladni ljudi, njima je hranu poslao Bog, takoreći, deca će im imati šta da jedu a Valja ne zna koji su to bili i neće saznati, jer joj to niko od nas neće nikad reći. Ta sirotinja nikad ne bi došla i to odnela, da nije saznala šta se sve dešava. Ne bi došli iz poštovanja prema Babuški. Oni su kod nje radili kad god ih je zvala, uvek im je dobro platila i dala im puno hrane, pa su je voleli i dolazili da pomognu. Da su je oni čuvali, tvoja Baba bi još bila živa. Valja i njeni ljudi su za sve krivi, ja ti kažem.»

«A Anatolij?» ote se meni pitanje.

«Ne, on i Nikolaj za to ne znaju. Oni nisu tu već godinama. Oni rade neke opasne i kažnjive poslove sa ikrom, na brodu su, na moru. Oni nemaju pojma o tim stvarima, njih to ni ne interesuje, nemaju za to vremena. Oni hoće da zarade veliku lovu. Samo su zimi malo tu, i to kratko, inače stalno negde putuju. To sve Valja radi, ona ima neke rodjake advokate i druge značajne ljude. Ti znaš da je ona bila veliki direktor. Sad je u penziji, ali je se ljudi i sada boje i klone je se. Plaše se, ona je opasna.»

Začuli su se muški glasovi u daljini, Genadij se prenu i brzo osvrne. Nije nikog još bilo. On mi mahnu i već drugog trenutka su ga bose noge nosile prema plaži. Dok su se ljudi približili, njemu nije bilo ni traga a ja sam za svaki slučaj, nastavila da šetam gore-dole po dvorištu. Nisu me ni primetili, razgovarali su i išli svojim kućama sa posla. Pošto mi je u glavi tutnjalo

od svega što sam čula, ja sam hodala i stalno vraćala film. Genadij je govorio tako, da sam ga mogla razumeti. Ali, zašto on to meni govori? Šta on hoće i kako to da on želi da mi pomogne? Ko sam ja njemu? Zašto? Rojila su se pitanja, sve pitanja bez odgovora.

Čula sam zujanje motora od nekog automobila, pa škripu i kočenje. Stao je ispred kuće. Vrata su se otvorila, iskočila je Alla sva vesela i smejući pozdravila društvo u kolima. Automobil je produžio a ona brzo ušla u dvorište. Pošla sam joj u susret, pozdravila je. Ona je sa smehom uzvratila:

«Idemo na plažu, čim jedemo. Spremi se, požuri, da ne gubimo vreme.»

Ja sam je malo iznenadjeno pogledala i nasmešila joj se, jer mi se odlazak sa njom na plažu učinio kao neverovatan poklon toga dana. Ona se opet nasmejala i ušla sa punom rukom paketa u kuću. Tu sam joj čula glas, kako se smeje i budi Marinu i Valju. Jako je dobro izgledala, bila je doterana od glave do pete, videlo se da je negovana žena. Nije uopšte izgledala umorno, kako obično izgledaju ljudi posle posla. Činilo se kao da je sad došla od kozmetičarke i frizera, a i od modiskinje. Dok sam je tako gledala, utvrdila sam u sebi, da je ona lepša od mene. To mi uopšte nije bilo krivo, naprotiv. U tom času mi je bilo drago, da Anato-lij ima lepu ženu i slatku devojčicu.

Dok sam tako stajala i razmišljala, Alla je poluobučena istrčala napolje i povikala ćerkino ime iz sve snage. Zvala je da dodje. Mislila je, da sam se ja već presvukla u medjuvremenu, pa sam i ja potrčala gore. Dok sam se vratila, Marina i ona su postavile sto i poslužile ručak svakom u tanjir. Alla je donela neko jelo iz grada, uz to i slatkiše. Taj dan je dobila platu, pa je častila. Tako sam ja ručala dva puta, iako nisam uopšte bila gladna i nisam mogla da jedem. Zajedno sa Anočkom i kerom Lajkom, potrčale smo brzo nakon ručka dole do plaže. Celim putem smo trčali, a bilo je strmo i ja sam se jako plašila da ću pasti. Setih se Genadija i kako on leti kad trči bosim nogama. Nisam se usudila da i ja probam po trnovitom putu, a papuče su opasno klizile. Srećom, stigle smo bezbedno dole. Čim se pojavila, Alla je bila zapažena sa više strana. Vikali su joj, pozdravljali je. Ona je veselo mahala, ali me je pvela prema nešto udaljenijem većem mešovitom društvu i tu smo se sručile na pesak. Anočka je nestala sa kerom i drugom decom, nije nam smetala.

Čim je sela, dobila je flašu u ruke, da potegne malo samagonke. Taj sam izraz upamtila još iz starog vremena, tako se zove alkoholno piće koje ljudi kod kuće prave. Setila sam se, kako su kupovali šećer na tačkice kao moja Mama za vreme rata. Isto su oni dobijali kilogram po glavi mesečno, pa su onda grdili Raisu Gorbačov, ona im je bila kriva. Toga sam se odmah setila. Zbog nje nisu mogli stavljati šećer u sva moguća alkoholna vrenja u kućnoj radinosti. Alla je veselo potegla i gurnula flašu prema mojoj ruci. Nehotično sam je čvrsto stisnula, društvo se nasmejalo, počeli su da mi navijaju, da viču da potegnem koliko mogu. Ja sam ih zbunjeno gledala, malo popila i dala flašu čoveku do mene. Svi su nešto uzvikivali i veselo se smejali, ali su se trudili da flaša ne bude baš uočljiva. Pored samagonke, pili su još pivo iz nekog velikog lonca i neko najjeftinije vino, koje je bilo kiselo kao vinsko sirće. Sve sam jednom probala, da ih ne uvredim. I to mi je bilo previše po suncu koje je pržilo po našim glavama i pesku oko nas. To što su sakrivali flaše, nije im pomoglo. Svejedno se sve videlo, naročito po njima. Alla je bila deo družine, držala je korak. To su bili njene drugarice i drugovi, videlo se.

Ja sam sedela sa strane i više nisam pila. Čekala sam pogodan trenutak, da sa Anočkom odem da se kupam. Dok sam tako sedela, osetih nečiji pogled na potiljku. Malo sam zabacila glavu i neprimetno osmotrila oko sebe. Oči su mi se susrele sa očima Genadija. Stvorio se nedaleko od nas, tu je sedeo u nekom društvu, ali on nije ni pio ni pušio. Želela sam da se kupam. Kada sam primetila da ne obraća niko pažnju na mene, a da su Genadija okupirali neki iz njegovog društva, ja sam neopaženo ustala i klisnula prema deci u vodi. Oni su se obradovali, počela je trka i prskanje a potom sam sva radosna pobegla i od njih i zaplivala sa uživanjem u kristalno čistoj providnoj vodi. Onda me je voda vukla sve dalje i dalje, plivala sam i ležala, naizmenično, dok nisam osetila da mi je prohladno. Tek onda sam se vratila i u povratku osetila kako me Genadij neprekidno posmatra i prati svaki moj pokret. On je stajao tako, da sam ga mogla i ja posmatrati, jer mi je stalno bio pred očima kad sam sela. Pošto me je gledao bez prestanka, jer je uočio da to moje pijano društvo uopšte ne zapaža, ja sam iznenada shvatila, da me on izaziva jer me želi. To saznanje mi je bilo kao grom iz vedra neba. Bilo je očito, tu više nije bilo dileme. Zbunila sam se. Bio je tako lep i mlad. Shvatila sam, da me je zainteresovao, pa sam se uplašila same sebe i svojih misli. Laknulo mi je, kada se on pozdravio sa svojim, pa poželeo i nama laku noć i otišao. Ali, onaj njegov dugi oproštajni pogled je ostavio na meni i ja sam celo vreme ostala sa njim. I sedela do smrkavanja sa sve pijanijim društvom.

Podsetila sam Allu da je već jako kasno i da joj je ćerka davno otišla kući, pa bi trebalo da i mi krenemo. I ona i društvo su me teška srca poslušali. Pokupili su sve prazne flaše sa peska i potrpali u svoje velike torbe. Trebaće sutra, vikali su pijano u glas. Krenuli smo zajedno, oni su nas pratili sve do naše kuće. Tu smo se pozdravili i oni su pošli dalje. Alla im je na rastanku još nešto doviknula i glasno se smejala. Ja je nisam razumela. Ušle smo zajedno u dvorište. Primetila sam Valju kod bašte, upravo je uterivala guske na spavanje. Besno nam je prišla i ispitivački me pogledala u lice, ja sam joj uzvratila direktnim netremičnim pogledom. Vide-la sam na njoj da se postepeno smiruje. Allu nije ni pogledala, ni ona nju, nego je brzo ušla u kuću. Čulo se da je vikala na Anočku. Ja sam ostala sa Valjom, bez reči. Ona mi se još više približila i tiho progovorila, za mene razumljivim razgovetnim ruskim jezikom:

«Ovde svi piju! To je strašno! I žene i muškarci piju, i mladi i stari, sve više se pije. Alla voli da pije, pripazi na nju!»

«A kako?» htela sam da pitam, ali sam se predomislila. Samo sam je pogledala i ništa nisam rekla. Ona je tačno znala, da sam sve razumela, što mi je izgovorila. Neprestano me je čas ispitivački, čas zamišljeno gledala u lice. Polako smo bez daljeg razgovora ušle jedna za drugom u kuću. Allu smo zatekli već presvučenu. Anočka je tiho plakala u jednom ćošku sobe. Valja ništa nije rekla, sela je za trepezarijski sto. I mi smo brzo seli a Marina je poslužila večeru, pa i sama sela uz nas. Čika Pjotr je već spavao. Mi smo jeli u tišini. Kada smo je završili i prešli na čaj, Alla je naglo ustala i bez reči izašla napolje. Nije se vratila, više je nije bilo.

Marina je prala sudove u kuhinji, Anočka pošla na spavanje a Valja i ja smo ostale kod stola i polako ispijale šolju čaja. Iznenada Valentina Ivanovna progovori dosta čudnim tonom, smireno i razumljivo, povremeno me pogledavši u lice:

«Ona ima stan. Svoj stan. Dobila ga je od preduzeća gde radi. Odmah je blizu preduzeća, na pet minuta. Ona je sekretarica direktora, zato je tako brzo dobila stan. Znaš, hoću još nešto da ti kažem i to upamti dobro. Ako tebe Dijanočka, ova Alla nešto počne da vredja, mislim ako

te uvredi ili hoće da te ponizi, ti ne obraćaj pažnju na nju. Ona ti nije dorusla. Zato je strašno ljubomorna na tebe, to da znaš Dijana. Ona sve zna za tebe i mog Tolika i to je izludjuje. Tolik nju ne voli. Oženio se s njom jer je rodila dete, ona ga je hvatala i uhvatila na to. Ona je jako prefrigana, kao i svi Jerمني. Ja nju ne volim. Anatolij voli samo tebe i da znaš ti Dijana, ja stalno žalim što ti nisi moja snaja! I ti ovo sve dobro znaš, ovo što ti ja sad govorim.»

Pričala je razgovetno, tiho, skoro šapatom. Zнала sam i osećala, da je iskrena. U tom trenutku je bila jako tužna i žalila je svoga sina i Anočku. Pričala je samnom kao sa nikad prežaljenom željenom a nesudjenom snajom, govorila sa punim poverenjem. Činilo mi se čak, sa nekim tajnim planom u njenoj glavi u vezi njenog sina i mene. Ja sam samo gledala u to njeno široko lice i tamne velike oči i iz sveg srca želela, da je uvek iskrena i dobronamerna, onakva kakva mi se učinila pre deset godina. Valentina je ustala, pa je i mene povukla za ruku i tako smo zajedno prišle Marini, da i mi gledamo neki film na televiziji. Davala se neka arapska melodrama. Ja sam gledala slike a mislila sasvim drugo. Osećala sam se totalno sludjeno, borila se protiv suprotnih misli, pokušavala da ne mislim na reči onih baba – Babuškinih prijateljica, na reči Genadija, nastojala da tog trenutka zaboravim sve svoje suprostavljene utiske i zaključke.

«O kada bi teta Valja govorila istinu!

Čekaj! Pa ona je stvarno bila dobra sa mojom Babuškom. Pa Baba Giza nikad ništa ružno nije rekla ni za nju, ni za njenu Mamu. Pa stvarno, rekla je da je Baba Eli njena prijateljica. Pa i onda je dolazila svaki čas, da sedi kod nas. I bila je vesela i dobra bakica. Pa Babuška nije ni za Tolika rekla ništa ružno a kako je bila sretna kad te je zaprosio! Sve će biti u redu videćeš! Ima svakakvih ljudi – da, ko zna zašto su to često babe ponavljale... A i Genadij, pa tek me nekoliko dana poznaje! Zašto bi mi on bio veći prijatelj od Valje? Ko zna čiju igru on igra? I zašto to radi? Ko ga na to uči? Pa premlad je, nema dovoljno iskustva! Govori mi, tobož me uči, da me pobrka, da me sludi! To ga neki uče, mora da je tako. Čula si, rekao ti je da zna za Notariusu, da su mu rekli odmah taj dan, a niti nije znao da smo mi tamo bili, da me je Valja vodila, a ja mu nisam ni rekla, a i kako bi? I tako me gleda! Skida me pogledom, videla sam danas na plaži, nije mi ostala ni jedna krpica, on je sve skinuo, da znam, to je bilo onda kad mi se tako slobodno i pobedonosno nasmešio jer je znao, on, on samo to i hoće, pa mlad je, a onda da mi se smeje i on u lice i prstom me pokazuje svima! A ko ti se još smeje? Jao, poludeću, da sam bar naučila ruski! Lenjštino! Mogla si, imala si tolike godine! A tako lepo pričaju, tako je mekan i melodičan, a ti...Evo, slušaš ih, kako i arapi lepo govore ruski, baš lepo. Nije loša ta sinhronizacija na televiziji. Ionako je mali ekran, pa još kad moraš da čitaš, kad ćeš videti lepotu slika i shvatiti sve izraze lica, hm...»

Film se završio. Tetka Valja me je potapšala po ramenu i rekla mi, da dobro spavam. Pošto Anočku nismo mogle probuditi u fotelji, ja sam je ponela gore i smestila na njen krevet. Legla sam da spavam ali mi san nije dolazio na oči. Ustala sam i onako u spavaćici, sišla na dvorište. Bila je divna jasna zvezdana noć, tišina. Stala sam nasred dvorišta i počela da dišem punim plućima čist noćni donski vazduh. U mojoj sobi gore je bilo užasno zagušljivo i vruće. Fortočka je bila stalno otvorena, ali tu ni sveži noćni zrak nije mogao da pomogne. Luftiranja nije bilo. «E moji ruski prozori, šta ću ja sa vama? Kako da dišem u sobi u takvoj letnjoj vrućini?» Poželela sam, da legnem napolju na stari krevet pored zida i da na njemu prosa-

vam noć. Otišla sam u kupatilo, tamo se ispljuskala hladnom vodom. Potom sam ponovo izašla na dvorište, pošla prema kući, pa stala.

Podigla sam pogled prema nebu, gledala ga širom otvorenih očiju. Tražila sam poznate zvezde i misli mi se počеше rojiti. Otišla sam kući. Misli su mi odlutale do brata i sestre, koji su trebali doći samnom, a nisu stigli. «Kako bi nam bilo lepo. Neka. Dogodine. U našu kuću. Da vam je pokažem, da sve pokažem. I da se kupamo u Donu. Da. Obala. I danju i noću. Divno! Divno!» Noć me je vukla nekuda, smirivala me, nije mi dala da udjem. Stajala sam kao ukošana. Ničega se nisam plašila. Vladala je potpuna tišina i mir. Svi su spavali. I ljudi i životinje i ptice i ...Sva živa i mrtva priroda je spavala. Svi sem mene. «Ja sam tu da brinem, da čuvam svet, da budem budna...»

Izenada se oglasi neka ptica.» Jao. Koja je to? Ja ih ne poznajem. Sramota. Vidi se. Gradsko dete. Da, i krave su plave, da za naše mališane iz grada su krave raznih boja, boja sa čokolade! Ali, ti više nisi mala! Koja je to noćna ptica, dnevne ptice sada spavaju. Moraš uzeti knjigu iz biologije. Kakve biologije, to je zoologija.» Ptica je ponovila svoj pijuk, pa onda još jedanput malo glasnije. Ja sam nehotično, kao po komandi, okrenula glavu u tom pravcu, pa sam je od iznenadjenja ukočila i buljila kao u prividjenje. Ne, odmah nisam bila sasvim sigurna, da ja to dobro vidim. Pijuk se ponovio, tiho, ptičje, a to je radio Genadij. Stajao je na svom mestu u ćošku ograde, njegova plava kosa je svetlila u polumraku.

Prišla sam mu. To je bilo jače od mene.

«Zdravo Dijana. Video sam te kako hodaš po dvorištu, pa sam došao još ovo da ti kažem. Niko nas ne vidi, ne boj se, svi spavaju, budi sigurna. Valja je uzela sve što vredi iz kuće, ali to tebi nije važno. Mislim, to je sad svejedno. Ti treba da uzmeš ono što ona nije mogla, a to su pare sa štedne knjižice. Babuška je imala pare na Zbirkasi. I ne prodavaj dom. To je dobra kuća, ona će stajati još sto godina. Svi to znaju. Samo treba da je očistiš, okrečiš i malo urediš i imaćeš tvoj dom. Ako nećeš tu da živiš, možeš ga izdati podstanarima. Tu se sad kod nas jako traže stanovi. Ima puno učenika a i drugih ljudi. Napraviš ugovor kod Notariusa i plaćaju ti u Zbirkasu i ti dodješ leti i digneš i imaš pare i letuješ i još i uštediš. Možeš i više uštedeti ako daš ljudima da rade baštu i sade tamo, jer onda tražiš da ti ostave deo hrane za tebe. I tako onda imaš i to. I ljudi ti paze kuću i oko kuće. Dijana, Babuška je tebi ostavila svoj dom. Ona je to nama pričala, to svi znamo. Čuvaj svoj dom, čuvaj ga, čuješ li me, razumeš?»

Pošto sam ja stajala nemo i gledala ga kao hipnotisana, on me preko niske ogradice uhvati za rame i prodrmusu. Tek onda je shvatio, šta je učinio, malo se zbunio:

«Jao izvini, izvini! Tako si me nekako gledala kao da spavaš, neznam. Reci mi nešto. Je si li dobro?»

«Dobro sam» promrljah ja ukočeno. «Ne brini»

«Onda dobro, idi spavaj, moraš spavati, odmoriti se. Ja sam samo hteo da ti sve kažem, da znaš na vreme, dok još nije prekasno! Obradovao sam se kad si se pojavila na dvorištu. Znaš da nemam prilike da ti govorim, kad si stalno sa njima kao u zatvoru. Ti samo pazi. Ti si pametna, ne veruj, ne veruj nikome. Nesmeš prodavati! Nikako prodavati. Seti se Babuške, tvoje Babuške. Idi sad. Laku noć.» i blago mi rukama gurne rame.

Ja sam se pokrenula kao neki automat, kao nesvesni robot. Napravila sam nekoliko koraka prema kući i naglo se okrenula. Genadij je i dalje jednako stajao na svom mestu i smešio mi se. Samo mi je mahnuo rukama, pokazao da idem.

«Laku noć» promrljah. Neznam da li je čuo. Onda sam lagano pošla prema vratima kuće. Tu sam stala. Okrenula se ponovo i pogledala. Bio je tamo, gledao me. Nije mahao. Ušla sam. Hodala sam bez misli, automatski. Ušla u sobu, došla do kreveta, legla i ne sećam se više.

Kada sam se kasno ujutro probudila glava mi je bila strašno teška, bolela me. Nisam htela da ustanem. Zurila sam bez ikakvih misli, prazna. Teškom mukom sam se odlučila, da ipak ustanem. Morala sam. Počeo je novi dan. Sišla sam dole. Sve mi je delovalo sumorno, uobičajeno, poznato, čak dosadno. Doručak, Valja, Marina, Anočka i ja. Podne. Jelo, ručak. Svi smo tu zajedno, samo još i čika Pjotr. Posle dodje Marina, pa hoće da jedemo i mi sa njom. Pa trčimo na plažu i ona tamo pije sa društvom. Pa posle besna Valja uveče nešto brunda u svoj brk. Više od mene ništa ne traži jer vidi, da tu ni ja ne mogu ništa pomoći. Tako je prošla cela nedelja.

Sunce je sijalo neprestano, kiše nije bilo. Nikada nije bilo pretoplo jer je cirkulacija zraka bila izvanredna. Imala sam osećaj da stalno nešto pirka, kao neki vetrić, nešto tako. To mi je prijalo. Svakodnevno kupanje bez Valentine Ivanovne takodje. Postepeno mi se vraćalo moje dobro raspoloženje. Niko me nije podsećao ni na šta, a na Babuškinu kuću sam izbegavala da gledam. Sakrila sam se od nje iza kuće u hladovinu i trudila se, da istražujem ruske reči u svom rečniku.

Genadij je radio u svojoj radionici i u dvorištu, ali nije dolazio do nas celu nedelju. Na plažu je stizao kasnije od nas, skoro predveče. Samo bi nam prišao i pozdravio, onda bi otišao do svoga društva. Zajedno su išli da se kupaju i stalno su diskutovali. Bilo ih je nekad više, nekad manje, sve mlađi muškarci. On bi se uvek tako namestio, da mi je bio pred očima. I ja njemu. Povremeno bi nam se sreli i pogledi, on bi se tad malo nasmešio, da niko ne primeti. Meni su se samo oči smešile. Osetila sam se mirnijom, kada je on bio u blizini. Ništa mi više od toga nije trebalo.

U petak smo ostale najduže na plaži. Anočka se igrala sa drugaricama pod nadzorom njenih roditelja. Mi smo se kupale duže i na kraju, za oproštaj, otplivale još jedanput. Alla je taj dan posebno bila raspoložena za kupanje, što je bilo prilično čudno. Ja sam se tome veoma obradovala, jer mi je bilo dosadno da sama toliko plivam. Narod nije žurio kući, petkom su svi bili radosni zbog dva neradna dana. Već je pao mrak i mesec se pojavio, kada smo mokre od glave do pete, voda nam se još takoreći cedila iz kose, dobro raspoložene stigle do kuće. Kada smo ušle u dvorište sa Anočkom koja nam je cikala i skakutala celim putem, zaprepastili smo se od iznenadjenja i radosti. Posebno ja. Na sred dvorišta je stajao Anatolij. Stigao je. Njegova ćerkica mu je sa vriskom i smehom potrčala i bacila u zagrljaj. Alla je stigla do njega, pustio je ćerkicu i zagrlio svoju ženu. Onda je polako krenuo prema meni, jer ja sam ostala zabezegnuta blizu ograde i kapijice. Koraci su trajali večnost a ja sam stajala kao ukopana. On je bez prestanka gledao u moje lice a ja u njegovo. Došao je do mene, bez reči pružio svoje ruke prema meni a onda iznenada zgrabio i čvrsto zagrlio, pa malo pustio i poljubio u oba obraza. Tek tada sam mu čula glas: «Dobro došla, milot Dijanočka.» Ja sam ga bez reči samo gledala. Onda se iznenada pojavio jedan krupan muškarac i odmah mi pružio ruku:

«Drago mi je da te vidim opet kod nas Dijana. Ne sećaš me se? Pa ja sam mali Nikolaj, Tolikov brat.» reče veselo. Ja sam mu zbunjeno pružila ruku i nasmešila se. Reči mi nikako nisu dolazile.

Začuo se veseo smeh. I Tolik i Nikolaj su počeli da se smeju jer su ih zasmejali Valja i Alla. Smejali su se meni i mojoj zbunjenosti. Posebno mi se urezao Allin pijani pogled i smeh.

Teta Valja je spasla situaciju:

«Svi da se lepo spremite za večeru. Ovo je naša svečana večera. Sada smo svi tu kod kuće. Hajde, požurite.»

Ja sam bila najbrža, pobegla sam u svoju sobu. Bila sam strašno uzbudjena. Srce mi je tuklo. Anatolij je ostao isti. Samo se malo promenio, jedva ostario. Delovao je zaista mladalački. Ja sam se vrtela u sobi, nisam znala šta da obučem. Tako sam izgubila dosta vremena. Na kraju sam bespomoćno zgrabila prvu haljinu, obukla je i bez posebnog uređivanja i kozmetike, sišla dole. Stigla sam zadnja, svi su već sedeli. Teta Valja me pozvala da pridjem do nje, tu je bilo moje mesto. Tolik i Nikolaj su im već pričali svoje doživljaje, pa su nastavili gde su stali. Dobro se jelo i pilo, svi su bili veseli i srećni. Čak sam se i ja opustila, jer sam se pored teta Valje osećala bezbedno. Ona je tome doprinela, jer se celo veče zaštitnički postavila.

Tolik i Nikolaj su prvo otvorili šampanjac. Pilo se u moju čast. Ja sam se ponovo zbunila, a oni su se svi grohotom smejali zbog toga. I mala Anočka je popila čašicu šampanjca, jer je videla da se svi kucaju samnom, pa je i ona htela. Onda je na red došlo, da se uz jelo pije kavkasko fino vino, koje su svi sa uživanjem pili. Teta Valja je napravila izuzetak, pa je ovaj put popila i malo šampanjca, a zatim i malo vina. Posle večere su otvorili «Ararat» čuveni konjak isto sa Kavkaza. Valja je probala čak i konjak. Rekla je, to radi u moju i njihovu čast, jer se jako raduje, da smo svi zajedno. Bilo je divno zvezdano veče, dugo smo tako glasni i veseli ostali napolju. Svi su nas u komšiluku čuli, jer se orilo. Dvorište je bilo osvetljeno velikim svetlom, pa su nas mogli svi dobro videti. Na spavanje se pošlo tek kada je Valentina poterala celo polupijano veselo društvo. Mi smo se popeli na sprat, Tolik je sa svojom porodicom spavao u prizemlju, nisu išli kući. Ujutro smo se kasno probudili. Niko nije radio, bila je subota.

Zajedno smo doručkovali. Onda su Alla i Tolik sa Anočkom krenuli svojoj kući. Pre odlaska je Anatolij rekao:

«Predveče dolazimo po vas Mama, rekao sam ti. Sarkisanovi su nas pozvali da dodjemo kod njih na večeru. Doći ćemo po tebe i Dijanočku, spremite se.»

«Ja ne idem. Meni je to naporno a ne osećam se dobro. Pozdravi ih.»

«Dobro Mama. Ali Dijanočka, nju vodimo! Ona zna Ovanesa i Mašu, pa mi smo se sa njima zajedno družili, čak im je i decu videla – Aljošu i Nadju. Njihov se sin živ i zdrav vratio iz vojske, iz Avganistana! Oni slave, biće veliko slavlje jer im se sin ponovo rodio! Shvataš Mama, on sad ima još jedan rođendan, drugi rođendan. Oni danas to slave i mi idemo kod njih i vodimo Dijanočku! Dijana, ti se sećaš, Sarkisanovi, oni što su došli sa Kamčatke, sećaš se je li? I okrene se prema meni.

«Da, sećam se. Jako sam ih zavolela. Dali su mi svoju sliku, tri slike su mi dali. Maša mi je dala i jednu sa Kamčatke. Imam ih. Svima sam ih pokazivala, da vide koliki je tamo sneg.»

«Eto vidiš! Dolazimo večeras po nju! Reče i oni su otišli.

Na Valentininom licu sam videla, da joj to nije pravo. Nije ništa rekla, okrenula se i ušla u kuću, Pjotr za njom. Čula sam ih kako razgovaraju i pozdravljaju se. Onda su izašli Marina i Nikolaj, mahnuli mi i otišli kod Marininih roditelja. Ja sam ostala sama na klupi ispod oraha. Ustala sam, prošetala do bašte, do ulice, gledala decu kako se igraju i setila se dece Sarkisanovih. Jedva sam čekala več, da ih sve ponovo vidim. Iznenada se začulo zavijanje nekog motora na kraju ulice. Brzo se približilo jer je leteo u punoj brzini. Na crnom motoru je sedeo plavi jahač, vijorila mu se kosa. Naglo je zaustavio i odskočio na zadnji točak. Deca su sa vriskom pritrčala, on im se smejaio i pustio da se penju po motoru. Jahač je bio Genadij.

Ja sam stajala kod ograde i smešila mu se. On je u momentu pogledao na sve strane istovremeno, tako mi se činilo zbog neopisive brzine. To mu je bio običaj, već sam to zapazila. Pošto je video, da situacija nije opasna po nas, on mi je uputio najširi i najblistaviji osmeh. Radovao se, bio je sretan. Bilo mi je drago, osećala sam se smireno i zadovoljno. On je poslao decu da se igraju, upalio svoj motor, još jedanput me pogledao svojim blistavim licem, i potom se odvezao velikom brzinom u pravcu grada.

Bilo mi je žao što nije ostao tu. Jedno vreme sam još stajala. Onda sam odlučila da je vreme za učenje i u miru prionula svojim lekcijama. Radila sam sve do ručka. Na moje veliko iznenađenje, teta Valja je posle ručka odlučila da idemo na kupanje. Pošle smo polako, njen pas Lajka je trčao oko nas. Kad smo stigle dole, ker je kao strela uskočio u Don. Valja je zbacila sa sebe polupoderane velike platnene papuče u kojima je stalno hodala, tačnije vukla noge. Onda je otkopčala svoju haljinu, skinula je i bacila na pesak. Ja sam je zapanjeno posmatrala. Stajala je u grudnjaku i roza svilenim gaćicama, onako kolosalna. Bilo je puno sveta okolo. Ona nije ništa marila, ušla je tako u vodu i zaplivala. Za mene nije marila, nije mi rekla niti reč. Kada se rashladila i isplivala, izašla je i kao da nikog nema, legla da se sunča. Ubrzo sam čula da je zaspala. Još sam se malo sunčala, pa sam ustala i polako pošla prema vodi.

Osećala sam da izazivam pažnju, da me svi posmatraju, i žene i muškarci. Imala sam modern bikini, to je tamo bila retkost. Nigde se nije mogao kupiti, samo ako je neko nabavio iz inostranstva. Izdaleka sam primetila Genadija. Opet me je gledao, zato sam ga i osetila. Nije prilazio blizu nas. Ja sam se dugo kupala u Donu, pa se vratila pored Valje. Kada se ona probudila, bila je raspoloženija i pozvala me, da se kupamo zajedno. Mene je bilo sramota, ali šta sam mogla. Svi su nas krišom gledali i smejali se. Nju nije bilo briga. Kada smo se dobro iskupale, krenule smo polako prema našoj kući. Genadij nas je sustigao na pola puta. Oni su do kuće razgovarali o Toliku i Nikolaju a ja sam ih slušala. Osvežavao me je njegov način ponašanja i njegov lep glas, dobra dikcija. I njegov izliv smeha. Tako neodoljiv. Kada smo stigli kući, ja sam požurila da se spremim. Alla i Tolik su brzo stigli svojim crvenim moskvičem. Glasno su mi trubili. Tolik je iskočio i došao po mene. Dok sam izlazila kroz kapiju i pošla prema kolima, primetila sam, tačnije osetila, plavobelu kovrdžavu Genadijevu glavu medju ukrasnim šibljem uz njihovu ogradu. Pravila sam se, da ga nisam primetila. Nešto me je štreknulo, osećala sam se uzbudjeno.

Sarkisanovi su stanovali u drugom kraju grada, daleko od obale Dona. Kada smo stigli, već se skupilo poveće društvo devojak i mladića. Bilo je i nekoliko bračnih parova koji su ranije stigli. Ovanes i Maša su nam pritrčali. Maša me je onako neposredno kao nekad, zgrabila i čvrsto zagrlila, glasno se smejala, radovala. Njen muž Ovanes je isto bio iskreno radostan.

Dugo mi je tresao i stiskao ruku i govorio da je srećan što me ponovo vidi. Onda me je Maša zgrabila za ruku i odvela do mladih. Tu je povikala:

«Aljoša! Vidi ko ti je došao! Došla ti Dijana iz daleke Jugoslavije! Sećaš se, davala ti je puno žvački i šokolat kad si bio mali!»

Aljoša je postao pravi mladić. Ja ga nikad ne bih prepoznala. Onda je imao možda sedam godina, ili osam. Ja sam gledala njega, a on zbunjeno mene.

«Tebi je verujem, lakše da mene prepoznaš» rekoše ja i pružih ruku.

«Ne!» reče Aljoša naglo i brzo ko iz topa, pa se malo trže i zastide, sagnu glavu.

«Dobro, dobro, hvala ti, znam ja kako ja izgledam i koliko sam se promenila, ali hvala.»

Onda je Maša pokazala na jednu lepu petnaestogodišnjakinju. Bila je to njihova kći Nadja. Zagrlila sam je. Ona me zbunjeno gledala.

Ostavili smo mlade, prišli starijima. Nalazili smo se u ogromnom i veoma lepo uređenom dvorištu. Kao da smo bili u dvorištu nekog starog zamka. Bilo je kao u parku. Puno ukrasnih biljaka, grmlja, drveća sa listovima raznih boja, drveća sa velikim cvetovima, cvetnih aranžmana. Celo dvorište je bilo prekriveno šišanom engleskom travom. Teški drveni stolovi sa klupama i stolicama bili su postavljeni po uglovima, među zelenilom. Za ovu priliku, izneli su i stolove i stolice iz kuće i postavili u slobodan prostor. Još uvek je ostalo puno mesta za igru i ples.

U jednom uglu roštilj se već dimio i širio prijatne omamljujuće mirise. Mi stariji, seli smo uz veliki drveni sto ispod senice pokrivene nekim mirišljavim puzavicama. Onda je Anatolij iz unutrašnjeg džepa izvukao veliku flašu, umotan u sjajni šareni ukrasni papir.

«Gde je naš junak, najveći Kozak u ovom kraju?» povika on veselo, razdragano.

Mi smo ga svi iznenadjeno pogledali sa nekim iščekivanjem a on viknu:

«Aljoša! Čuješ me! Dolazi ovamo!»

Aljoša se stidljivo približi i zastade. Maša i Ovanes su stajali i dirnuto ga gledali. Anatolij mu se približio, zagrlio ga i poljubio i onda predao poklon, stavivši mu ga u ruke.

Aljoša se zbunjeno i uzbudjeno smeškao, Tolik ga je nežno tapšao po ramenu:

«Hajde, pogledaj!»

Maša je pritrčala u pomoć svom sinu i brzo otpakovala flašu, pa radosno uzviknula:

«Ararat! Najskuplji konjak Ararat! O Bože, još ga nikad nismo pili! Aljoša, vidi šta si dobio!»

Ovanes radoznalo uzme flašu u ruke i pogleda je sa svih strana. I drugi su hteli da je vide, pa je flaša kružila od ruke do ruke. Maša je nestala u kući i za koji trenutak sva usplahirena došla natrag sa velikim poslužavnikom punim neobičnih čaša. Bile su to starinske kristalne čaše u boji, na visokom stalku od deset santimetara. U njima se služio šampanjac i konjak. Bilo je čaša u tamno ljubičastoj, sivoj, tamno plavoj i crnoj boji. Ovanes je otvorio flašu i svima sipao. Nazdravili smo malom Aljoši. On je popio prvi. Dok smo se kucali, začuli su se zvuci melodike – muzika čaša. Bila je prava muzika sa puno nota, viših i nižih tonova. Maša nam je na naše čudjenje objasnila, da im je to nasleđstvo od starih rodjaka. Svi smo posedali na svoja mesta i pijuckali uz prijatan razgovor.

Neko je iz mladog društva viknuo Aljošu i on je sa olakšanjem skočio sa svoje stolice.

Otrčao je do njih sav sretan. Mladi su bili u drugom kraju dvorišta. Kod njih je svirala rok

muzika, najmodernije vrste. Mi smo nastavili da razgovaramo. Roditelji su objasnili kako su putovali da dočekaju svog sina pri povratku iz Avganistana. Išli su na Ural i dovezli ga kući. Neko iz društva tad prokomentariše:

«On se bogami već naputovao u životu. Na Kamčatku još kao mali, pa onda na Ural, pa eto preko Sibira u Avganistan.»

Dok je govorio, ja se setih Ovanesovih reči od pre deset godina. Kao da je to juče bilo:

«Znaš, mi smo išli da brže zaradimo rublje. Na Kamčatki je plata tri puta veća. Tamo se u tom velikom snegu i ledu gradi grad koji je otporan na velike zemljotrese. Tamo stalno trese, a nekad bogami i jako. Mi smo sve to prošli i preživeli te tri godine. Ali, zato sada možemo imati tu lepu veliku kuću i nešto uštedjevine, možemo nešto lakše da planiramo. Znaš, ja nisam hteo po onoj Jermenskoj – ja sam inače Jermenin, nisam hteo da bude po nekoj jermenskoj izreci: «Oče, dokle će trajati ovo siromaštvo? Još četrdeset dana. A onda? Onda ćemo se navići.» Hteo sam mojoj deci drugo. Ili, da umrem. I rekao sam Maši, i ona je sa decom pošla samnom.»

Maša je sedela pored mene. Gledale smo se sa toplinom. Ona je bila dobar čovek. Pošto su nam opet sipali, nas dve smo se kucale i igrale, a muzika je kod nas svirala najlepše.

«Znaš Maša, ja sam sačuvala vaše fotografije sa Kamčatke. Sećaš se, da si mi dala?»

«Stvarno! Baš se radujem! Kako je to davno bilo! Što nisi više dolazila? Već smo sa Tolikom mislili da ti nije bilo lepo sa nama!» i ona me radosno zagrlila preko ramena. Smejala se tako iskreno, da me je ispunila velika sreća i radost. Ona je bila i ostala jako lepa žena. Oniža, skladno građena i veoma pokretna, kao čigra. Bila je uvek vesela, sa lepim širokim belim licem, smeđjom kosom i velikim smeđjim sanjalačkim očima. Imala je nosić kao u lutke, divna sočna usta, bele zube kao bisere. Njen muž Ovanes je bio izrazito crn muškarac južnjačkog izgleda, ovalnog lica, crnih očiju, markantnih crta, vitak, mišićav, višlji čovek. Odavao je utisak čvrstog i odvažnog čoveka.

Dok sam tako sretno pričala sa Mašom, osetih neki uporan pogled i sretih se sa očima Alle. Uputila mi je ubistven pogled. Ubijala me pogledom, zurila u mene netremice sa licem punim neverovatne mržnje. Ja sam se neprijatno iznenadila i sva sam se stresla. Više u njenom pravcu nisam pogledala iako sam neprekidno osećala kako me njen pogled žari. Pošto su poslužili večeru, ljudi su raspoloženo prionuli svežem sočnom mesu koje se pušilo i mamilo mirisom. I ja sam se prihvatila i trudila da zadržim dobro raspoloženje. Srećom, roštilj sam volela, pa mi nije bilo teško. Otvorili su flašu šampanjca i svi smo pili i kucali se. Samo su Alla i Anatolij nastavili i dalje sa konjakom.

Posle večere su mladi pustili glasniju muziku i veselo zaigrali rok u grupi. Ja sam ih gledala sa smeškom i uživala u ritmu. Iznenada smo začuli Anatolija. Viknuo je:

«Aljoša, veliki Kozak, dodji junačino. Da nazdravimo!»

Ja sam ga iznenadjeno pogledala i videla da je pijan. Alla me tada nije gledala, jer je glavu sagla prema stolu odnosno čaši i bila je odsutna. Ovanes i Maša su isto pogledali u Anatolija, pa potom i oni viknuli Aljoši da pridje. Ja sam sedela s kraja, pa sam brzo napravila mesta i kad je Aljoša došao, pozvala ga da sedne do mene na klupu. Dečko je poslušao.

Anatolij je uzeo jednu veliku čašu za vodu i počeo u nju da sipa konjak. Kada ju je napunio, gurnuo je prema Aljoši:

«Da nazdravimo!»

Mali je podigao svoju čašu i malo otpio iz nje. Ali Tolik nije bio zadovoljan:

«Na eks, na eks!» povika on i ustane, izađe naglo na travnjak i pridje Aljoši, pa zapovedi: «Ustani!»

Mali je zbunjeno i uplašeno skočio. Mi smo svi gledali sa iščekivanjem, u tišini. Anatolij ga je povukao prema sebi i držeći čašu u desnoj ruci, rekao Aljoši da i on učini isto. Onda ju je uhvatio i savio, ukrstio svoju sa njegovom.

«Eto tako Kozak! A sada na eks!» i on prvi popi sve u čaši.

Aljoša je učinio isto. Videlo se da je u šoku, veoma ozbiljan.

Onda ga je Anatolij zadovoljno uhvatio ispod ruke i nastavio da mu govori:

«Sutra te vodim kod mojih na selo, da vidiš džigitovku. Ti si isto džigit. Ti tako mlad. Oni će te naučiti svim jahačkim kozačkim igrama, videćeš. Bićeš ti najveći džigit u kraju! Pravi! Akrobata! Umetnik u jahanju! Pravi Kozak! Ti si moj! I meni si sin, najdraži sin! Ovanes, tvoj tata i ja smo braća od malena! Moja Anočka nije muško, kao ni Nadja. Ti si jedini naš Kozak! Sutra idemo tamo. Neću poći na brod dok te ne odvedem tamo. Moraš da vežbaš. Sad je leto, oni će te naučiti, kad im ja kažem ko si ti!»

Zagrlio je čvrsto Aljošu, stisnuo ga na svoje grudi, ljubio ga u lice.

«Jesi li me razumeo?»

Mali je samo klimao glavom. Onda je Ovanes prišao njima, uzeo Tolika pod ruku i polako ga odveo u šetnju. Aljoša je seo do mene. Maša je brzo pritrčala i sipala mu veliku čašu mineralne vode.

«Pi! Popi to! Sve popi i uzmi još iz flaše! Moraš puno piti!»

Mali ju je zahvalno pogledao i popio sve na iskap. Majka mu je još sipala i ostavila flašu.

Da bi spasla situaciju ja sam tiho progovorila. Samo me je on čuo:

«Bilo ti je teško u vojsci u toj dalekoj zemlji, je li?»

On me pogleda veoma ozbiljno, bez reči.

«Pričaj mi, ako želiš. Pričaj ono što želiš. Ti si tako porastao! Pravi si čovek! Ne moraš o vojsci. Pričaj šta hoćeš, ja od tebe sve volim da čujem, jer se tako radujem što sam došla kod vas!» gledala sam ga i smešila mu se.

Nije ličio ni na oca ni na majku, ali je bio njihova mešavina. Gledao me je velikim smeđjim sanjivim očima sa dugim trepavicama, lice ovalno i belo, kosa pepeljastoplava. Rastom je bio jednak sa ocem i lepo gradjen, mišićav. Delovao je istovremeno muško i detinje i zato mi je iz časa u čas bivao sve draži.

«Mogu o vojsci?» upita Aljoša malo sramežljivo, veoma tiho.

«Naravno! Samo ti pričaj!» šapnuh i okrenuh lice prema njegovom.

Pričao mi je tiho, svo vreme smo se gledali u oči.

«Znate» počeo.

«Reci, znaš. Molim te.» i stisnuh mu ruku.

«Posle tehnikuma sam pozvan zajedno sa najboljim drugom i prvo smo bili u podnožju Kavkaza jedno kratko vreme, pa onda u artiljeriji na Uralu. Tu smo ostali duže i onda smo krenuli avionom i nisu ni rekli kuda. I kad smo se spuštali videli smo samo ogromne puste planine i nigde stepe nije bilo. Tad smo već znali Fedja i ja, da onda smo znali. I stalno smo bili u pokretu, tenkovima gore-dole. A narod nas tamo ne voli! Svi mrze Ruse. Kad mi izađemo iz tenka, oni svi beže. I mi kažemo stanite, ne bojte se, mi ne diramo vas. Ali, oni beže i brzo se bilo kuda sakrivaju. A gladni su, nemaju šta da jedu. I u krpama su, svi su u nekim poderanim nošnjama. I šareni i prljavi. Jao! Dece ima mnogo i svi trče bosi i malo su obučeni i jako su prljavi... Fedja i ja i naši drugari, mi smo im dali da jedu, hrane smo im ostavili. Sta-

vimo negde i mi odemo dalje, krenemo, a oni ne prilaze. Onda mi krenemo i sakrijemo se i gledamo dvogledom i vidimo – sirota deca trče, okreću se na sve strane od silnog straha i nešto mašu i onda ugrabe sebi, pa trče u zaklon i tamo tek jedu. Svugde je tako bilo, jako se boje Rusa. A te ruševine, koliko ih je svuda bilo. Ni vode nemaju. Ne znam šta su oni pili, ko je to sve mogao znati. Mi ništa nismo znali, niko ništa nije smeo da pita. Samo smo slušali naredjenja. Fedja i ja smo šaputali kad nas ne vide, tako smo radili i ćutali i bojali se. Svi smo se svakog bojali. Bili smo u rovu, rekli su da tu ostanemo. «Pucaj!» pade naredba i mi puca-mo. I onda su oni vratili paljbu, sve je zasvetlelo i tras i puklo i leti zemlja i ja tu i ne znam šta ću i viknuh «Fedja! Šta ćemo?» i okrenuh se i...»

Aljoša me je gledao. Ogromne suze su potekle niz njegovo lice. Ja sam ga gledala i zaplakala bez glasa. Pa sam ga zagrlila i plakali smo tako zajedno, on se tresao a ja sam ga stisnula na sebe. Srećom, niko nas nije gledao niti obraćao pažnju. Svi su pili, pričale su se neke masne šale i potom orio smeh. Aljoša je samo plakao, plakao, plakao. Onda se iznenada trgao i pogledao u mene:

«Ja ništa ne razumem. Šta će nam to? Da pucamo tamo u toj dalekoj zemlji. Mi pucamo i oni pucaju na nas, i tu kraja nema. I zašto je Fedja poginuo, zašto? Bolje da sam ja poginuo sa njim! Morao sam i ja poginuti, bio sam sa njim. Meni su izvukli metak a trebao sam poginuti da me više nema! Kao ni sve njih tamo! Kako da živim bez njega? On je tu stalno uz mene! Kad legnem da spavam, stalno vidim njegovo lice. I krvava prsa i tu ranu na vratu i ramenu, razneli su mu. Šta će nam taj rat? Neka nas puste da radimo, da živimo, to neka nas puste!»

«Veliki Kozak! Junačino!» začu se iznenada Anatolij i svi pogledasmo. Ovanes i on su se vratili iz šetnje okolo. Držali su se ispod ruke i seli zajedno do Alle.

«Aljoša! U tvoje zdravlje!» povika Anatolij i podiže čašu.

Svi su se raspoloženo i polupijano okrenuli prema njemu, smejali se i nazdravljali.

Aljoša se sabere i nasmeši, pa otpi malo vode iz čaše.

«Šta ti to piješ Aljoša?» uzviknu Tolik.

«Votku!» povikah ja energično i nasmeših mu se.

«I za tvoje zdravlje Dijana!» reče tad Anatolij i osmehnu mi se.

Opet smeh i svi nazdravljaju. Ovaj put meni za zdravlje.

«Idi brzo kod tvojih drugara» šapnuh Aljoši i pogurah ga. On me zahvalno pogleda, ustane i nestane u momentu u polumraku.

Izenada nas je sve prenula glasna narodna muzika. Zvuk balalajke se počeo nežno širiti po prostoru i po nama. Naše društvo je odmah usmerilo pogled u pravcu zvuka i videlo kako mladi lepo plešu. Gledali smo ih sa uživanjem dok se neko nije prisetio i uzviknuo:

«Hajde! Šta čekate! Pa idemo da plešemo!» i kao po komandi, svi smo ustali sa klupe. Onda smo se sami sebi nasmejali i šaleći se prišli bliže. Bračni parovi su se po automatizmu zagrlili i zaplesali i zaneseno počeli da se njišu. Ja sam ih gledala jer sam ostala sama. Prišla sam bliže mladom društvu i tada mi se Aljoša zbunjeno osmehnu i pridje. Ispružio je prema meni desnu ruku i zastao u neprilici. Ja sam ga tek onda iznenadjeno shvatila:

«Hoćeš da plešemo, ti i ja?»

On je smešeći se, zbunjeno bez reči klimnuo glavom.

Ja sam mu se od srca nasmejala i mi smo počeli da igramo. Ruka mu je pomalo drhtala od uzbuđenja jer je bio nesiguran u plesu. Potrudila sam se da mu pomognem na svoj neprimitan način i on se postepeno opustio. Drugi, pa treći ples je već išao sasvim glatko. Imao je sluha, osećao je i melodiju i ritam. Iz minuta u minut, mi smo sve više uživali i smejali se

jedno drugom sa zadovoljstvom. U nastavku je bila življa svirka i pesma čuvene grupe «Orero» iz Tbilisija. Svi smo još više živnuli i uživali svako na svoj način. Mladi su se i dalje držali plesa u grupi jer je to bilo moderno. Oni su u toku plesa izvodili šaljive kerefeke i smejali se veselo.

Posle dužeg plesa, iznenada je nastala neka gužva i čuo se neobuzdani smeh u grupi mladih. Mi ostali smo bili dosta udaljeni od njih. Mislili smo da je to opet neka njihova egzibicija. Ispostavilo se ubrzo, da se oni smeju Alli i jednom mladom čoveku, jer su se uhvatili da plešu neki vatreni ples. Mi smo zastali i gledali. Žena od tog mladog muškarca je ostala sama nije znala šta da radi. Maša i Ovanes su se u momentu snašli, zgrabili je i zaplesali sa njom utroje. To je isto bilo smešno, pa su se ljudi nasmejali i nastavili svoju igru. Na Anatolija niko nije obraćao pažnju. On je otišao da sedne sam za veliki sto. Aljoša i ja smo plesali sa strane, sasvim blizu stola, mi smo sve videli i shvatili. On je uzeo svoju čašu i opet počeo da pije. Kako je podigao glavu, primetio nas je. Njegovo smrknuto lice se u sekundi razvedrilo i on nam se glasno nasmejao. Onda je ponovo uzeo svoju čašu u ruke i veselim glasom povikao, da svi čuju:

«Aljoša! Za tvoje zdravlje! Dijanočka! Za tvoje zdravlje!»

Svi su zastali i pogledali prema stolu. Prekinuli su svoj ples, već su inače bili znojavi i umorni. Polako su se i oni zagrljeni vratili stolu, seli i zgrabili svoje čaše, da popiju.

«Hvala Aljoša! Bilo je super! Baš smo se naplesali! Nastavićemo! Sad idi malo svom društvu a ja ću se ovde odmoriti!»

On se nasmešio vrlo prirodno, bez imalo treme i polako otišao. Ja sam sretno sela na svoje mesto preko puta Anatolija. Allino mesto je bilo prazno sve dok ubrzo nije počelo novo poslužnje večere. Tada je muzika za ples prestala i Alla je došla i sela. Ja sam se trudila da razgovaram sa društvom do mene, kako bi izbegla da ih gledam. Ipak, videla sam da sede veoma ozbiljni i ne gledaju se. Ljudi su bili pripiti i veseli, svi su uglas pričali nešto i smejali se. Valjda su oni znali čemu. Ja nisam. Nabadali su hranu, jeli i pili, nazdravljali i sve više pili. Onda je onaj mladi čovek sa kojim je plesala, viknuo Allino ime i nazdravio. Ona je uzela svoju čašu u ruke, ustala i počela da se njiše u ritmu muzike, sa podignutom čašom. Svi su počeli da nazdravljaju i da se navijački smeju. Ona se isto smejala, popila dugi gutljaj, ponovo zanjihala, pa popila i onda iznenada sela dole. Tu je nastavila da pije, sve dok nije slistila sav konjak iz velike čaše za vodu.

Anatolij je celo vreme sedeo mirno i pio, gledao zamišljeno predase. Prošlo je jedno vreme od Allinog ispada, kada se on na sav glas oglasio:

«Živela moja mila Dijanočka! Nazdravlje mila moja Dijana!»

Dok je to govorio, njegovo se lice potpuno ozarilo, smešio se i netremice me gledao.

Ja sam ga šokirano pogledala. Dobacila sam mu pogled pun prebacivanja. Bila sam užasnuta, jer je nastao tajac, svi su se pogledi usmerili u mene.

Anatolij nije mario ili nije primetio ništa od toga, jer je on nastavio sa osmehom:

«Podigni svoju čašu mila moja Dijana, da nazdravimo ti i ja!»

Zabezeknuta, ja sam samo ukočeno sedela i gledala. Alla je međutim, skočila sa sedišta i onako pijano i teturavo, stvorila se predamnom sa svojom punom čašom u ruci. Nagla se prema meni i zavriskala:

«Živela mila Dijanočka! Kurva jugoslovska! Kurva Dijanočka, ha ha ha!»

Ja sam je zapanjeno i ukočeno gledala isto kao i Tolika, bez reči. Ni on nije izgovorio niti jednu reč, nego je samo širom otvorenih očiju posmatrao svoju suprugu.

Maša je spasla situaciju, ona se najbrže snašla. Iako je i ona teško hodala od pijanstva, stvorila se za tili čas pored Alle i počela da viče na nju. Zgrabila joj je ruku i povukla je od mene, neprestano je grdeći. Prišao je i Ovanes sa druge strane, da pomogne. Anatolij se i dalje nije micao. Nije ni pio, samo je zamišljeno gledao. Pošto su je Maša i Ovanes povlačili od stola, ona im se pokušala oteti, ali ju je Ovanes jače zgrabio i povukao. Ona je onda naglo okrenula glavu prema meni i još besnije zaurala:

«Ti kurva jugoslavenska!»

Ovanes ju je u tom momentu jako trgo za ruku i zapretio joj na sav glas a Maša joj je svojom rukom zapušila usta. Tako su je odveli u kuću.

Pošto sam došla k sebi od šoka, naglo sam ustala sa svog sedišta. Ponosno podignute glave ja sam otvoreno pogledala u celo društvo i sačekala nekoliko trenutaka. Onda sam glasno rekla, da me svi dobro čuju:

«Izvinite! Ja sad moram da idem! Laku noć! Još jedanput molim za izvinjenje!»

Naglo sam se okrenula i brzim koracima, skoro trčeći zaputila prema izlazu iz dvorišta.

Maša i Ovanes su počeli da viču i potrčali zamnom. Ovanes je vikao:

«Ne idi Dijana! Stani! Molim te, stani!»

Ja sam se ovlaš okrenula u trku, mahnula im i još brže nastavila da hodam. Sustigao me je Aljoša i uhvatio me za ruku, zaustavio.

«Dijana! Ne slušaj šta govori Alla! Ona je uvek pijana i pravi scene! Mi to već svi znamo odavno! Ne idi, ostani, molim te ostani!»

Oh, kako me je Aljoša molećivo gledao. Došlo mi da zaplačem. Ali, ja više nisam bila sposobna da ostanem. Zagrlila sam ga iz sve snage, naglo se okrenula i pobjegla. Onda sam začula Tolikov glas, vikao je iz sve snage, sve se orilo:

«Dijana! Dijanočka! Stani! Molim te, stani! Dijana!»

Maša i Ovanes su mu pomagali, vikali su zajedno sa njim. Meni su već suze lile niz lice, ali ja sam ko sumanuta trčala iz dvorišta. Napolje, napolje, morala sam napolje. Stigla sam do drvene kapije, otvorila je i istrčala na ulicu. Čula sam da neko trči zamnom. Ja sam potrčala još brže napred. Onda sam začula Tolika, pozivao me. Ja sam nastavila ali, on je bio brži, osetila sam da me sustiže. Zgrabio mi je ruku, povukao, zaustavio i zagrlio iz sve snage.

Onda me je tek malko odmakao od sebe i pogledao u lice. Uzviknuo je:

«Ti plačeš Dijana!»

Oslobodio je jednu svoju ruku i počeo njom da mi briše suze.

«Ne plači! Pa svi znaju da je ona pijana i luda. Ti nju slušaj! I zbog nje plačeš? Molim te, ne plači.»

Poljubio mi je sve tragove suza, ljubio lice i šaputao je veoma nežno:

«Mila moja Dijanočka. Ti si mi se vratila! Mila moja.»

Ljubio mi opet celo lice. Milovao kosu. Šaputao, tepao.

«Dodji. Idemo unutra.» i nežno me povukao prema ogradi.

«Tolik, molim te! Ja ne idem. Tamo više ne mogu da se vratim. Ti svi nepoznati ljudi su me tako gledali, oni su verovali Alli! Ja ne mogu! Mene je sramota! Nisam ni smela dolaziti, dobro mi je teta Valja rekla. Ali, ja tako volim tvoje Sarkisanove! Tako sam želela ponovo da ih vidim i tako sam sretna zbog toga. A sad sam ih ja tako osramotila pred ostalim ljudima! Šta će svi ti ljudi da misle?»

«Sve će biti u redu, samo ti dodji natrag.» reče on molećivo.

«Ti moraš da se vratiš! Alla je tvoja žena, ja ti nisam niko! Nisam ni smela biti tu sa vama! Ti idi! Pusti me!» naglo sam istrгла svoju ruku iz njegove i svom snagom potrčala niz ulicu. «Dijana, stani Dijana, čekaj me!» i potrča i on zamnom. Ponovo me je stigao. I tako pijan je bio brži od mene trezne.

«Ja se ne vraćam!» izgovorih ja strašno oštro i energično.

On me je duboko pogledao i rekao:

«Dobro. Onda idemo zajedno.»

«Ne! Nikako! Tolik, vrati se! Pusti me!»

Opet sam pokušala da se otmem, trzala sam se i otimala, ali uzalud. Tolik me je čvrsto stegao za ruku i nije je ispuštao. Tako smo polako krenuli u mračnu ulicu. Držao me je za ruku, teško je hodao. Jedno vreme smo hodali u tišini jedno pored drugog. Onda je stao i iznenada me naglo privukao k sebi i zagrlio iz sve snage.

«Znao sam da ćeš mi se vratiti! Znao sam, mila moja Dijanočka!»

Počeo je da me ljubi i ja sam počela ljubiti njega i mi smo se ljubili i ljubili i on me nije prestao ljubiti a ni ja njega sve dok skoro nismo izgubili dah! Ni onda me nije puštao od sebe, samo me je grlio i tepao moje ime, ljubio lice, ljubio vrat, ljubio kosu i šaputao moje ime.

«Ti! Moja Dijanočka!»

«Anatolij! Vрати se! Moraš se tamo vratiti! Sad nesmeno ići zajedno kući! Kako ne shvataš? Ne možemo! Ti se moraš vratiti! Ja sam kurva jugoslavсka!» i ponovo sam počela da plačem.

«Šta to govoriš mila moja? Ne idem tamo! Ja volim samo tebe, mila moja Dijanočka. Ne plači, ne plači molim te» i opet je usnama sušio sve moje suze, ljubio lice i gledao me tako sjajnim plavim očima kao nekada, kad smo se voleli.

«Pusti me!» uzviknuh i otrgoh se. Potrčala sam plačući i trčala i trčala, i plakala svo vreme. On je trčao zamnom i zvao me, ali ja sam trčala sve brže i brže. Nisam ništa videla u mraku, nisam niti gledala pod noge. Onda sam iznenada za nešto zapela i poletela, pa pala, ispružila se svom svojom dužinom, srećom po travi i žbunju. Tu me je sustigao Tolik i čučnuo do mene. Nežno me je podizao, pazio da me ne povredi. Seo je uz mene na travu i bez reči me nežno zagrlio. Naslonio je moju glavu na njegove grudi. Ja sam tad počela da plačem i plakala sam sve jače i jače i isplakala se i prestala. On je sedeo mirno i milovao mi i ljubio kosu.

«Tolik.» pozvah ga ja.

On je uhvatio svojim rukama moje lice, zagledo u mene i prošaputao: «Mila moja.»

Sedeli smo tako jako dugo i ćutali. Iznenada sam osetila jaku hladnoću, počela sam da se tresem. On se trgao, jer je primetio. Počeo je pirkati neki noćni vetrić posle tople večeri.

«Hajdemo Tolik! Meni je hladno!»

On je skinuo sa sebe svoj sako i stavio ga na mene, namestio. Onda me je opet zagrlio i ćutao. Uzeo je cigaretu, pušio. Tako smo posedeli još malo.

«Tolik! Ja moram da idem! Tvoja Mama će biti besna. Rekla mi je da ne ostanem dugo.» šapnula sam.

«Dobro. Idemo.» reče i ustane, pa polako povuče i mene gore.

Onda me je zagrlio i ponovo počeo da me ljubi.

«Ti moja Dijanočka. Vratila si se svom Toliku!» šaputao mi je na uho i ljubio ga.

Ja sam mu tiho rekla da moramo ići i nežno ga molila da krenemo. Pošli smo i dugo hodali mračnim ulicama, celo vreme čvrsto zagrljeni. Onda je primetio, da smo zalutali, krenuli u suprotnom pravcu. Morali smo se vratiti. Išli smo tako jako dugo, sve nekako u krug dok Tolik nije našao pravu ulicu. Njihovoj kući smo stigli tek u zoru.

Kada smo ušli u dvorište, Anatolij se uputio prema starom kreveta kod zida. Pao je na njega. Onda se ispružio i momentalno zaspao. Gledala sam ga i setila, kako je i onda tako naglo znao da zaspi. Krenula sam na prstima prema kućnim vratima. Srećom, ovaj put me guske nisu čule. Ja sam u miru prošla stepenice i ušunjala se u svoju sobu. Legla sam, ali san mi nije dolazio na oči. Bila sam uzrujana, povredjena, nesretna.

Kada sam ujutro začula da Valentina Ivanovna vuče svoje papuče po patosu i silazi po stepenicama, i ja sam sišla za njom. Nije me grdila i ništa me nije pitala, nego je rekla: «Popićemo čaj ovde. Napolju je još hladno.» Napravila je pauzu, pile smo čaj, pa je nastavila:

«Dok si ti dolazila peške sa Tolikom, Alla je telefonirala nekoliko puta. Ona stalno pravi gluposti, sa njom čovek ne može ništa da se dogovori. Pije i ne zna šta radi. Nije ovo prvi put. Samo, da znaš. Rekla sam joj, da je ovo za mene zadnji put, više ne dozvoljavam! Rekla sam joj, da više ne želim da je moje oči vide ovde! Neka sedi u svom stanu. Ovde više neće ući!»

Ja sam je samo gledala i ćutala. Valentina je nastavila:

«Zvala je i Maša Sarkisan, da mi objasni. Sve je rekla da ti tu ništa nisi kriva. Da joj ništa nisi uradila, niti si je povredila, izazivala, nešto rekla. Da te je ona iz čistog mira izvredjala na najgori način! Sve mi je ispričala. Maša je molila da te pozdravim. Molila je da ih uskoro dodješ posetiti, da te jedva čekaju. Rekla je, da si im posebno draga. I njima a i deci. Rekla je još kako je Aljoša plakao kad si otišla, jer si se ti sa njim družila i plesala celo veče.»

Ja sam je opet samo gledala i ćutala.

Posle smo ustale od stola i pošle zajedno napolje u dvorište. Tolik je još spavao. Valja je viknula i on se probudio. Seo je na krevet, pogledao nas. U tom su se času pojavili Marina i Nikolaj iz kuće. I čika Pjotr je izašao za njima. Poslužen je brzo i doručak, pa smo svi seli zajedno i jeli. Anatolij nije hteo da jede, pio je samo čaj i ćutao. Sedeo je preko puta od mene i upućivao mi duge poglede. Ja nisam znala kuda da gleda. Bilo me je sramota da to neko primeti. Kada su posle jela popili svoj čaj, svi su ustali od stola. Ja i Tolik smo ostali da sedimo. Onda je on brzo počeo tiho da mi govori:

«Mi sada idemo u grad. Ja ću telefonirati kapetanu broda i reći da sam uzeo godišnji odmor. Onda ćemo ti i ja da idemo u Soči! Nemoj me tako gledati! Znam ja dobro, koliko si još onda čeznula da ideš tamo! Da se kupaš u Azovskom moru. Da vidiš sve tamo. Misliš da sam zaboravio kako si mi govorila: Delta Dona! Utiče Don u Taganroški zaliv Azovskog mora! Videti! Videti! Ljublju! Da. Tako si govorila i gledala si daleko. Video sam. Negde daleko. Sad te ja tamo vodim. Idemo u Rostov i avionom u Soči. Tamo će nam biti divno, bićemo sretni! A možda uspem i na Krim da te odvedem. U Jaltu! Da sve vidimo i doživimo!

Zajedno!»

«Ali Tolik! Ti imaš ženu i slatku malu devojčicu! Ti više nisi slobodan kao onda, sad nije kao onda! Ti moraš ići kući!»

«Ti si tu! Sve drugo nije važno! Ja ću to srediti, ti se ništa ne brini! Sad imam puno novaca! Glavno da si se ti meni vratila!» rekao je i brzo ustao, obišao sto, došao iza mene i zagrlio me, privukao sebi tako kako sam sedela.

«Tolik! Za Boga miloga, šta to radiš? Idi natrag na svoje mesto! Svi nas tu vide! Valja će videti!»

Pustio me je, ali nije hteo više da sedne.

«Hajde, spremi se! Pa da krenemo. Hajde, mila moja Dijanočka!»

Nikolaj i Marina su ponovo izašli iz kuće na dvorište. Ostali su napolju. Ja sam sedela na svom mestu i nisam se micala. Anatolij je počeo da šeta gore-dole i da nervozno puši. Kada ga je strpljenje izdalo, okrenuo se i izašao kroz sporednu kapijicu sa desne strane. Prešao je ulicu, stao kod ograde i pozvao Genadija. On se oglasio i pozvao ga da udje kod njih. Anatolij je ušao. Videla sam da su seli u dvorištu i da su počeli da razgovaraju. Posle izvesnog vremena njih dvojica su zajedno pošli peške prema gradu. Ja sam sva pobrkana ostala ispod drveta da sama sedim. Niko mi nije prilazio, pustili su me. Prošlo je blizu sat vremena, kada sam spazila da se Genadij vratio i ušao u njihovo dvorište. Sa izvesnim olakšanjem pomislila sam, da me je Tolik poslušao i otišao kući. Ipak, ja nisam imala ni snage, ni volje da se mičem. Ostala sam i sedela sama, buljila u prazno. Ispostavilo se, da nisam bila u pravu. Oko podne se Anatolij vratio. Bio je jako pijan i sav crven u licu. Valja ga je zgrabila za rame. «Da si ušao u kuću! Smesta! Ulazi!» vikala je ona. Ušli su i dugo se čulo, kako ga Valja grdi i više na njega. Potom je nastala tišina.

Kada je Marina postavila ručak, Valentina je izašla sa Anatolijem a čika Pjotr sa sinom Nikolajem. Ručali smo u tišini. Onda je Valja rekla zapovednim tonom:

«Ti Tolik sada ideš kući!»

Tolik je ustao i sagnute glave, bez pozdrava napustio dvorište. Ja sam i posle ručka ostala na istom mestu. Tako sam sedela sve do večere. Genadija sam primetila nekoliko puta na njegovom dvorištu. Kada je večera prošla, ustala sam od stola. Svima sam poželeva laku noć i otišla u svoju sobu. Dugo sam zurila u mrak bez ikakvih misli.

Sutradan smo same doručkovale Valentina Ivanovna i ja. Bila je ozbiljna, delovala je dosta odmorno. Nije me pitala kako sam. Počela je nešto govoriti o njihovoj bašti i usevima, o guskama i sličnim stvarima. Onda je, kao nešto sasvim obično, nastavila bez ikakvog uvoda: «Jutros, rano, Nikolaj i Anatolij su pošli. Otišli su natrag na brod. Avionom iz Rostova.» «Da?» rekla sam ja nekim isto tako nezainteresovanim tonom, kao ne tiče me se. Ništa nisam pitala, ni kad će se vratiti, ni da li ću ih još videti, ni ništa. Čak sam se čudila samoj sebi. Nije trebalo da se puno pretvaram. Osećala sam se prazna. Misli su mi bile blokirane već drugi dan. Više me ni emocije nisu dirale. Ja nisam osećala čak ni razočarenje. Jednostavno ništa. Nisam bila u stanju da definišem sebe. Nisam se ni trudila. Celo pre podne sam opet sedela na istom mestu pod orahom sasvim besciljno. Učenje ili čitanje ili bilo šta drugo, ni na pamet mi nije palo. Tako su mi prolazili sati. Nije me interesovalo ništa.

Valentina me nije uznemiravala. Niko nam nije dolazio. Poslužili su ručak. Rekla sam, da nisam gladna. Nisam ni bila. I Anočka se ponašala bezvoljno i nije ni ona htela da jede. Na to je Valja poludela i počela da nas grdi. Pošto to ništa nije vredelo, promenila je taktiku.

«Ako budete dobre i sve poručate, vodiću vas na Don!»

Govorila je tako nežno i tako nam se lepo smejala, da sam se morala nasmejati samoj sebi. I ja sam bila mala, mala Dijana, kao mala Anočka, Valja je imala dve maleckice. Još sam se više oraspoložila, kada me je Anočka krišom počela gurkati ispod stola i namigivati mi, kao svojoj vršnjakinji, zaverenički. Pokazivala mi, da Valja ne vidi, kako sve moramo pojesti iz tanjira. Na kraju smo nas dve malo pomalo sve i pojele.

Valentina Ivanovna je sva radosna održala reč. Krenule smo uz veselu ciku i skakutanje Anočke i Lajke. Onda je Anočka uhvatila moju ruku i tako smo nas dve drugarice išle sve do Dona. Bilo je tek jedan sat. Sunce je pržilo. Pesak je bio vreo. Valja je rekla da je pustimo da spava. Nas dve smo pošle u vodu i igrale se, sve dok Anočki nisu stigle njene drugarice. Onda sam ja bila slobodna i mogla sam na miru sama otplivati gde sam htela. To sam i učinila i potpuno se zaboravila gledajući obalu iz reke. Pustila sam da me voda nosi. U jednom momentu sam iznenadjeno kontatovala, da čujem zvuke brodskih motora. Uplašeno sam zaplivala prema obali i tu sačekala. Raketa je već bila na vidiku. Ubrzano je sekla vodu i projurila pored mene. Bio je to beli hidrobus, elegantne vitke linije. Stvorila se bela pena i veliki su talasi počeli da zapljuskuju obalu. Sva deca su uz veselu vrisku poskakala u vodu i trčala u susret talasima. Mene je to oduševilo i ja sam se isto ispružila i prepustila ljuljuškanju. Pono-vo sam se zaboravila.

«Kao na krevetu! Vodeni krevet! Donski krevet! Moj krevet!»

Plivala sam sve dalje i dalje. Upijala sam u sebe zelene slike čas jedne, čas druge strane obale. Bile su kao na slici. Donska idila, letnja idila na Donu. Bilo je tiho, sve dok iznenada nije neka riba iskočila i uz prasak ponovo upala u vodu. Ja sam nastavila dalje, ali kada se to opet ponovilo poželeva sam da vidim kako to ribe skaču. Naglo sam se okrenula. Zastala i sačekala. I onda, onda je izronila jedna velika riba – bio je to Genadij! Ja sam zapanjeno gledala. Ote mi se uzvik:

«Ti!?» samo sam to uspela izustiti, jer se njegova glava stvorila ispred moje i on je svojim usnama na trenutak dodirnuo moje. Već u drugom trenutku on me je iz udaljenosti gledao smešeći se pa se činilo, kao da to ni nije istina. Ja sam se sabrala i opet progovorila isto:

«Ti!?»

On ništa nije rekao. Njegovo je lice delovalo razdragano, neprestano mi se smešio i netremice gledao. Ja sam ga gledala upitno i više ništa nisam mogla pitati. Njegove oči su mi počele govoriti svoju priču i ja sam je slušala i više nije bilo potrebno bilo šta reći jer sve smo jedno drugom rekli i shvatili smo i tako smo se gledali duboko i sve dublje i ... i onda me je počeo ljubiti, prvo je opet nestašno kao igra se, dodirnuo moje usne, pa opet i onda, onda, onda nije bilo kraja, jer mi smo se samo ljubili i ljubili nasred Dona. Tela su nam se njihala na vodi, dve glave – jedna svetloplava i jedna svetlosmedja bile su spojene u poljupcu sve dok nije ponestalo zraka. Onda su se malo odvojile, zgrabile vazduha i ponovo spojile u beskrajni poljubac.

Mene više nije bilo. Ja sam nestala, stopila se sa njim, bila njegova. Talas čežnje i strasti je nadolazio, bila je plima, talasi su rasli sve više i na kraju nas izbacili na obalu. Pesak je bio svuda i okolo nas zaklon, kao u nekoj maloj kućici. To je postala naša kućica, naša slobodica. Mi smo bili slobodni kao što su slobodni ljudi u prirodi gde nema nikakvih ograničenja. I nije ih više ni bilo. Postali smo svet za sebe, predali se jedno drugom i leteli, leteli i leteli.

Naša želja i strast nije znala za granice. Činilo nam se da smo na kraju sveta. Niko sem nas tada nije postojao. Genadij mi je šaputao nežnosti i molio da sve to traje večno, dok smo živi. «Ja te volim. Svo ovo vreme te volim. Ti se mene ne sećaš. Ja sam bio klinac od petnaest godina. Videli smo se, ali ti si onda imala Tolika. Ja sam vas špijunirao na čošku. Gledao sam kako se grlite i ljubite u bašti i na čošku. Vi mene niste videli. Bio sam dobro sakriven. Kada si otišla i nisi se za njega udala, ja sam bio jako srećan. Onda sam od tvoje Babuške prvo

ukrao jednu tvoju sliku, a posle i jedan koverat sa tvojom adresom. Dijana, nemoj me tako gledati! Govorim ti istinu! Pokazaću ti! Ja to sve i danas čuvam u svom malom skrovištu. Posle sam bio vojnik u Madjarskoj. Odlučio sam da pobegnem kod tebe! Stalno sam ti pisao pisma, ali ih nikad nisam poslao. Na kraju mi ni beg nije uspeo, zamalo nisam nastradao i išao na vojni sud. Izvukao sam se. Kada sam odslužio svoje, vratio sam se kući. Pošto sam od babe Gize čuo da ćeš doći, ja sam se jako obradovao i čekao te. A tebe nije bilo. Neznam zašto nisi došla, kad te je ona tako željno zvala i čekala. Onda je ona umrla i ti ni onda nisi došla. Ja sam tada izgubio svaku nadu. Da sam znao da ćeš doći, ja se Dijana, ne bih oženio!»

Prekinula sam ga poljupcem.

«Ne govori tako! Žena ti je lepa kao lutkica! Imaš tako slatku dečicu! Ćuti!» i ponovo sam ga poljubila.

Zgrabio me je u neobuzdanoj strasti i mi smo se opet ljubili i ljubili i grlili bez reči. Jedna žena i jedan muškarac. Sami pored reke. Ženka i mužjak posvećeni isključivo sebi. Svojoj strasti i svojim osećanjima.

Truba putničkog broda u prolazu, vratila nas je u stvarnost.

«Četiri sata. Ovo je brod za Rostov, putnički.» reče Genadij zamišljeno.

«Moram ići. Valja me već sigurno traži.» rekoh ja tiho.

Ustali smo protiv svoje volje i pogledali se. Lice mu se od sreće zasijalo i on me privukao sebi. Grlio me je i ljubio po licu, po vratu, po kosi, očima, šaputao mi u uši a onda smo se ponovo beskrajno ljubili i gubili zrak, pa ponovo i ponovo. Teškom mukom smo odlučili da krenemo natrag. Polako smo ušli u vodu držeći se za ruke. Tako smo zaplivali. Stiskali smo jedno drugom ruku ispod vode, sve do blizine plaže.

Kada smo shvatili da nas ljudi mogu videti zajedno, dogovorili smo se da odvojeno izadjemo. Onda se Genadija iznenada setio i progovorio:

«Dijana! Čekaj! Još da ti kažem. Ti se ništa nemoj bojati! Samo ne prodavaj dom! Nikako ne prodavaj! To je Babuška tebi ostavila, da imaš! Dobra je to kuća, stajace još sto godina! To su jake stare kuće, samo ih treba malo urediti, okrečiti. Ja ću ti sve pomoći! Ja ću ti pomagati dok sam živ, budi sigurna! U toj kući lepo možeš da živiš. Imaš i veliku baštu i možeš svu hranu imati kao i baba Giza! Ako ne možeš ostati, imaćeš Dijana za svako leto, to je tvoje. Imaš tu Don da se kupaš! Ja ću ti donositi ribe! To je tvoja dača! Kao što i drugi tu imaju svoje dače! Sve više njih imaju! Iz Rostova ali i dalje, dolaze kad mogu.»

«O Genadij!» izustih ja ushićeno zagledana u njegove oči. Zastadoh, nisam mogla govoriti. On me je tad snažno povukao prema sebi i pripio telo uz moje u dubokoj vodi. Opet me je počeo ljubiti. Postali smo dve vertikalne ribe usred Dona, ispravljene ribe u vodi, ribe koje neznaju za sebe i svoju pozu.

Kada smo došli k sebi, zaplivali smo još malo zajedno. Onda je on zaronio i nestao. Nisam opazila gde je izronio. Plivao je izvanrednom brzinom i veštinom. Ja sam polako nastavila sama sve do plaže. Teta Valja je još uvek spavala. Probudila sam je i pozvala, da podjemo zajedno u vodu. Prihvatila je. Dugo smo se kupale jer joj je to prijalo. Ja sam je malo poprskala i šalila se sa njom. To ju je oraspoložilo, pa mi se smejala. Tako smo se veselo vratile na pesak i sele. Primetila sam Genadijevu glavu iza jednog žbuna, gde se sakrio. Čekao je pogo-

dan trenutak, da mi se nasmeši i mahne mi, neopaženo od Valje. Pošao je kući pre nas. Mi smo dosta dugo posedele u miru.

«Vidiš kako ti je ovde lepo. Tako ćeš ti svake godine uživati na Donu. Bila si luda što nisi dolazila svo ovo vreme. Toliko toga si propustila! Ali sam te ja ipak dozvala pameti! Fala Bogu da si se konačno opametila i shvatila da treba da se vratiš!» reče mi Valja polako, zamišljeno.

Ja sam je gledala i smeškala joj se. To se njoj dopalo. Nasmešila se i ona i potapšala me po butinama, zavrtela svojom glavom, smeškala se celo vreme:

«Kupaj se još. Ja znam da ti obožavaš da se kupаш. Gledam te kako uživaš kad udješ u Don. Sva si nekako drugačija, radosna, življa. Tebe onda samo treba gledati, kako se valjuškaš po vodi kao po perju, kao po krevetu, pa kako se sva ispružiš. Ja to još nisam nikad videla, da neko tako to radi kao ti. Hajde, idi, uživaj!»

Ja sam je malo iznenadjeno pogledala i nasmešila se. Onda sam skočila i potrčala prema Donu, a Valja se glasno nasmejala. Utrčala sam u vodu, prskalo je na sve strane. Zaplivala sam. Prevturala sam se, pa legla, pa plivala i mom oduševljenju nije bilo kraja.

«Genadij, Genadij, Genadij!» pevalo je u mojoj duši «Genadij, o dragi Genadij...»

«Dijana! Izlazi! Hodi van! Dosta je, izlazi! Gora si od malog deteta!» vikala je Valentina i ljudi su se oko nje počeli smeјati. Svi su me sa simpatijama pogledali kada sam izašla van i počela Valji da se pravdam. Pošli smo kući u najboljem raspoloženju, opušteno. Stvorila se atmosfera kao u neka stara vremena, kada sam zavolela teta Valju, kao Tolikovu mamu i prijatelja moje Bake.

Večera je protekla u najboljem raspoloženju. Primetila sam da nas je Marina iznenadjeno i radosno pogledala. Ona je inače bila tužna, pošto je Nikolaj otputovao. I čika Pjotr je bio zadovoljniji i opušteniji nego ranije. Anočka se smeјala sa nama i dobro je jela, jer je od kupanja ogladnela. Kada smo svi pojeli ukusno jelo, Valja je predložila da gledamo neki film na televiziji. Ustali smo i krenuli u trpezariju. Ja sam koračala polako i neprimetno gledala preko. Primetila sam, tačnije više osetila da je on tu i da nas gleda iz njegovog dvorišta. Usporila sam i sve njih pustila napred. Kada sam ostala sama, on mi je mahnuo rukom iza grma. Ja sam mu srećno uzvratila i tek onda ušla u kuću.

Valja mi je ustupila najbolje mesto u jednoj udobnoj fotelji. Ja sam sela. Vrteo se neki didaktički ruski film. Oni su se udubili u njega. Ja sam gledala prema ekranu, ali je pred mojim očima igrao neki drugi film. Bila sam ispunjena neizmernom srećom. Anočka je zasplala, Pjotr i Marina su zadremali. Film je bio dosadan i Valja je počela da zeva.

«Idemo spavati! Sutra imamo puno posla. Idemo Notariusu! Idemo u Univermag da tebi kupimo jedan lepi brilijantski prsten za uspomenu! Znaš da sam ti to obećala na poklon još davno, ali ti nisi došla!» reče mi Valentina vrlo nežnim glasom. Smešila mi se.

Ja sam joj se nasmešila. U istom trenutku, nešto me preseče kao sablja. Nisam sebi mogla objasniti šta mi je. Smešak mi se sledio na licu, ja sam sagla glavu, da se saberem. Nešto mi nije bilo u redu. Iznenada su mi se vratile crne misli. Mom dobrom raspoloženju je bio kraj. Ustala sam sa fotelje i uz osmeh poželela laku noć. Pobegla sam pre no što ona primeti i oseti promenu mog raspoloženja. Pojurila sam uz stepenice, uletela u sobu, zatvorila vrata. Tu sam stala na sred sobe. Srce mi je ludjački tuklo. To nije bilo od trčanja. Prišla sam mom ruskom prozoru. Došlo mi je da svom snagom udaram po njemu.

Kada su svi zaspali, ja sam se u spavaćici išunjala iz kuće na dvorište i sela na krevet ispod strehe. Onda sam polako ušla u kupatilo i tamo obavila nuždu, pa ugasila svetlo i vratila se do starog kreveta. Htela sam tu da ostanem i spavam kao Tolik. Bio je pun mesec pa je celo dvorište i ceo kraj bio osvetljen. Sedela sam naspram Babuškinе kuće i pogled mi je zastao. Ukočila sam se. Osetila nemoć. Savladao me loš predosećaj. Ustala sam i krenula. Tada je nešto pijuknulo i ja se prenu. Setih se i već u drugom trenutku sam ga primetila i trčala prema desnoj ogradi. On se stvorio u našem ćošku. Zgrabio me je preko ograde i mi smo se srećno poljubili.

«O Genadij! Kako se radujem! Genadij!» i on me ponovo povuče i poljubi.

«Moramo jako paziti! Ako nas otkriju, neću moći da ti pomognem!» šapnu on i brzo se obazre oko sebe.

«Genadij! Valja me sutra vodi kod Notariusa!» iznenada se setih ja.

«Nikako ne idi! Nesmeš ići! Sve će ti uzeti! Rekao sam ti! Na idi!» brzo je i energično šaputao.

«Ali, šta onda da radim?» zavapih ja bespomoćno.

«Budi bolesna! Vi žene možete uvek! Ti barem to znaš, pa žena si!» šapnu.

«Bolesna» ponovih ja kao eho.

«Posle ćemo već nešto smisliti. Samo sutra nikako ne idi! Jesi li me razumela?» govorio je brzo, odlučno i čvrsto mi je protresao ramena.

«Da. Biću bolesna. Ali, kako ću te onda videti? Pa moraću da ležim?» rekoх bespomoćno.

On je na momenat začutao, nije znao šta da kaže. Odjedanput, lice mu se ozarilo:

«Pa malo ćeš trebati ležati i na vazduhu, na starom krevetu tu na dvorištu, zar ne? U sobi nemaš vazduha, ne možeš otvoriti naš ruski prozor. A fortočka u ovoj vrućini preko dana nije dovoljna! No, šta kažeš? Razumeš?» reče on istovremeno porednički i sretno.

To nam se učini kao spas. Sretno smo se nasmešili, još jedanput poljubili i čvrsto stisnuli ruke jedno drugom.

«Idi sad Dijana! Pazi! Spavaj i odmori se dobro, hajde. Neka ti je laka noć.» reče i pogura me.

Ušla sam na prstima i neopažena ušla u sobu. Valja je glasno hrkala. Svi su spavali. Ja sam legla i nisam mogla zaspati. Bila je to prevelika sreća za jedan dan! I tako neverovatna! Nije mi dala da spavam, samo sam Genadija videla pred očima. Soba je bila svetla, kao da je suncem obasjana. Bio je pun mesec. Iznenada, meni sinu jedna neočekivana misao u mojoj glavi. Počela sam ozbiljno da razmišljam. Sanjarenje je bilo prekinuto. Ustala sam i sela na krevet da se koncentrišem. Razmišljala sam:

«Ovo mi je spas! Sirotog Genadija neću dovesti u opasnost! I sve ću raščistiti! Valja maše dokumentima! A to su kopije! Originali su kod mene! Kako se toga nisam do sada setila? Pa čekaj. Ja imam regularno nasleđstvo! Državne imam jugoslovenske papire na osnovu državnih ruskih originalnih papira! Pa Valja ih je onda morala i ovamo poslati! Neke je njihove papire Valja meni poslala i ja sam išla u Ministarstvo u Beogradu i tamo ih predala! Pa su me pozvali i dali mi sve zvanično! Valentina je to zaboravila! A ja se uopšte nisam setila! Ona me je totalno pobrkala!

Idem ja sama kod Notariusa i sve ću srediti! Kod Notariusa? A ako je ona njen čovek? Pa ovo je malo mesto. Ti znaš kakve veze Valja ima, sama ti je rekla. A i Genadij ti je rekao. Pa šta onda da radim? Da zovem Tamaru i pitam sve na nemačkom i raščistim? Možda ja i ne razumem sve stvari kako treba? Tamaru? Pa ona je njihova! Ali, pomogla ti je? To je bila takva situacija! Ovo je nešto drugo! Valja će joj dati para, zlata i sve će srediti.

Sama si! Shvati to! Ti si sama!

Da je tu ostao Anatolij, možda bi dobila pomoć. Od njega? Pijanog? Zar nisi videla kakav je slabić? Od njega? Otišo je ko pička, bez pozdrava! Hm, vodi me u Soči! Ima puno para!

Valja je samo malo podviknula i on nestao ko guzica! Takav čovek da te štiti i da ti bude muž? Kako ne razumeš budalo? Sama si, potpuno sama!

To je samo magarac mogao uraditi, da bez brata dodje ovako daleko u stranu zemlju! Ali, kad ga nisu pustili u preduzeću! Izgubio bi posao! Iz čega bi živeli? Žena i beba i on? E moja Dijana! Hoćeš kuću, hoćeš da budeš bogata, pa tako ti i treba. To je za našu familiju, za sve! Šta oni znaju! To se njih ne tiče, nisam dužna svima da govorim. Da govoriš? Ma nemoj!

Misliš rukama i nogama? Ti pa punjemaješ, je li, da da.

E da je bar Viktor tu! On bi mi mogao prevoditi i pomoći, on je drugačiji. Mogla bih mu dati nešto novaca, platiti mu, bolje njemu nego drugom prevodiocu. Moram naći prevodioca! Ali kako, gde? U Rostovu! Pa to je milionski grad, tamo ima svega. Reći ću Genadiju! Kako se nisam pre setila! On mi to može srediti, pozna ljude na sve strane. Da dovedu ovde jednog! Genadij...a Genadij? Šta ako je i on? O Bože! Ne, ne, sigurna sam da nije. Zato što te želi i ljubi, zato što si ko luda uživala sa njim, svršavala ko sumanuta? Šta ako on radi za drugu grupu? Čak možda i nesvesno? Možda su osetili da mu se svidjam! Ili se on nekom poverio, ispričao ono iz mladosti? Čekaj, šta ako je sa svojim najboljim drugom bio u vojsci i taj sve zna, pa je rekao! Pa ga sad manipulišu i igraju se sa njim! Znaju da je igra na seks uvek najsigurnija karta!

Pa budalo! I Valja je zato zvala ovamo Tolika! Ona misli da si ti još uvek luda za njim! Sad malo da ga vidiš, da te zagolica, pa da mu se nadaš, da ga čekaš! Zato ti i nije rekla, da li se i kada vraća. I još uz to biser, snaju ne podnosi i neće više uopšte da je vidi! E moja draga, blago tebi!

Moram ići u KGB i gotovo! Idem u Rostov, u OVIR, u glavnu Engelsovu ulicu, znam gde je, bila sam. Jedino tamo mogu dobiti pomoć. Moram im sve reći i oni će to srediti! To nije podkazivanje, to je tražiti pomoć, strani državljani traži pomoć da se sprovedu zajednički međudržavni papiri! To je jedino rešenje. Tačka. Tamo ima posebno odeljenje, piše, pisalo je – inostrani građani. Tu ću otići i reći im, šta mi rade. Šta ti rade? Pa ništa ti ne rade. A još si i njihov gost.

Ti si luda! Oni će te uhapsiti! Reći će da si sve izmislila, da si nezahvalna. A oni su ti tolike godine pomagali, ruski građani, pomagali tu nekoj bezveznoj strankinji. Ne. Otići ću i pokazati papire. I reći da sam došla za pomoć da to svoje pravo ostvarim. Jer tu piše – odeljenje inostrani građani, a pošto ne govorim ruski, eto zato i zbog toga što su oni zvanični organ i ja isto imam sve zvanične papire.

Čekaj. Mogla bi reći, da su ti tako dali uputstvo u Beogradu, da tako radiš, onda kada si pošla ovamo. Da. To ću reći. To je najubedljivije, pa da. Sve kratko, Bože moj, ne znam jezik, ništa ne razumem... Ali, šta ću Valji reći? Kako da otputujem? Kod lekara? Gluposti! Ići će sa tobom. Šta da joj kažem??? Jao! Avionska karta! Rezervacija! Bravo! Ideš po rezervaciju! Stvarno, probaću da igram na tu kartu, da sačekam neki pogodan trenutak i pomenem to, da vidim da li pali. Ako upali, uradiću...A, ako ne? ...»

Ujutro kada sam ustala, nisam znala da li odmah da budem «bolesna» ili malo kasnije. Odlučila sam se za kasnije. Prerano sam se probudila. Čula sam glasove, sišla. Zatekla sam teta Valju i čika Pjotra kako sede za stolom u trpezariji i piju čaj. Valja me odmah ponudi i ja im se pridružim.

«Danas Pjotr mora hitno na put. Sad su mu javili telefonom sa posla. Tek će sutra uveče doći natrag, a može se desiti čak i prekosutra. Ide daleko. Vрати se natrag i spavaj, odmaraj se. Još je rano. Nikud nećemo ići dok se on ne vrati.»

Meni se rodi spasonosna ideja:

«Teta Valja! Ja sam se tek juče kad sam legla setila, da nisam kupila rezervaciju za samaljut. Da ne ide čika Pjotr možda u Rostov? Mogla bih da podjem sa njim i to sredim.»

«Ti nemaš rezervaciju?» zapanji se Valentina. «Pa to smo odmah trebali srediti u Rostovu kada si došla! Kako si to mogla zaboraviti? Govorila je nervozno.

«Ja samo kratak deo puta idem prema Rostovu, onda skrećem.» reče čika Pjotr zamišljeno i pogleda Valentinu.

«Da si se bar setila i dala Anatoliju i Nikolaju, da ti oni kupe! Oni su leteli za Soči iz Rostova. Mogli su ti doneti kad dodju!»

«Znači, doći će, uskoro će ponovo doći!» pomislih ja. «Sad sam dobila odgovor i na to.»

«A da ja danas podjem Raketom? To bi mogla sama. Ne bi zalutala, to znam, bila sam. Vi da mi kažete samo adresu kuda da idem u Aeroflot. Da mi još samo napišete na papir po ruski sve šta treba da kažem, kako da tražim, da naučim dok stignem. Ali, i da mi bude pri ruci, za svaki slučaj, da ne pogrešim slučajno.» upitah ja vrlo poniznim, umilnim glasom.

«To ti je jedini spas. Moraš hitno ići! Ti pojma nemaš koliki je problem dobiti rezervaciju! I još sad je leto! Moraš požuriti. Pjotr! Ti ćeš je odvesti u pristanište, kupiti joj kartu, sve joj pokazati. Ja ću ti nacrtati gde se ide od rostovskog pristaništa i sve ulice kako se zovu i naći ćeš vrlo lako Aeroflot. Čekaj! Možda je još bolje, da prvo odeš jednoj mojoj poznanici u Inturist. Ona je bliže pristaništu. Odeš kod nje i neka im ona telefonira, pa ćeš imati i veze ako treba, a sigurno će trebati. Idi i brzo se spremi, nemaš puno vremena, nećeš stići. Ja ću dotle napisati pisamce mojoj poznanici i sve joj objasniti. Ako je slučajno ne nadješ, pitaj gde je i potraži je da ti pomogne.»

Ja sam munjevitom brzinom potrčala gore i za tili čas se spremila. Od silnog uzbuđenja i nade, imala sam osećaj da mi se srce popelo i kucalo mi u vratu. Valentina Ivanović je sad već smireno dala još neka uputstva, pružila mi pisamce i mi smo pošli. Bacila sam pogled prema Genadijevom dvorištu. Tamo je još bilo mirno, oni su svi spavali.

Do pristaništa smo brzo stigli. Kupili smo kartu i sačekali ukrcavanje na putnički brod.

Raketa je već otišla, zakasnili smo na nju. Čika Pjotr me je učio i pokazivao važne pojedinosti u vezi puta, pa smo se pozdravili i ja sam otputovala. Obuzela me je neka neobjašnjiva radost. U stvari, veselilo me je putovanje brodom po Donu. Na drugo u tom momentu nisam htela da mislim. Sve crne misli sam odagnala od sebe, ostavila za kasnije. Sva sam se predala putovanju.

«To ću misliti, kad kročim na tlo u Rostovu. Imam četiri sata slobode. Posle ću već videti.

Ali sada Dijana, misli samo na ovo: Ti sad putuješ po Tihom Donu! Jesi li ikad verovala da će ti se ta želja, taj san ostvariti? Eto, ostvaruje se i ti putuješ! Još sama! Sama! O Bože!

Tako se radujem, tako sam sretna. Vozim se i gledam iz broda celi kraj, svu obalu i sva mesta na Tihom Donu! Autom nije isto! To nije Don!»

Sedela sam tako, da nisam iz očiju ispuštala ni jedan detalj duž obale. Ušlo je dosta sveta, ali nije bila gužva niti galama. Bilo je sasvim prijatno. Ja sam se mogla baviti svojim mislima i uživati u putovanju. Dan je opet bio sunčan i topao. Na brodu je pirkao vetrić, lepo je hladio. Brod je stao u svakoj stanici. Meni je to bilo posebno interesantno. Putnici su izlazili i ulazili.

Tako je ušao i jedan mladi zaljubljeni par i seo na slobodna sedišta naspram mene. Oni nikog nisu videli. Samo su za svoj svet znali i neprekidno se gledali, jedno drugom šaputali. Izgledali su mi tako blaženo, da mi ih je bilo divno gledati.

«Kako je lepo kad se dvoje vole! Kako se onda preobraze svi! Kako su im lepe oči i kako im sija lice nekim posebnim sjajem! Nešto zrači iz njih!...Genadij! O mili moj Genadij! Mali – veliki moj! Kako si ti lep i mlad! O Bože! Zašto me on voli, kad ne sme da me voli, kad ja uopšte njemu nisam par! Evo ovi, oni su par. Mladi, skoro identičnih godina. Kao i ona mala vila, njegova ženica. Tako je slatka i mila, tako se nevino i lepo smešila! A ja?...Šta ja tu tražim, šta ja tu činim? Pa ovo je greh! Ja sam odrasla osoba, valjda znam šta je greh! Trebala sam mu to reći, podsetiti ga. Trebala sam biti ozbiljna, a ne tu ko neka balavica! Ja sam stvarno jedno neodgovorno i blesavo stvorenje! Trinaest godina! Jesi li ti normalna! On je toliko mladji. A ona je sigurno petnaest, mogla bi joj i mama biti! Ja ništa više ne razumem. Gde sam pogrešila? Šta sam učinila da se on tako poneo? Čime sam mu dala povoda, jesam li?

Pa ne znam ni da govorim. Samo buljim ko luckasta i nešto lupetam, nekim smešnim srpsko-crkvenoslovenskim, nemoj da te neko čuje, tvojim nekim izdanjem kombinovanog jezika. Šta bi moj deda rekao, kad bi bio živ, o moram to Mami reći, ovo je moja kombinacija za esperimento! Da, otići ću kad se vratim u Društvo esperantista i reći im da sam ja unuka od njihovog jednog osnivača i i i reći im eto da imam ideje i dodatke, da, moram im reći i Mami isto... A vidi onaj tip tamo, ima kosu kao Anatolij, čak i malo liči. Ne.Ili možda ipak? Tolik liči na američkog glumca, kako se zove, kako se zove, Čarls hm, igrao je uvek neke negativce ili bar polunegativce, hm...

Tolika si odbila. On je poludeo. Već drugi put si mu dala korpu. Koju korpu, ma nemoj! Siromah čovek, požurio da se oženi. Popizdeo je kad je čuo da se ti nisi uopšte udala za svo to vreme! Zato je Valja i krenula sa tom svojom igrom. Otišao je. On ne bi otišao, kad Valje ne bi bilo. Ti to dobro znaš. Ali, ja ni onda više nikad ne bi bila sa njim. Nikada! Eno mu Jermenke i neka piju zajedno i rade šta hoće, baš me briga. On mi više ne treba, nikada, nikada i tačka!

O Genadij, koliko si ti drugačiji od njega. I niti piješ niti pušiš a Rus si, pravi Rus! Vidiš da ni oni ne piju svi, eto vidiš! Mala andjelice, ja ti ga neću uzeti! Idem ja za koji dan. On će me zaboraviti brzo. Želju zamnom je zadovoljio. On je mlad, sve je to prolazno za njega, ne boj se ti ništa. Ja ću nestati. A ti si tu. I lepa si i mlada si i on će te želeti jer to je normalno. I ta vaša deca, te bebe još, vi ćete ih čuvati i igrati se sa njima i radovati zajedno. Lepa su i nežna deca kao što ste i vi. A ja, ja sam već jako ogrubela i treba da odem daleko.

Daleko...Ipak je za sve ovo kriv Nikola, ne moj brat. On je obećao,pa naravno slagao, kao i uvek. Kao i uvek, naravno, znala si ali nisi htela i nisi želela da znaš, jer bi ti se onda srušila kula od karata! Da se nisi posvajala i da je on došao ovde, pa on zna da govori perfektno i ruski. A ako mu i ne bi dali vizu i ne bi pošao, ja bi mu bila verna , časna reč verna, niko mi drugi ne bi pao na pamet, ne bi pao...ne, ovo se onda ne bi desilo, pa tako je stvarno bilo uvek a niko me nije silio da bude i ... ne bi niko ni znao. Ja bih znala! «Ako ti više nisam potreban reci mi, nemoj da saznam poslednji» a ja sam mu rekla: ako mi treba drugi, ti mi onda više ne trebaš, da, i shvatio je, i bilo je tako. E, kad meni treba ljubav, samo ljubav, ne samo seks, ne samo seks nego i seks, ali mi treba ljubav i treba psihički kontakt. Inače odlazim. Ti nemaš dovoljno ljubavi kažeš. A šta je ovo ovde? Vidiš da je uvek i svuda pronalaziš! Na najneobičniji način, u najčudnijim okolnostima! Dobro, istina je. Samo, kako da je izdržim? Mogu li je podneti? Izdržati?»

U Rostov sam stigla oko deset sati pre podne. Našla sam se u velegradskom pristaništu. Izašla sam na dok i razgledala. Nikuda nisam žurila. Krenula sam polako, šetajući, pa na obali sela na jednu klupu. Izvadila sam Valjine papire. Pogledala sam dobro crtež i počela da memorišem nazive ulica. Iz crteža sam zaključila da sedim sasvim blizu ulice koja vodi ravno gore u glavnu, Engelsovu. Nije mi se nikuda išlo i ja sam odugovlačila da krenem. Sedela sam i duboko disala. Pristanište se belilo zajedno sa mnoštvom brodova. Iza klupe i svuda okolo bilo je zeleno – drveće, ukrasno grmlje i šiblje, puno cveća. Takav je bio i ceo Rostov. Široki bulevari sa drvoredom sa obe strane.

Sedela sam. Razmišljala. Nisam bila sposobna da se odlučim, da krenem.

«Imaš još vremena. Uostalom, sada je pauza za doručak. Ali, ovo je Rusija. Tu jedu u podne a ne ko kod nas. Hm. Najbolje bi bilo da ne idem nikuda. Nastradaću. Ne znam govoriti! Idem ja kući! Šta bi mi falilo da sad odmah otputujem? Šta ja uopšte ovde tražim, kad ne pripadam ovde! Najbolje da stvarno idem i kupim kartu, da idem u Aeroflot, ali da uzmem jednu za danas! Za večeras! Ili za voz, ako ne dobijem. I voz ide uveče, svako veče. Lepo ću da otputujem i gotovo.

Sve što mi treba, tu mi je u torbici. Slobodno mogu da krenem. Stvari mi i onako ne trebaju, sve sam donela da bi poklonila i ostavila njima. U vizi mi piše, kada mi je zadnji dozvoljeni dan, kada moram stići do granice. Ali, ko meni brani da ja odem pre? Bila sam deset dana i dosta. Poštedecu i sebe i druge daljih muka. I neka rade šta hoće, kao što su i do sada sve radili šta su hteli i bez mene.

Bar ću i Genadija prestati da uznemiravam! Pa će me brzo zaboraviti! Biće razočaran i besan! Da, to je najbolje.»

Još sam jedno vreme sedela nepomično i dvoumila se. Onda sam donela konačnu odluku i krenula prema glavnoj ulici. Išla sam polako, razgledala i okretala se, da sve što bolje upamtim. Sad ionako brzo putujem. Verovatno se više nikad neću odlučiti da ponovo dodjem. Stigla sam do prelepe Engelsove ulice, prepoznala sam je. Bila je još lepša i življa nego nekad. Znala sam gde se nalazim. KGB je bio blizu. Iskušenje me je spopalo, htela sam da dodjem blizu te zgrade još jedanput. Da i nju dobro osmotrim pre odlaska. Bila je to impozantna stara višespratna palata sa ogromnim ulaznim vratima. Stigla sam do nje, stala i gledala natpise. Da proverim, da li je stvarno tu. Uočila sam obaveštenje za strance. Kao nekad, pomislih. Stranke se primaju popodne. «Samo popodne? Onda su primali pre podne. Ili su to samo nas primili? Ne znam. Ne sećam se.»

Krenula sam polako duž šetališta u senci velikih krošnji drvoreda. Pogledala sam opet Valjinu cedulju sa crtežom. Išla sam prema Aeroflotu, da kupim sebi kartu. Pored mene je prolazio gradski svet. Bilo je jako živo na ulici. Videlo se da je leto i raspust, jer su se mladići i devojke raspoloženo šetali u grupama i skupljali po baštama kafića i poslastičarnica. Tramvajji su bili otvoreni a u njima pravo šarenilo boja i ljudi. Sretala sam puno moderno obučenog mladog sveta i to me je obradovalo. Nekad nije bilo tako.

Pešačila sam polako, sa uživanjem. Bio je vrlo prijatan sunčan dan. U Inturist kod Valentini-ne prijateljice uopšte nisam navratila. Pošla sam prema agenciji za prodaju avio karata. Stigla sam po crtežu na pravu mesto, ali to nije bilo to. Stala sam i sačekala, pa upitala prvog pro-

laznika. Bio je to jedan mladi čovek iz Bugarske, asistent na fakultetu za književnost. U Rostovu je spremao svoj doktorat. Vrlo ljubazno se ponudio da me otprati do pravog mesta. Usput sam dobila korisne informacije, kako u gradu da se snadjem. Bila sam mu zahvalna.

Hodali smo tako i pričali, kada su odjedanput počela da zvone zvona. Bilo je podne.

«O, ta rostovska zvona. Ta muzika zvona!» uzviknuh ja.

«Poslušajte! Samo slušajte!» reče moj novi poznanik Boris.

Zvona su svirala kao orkestar, pravi simfonijski orkestar, pomislih ja nestručno. Svirala su čas solo jer su se oglašavala jedan po jedan, čas je to bila zaista prava melodija, prava muzika.

«Raduje me, da vam se sviđa. Ovo su daleko čuvena stara zvona. Znae, snimili su i na ploču. Možete ih naći u muzičkim prodavnicama, u knjižarama i suvenirnicama. Da imate uspomenu. Nije skupo. Ako želite, samo kažite: «zvukopis». Tako se ovde kaže. Evo tu je predvaritelna kasa Aeroporta u Socijalističeskaja ulici. Stigli smo. Želim vam sretan put.»

Pošto je mladić otišao, ja sam ostala pred ulazom i stala. Gledala sam za njim i iznenada, pade mi odluka, došlo mi da viknem za njim:

«Hej Borise, stanite! Ja ne putujem danas! Predomisliha sam se.» ali nisam rekla ništa. Ostala sam da stojim sve dok me jedan prolaznik nije slučajno gurnuo. To me je osvestilo. Ušla sam u agenciju. Stala sam u red i sačekala. Kartu nisam dobila, jer su bile rasprodate sve do kraja septembra. Izašla sam na ulicu i krenula natrag prema centru.

«Ideš vozom. Kupićeš kartu u Inturistu. Ko da samo Valjina prijateljica tamo radi. Uostalom, niko te ne poznaje. Tražiš kartu za večeras, platiš i ideš.»

Prošla sam pored nekih prodavnica i slučajno pogledala u izlog. Tamo je stajala velika harmonika. Odmah sam ušla i tražila ploču. Dobila sam tri različite, sve sam ih kupila. Nastavila sam da koračam a da ipak nisam odlučila kuda i zbog čega. Zastala sam kod jedne bašte restorana jer sam začula balalajku. Odlučila sam da udjem i malo se odmorim. Slušala sam muziku i pored pića, naručila i ručak. Osećala sam se dobro, bila sam raspoložena. Setila sam se usput kupljenih razglednica i sve ih napisala. Voz za Kijev je išao kasno uveče. Ja sam imala puno vremena. Tako sam se i ponašala. Krenula sam u razgledanje grada, ali nastavila istom glavnom ulicom sve dok opet nisam stigla ispred KGB. Zastala sam, ali odmah produžila dalje dok nisam stigla do jednog velikog parka. Tu sam sela na klupu.

«Šta da radim celo popodne i uveče? Ako hoću da razgledam grad, to nije samo glavna ulica. Treba da kupim plan grada i pogledam ga. Dobro, ali kako ćeš za par sati obići ceo milionski grad? Bolje da uzmem taksi i provozam se. Da kažem, da želim u razgledanje. I posle odmah blizu željezničke stanice, da budem tamo na vreme. Pa i kartu trebaš još da kupiš. U vozu uvek ima karata, tu nije problem kao u avionima. Ali, Inturist ti je tu. Šta ako ne dobiješ rezervaciju mesta? Dobro, ići ću tu da vidim.»

Krenula sam natrag istim putem. Opet sam stigla do KGB. Prošla sam nekoliko koraka. Onda sam se iznenada okrenula i vratila do velike kapije, pa načinila korak, da udjem tamo. Stala sam. Bila sam neodlučna nekoliko sekundi, pa onda opet produžila u pravcu Inturista. Strah je bio jači od mene. Nisam se usudila da udjem. Osećala sam se jadno, izgubljeno. Misli su

se rojile i stalno su bile kontradiktorne, ne bi li mi opravdali strah. Stala sam. Iznenada me je spopao strahoviti bes.

«Šta oni misle, da sam ja debilna? Njima da prepisem kuću? Da prepisem, a kao biće moja ceo život! Stvarno zabavno! Ne može biti moje ime kao vlasnik kuće, jer sam ja strankinja. Zanimljivo. A kako može biti moje ime kao naslednik? Isto sam strankinja. I kako ja mogu da kao strankinja njima prepisem, kad ja to ne mogu biti? E moja Valentina Ivanovna, morala si smisliti malo jaču priču. Pa ipak si me upoznala i znala si da nisam vesla sisala. A jači su ti i tvoji rođjaci advokati! Baš su te dobro savetovali.

Čekaj. Njih je baš bilo briga. Oni su domaći, šta će se zamarati sa jednom blesavom zaljubljenom strankinjom koja juri Valjinog sina? Pa tu nema nikakvih problema. Samo je Tolik malo potapša po dupetu i ona je gotova, prepisuje! Poklanja! Sve Toliku! Za ljubav! Hm. Ne samo to. Valju je baš briga, jer tačno zna šta razumem ruski. Isto zna, da ne znam čitati ili tačnije, da znam samo ponešto. A ugovor bogami nije ponešto!

Ali, kako to ovima ovde u velikoj kući da kažem? A da tražim prevodioca za srpski, može i madjarski. Joj, nije dobro, ne valja vengerski. Ili srpski ili možda nemački, to bolje prolazi od vengerskog i poljskog. Što da se odmah naoštire i budu još više rezervisani. Moliću srpskog prevodioca! Sve ću im lepo ispričati i samo ću tražiti pomoć. Da se radi po zakonu. I ništa više.

Da mi bar Valja pošteno pridje i kaže: Dijana, pokloni Toliku kuću, ti ionako ne živiš tu. Eto, da tako kaže, pa da je čovek shvati. Bar bi rekla iskreno. A ne ovako da laže i maže.

Moram sad ući. Još malo pa će prestati da primaju stranke. Šta ako ti kažu, e ne može, zakasnili ste, unutra još njih dosta čeka, dotle će proći radno vreme. Dodjite sutra. Ne, ja moram sad, moram ući.»

Načinila sam nekoliko koraka i našla se u pokrivenom ulazu ispred preteće kapije. Zagledala sam je, tražila bravu. Prišla sam sasvim i polako ispružila ruku. Otvorila sam kapiju i ušla u ogromno predvorje. Načinila sam nekoliko koraka. Nikoga nije bilo. Bar ja nikoga nisam spazila. Onda sam zastala i ostala tako nekoliko trenutaka. Nisam se mogla pokrenuti. Iznenada, ja sam se naglo okrenula natrag i skoro protrčala preko kapije na ulicu. Žurno sam nastavila niz Engelsovu, kao da me neko juri. Kao da znam kuda idem. Postepeno sam usporila tempo. Bila sam očajna. Došlo mi je da tučem samu sebe, zbog svoje neodlučnosti i kukavičluka. Hodala sam dugom ulicom bez ikakvog cilja i bez ikakve odluke.

Vreme za prijem stranaka je prošlo. Raketa za Konstantinovskaju je upravo zaplovila. Tada sam donela ponovo odluku, da ću tu noć putovati kući. Prišla sam tramvajskoj stanici, ušla u onaj koji vozi do vogzala željeznodarožnog. Stigla sam na željezničku stanicu i ušla unutra. Pošla sam do blagajne, zatražila kartu za Kijev u devet sati uveče. Pojezd za Kijev je bio prepun, karte su sve bile prodane. Ima do Lvova rekli su mi, odhodi noćas u dva po ponoći. To nije bio moj voz, pa nisam znala šta da radim. Odlučih da razmislim. Tu je bilo dosta karata. Izašla sam napolje iz ogromne zgrade željezničke stanice i polako i besciljno krenula. Primećtila sam, da dolaze i odlaze neki autobusi. Tu se u blizini nalazila i autobuska stanica za međjugradski saobraćaj. Počela sam da šetam od perona do perona i gledam kuda voze. Primeti-h da piše Konstantinovsk. Polazak za koji časak. Nešto me žacnu i ja udjoh unutra. Kupila sam kartu i sela na svoje sedište. Nisam znala zašto. Misli su mi se blokirale. Zatvorila sam oči, naslonila glavu i tako putovala više od četiri sata.

Kada sam stigla, bila je mrkla noć. Videla sam samo tu i tamo neko ulično osvetljenje. Na ulicama nikoga, ni žive duše. Bilo je oko ponoći, oblačna noć. Krenula sam prema nekoj svojoj orijentaciji i išla prema gornjem gradu, prema ulici Devetog januara. Hodala sam i hodala, tražila gde je crkva ili neka poznata višlja zgrada. Ništa nisam videla u neprovidnom crnilu. Nisam opazila ni jednu osvetljenu kuću. Koračala sam nasumce, samo da hodam, da ne stojim, da razbijem svoj ogroman strah. Neznam koliko je to trajalo. Mislim puno više od jednog sata. Bila sam spremna i do zore. Ja u nepoznatom gradu, koji se proteže na ogromnom prostoru. Hodam noću neosvetljenim ulicama. Nisam srela nigde nikoga. Čak su me i psi lutalice zaobišli. Nije se čuo ni lavež pitomih. Mrtva tišina. Svi spavaju.

Peskoviti putevi su mi bili osvetljenje, belili su se. Srce mi je zaigralo kad sam prepoznala Babuškinu ulicu i njenu kuću. Ne znam kako sam uspela tamo stići. Prešla sam na drugu stranu i ušla u dvorište Valjine kuće. Bacila sam pogled prema kući Genadija, pa otvorila nezaključana ulazna vrata i na vrhovima prstiju krenula gore stepenicama. Valentina je bila budna. Nije mogla da spava. Čula me je i pozvala. Ja sam joj prišla, javila se. «Hvala Bogu da si stigla živa i zdrava. Idi sada i brzo spavaj, pa se naspavaj dobro. Odmori.» «Hoću teta Valja. Laku noć.» Ušla sam u sobu i onako obučena sručila se na krevet. Ležala sam. Nisam mogla da spavam. Brojala sam sate sve do jutra. Ništa. Samo sam brojala. Ništa nisam razmišljala. Mozak mi je bio isključen. Totalno pobrkan. Ispraznio se.

Kada sam ujutro čula sve ukućane da su budni i da su dole, sišla sam i ja. Imala sam ogromne podočnjake i neverovatno blede lice. Svi su me čudno pogledali kada su me videli. Valja uzviknu, lupivši obema rukama:

«Pa ti si bolesna! Jao kolike podočnjake imaš! Kako si bleđa!»

«Da. Nije mi dobro.»

«Brzo da uzmeš i piješ čaj dok je vruć! A posle natrag u krevet. Dobićeš doručak, donećemo ti u krevet.»

Kada sam popila čaj, vratila sam se u sobu i legla. U krevetu sam morala nešto i da pojedem, tek posle toga su me ostavili samu. Bilo mi je malo bolje, pa sam zadremala. Onda sam opet popila čaj, ali jesti nisam mogla. U zatvorenoj sobi mi je postalo jako zagušljivo i morala sam otvoriti vrata da bi se prozračila. Ni to nije bilo dovoljno, vazduha nije bilo jer je i u drugim sobama sve bilo zatvoreno. Učinilo mi se, da vidim kvaku na jednom prozoru. Ličio je na naš, na običan prozor. Prišla sam. Mogao se otvoriti, nije bio ruski. Radosno sam ga širom otvorila i u istom času ugledala Genadija preko prozora. Bio je dole u svom dvorištu i nešto majstorisao. Preplavila me sreća. Malo sam ga još neopaženo gledala, pa se vratila u krevet. Zaspala sam.

Kada su me probudili za popodnevni čaj, osećala sam se daleko bolje. Čak sam i ogladnela. Sišla sam na svoje mesto ispod drveta. Svi su se obradovali. Dok sam tako sedela, primetio me je i Genadij. Iskoristio je priliku, prešao kod nas i od Valje tražio neki alat. Dok se Valja odgegala do šupe, on mi se nasmešio i uputio svoj dugi pogled. Marina nije ništa primećivala jer je sagnute glave čitala svoj ljubavni roma. Genadij je uzeo alat i rekao da će ga brzo vratiti. Shvatila sam ga. Ostala sam da sedim, Prijao mi je vazduh, posebno donski.

Genadij je iskoristio priliku kada sam ostala sasvim sama. Došao je sa alatom i brzo šapatom prozborio:

«Kako moja bolesnica? Jel sve u redu?»

Ja sam mu se nasmešila i klimnula glavom. On se radosno nasmešio pa viknuo Valji, ostavio alat, još jedanput me brzo pogledao i pretrčao preko u svoje dvorište.

Tu noć sam spavala dosta dobro. Nisam sanjala ništa ružno i nisam se budila.

Kada sam ujutro sišla, Valentina Ivanovna me je dočekala sa iznenadjenjem. Sto je bio pun finih salama i svežeg maslaca sa vrućim hlebom.

«Čaj ili kafu, šta želite molim?» upita me kroz smeh .

Ja razrogačih oči od iznenadjenja.

«Šta me tako gledaš. Pa ja valjda znam da vi pijete kafu a ne čaj. Evo, nabavila sam za tebe, da piješ kad želiš, da imaš ovde. Hoćeš da sad ti i ja popijemo jednu zajedno?»

Smejala sam joj se i rekla da hoću, da se radujem. Ona se nežno smešila i reče:

«Moraš da ozdraviš. Evo, jedi što više možeš. Juče ništa nisi jela. Ima ko još brine za tvoje zdravlje, ne samo ja. Znaš ko? Tolik je zvao i pitao kako si i kad je čuo, jako se uplašio. Puno puno te pozdravlja i dolazi. Rekao je da će brzo doći i da ti to kažem. I da se čuvaš.»

Govorila je svojim najnežnijim glasom, značajno me pogledala i pomilovala po kosi. Poslužila nam je kafu i sela naspram mene. Nežno me je gledala i počela da govori:

«Znaš, Tolik i Nikolaj rade kao privatnici. I kod nas je krenuo privatni posao. Vlasti su dozvolile i sve više ljudi počinje tako da radi. Prvo su se plašili, nisu verovali. Mislili su čak da je to podvala i provokacija, da bi narod izvadio uštedjevinu koju je dotle skrivao. Ali, sreća, ipak nije tako i eto krenulo je. Ko je imao najbolje veze kod političara, taj je najbolje prošao. Oni su prvi i počeli. Tek je posle počeo ostali svet. Udružuju se cele porodice. Sve je nekako živnulo. Najviše se bave proizvodnjom deficitarnih proizvoda – odevnih predmeta. Sada ima garderobe po modi jer pokušavaju kopirati zapadnu. Prave farmerice, zatim lepe ženske cipele, pa donji veš, bluze, suknje, haljine, kostime, sve. Ima i šminke. Onda žvakaće gume i slatkiši. Pa su otvorene i privatne gostionice gde se peče meso. Sada ima i mesa, više nije nestašica i ne treba hvatati veze da se kupi meso, sad već ima svega. I piljarnice su pune. I to ti je sad privatno. Sad možeš i voća da kupiš i to raznog voća.

Zato sam ja rekla Toliku da krenu i da uhvate korak. Ja ću im sa mojim vezama stalno pomagati. Ti znaš da sam ja školovana žena i da sam pre penzije bila direktor preduzeća. Ja imam veze sve do Moskve i sve mogu da rešim. Rekla sam im da udju u posao sa crnom ikrom!

«Bljini s ikrom» su svetski poznate! Rusija ih najviše proizvodi u svetu i izvozi. Ti znaš kako je to skup specijalitet? Ja znam, ja to znam jer sam ja radila na izvozu i imam i tu puno veza. Zato sam im rekla neka se priključe toj grupi na brodu, nek sa njom love jesetru u Azovskom moru. Nek ćute i rade dok sve ne nauče. Onda će moji sinovi krenuti samostalno i prouzeti tržište a polako i izvoz. Ja ću im pomoći u svemu tome.

U tom se poslu najviše zaradjuje. Oni već sad imaju puno para a tek su počeli. Šta će tek kasnije biti, šta će tek posle imati. Ja i moji školovani rođjaci već pravimo planove za njih. Kad budeš došla dogodne, već ćeš videti razliku. Kupićemo mnogo novih stvari, urediti kupatilo u kući, sve ćemo srediti. I tvoju ćemo kuću isto urediti. Ovo je sve ruševina. Tolik će tu napraviti lepu novu kuću na sprat i na spratu će biti tvoja soba, da u njoj letuješ svake godine. Ne treba ti rubalja, ti ćeš ovde biti naš gost, jer to je sve tvoje, mi to znamo.

A ti si naša, kao što je i tvoja Baba Giza bila naša. Šta bi ona bez nas, kad nikog nije imala. Deda Klim je davno umro, a njena penzija je bila tako mala. Da je mi nismo pomagali sirotu, kako bi ona? Ali, ona je bila najbolja prijateljica moje pokojne majke, Babe Eli. Pa ti je se sećaj! Ona te je preklinjala da se odmah udaš za Tolika i plakala je kad si ti pošla kući. Pa su njih dve Giza i Eli plakale zajedno, zar se ne sećaš?»

«Sećam se. Bila je tako dobrodušna. Ja sam je stvarno zavolela. Kao da mi je ona bila druga baba. Stvarno. Njih dve su puno pričale. Baba Giza i Baba Eli su svaki dan sedele zajedno i pričale u našem dvorištu.» rekao sam zamišljeno.

«Naravno da su pričale! Posle su svaki dan tebe pominjale. U početku su bile sasvim sigurne da ćeš se ti uskoro vratiti kod svoga Tolika. Kako je vreme išlo, tvoja Baba je govorila da imate u porodici problema. Da ti je Tata bez posla i bolestan, da imaš mlađe sestre i braću i da sa Mamom moraš da ih sve izdržavaš. Da samo ti i Mama radite. Ali, rekla je, samo se malo treba strpiti, dok Dijana ne završi još neku školu. Sada je na kraju i brzo će završiti. Onda će dobiti veliku platu. Sve će sređiti. I papire Toliku će sređiti, da dodje po nju, da vidi gde živi. I onda će njih dvoje doći tu i napravićemo velike svatove. Ali, ti nisi htela tu da živiš. I zato nisi došla. To te plašilo. Da si htela, ti si samo trebala meni napisati u pismu. Pa pisala sam ti! I ti si ponekad nešto odgovorila. Retko. Samo si mi trebala reći: teta Valja, šalji pare, ja hoću da dodjem! I tvoja teta Valja bi ti odmah poslala! Mogla si samo telegramom to da javiš. Ako si se plašila, ja bi došla po tebe do Čopa. Ako treba, došla bi ja do vengerske granice i tu te povela sa sobom. Samo da si htela!»

Pogledale smo se. Nisam joj ništa mogla odgovoriti. Samo sam slegla ramenima. Ona je otpila malo od svoje kafe i nastavila:

«A tvoja mila Babuška je iz dana u dan bila sve slabijeg zdravlja. I kako je mi ne bi pazili i dvorili? Koga je imala sem nas, kad tebe nije bilo. Trebalo je ići i nabavljati joj lekove. Isto i platiti doktore da je bolje pregledaju i da joj pomognu. Sve sam to ja radila, jer ja nikad nisam bila sitničava. Ja svim ljudima pomažem. Pa kako onda ne bi najdražoj komšinici! Najboljoj prijateljici moje majke? I mi smo je jednu i sahranili kad je umrla. Tako je niko ne bi pazio i gledao do zadnjeg časa! Ja sam je pazila i plakala za njom. I sad zaplačem, kada plačem za mojom majkom, odmah se setim.»

Učinilo mi se da će da zaplače. Zatvorila je oči. Počela da uzdiše, da šmrče. Sagla je svoju glavu. Mene su ophrvale tužne misli. Zagledala sam se u Babuškinu kuću. Ostale smo tako u tišini. Onda je prošao neki kamion uz veliku buku. Trgle smo se, pogledale. Valja je sabrano nastavila da priča. Ja sam se setila svoje kafe i počela da je pijuckam. Slušala sam je.

«Iako ti nisi došla, Babuška te nije proklela. Ni onda kad je izgubila svaku nadu. Bilo joj je žao kad se Tolik oženio. Nije htela da ti to napiše i mi ti to nismo pisali. Ja sam znala zbog čega. Tručak nade je imala do svoje smrti, to je sigurno. Posebno onda, kada sam ti napisala da je jako bolesna i da više ne može ustati iz kreveta. Ali ti ni onda nisi došla. A ona mi je stalno govorila, da je sve što ima – tvoje! Da tebi ostavlja sve! Da ja to moram napraviti. Sve sređiti. Sve tebi predati! Razumeš? I ja sam joj se zarekla da hoću! I eto, ti si tu. Ipak sam te uspela dovesti ovamo. Barem na Babuškin grob ako ne za njenog života!

Dobro. Razumem ja tebe. Ili barem mislim da te nešto razumem. Nije lako ostaviti familiju, doći tolike hiljade kilometra daleko od kuće, od njih. Setila sam se. Moja Mama je nama govorila, da Baba Giza često plače kad se seti svog rodnog kraja. Posebno, kada je umro deda Klim. Eto, neka im je laka zemlja. Svima njima. Nije to lako. Nije bilo ni Klimu, kad su onako pobegli. Bežali svi Kozaci pred Crvenom Armijom. Bežali i deca i žene i babe i svi su bežali, pa ko preživi. A on je bio mladić, još dete! I nije se znalo šta je sa njima. I niko nije smeo pitati. Ni šaputati nije smeo. Ne znaš ti to. Mi to dobro znamo. I moj otac je stradao. Čudo da su nas ostavili, mene i sestre sa Mamom. Kuće su okolo bile prazne. Niko nije ostao u blizini. Mogli su uraditi šta su hteli. Ni sada ne znam zašto je to Mama uradila. Nikad nam o tome nije pričala. Ni posle se nisam usudila pitati je. Bila je zabranjena tema. Tako smo naučili. Možda je ostala, da nas sve ubiju i gotovo. Da bude gotovo. Zašto da živi dalje? Ne znam. Mislim...

Onda se malo smirilo. Malo se počelo slobodnije. Ljudi su krišom kopali svoje baštice, pa malo pomalo. Radili su u kolhozu, došla su volovska kola pa su skočili i išli i kopali su i sve su radili do uveče. A nije smelo ništa ni sa živinom. Ni to nije bilo. Pa vidiš, ni sad nema prasića. Nesme se. Kolektiv. Kontrola. Samo nekima puste na selu, da prežive. Ali, naš gorod nije selo. Nikad nije ni bilo. Tu je bila kozačka stanica, to je tada bio mali grad. Gradić. A sada, sada ima preko sto hiljada ljudi!»

Ućutala je. Misli su joj odlutale. I meni. Onda je htela da pije vode. Ja sam skočila i donela. Pile smo hladnu vodu. Prijala nam je.

«Sad valjda razumeš, zašto ja tebi stalno pomažem, od samog početka. Ja sam dala reč tvojoj Baba Gizi, da ću sprovesti njenu želju. Da ću te naći svakako i srediti sve papire. Pa ti onda predati kuću, jer je tvoja. Ja ti to radim, jer sam je volela i jer sam zavolela tebe isto kao što te je i Tolik zavoleo. I svi drugi su te zavoleli. I komšijama si postala draga. Eto da znaš. Svi ma si se dopala jer ličiš na tvoju Babušku, kad je došla ovamo onako mlada i lepa. Bila je dobra, mi smo je prihvatili ko našu. I ona nas.

I još da znaš. Rekla sam ti već. Ne volim onu lukavu Jermenku! Ti si trebala biti moja snaja! Ti nisi kao ona Jermenka – sva slatka i umiljata a tako lukava! Ne, ne, mene ona ne može prevariti! Ja je čitam! Trpim sve zato što mu je žena i što imaju tu malu slatku Anočku. Dete nije krivo! Ona je Tolikova ćerka! Jedino dete! Iz prvog braka nema dece. Srećom. Da ne bude tužno i nesretno, ja bi to dete uzela isto, ne bi pustila da pati. Ako im je brak propao, jer su bili mladi i ludi, ja to svejedno ne bi pustila.

Ali, da si se ti vratila na vreme, ona ga ne bi uhvatila, jer on nju ne voli. Nikad je nije voleo. On voli tebe. I sad mi je rekao! I preko telefona je rekao! Ali, meni nije trebao ništa reći! Ja sve znam! Videla sam na njemu! Nemoj mi reći da ti sve to ne znaš!» uzviknu sa prebacivanjem.

«Ali, sad je već kasno!» rekoh uzbudjeno.

«Da, da...» reče Valentina Ivanovna polako i malo se zamisli, pa nastavi:

«Ti ćeš sad dolaziti stalno, svaku godinu. Ako treba, ja ću ti platiti avionsku kartu! Tolik ima puno para i imaće još više. I ti ćeš se odmarati. A može te on odvesti do Azovskog mora. Nikad nisi tamo bila. Soči je lepo mesto. U novoj kući u tvoju sobu niko nesme da udje! Ja ću je zaključavati i čuvati ključ dok ne dodješ! I obavezno dovedi Mamu. I svi tvoji, tvoja braća i sestre i njihove familije, svi su oni nama dragi gosti. Biće tu puno soba. Svi neka dodju i neka se kupaju u Donu. Da vide šta je čista reka i prava priroda! I da jedu našu ribu! Da probaju

i sušenu. I sve da vide. Da vam svima bude lepo. Ja ću se tome najviše radovati! A i Tolik!
Tvoj Tolik!

A možda ćeš jednog dana ipak odlučiti da živiš u Rusiji! Ja ću biti najsretnija da to dočekam! Naći ću ti posao. Ti si sposobna, ništa se ne boj. A onda, onda ko zna? «i Valja mi se zavere-
nički nasmeje i namigne.

«Sada je najvažnije da završimo ono što eto već tri godine vučemo i nikako da dovedemo do kraja. Treba da sredimo sve papire da ti dodješ do svog nasljedstva.

Znaš, da mene nije bilo, već bi došli sa dizalicama i porušili sve! Hteli su da izravnavaju teren! To su hteli neki državni službenici da urade. Onda bi sebi dodelili taj veliki plac. Pa tu ima više od 800 kvadratnih metara terena i to na tako divnom mestu, nadomak Dona! Da ih ja nisam preduhitrila i aktivirala svoje veze u Moskvi, oni bi sve to vrlo brzo uradili. Dok bi se ti i ja dopisivali i ti meni slala razna ovlašćenja i potvrde, i ja tebi natrag što je tebi potrebno – oni bi sve završili! Dok bi se mi dopisivali, prošlo bi šest meseci i posle zbogom! Ti se sećaš da je tvoj rok za prijavu bio samo šest meseci i kraj. Ako zakasniš, gotovo. Ali, ti nisi zakasnila, mila moja. Tvoja teta Valja je sve sredila i sad ćemo ići još kod Notariusa i dobiti papir, da ti više niko ništa ne može! Ni najveći budža u državi! Jer, papir je papir.

Vidiš, i ovako je trajalo tri godine, već i malo više od tri! Jer draga moja, kod nas je birokratija jedan užas. Ne znam da li je i kod vas tako, ali kod nas, ako ne hvataš veze, ako nemaš veze, ništa nećeš uraditi. Birokratija će te pojesti! Tražiće još ovo i ono, pa donesi, pa dodji, pa onda nisu našli, pa čekaj dok ne pozovu, pa onda u krug i na kraju – odbili te zbog člana tog i tog, pa ti vidi. Ili, nisu te odbili, ali ti je prošao rok. Izvoli, uložić žalbu – na koju si isto zakasnio. E, ako imaš para, onda tuži. Pa dok možeš, sudi se i vuci po sudovima, dok ne izgubiš i živce i pare. Retko ko nešto uspe. I kad pošteno radi, birokratija je kod nas prespora, to svi znaju. Kažu, velika zemlja. Treba puno pisati. Puno tražiti u dokumentaciji. Ima i toga, znaš i sama, školovana si i ti. No, tako ako neko hoće, predmet može i da se slučajno «zagubi» i, i onda gledaj. Pa to je kod nas normalno. Zato i trebaju veze.

Ja sam išla lično u Moskvu. Tamo sam morala dati bogami dosta poklona. Ali, ja nisam sitničava, rekla sam ti već. Tako sam te ljude iz opštine i iz osiguranja preduhitrila. Tako sam dobila papire za tebe. Oni sad ništa ne mogu, ali ne odustaju, još pokušavaju.

Eto, sad kod Notariusa! Nju nagovaraju tu neki koji su zlobnici i koji meni zavide. Oni hoće da je zbune i da je uplaše. Notarius je još mlada. Ona nije odavde. Ne poznaje ni ljude ni ovdašnje prilike. Ali, upoznaće ih! Potiče iz dalekog kraja sa severa i tu su je kod nas postavili. Tako to ide kod nas. Pa znaš i sama, Viktor radi gore u Lenjingradu. Oni hoće tu novu ženu da zbune, da bi meni napakostili. Sve zato što sam ja tebi pomagala!» završi Valentina Ivanovna pretećim tonom.

Ustala je i sipala nam još kafe u šoljice.

«Hoćeš nešto slatko? Čekaj, gde su keksi? Marina sve pojede. A, evo. Ima još.» i stavi na sto kutiju.

«Hvala teta Valja. Neka, meni je dosta kafa. Marina je trudna. Onda sve žene više jedu i stalno su gladne.»

Ona me nije ni pogledala niti je bilo šta rekla. Počela je da žvaće keks i mljackajući nastavila da mi objašnjava:

«Danas idemo kod Notariusa. Nosim joj sve papire. Da joj pokažem. Moram joj pokazati sve do jednog, od početka do kraja. Tako je tražila. Onda ćeš tamo potpisati šta ti da. Taj papir koji ćeš od nje dobiti, ti ćeš potpisati svojim potpisom, onako kako ti pišeš. Kad to uradimo sve će biti sredjeno. Biće završeno posle toliko godina truda i sekiracije. Brige, da održim reč koju sam tvojoj Bakici Gizi dala.

E, onda posle te vodim u Univermagu. Telefonirala sam im, da sklone sve prstenove sa brilijantima dok ti ne izabereš koji ti se sviđa. Da ga nosiš stalno na tim tvojim lepim rukama. Da se stalno sećaš tvoga Tolika i tvoje teta Valje!» reče teta Valja veoma nežno uz osmeh. Pomi-
lovala me je po licu, neprekidno se smešeći.

«Ali teta Valja! Pa vi ste imali tolike troškove zbog mene! Nisam ja zaslužila nikakav prsten!» rekoah ozbiljno.

«Da nisi zaslužila! Šta ti to pričaš! Još kako si zaslužila! Trebala sam ti još onda pre odlaska kupiti jedan divan prsten, da imaš uspomenu na nas, da ga imaš. Nisam stigla. Ali sad hoću! Možda bi nam se vratila, da si ga stalno gledala!»

«Koje papire ćemo mi nositi Notariusu teta Valja? Pa zar iz Moskve nisu njoj poslali sve papire? Pa morali su joj dati kompletnu dokumentaciju! Kako onda jedan Notar može da radi? Nisam vas dobro razumela – njoj fali neki papir?»

Valentina očuta odgovor. Okrenula se i sa komode iza sebe uze koverat pun dokumenata. Izvukla ih je sve na sto. Onda je počela da ih redja jedan po jedan opet na gomilu. Čitala je naziv dokumenta, ko ih je izdao i datum kada su napravljeni. Tako je stigla i do zadnjeg papira. Na trenutak je zastala, pokajala se, ali bilo je kasno i ona nezainteresovanim, običnim tonom izgovori: «Ugovor o prodaji»

«Ugovor o prodaji?» ponovih ja upitno kao eho.

Valentina je malo nervozno, ali sabrano odgovorila:

«Pa rekla sam ti već. To je samo forme radi! Zato što su Notariusa nagovorili da to traži od nas! A to uopšte ne treba! Šta se njih tiče šta mi radimo. Mi smo prijatelji. Sve smo papire sredili za tebe i ti si naša! To je njima krivo!

Zamisli! Ona traži da se bez ikakve potrebe napravi ugovor. Kazala je, forme radi. Da bude traga, da je sve u redu, kad njoj dodje kontrola. Ako vide ugovor o prodaji, biće sve u redu. Jer to je zakon. Oni neće onda dalje ništa tražiti. Neće ih biti briga, da to nije stvarni ugovor. Da je to bilo samo forme radi.

Moji rodjaci advokati su poludeli zbog toga. Rekli su: ne treba! Jer oni znaju. Ali, pošto ova to traži, na kraju su nešto napravili, da bude. Piše da ti prodaješ svoju kuću Anatoliju. Ti to kod Notariusa samo treba da potpišeš, i gotovo. Onda smo s njom završili i ti si slobodna! Više ne treba da idemo kod nje. Možeš da se odmaraš i kupaš do mile volje.»

«A, sad razumem!» rekla sam joj.

Ona me zadovoljno pogleda.

«Teta Valja. Kad ćemo ići tamo? Danas?»

«Pjotr će doći po nas u deset. Pa ćemo otići.»

«Dobro. Onda idem brzo da se spremim i malo doteram» rekla sam.

Valentina me smeškajući se zadovoljno, potapša po ramenu.

Brzo sam potrčala stepenicama i našla se u svojoj sobi. Obukla sam svoju najlepšu haljinu živih boja, obula visoke štikle. Namestila sam frizuru i namazala lice, kao za večernje izlaske. Uzela sam u ruke svoju torbicu, sa kompletnom dokumentacijom i sakrivenim parama. Pripremila sam se na najgore. Tako sam sišla dole. Valentina Ivanovna me je radoznalo odmerila od glave do pete i nasmešila se. Bila je zadovoljna.

«Idem i ja da se sredim. Da odmah krenemo čim Pjotr stigne.» reče i udje unutra.

Ja sam počela da šetam gore-dole. Želela sam da me Genadij spazi. Bio je napolju. Kada je Valentina otišla, on je zastao i mi smo se tako gledali, bez ikakvih pokreta i znakova. Ozbiljno. Videlo se na njemu da razmilja. Svatio je situaciju. To me je umirilo i ja sam sela na klupu. On se motao po dvorištu. U svoju kuću nije ulazio. Čekali smo.

Čika Pjotr je stigao tačno na vreme. Pošto smo bile spremne, polako smo jedna uz drugu krenule prema autu. Genadij je kao slučajno izašao iz dvorišta na ulicu. Pozdravio nas je uobičajeno, pristojno i veselo, upitao kako smo. Iskoristili smo trenutak, duboko se pogledali. Kada smo autom pošli prema gradu, on je ostao da gleda za nama.

Stigli smo do centra, ušli u veliku zgradu i došli kod Notariusa Ljudmile Ivanovne. Primila nas je na svoj ljubazan i dostojanstven način. Gledala sam je zadivljeno. Sa poverenjem. Tako sam osećala. To mi je govorila moja intuicija.

Valja je počela brzo i nerazumljivo da joj govori. Ništa nisam razumela. Predala joj je potom celu hrpu dokumentacije i sela na stolicu. Notarius je podigla neki dokumenat i tražila objašnjenje. Kada je ona govorila, ja sam je razumela.

Valentina Ivanovna joj je odgovorila svojim grlenim brzim govorom. Napregla sam se u grčevitoj želji da je razumem. To je inače bio problem, i kada je polako i nežno govorila. Imala je govornu manu, gutala je neke glasove. A i dikcija joj je bila loša.

«Ona ništa ne zna govoriti po ruski. Ona ne zna ništa!» zapara mi uši i mozak iznenada Valentinin glas. Razumela sam jasno. Sva sam se ukočila od iznenadjenja i pretvorila u uši. Ali, ništa nije pomoglo. Dalje je nisam razumela, opet je bilo isto.

Gospodja Notarius ju je gledala i strpljivo slušala njena objašnjenja. Nije rekla niti reč. Nastavila je da pregleda i čita dokumente. Mi smo je posmatrale zamišljeno. Sedele smo. Onda je Valentinu izdalo strpljenje, ona je ustala i prišla stolu. Govorila je veoma nervozno i oštro, strahovitom brzinom. Neprekidno je gestikulirala. Dok je tako sva ogromna stala između mene i Notariusa, na njenom licu sam zapazila neku čudnu, odbojnu mimiku. Ceo njen izraz je bio zastrašujući. Pošto Gospodja nije obratila posebnu pažnju na nju, već je nastavila da radi, Valjino lice se menjalo sve više i više.

Posle izvesnog vremena Ljudmila Ivanovna je podigla svoj pogled i tim divnim licem i tamno plavim očima, prvo ozbiljno bez reči pogledala Valentinu, a potom nekim nežnim izrazom mene. U ruci je držala neki papir, prepoznala sam ugovor o kupoprodaji. Polako je progovorila, naglašavajući svaki glas, svaku reč:

«Ovo je Ugovor o kupoprodaji. Tu piše, da vi strani državljanin, Dijana iz Jugoslavije, prodajete Anatoliju vašu kuću. Piše zato što je ne možete koristiti, jer ne živite tu. Cena je 5000 ru-

balja. Piše da ćete je dobiti u gotovom novcu, u rubljama. Vidite, ovde je Anatolij ovaj ugovor već potpisao. Sada je ostalo, da ga i vi potpišete, tu gde su napisali vaše ime i prezime. Jeste li me razumeli?»

«Da, da!» uzviknu Valentina Ivanovna i prekide je, sva uzbudjena, uzrujana.

Ljudmila Ivanovna je nije ni pogledala. Ponašala se, kao da Valja nije tu. Gledala me je nežno, sa blagim osmehom u očima. Ja sam joj verovala. Svaku izgovorenu reč. Osećala sam se beskrajno sigurna.

«Vi se zovete Dijana i živite u Jugoslaviji?» pa stane i upitno me pogleda, da li je razumem.

«Da!» rekoj ja, ne skidajući pogled sa njenih očiju.

Ona nastavi polako i blago:

«Nasledili ste kuću i okućnicu. Sve to čini 800 kvadratnih metara u ulici Devetog Janvarja broj 162. To ste nasledili od Sitnikove Gize Franjevine, vaše pokojne bake.» i opet stade, sačeka. «Razumete?»

«Da!» rekoj ja jasno.

«Ovo ste sve razumeli? Sve?» upita iznenadjenim izrazom Notarius i ponovi: »Sve?»

«Da! Da!» rekoj ja glasnije, samouvereno. «Sve razumem.»

«Ali, vi ne govorite po ruski?» nastavi ona zabrinuto.

«Nešto malo. Ja nisam učila u školi ruski jezik. Moj razred je učio nemački. Ja pričam nemački. I mađarski, to mi je drugi maternji jezik.»

«Želite li da vam pozovemo prevodioca za srpski jezik? Mi imamo raznih prevodilaca u Rostovu, to uopšte nije nikakav problem. I dužni smo da vam obezbedimo ako neznate govoriti. Posebno, u vašem slučaju, kad je u pitanju međudržavni sporazum o pravu nasledjivanja.»

Ja sam ćutala i gledala je sa oduševljenjem. Bila je pravi Notarius! Onakav kakvi bi svi trebali da budu! Savesna i stručna.

«Ovo su državni papiri. Vi ste naslednik imanja u Rusiji a strani ste državljanin. Ja ću izvestiti nadležne. Doći će prevodilac iz Rostova. Ili, ako kažu, vi ćete poći u Rostov. Odvešće nas opštinska služba i vratiti natrag. Razumete šta govorim?»

Gledala me je sa sažaljenjem. Valentinu ni ona ni ja uopšte nismo gledale. Samo jedna drugu.

«Razumem. Razumem svaku vašu reč. Vi polako i jasno govorite. Ja vas razumem.»

rekla sam ruski svaku reč, ništa nisam pomešala.

Ona mi je uputila još jedan prijateljski pogled, pa se okrenula vrlo zvaničnim izrazom lica prema Valentini Ivanovnoj.

«Vi ste mi rekli, da ona ništa ne razume?»

Valentina je brzo počela nešto za mene nerazumljivo da joj objašnjava. Videla sam na Notariusu, da se uzdržava da je ne prekine. Na kraju ju je ipak, zbog njenog izlaganja bez kraja i konca, prekinula.

Uzela je tekst Ugovora o kupoprodaji, ispravila se, duboko udahnula i počela da govori.

Obratila nam se na najzvaničniji način:

«Vi Dijana prodajete kuću Anatoliju i tu kod mene želite da stavite svojeručni potpis na taj Ugovor!»

Stala je. Uputila mi ozbiljan pogled. Sačekala.

«Ali, ja ne prodavam Babuškin dom!» čuh ja svoj glas. Uzviknula sam očajno, tražeći pomoć. Meni se činilo, da mi glas odjekuje. Nisam bila sigurna, možda sam i viknula.

Ljudmila Ivanovna je razrogačila oči i iznenadjeno, sa nevericom me gledala.

Valja je nekako poskočila na stolici i presamitila se u mom pravcu sa ispruženim rukama. Izraz lica joj je bio zapanjen. Usta su joj ostala poluotvorena. Nije izustila niti jednu reč, ni jedan jedini glas nije ispustila. Samo me je gledala. Ukočeno.

Dok sam je ja uplašeno gledala, začuh glas Notariusa kako govori. Brzo sam okrenula glavu prema njoj i gledala je kao neki utopljenik.

«Znači. Vi ne želite da prodate svoj dom. U redu. To je dobro. To je vaše i vi možete koristiti kako i kad želite. Ja vam stojim na raspolaganju za sve pravne stvari. Možete mi se uvek i u svako doba obratiti. Želim vam lep odmor. Da se dobro osećate u Rusiji! Da vam bude kao kod kuće!»

Dok je govorila, gledala me je u oči i neprekidno se smešila. Onda je ustala i prišla mi. Ja sam skočila sa stolice. Pogledala me je sa toplinom i pružila mi svoju ruku. Rukovale smo se čvrstim stiskom. Tada se okrenula prema Valentini. Prišla joj je i pružila ruku. Rukovanje je bilo bez reči. Onda nam je Ljudmila Ivanovna rekla «do vidjenja» i sastanak je bio završen.

Valentina Ivanovna kao da je tek tada shvatila šta se desilo. Kao da se probudila. Naglo je i vrlo glasno počela da govori:

«Ali! Ljudmila Ivanovna!...»

Gospodja Notarius ju je prekinula:

«Izvinite! Čekaju me stranke! Do vidjenja!»

Okrenula se od nas i pošla prema svom stolu, ali se predomislila, prišla velikom ormanu i ledjima okrenuta, počela da pretura medju fasciklama. Ja sam stajala i čekala, da Valentina krene. Izašle smo ćutke iz kancelarije. Valentina je krenula. Ja sam koračala iza nje. Bilo je dosta sveta svuda okolo. Stigle smo polako do izlaza. Tu nas je čekao njen muž. Kada smo stigle, pogledao nas je sa iščekivanjem. Valji je uputio značajan upitni pogled. Primetila sam. Ona mu je šapnula nešto na uho. On se trgnuo i zapanjeno me pogledao. Ali, nije izgovorio ni jednu reč.

Ja sam stajala na dva koraka od njih. Oni su bez reči pošli ka svojim kolima. Nisam znala šta mi je činiti. Odlučih ipak da se zaputim i ja do kola. Oni su ušli unutra i seli. Ja za njima na moje mesto pozadi. Nisu me oterali. Ponašali su se kao da ne postojim. Vozili su se po nekim ulicama u centru i stali kod jedne lepe velike kuće u starinskom stilu. Odudarala je od ostalih zgrada. Videlo se da je adaptirana, ali je ostala u starom ruskom gospodskom stilu. Ostale zgrade su bile visoke prizemnice. Isto stare, ali sa karkterističnom kombinacijom drveta i čvstog materijala. Na ulazu gospodske kuće uočih metalnu tablu sa natpisom: Advokat.

Valja i Pjotr su izašli bez reči i ušli u tu zgradu. Dugo ih nije bilo. Sedela sam u autu i nisam znala šta ću. Pomislila sam da bi bilo najbolje da pobežnem i tražim pomoć od Notariusa. Ipak, ja sam ostala u kolima, pa šta bude. Tako sam ih dočekala. Oni su sami izašli napolje iz zgrade. Ja sam se plašila, da će biti još neko. Bila sam u neizvenosti i kada su ušli unutra i se li. Krenuli su. Nisam znala kuda. Na svoje olakšanje, u jednu prodavnicu. Izašli su i kupovali. Ja sam sedela i čekala. Tako još na dva mesta. Na kraju su ipak skrenuli na put prema delu grada gde smo stanovali. Kući smo stigli oko podne. Dok smo ulazili spazila sam Genadija. Nije se skrivao, hteo je da se vidimo. Na trenutak smo neopaženo razmenili ozbiljan pogled i ja sam na izmaku snaga ušla u kuću.

U kući je Valja počela da urla iz sve snage, sve je odjekivalo. Pri tom je mahala i prilazila mi, zanosila mi se u lice.

«Ti nezahvalnice! Ti! Ti!» vikala je i pokazivala da me se grozi. «Ti si užasno stvorenje!»

Na moje veliko iznenadjenje, smotani muž je počeo da govori. Nikad ga pre toga nisam ni čula da čestito ume da priča. Samo je čekao mig svoje žene i ćutao.

«Pa to i nije nikakva kuća! Ta ruševina! Srušiće se do druge godine! Ona misli da nešto može bez nas! Sad odjedanput zna i ruski da priča! Ti ništa bez nas ovde ne možeš. Kako ne shvataš? Ti si naš gost!»

Valja je prihvatila da nastavi i vikala je celo vreme:

«Vizu si dobila, jer sam ti ja poslala garantno pismo. Ti ne možeš uopšte da dodješ ako ti ga ja ne pošaljem, ti glupačo jedna! I ti tako da govoriš pred onom guskom Notariusom koja misli da je svo znanje sveta posisala! Ona će tebi pomoći u pravnim stvarima, ha-ha-ha. Baš ti znaš naše pravne stvari. Da nisi imala mene, ništa ne bi dobila. Ništa ne bi imala i ne bi bila tu. I ti to da učiniš Toliku koji te toliko voli!

Glupačo jedna velika, kao da si malo dete, kako ne shvataš? Pa vi bi tu bili zajedno! To bi bila tvoja i njegova kuća! On bi samo uložio svoj novac da tebi bude sve konformno i lepo kako si naučila tamo na vašem zapadu! Da možeš u kući da se kupáš! Da se njemu vratiš! Da živiš tu sa njim u vašoj kući. Da svi budemo tu zajedno. Jedno prekoputa drugog.

Jesam li ti rekla da ne volim onu Jermenku već da volim tebe! Koliko puta to još da ti ponavljam? I ti tvojoj teta Valji ovo da učiniš?

Dijana! Dodji pameti! Pa ti si tako dobra. Uvek si bila dobra. I sad si dobra i ja to vidim. Jer ja te dobro poznajem. I ti voliš sve nas. I kolike si nam skupe poklone donela! I mi volimo tebe. Ti si naša Dijanočka. Uvek smo te pazili kao naš najrođeniji rod. I ti voliš svoga Tolika. Kako je divan onaj kožni kaput i kako mu lepo stoji!

Dijana, mila naša Dijanočka, devojčice moja! Ajde, sedi. Da popijemo čaj. Ne boj se. Nemaš se šta mene plašiti. Ja tebe volim. Samo si me strašno naljutila! Ali, sve ćemo mi to srediti. Ti si dobra. Ti si naša.» završila je Valentina Ivanovna sasvim blago, kako je do sada nikada nisam čula.

Pošto sam ja celo vreme stajala kao ukopana, ona mi je prišla i čvrsto me zagrlila i privukla na svoje ogromne grudi. Onda je ispod stola počela da izvlači stolice. Primakla je jednu i naprosto me gurnula na nju, da sednem.

«Evo, odmah ćemo popiti čaj. Ili hoćeš kafu. Limunadu. Dijana, govori. Nemoj me tako gledati i samo ćutati. Govori mila moja.»

«Čaj ću. Ja volim piti vaš ruski čaj.» rekoah tiho.

Ona mi se osmehnu sa izrazom olakšanja i potapša me po ramenu. Poslužila nam je čaj. Pošto je unutra bilo zagušljivo i vruće, ona je počela da uzdiše i da se hladi nekim novinama. «Idemo bolje napolje pod orah. Tamo ima vazduha. Ovde je jako zagušljivo.» reče i ustane pa gegajući se, krene prema dvorištu. Ja sam ustala, uzela tacnu sa čajem i pošla za njom .

Napolju je bilo prijatno. Pile smo čaj veoma željno. Obe smo bile izmučene. Svaka na svoj način. Uz to i žedne, jer satima ništa nismo pile. Bile smo same, jer se Pjotr vratio na posao a Marina je bila u gradu. Ugledale smo Genadija, kako sa crvenim gumenim crevom zaliva svoje dvorište. Kada je to završio, izašao je na ulicu. Tu je isto sve zalio i tada se, onako mokar sa crevom u ruci pojavio kod nas.

«Dobar dan, teta Valja i Dijanočka. Osetite li malo svežine sa ulice? Moram da prskam jer je pesak jako suv. Nema nikako kiše. Hoćete li, da i vama malo poprskam dvorište i pokupim prašinu?»

«Jao Genadij! Ti si moje veliko zlato! Samo polivaj. Ali prvo evo moje noge, jer će mi se raspući, toliko su vruće!» smejala se Valentina i zbacila sandale sa nogu.

«Evo, evo, no jel dobro» smejaoh se i skakutao Genadij, dok ju je prskao i polivao. Valentina se srećno smejala i tražila još i još.

Genadij je iskoristio priliku i upitno me pogledao. Ja sam mu uzvratila grimasom i sleganjem ramenima. Razumeli smo se. Shvatio je da nije ništa dobro. Da se nešto ružno desilo. Mi smo se kao i uvek, razumeli i bez reči.

Onda je on još glasnije počeo da se smeje i još jače da prska Valentinu. Da bi se zaštitila, ona se morala okrenuti od nas. To je Genadij iskoristio i mimikom mi objasnio, da će me kasnije čekati na plaži. Da probam pobeći dole. Valja je bila zadovoljna i zahvalila mu se . On je zalio još i celo dvorište, pa drugu stranu ulice ispred glavnog ulaza sve do preko puta, do Babuškinog dvorišta. Tu je napravio krug i vratio se u sporednu ulicu, pa u svoje dvorište.

Marina je stigla na ručak zajedno sa Anočkom. Devojčica nas je obe razdragano poljubila i odmah molila da je vodimo na Don. Valentina je bila jako umoran te reče:

«Ideš sa Dijanom. Vas dve same. Ali mi obećaj da ćeš biti jako dobra i da ćeš je slušati.»

Dete je skočilo Valji u krilo. Ljubila je svoju baku i srećno se umiljavala. Ona se od srca i sa olakšanjem nasmejala. Pošla je da se odmori a nas dve sa kerom potrčale do vode.

Genadij je radio u dvorištu i sve je video i čuo. Mi smo se već iskupale kad je on došao i brzo legao pored mene na pesak. Oko nas je bilo malo ljudi. Još su bili na poslu ili odmarali. Tek je bilo vreme ručku. Ja sam sedela na svom peškiru. Devojčica se igrala sa drugaricama u blizini. On se okrenuo, legao na stomak i sagnute glave, brzo počeo da mi govori:

«Moramo brzo pričati. Reci šta se s tobom dešava? Prvo si bila bolesna, video sam da te nema ceo dan na dvorištu. Znači, uradila si onako kako smo se dogovorili. A šta je posle bilo? Vidim da nešto ne valja. Vodili su te doktoru?»

«Ne. Bili smo kod Notariusa.»

«Šta kažeš? Ipak te je tamo odvušla? Nisi valjda prodala svoj dom Dijana?» uzviknu zapanjeno.

«Nisam.» rekla sam kratko i gledala ga.

«O, dobro je! Već sam se uplašio da te je prevarila i da si ti nešto potpisala. Pazi. Ako potpišeš, gotovo je!»

«Nosila je ugovor za prodaju!» rekoše.

Genadij je poskočio i samo kratko izustio: «I???!»

«Ja sam rekla Notariusu da ne prodajem Babuškin dom!»

«Rekla si?! I šta je onda bilo? Valja je sigurno poludela, mogu misliti.» govorio je uzbudjeno

«Da. Poludela je. Notarius je rekla da će mi pomoći šta treba.»

Zagledao se u mene sa nevericom, sav zamišljen. Onda se seti nešto i upita brzo:

«Za koju cenu?»

«5.000 rubalja!»

«Samo! Pa možeš dobiti najmanje 10.000 odmah! A inače, bez problema 15.000 ako malo sačekaš i trguješ. Pa to svako ovde zna, čak i stare babe. To je divan položaj, odmah iznad Dona. Takav divan plac. Znaš li da je Babuškin plac najbolji na našem uglu. Znači, pet hiljada! A reci, kako da ti plati? Na tvoju banku?»

«Ne. U gotovini.»

«U gotovini! Znači, baš ništa da ne dobiješ! Ni jednu banku! Znao sam! Ona je takva. Nema koga nije prevarila ili bar pokušala da prevari. Svi je se užasavaju. Znao sam da će i sa tobom pokušati, zato sam ti i rekao. Bilo mi te je žao. Nikog ovde nemaš da ti pomogne. Šta da uradimo? Pokušaću ja da razgovaram sa nekim ljudima, da tražim pomoć!»

«O nemoj Genadij. Molim te. Ništa nikom ne pričaj. Obećaj mi da nećeš. Ona će sve saznati i osvetiće ti se!» preklinjala sam ga ja.

«Neće saznati. Postoje tu i drugačiji ljudi. Nisu svi tako pokvareni i sebični kao Valja! Ti nećeš prodavati dom Dijana! Jel tako? Sigurno nećeš?» upita

«Neću. Ovo sve ovde nije samo moje. Imam ja još i braću i sestre, to je i njihovo, piše u papi- rima. Ja sam Valji to pisala i poslala njihova imena, ali ona nije ništa slušala. Želim da ih dovedem, i njih i njihove porodice. Da letujemo tu zajedno.»

«Ja se plašim za tebe Dijana. Ona ti može uraditi svašta. Ti nesmeš ostati tamo kod njih u kući. Sad kad si to rekla Notariusu, ona će nešto pokušati! Šta ti je rekla kada ste stigli ovamo kući, reci šta je govorila?»

«Jako je vikala, ali se smirila posle. Rekla je da ćemo sve srediti. Da će sve biti u redu. Da sam ja dobra i da me ona voli.»

Genadij je zavrteo glavom.

«Ne svidja mi se sve to. Nije dobro. Ti si tamo gore u zadnjoj sobi. Ne možeš ni prozor da otvoriš. Tamo je jedini ruski prozor u celoj kući. Oni su te stavili u zatvor. Valja će te prisiliti da potpišeš. Nju će naučiti njeni rođjaci advokati.»

«Bili smo kod advokata posle Notariusa!»

«Pa kažem ja tebi! Oni su joj sve rekli. Naučili su je svemu. Pa će to da sprovede. Još može i da te otruje! Ili da te tuku, da te muče, da te tako prisile. Pa ti si u njihovoj kući i nikuda ne možeš mrdnuti. Znaš šta? Reći ću mojoj Mami, da ćemo te uzeti kod nas. Dok ti ja ne okrećim kuću. Lepo ćeš ti doći u našu kuću. Ima slobodna soba i to u prizemlju. Možeš da pobegneš ako ti se ne svidja.» reče i malo mi se nasmeši.

«Genadij! Pa kako da dodjem u vašu kuću? Pa ti znaš da to ne mogu učiniti. I ovako se osećam vrlo grešnom i stidim se!» zavapih ja.

«Nisi ti ništa kriva! Ja sam kriv! Ipak me malo voliš, je li? Upita me nežno i stegne mi ruku. Naše oči su pričale jedno drugom. Sve su rekle što ja nisam umela ili se nisam usudila da izustim.

«Dijana! Ja ne mogu da te ostavim bez zaštite. Ti posle ovog što se dogodilo nesmeš tamo ostati. Pogotovo noću! Nikako! Ne poznaš ti ovaj svet. Sve te ljude oko Valje. Tolik bi te zaštitio! On to ne bi pustio! Ali, on nije tu. Došao je kod mene. Išli smo u kafanu. I pio je zato što ne voli Allu nego tebe, samo mi je to govorio celo vreme.»

Zamišljeno me je gledao. Ja nisam rekla ni reč. Gledala sam ga i bila strahovito srećna.

«Dijana! Ako još voliš Anatolija, ti mi samo reci!»

«Genadij! Ne smem te voleti! Ti imaš ženu i decu!»

«Ja tebe volim. Ne sme ti se ovde ništa desiti! Ja ću te čuvati! Reče on uzbuđeno, energično.

«Da Genadij. I ja tebe volim. Zato te molim, ne mešaj se. Čuvaj sebe. Ja ću otići kući. A ti? Može ti se svašta desiti! Ne brini za mene. Mislim da ću nekom taktikom uspeti da dobijem na vremenu dok se Valja ne smiri i ne shvati stvari. Onda ću na lep način nešto da se sa Valjom dogovorim. Da i ona nadje svoj interes. Ako ne uspem i bude opasno, pobeći ću!»

«Ali kako ćeš bežati? Kako ne shvataš? Pa ništa ne možeš sama protiv njih! Onda će već biti prekasno! Ti samo nikako nesmeš noćas kod njih ući u svoju sobu i tamo spavati! Nikako! Dodji kod nas ovu noć! Preklinjem te! Shvati! Neću se ni približiti tvojoj sobi! Časna reč! Ustaću jako rano i izbaciću stvari iz Babuškinе kuće. Zvaću neke drugare da pomognu. Okreću sa krečom, sve dezinfikovati i već sutra uveče, a najkasnije prekosutra, moći ćeš spavati u svom domu. Ja ću vani čuvati stražu celu noć!»

«Genadij! Zašto to sve činiš? Bojim se, jako se plašim. Znam da si sve u pravu i da govoriš istinu. Od Valentine me hvata užas. Videla sam to i danas. Ja je se strašno plašim. Zato ne brini, neću noćas spavati. Ja od straha neću oka sklopiti. Osluškivaću, paziti. Jel ti znaš, da se ni soba ne može zaključati? Nema ključa. A vrata su još i staklena. Ti si u pravu, sve što govoriš, ali kako mogu doći tek tako kod vas? Da vas sve dovedem u opasnost. Ne, ne mogu nikako! Jedino, da odmah predjem u Babuškinu kuću. Šta misliš, da ja sad popodne lepo kažem – idem preko u svoj dom, da vam više ne smetam.»

«Nemožeš tamo spavati! To se mora dezinfikovati! Šta ako to iskoriste, pošto sama tražiš, pa te odvedu i tamo zaključaju? Ne spominji im. Nikako. Razbolećeš se, zaraziti! Da nisi progovorila! Još ćeš im dati ideju! Ja ti to moram okrečiti! Stoji tako zaključano već preko tri godine. Ne smeš tamo ulaziti pre toga, je si li razumela? To je jako opasno.»

«Onda ću tamo presedeti noć na dvorištu. Ima letnja kuhinja. Mogla bi u njoj sedeti. Otvoriti vrata, prozračiti je pa sesti i ostaviti otvoreno da mogu disati. Biće mi bolje, nego u sobi bez prozora. U mojoj sobi je prava sauna, ja se gušim.»

«Slušaj! Idem ja motorom brzo u grad. Pričaću sa nekim ljudima. Ti me ovde sačekaj. Brzo ću se vratiti.»

«Ne idi Genadij! Molim te!»

«Idem da se dogovorim kako da ti brzo sredimo kuću. Da možeš u njoj živeti. Neka dodju još danas i počnu da rade.»

«Dobro. Ali ti nemoj sa njima zajedno ništa raditi. Ti ne budi sa njima.»

«Zašto ne? Ja sam privatni automehaničar, a radim i druge poslove. Ja mogu da radim kod tebe u kući. Ti možeš pozvati puno majstora. To nije ništa opasno. Svima ja radim i vodu i struju i krečim i zidam, ja se u sve razumem. Idem. Čekaj me tu. Ne idi gore.»

Brzo je nestao. Ustala sam. Prišla Anočki i deci, igrala se sa njima. Pravila sam im visoke i velike pešćane dvorce. Onda sam otišla da plivam i neprekidno mislila na Genadija. Ljubav prema njemu ispunila mi je celo biće. Bila sam jako zabrinuta za njega. Jedva sam čekala da se vrati. Došao je tek posle skoro dva sata. Na licu sam mu uočila veliku brigu. Brzo je seo i počeo da mi priča:

«Nisam uspeo da dogovorim ništa za danas. Samo za sutra ujutro. Ne mogu pre da stignu. Doći će u šest sati i raditi ceo dan. Ja ću im pomoći. Biće sve u redu. Ja imam kreč i drugi materijal. Oni neće uzeti puno za ruke. Sve sam se dogovorio! Sad mi reci Dijana. Šta si ti smislila za noćas? Kaži.»

«Reći ću Valji, da neću da im smetam više i da odmah prelazim preko. Uzeću svoje dve torbe i preći ću. Klupa je čitava i sto je dobar. Videla sam to. Tu mogu biti. Za večer imam šta da obučem i neće mi biti hladno. A sutra ću videti šta ima u kući.

On me je gledao i ćutao. Iznenada se seti i upozori me:

«Ništa nemoj jesti! Da nisi ništa kod njih uzela u ruke i pojela! Ja ću ti doneti pečene ribe za večeru. Doći ću kad se smrači.»

«Dobro. Sada je oko pet. Ja ću sad ići sa Anočkom kući i preći ću odmah.»

Presekli su nas neki muški glasovi. Genadij se brzo okrenuo. Nailazili su kupaći. Pogledali smo se još jedanput, stisnuli jedno drugom ruku i on je već u drugom trenutku nestao iza grma. Ja sam otišla da se još jedanput okupam i pozvala Anočku da idemo. Pošli smo kući polako. Devojčica me je držala za ruku i veselo mi nešto pričala. Ja sam se trudila da je čujem. Išli smo uzbrdo pustom ulicom. Sunce je peklo. Lajka je potrčao ispred nas, da nas najavi. Njega je izdalo strpljenje.

Kada smo stigli u gornji deo ulice, opazih da na uglu neko stoji. Osoba je bila u pantalonama, srednje visine, dosta debela. Nisam dobro videla izdaleka ni da li je muško ili žensko. Imala je kratku kosu, sunčane naočare. Upala mi je u oči zato što sama stoji i to na našem uglu, gore. To nije bilo uobičajena pojava. Ljudi su tu retko prolazili a još redje je neko stajao. Kada smo se približili, ja sam videla da je u pitanju jedna punačka žena plave kose. Onda zaključih po trajni i frizuri, da sigurno nije mlada. Tako smo stigli do naše sporedne kapijice. Još jedanput sam pogledala radoznalo u tu ženu i već htela da koraknem u dvorište za Anočkom, koja je pre mene utrčala. Odjedanput me preseče misao i ja stadoh. Nepristojno sam se ispitivački i sasvim nekontrolisano, zagledala u tu ženu. Nesvest je bila brža od moje svesti. Meni je trebalo više da shvatim koga vidim. Osoba je jednako stajala okrenuta prema meni i smešila se.

«Tamara! Tamara! Pa to si ti! Tamara!!!» povikah ja razdragano i potrčah joj u zagrljaj.

«Da, Dijana. To sam ja glavom i bradom!» viknu i ona kroz smeh i zagrlji me čvrsto.

Onda smo se odvojile jedan korak i gledale se. Ja nisam verovala svojim očima i samo sam joj ponavljala ime. Genadijeva glava se pojavila blizu ograde. Pogledao je prema nama. Ja sam mu spontano viknula i u isto vreme, Tamari :

«Evo stigla mi je prijateljica Tamara! Znaš Tamara, ovo je naš dragi komšija Genadij!»

Oni su se nasmešili jedno drugom, ali Genadij nije izašao na ulicu. Ostao je nešto da radi u svom dvorištu. Meni je to odgovaralo. Nas dve smo krenule prema kući. Ja sam pomogla Tamari da povuče kolica sa ručnim prtljagom.

Dok smo se približavale prema kućnim vratima, na njima se pojavila Valentina Ivanovna. Čula je moju galamu i glasni smeh, jer je sve odjekivao celo vreme bez prestanka. «O tetka Valja! Vidite ko mi je došao! Ne mogu da verujem! O kako se radujem! Znate, nisam verovala da će stići. To je Tamara, moja prijateljica iz Kijeva! Evo da vas upoznam. O kako se radujem! «

Vikala sam da me i Genadij a i druge komšije dobro čuju. On je morao sve da zna. Tamara se široko osmehnula i prišla Valentini. Pružila joj je ruku i one su se upoznale. Ispod oka sam posmatrala Valju i ujedno kontrolisala da li je Genadij tu. Oči su mi radile kao radari i kao vrteška, ali neka na elektronski pogon. Valja je delovala nekako zbunjeno, što nisam ranije nikad zapazila kod nje. Brzo se sabrala i na silu smešila. Ponudila je da sednemo ispod drveta. Pitala je da li želimo kafu ili čaj i još, koje osvežavajuće piće. Pošla je u kuću. Mi smo sele i samo smo se gledale i radovale.

Valentina je brzo izašla i donela posluženje. Sela je sa nama i počela je uobičajena konverzacija u takvim prilikama. Trudila se da bude ljubazna. Opazila sam Genadija kako odlazi od svoje ograde i počinje nešto da radi nasred dvorišta. Pijuckale smo čaj. Ja sam od sreće u trenutku opet postala svoja. Smirena. Koncentrisana. Zadovoljna. I malo zaljubljena.

Dve žene su razgovarale ruski. Ja sam se trudila da ih slušam i razumem. Uspevalo mi je. Posebno Tamaru, koja je govorila razgovetno i sa dobrom dikcijom. Ona nije gubila ni jedan glas u izgovoru, nego je jako lepo naglašavala svaki slog. Valja se u svom iznenadjenju veoma trudila da drži korak i što više ispita situaciju. Trudila se takodje, da ostavi što bolji utisak na našu gošću. Na momente mi se činilo da sam na nekoj letnjoj pozornici. Stvarno. Uvek je na sceni jedno takvo romantično staro drvo oraha. A ima i velikih drvenih stolova i klupa. E onda glumice dodju, naprimer neke gospodje ministarke i tu u hladovini ćaskaju. Ili se malo dirkaju, bockaju međjusobno u svom prenemaganju. Tako je i sad bilo.

Valentini je glavno pitanje bilo, šta će gosća tu. Da li je možda u prolazu i kuda onda ide. I naravno, kad će otići od nas i prestati da nas zadržava. Videla sam na Tamarinom izrazu, da je čita. Stvarno je bila veoma visprena i obrazovana. Spustila se na Valjin nivo, a da ona toga uopšte nije bila svesna. Umesto da Valja ispita nju, Tamara ju je pritisla u tesnac i dobila sve odgovore na tacni. Sedele smo veoma dugo. Genadij je neopaženo došao opet bliže. Ništa mu nije bilo jasno. Kod nas je vladala kulturna tišina, a bile smo nas tri napolju. Kada je sve osmotrio, meni se i to sve uklapalo u scensku postavku, on je zastao jer je osetio moj pogled. Mi smo na trenutak bili na našoj liniji. Videla sam blagi osmeh, da kažem više osetila nego videla, na njegovom licu. Onda se polako okrenuo, nije jurio kao obično. Prvi put sam ga videla da gega do ulaznih vratiju svoje kuće. Bilo je vreme ručku.

Valentina Ivanovna je morala da pokaže, da je dobar domaćin, da jako voli goste. Ponudila je ručak. Tamara je rado prihvatila i neprimetno mi u jednom trenutku namignula. Ja sam joj se očima nasmešila. Razumela sam je. Dok sam je tako gledala, imala sam utisak kao da je ceo

život, ili bar puno godina dobro poznajem. Kao da smo dugogodišnji nerazdvojni prijatelji. I ja sam se iz trenutka u trenutak osećala sigurnije.

«O moj mali Genadij! Samo kad sam tebe spasla! Samo kad sam uspela da te u to ne upetljam! Kako si se smirio. Ti gegaš?! Dobro je. Dobro. Sad me valjda Valja neće otrovati, pa mogu mirno da ručam! Ili? Šta ako pokuša nas obadve? Malo da nas bar stomak zaboli! Da se malo previjamo od bolova! Pa da! Šta ako da dozu prvo Tamari, da je odvezu u bolnicu i tako ode već jedanput! E, onda dolaziš ti večeras. Pa malo cijankalija ti neće ništa faliti. To još nisi probala. Ili, malo da ti zavrćemo šiju? Čekaj samo! Prvo ćemo ti ovaj noktić na malom prstu malo ispitati! Mogli bi ti prvo namazati crvenim lakom. Kako ti nisu namazani nokti crveno? Pa ti si damica sa zapada, pa jesi li i nama donela tu neke vaše šminke i lakove za nokte? I sad ti da nisi namazana a ništa ni ne radiš, čak ni sudove ne pereš!»

«Teta Valja, teta Valja! Čula sam Genadija i pogledala. U drugom trenutku je već bio kod nas i smeja se. «Teta Valja! Mama pita da li hoćete da vam donesem malo kuvanog kukuruza, ona je skuvala jako puno. A vi sada imate ovde i gošću pa nemate vremena. Imamo i pržene ribe, sačekajte. Ja ću vam sve doneti, jer je Mama rekla, da uzmete!» govorio je i neprimetno bacio značajan pogled prema meni.

Valentina Ivanovna ga je pogledala mešavinom iznenadjenja i radosti:

«Pa da ti kažem, donesi! Reci Mami puno hvala. Mi smo bili u gradu. Kupila sam za kuvanje ali sam se zadržala i zakasnila. A i Marina nije bila tu. «

Genadij je otrčao po običaju kao strela. Tamara je gledala smešeći se. Ona nije bila u toku. Za koji trenutak, već se tacna sa kompletnim posluženjem, pušila na stolu. Genadij je nestao. Mi smo sve tri bile gladne i vredno smo prionule. Dok sam tako jela, razmišljala sam kako i šta smem Tamari da kažem. Neki crvić sumnje je počeo da mi kvari apetit. Analizirajući sve razloge za i protiv, odbacila sam ograničenja. Odlučila sam, da reskiram i igram dalje na kartu: sve ili ništa.

Posle ručka su dve žene nastavile svoj razgovor uz kafu. Ja sam imala pokriće da ne učestvujem. Ne punjemajem po ruski. Ili, malo punjemajem pa pričam samo kad me pitaju ili kad moram. Tako sam sedela i slušala, a na momente i dalje bila u teatru. Počele su popodnevni razgovor sa opštednevnim ruskim temama. Na Zapad nisu stigle. Onda su malo počele familijarne stvari. Tu sam se trudila da sve razumem, jer o tome nisam ništa znala. Slušala sam pažljivo Tamaru, dok je ona pričala. I Valju, da mogu kontrolisati. Trudile su se da budu kratke, sve reda radi. Videlo se da i dalje jedna drugu procenjuju, ispipavaju. Ispostavilo se, da je Tamara dvanaest godina starija od mene, a oko deset mlađja od Valentine. Obe su bile tip odvažnih i borbenih žena. To se moglo zaključiti po držanju, po ophodjenju, po izrazima na licu, po gestikulaciji. Isto su mi obe delovale pomalo vojnički. Ali, ne kao posilni nego kao generalice. Generalice koje su naučila da postrojavaju i da zapovedaju. Vodila se tiha borba. Svaka je želela da nadvlada drugu.

Kada su iscrpile sve uobičajene teme kurtoaznog razgovora, izgledalo je kao da će nastati primirje. Prevarila sam se. Tamara je mirno ispila i zadnji gutljaj svoje kafe i sa širokim osmehom malo se više okrenula u mom pravcu. Progovorila je, kao neko kome je ovo već dosadilo i priupitala sasvim uobičajenim tonom:

«Dijana! Pa dobro, kad ćeš me voditi u tvoju kuću? Tu sad već jako dugo sedimo i smetamo Valentini Ivanovnoj. Vreme je za odmor, da se malo odmori posle ručka. A mi da krenemo. I meni je već prevruće. Htela bih se presvući i osvežiti. Reci mi, jel tvoja kuća daleko? Koja je tvoja kuća?»

Valentina se počela meškoljiti na svom sedištu. Ja sam bila nepripremljena, zatečena. Ćutala sam. Mahinalno sam pogledala u Valentinu. Ona je to shvatila kao moju molbu i to joj je vratilo koncentraciju. Odmah je sasvim običnim tonom na svoj način počela mirno da govori: «Još nije mogla da udje, jer čekamo da dodju ljudi iz Biroa za inventarizaciju. Inače je to stara ruševna kuća. Mi našoj Dijani ne bi ni dali da ide tamo, jer je ona naša gošća. Toliike je godine nismo videli! Nedamo mi nju od sebe nikuda! Njena je Babuška umrla. Ona sad ima nas umesto nje.

Pošto ste vi njena draga prijateljica, shvatite to da ste i vi samim tim naša gošća, i to draga naša gošća. Ostanite kod nas i osećajte se kao kod kuće. Ima tu kod nas dosta soba i dosta slobodnih kreveta! Možete ostati dokle god želite! Samo se vi lepo raskomotite, posle tolikog puta od Kijeva, treba vam osveženje. Dijana! Povedi svoju prijateljicu do Dona. Idite lepo na plažu i okupajte se. Taman će i večera biti gotova dok se vratite!»

Delovala je jako ljubazno, nežno je pričala, stalno se smešila. I ja sam joj se smešila kao da sam joj beskrajno zahvalna. Ona me je zadovoljno pogledala na trenutak.

Tamara nas je radosno pogledala. Sve je izgledalo u najboljem redu. Atmosfera je bila smirena i vrlo prijatna. Spremile smo se za tili čas i pošle na plažu. U prolazu sam osetila da je Genadij iza njihove žive ograde. Posle sam ga videla na plaži. Stajao je sa nekim društvom i gledao nas, ali nije prišao.

Tamara i ja smo se radosno prskale i kupale, potom dugo plivale u mirnoj i toploj vodi Dona. Kada smo se umorile, izašle smo i sele na vrući pesak. Prijalo nam je. Tamara razdragano počela da govori:

«Ovde je zaista divno! Ti si bila u pravu. Veoma sam mnogo propustila, što do sada nisam videla Don. Dnjepar je ipak nešto drugo. Lepo je i tamo. Ali ovde, ovde je veličanstveno! Prava nekultivisana priroda. Samo neka je niko ne dira. Da je puste i dalje. Da sve ostave tako. Iskreno se radujem što sam došla! Ti si kriva!» i optuženički mi se grohotom nasmeje. I ja sam se nasmejala. Ljudi su se okrenuli prema nama, jer nam je veseo smeh daleko odjekivao.

Dok je ona tako sedela samnom i šalila se, ja sam na momenat pomislila da sve to nije istina. Da ja to budna sanjam. Pitala sam se:

«Kako je to moguće? Kako je stigla baš danas? Šta bi bilo da je stigla tek sutra? Ili prekosutra? Neverovatno. Ne mogu da verujem. To sve kao da nije istina. Kako baš sad?»

Tamara se i dalje smejala i pričala:

«Bio je ovde Saša sa dečicom. I žena mu je došla. Znaš, donela sam im puno garderobe iz Nemačke. Sada su otišli u Kalugu kod roditelja njegove žene. Onda će se vratiti kući natrag u Lenjingrad. Tako sam ja umesto Lenjingrada, kod njih, kako sam inače planirala, stigla u Rostov na Donu, pa još i dosta dalje, a sve neplanirano. Rekla sam ti, ti si kriva!» i opet se od srca glasno nasmeja. I ja sa njom. Primitila sam, da se i Genadij okrenuo prema nama.

Kupači su počeli polako da se razilaze. Mi smo otišle da plivamo. Bilo je mirno. Uživale smo i nije nam se nikako izlazilo. Kada smo se dobro iskupale, došle smo do obale i tu sele na jedan veliki stari čamac da se osušimo. Genadija više nije bilo. Mi smo uživale u zalasku sunca i tiho razgovarale.

«Ti ne želiš da udješ u svoj dom?» upita me iznenada Tamara.

Ja sam je pogledala. Bilo je sasvim neočekivano pitanje. «Želim.» odgovorila sam.

«A ta Valentina neće da te pusti unutra. Je li?»

Opet sam bila zatečena. Nisam znala šta da joj odgovorim. Šta smem da joj kažem. Samo sam je pogledala. Ona kao da je to osetila, reče:

«Ti Dijana nisi razumela šta tebi Valentina govori. Ja sam to videla. Znači, ipak nisi razumela. U stvari vi se ne razumete najbolje, jer ti ipak više pričaš srpski nego ruski. A i ono što bi znala reći, ne naglašavaš po ruski, pa te ljudi ne razumeju. Izgleda ni Valja. Moram ja sa njom razgovarati kada se vratimo kući. Ja ću sve razjasniti i tebi ću objasniti na nemačkom, pa ćeš onda znati. Pa ću pomoći da se sporazumevate dok sam tu, jer ću da vam prevodim.»

Gledala sam je sa željom da nekako proniknem u njene misli, u njene namere. Neprekidno mi se odmotavao film dogovora sa Genadijem: «Moram ga zaštititi. Niko nesme o njemu ništa znati. Valjda je shvatio da ne možemo sutra. O Bože, šta da joj kažem? Nesmem govoriti. Ako se ona i Valja sporazumeju? Valja je vešta. A one su ipak Ruskinje a ne ko ja...»

Osećala sam da me Tamara čita. Tačno sam znala da je ona shvatila da ja nesmem da govorim. Ostila je da me nešto muči. Gledala me je sa razumevanjem kad je rekla:

«Je si li ti razumela kad ti je Valentina rekla predamnom, da si joj ti dužna novaca?»

Ja sam grčevito razmišljala. Sve sam razumela Valju. Ona to nije pominjala. Ipak zbunila sam se, više nisam bila sigurna.

Tamara je nastavila dalje:

«Je li ti spominjala porez na kuću? To se plaća i kod nas. Sigurno je mislila da si joj to dužna. To ti je pominjala sigurno i ranije. No svedjedno, kad se vratimo, sve ćemo to raščistiti.»

Razmišljala sam sva očajna: «Ja dužna Valji. No samo mi još to fali. Kakav porez na kuću. Nisam baš toliko luda. To bi je ipak razumela. Nije ona ništa rekla, nikakav porez.» Uzela sam vazduha, duboko udahnula i umesto toga rekla Tamari:

«Jako se radujem da si došla! Toliko sam srećna! Kako je lepo da si baš danas stigla! Molim te ostani tu, da se kupamo zajedno svaki dan.»

Ona mi se nasmeši i zagrli me. Pošle smo polako gore. Uхватила me je ispod ruke. Tako smo hodale i ćutale. Uživale smo u večernjem miru.

Kada smo stigle, zatekle smo Valju i Marinu kako postavljaju tanjire za večeru. Pošto smo se presvukle, sele smo i večera je počela. Protekla je u veseloj atmosferi koju je stvorila Tamara svojim šalama, dosetkama i zaraznim veselim smehom. Čak se i Valja smejala, a povučena i tiha Marina pustila glasa od sebe. Dosta smo ostali da sedimo, jer je vreme bilo jako prijatno. Nismo imale volje za nikakav televizijski program unutra. Napolju je bilo bolje. Valja je isto celo vreme ostala sa nama. Kada smo pošli na spavanje, Tamara je odbila da spava u posebnoj sobi. Ona je želela samnom. Medjutim, kada smo ušle u svoju sobu, ona je počela da

raspakiva svoju vreću za spavanje. Ja sam tako nešto prvi put izbliza videla, pa sam je iznenadjeno i sa zanimanjem gledala.

«Ja je uvek i svuda nosim sa sobom. Nikad se ne zna gde će na putovanju zatrebati. Vidiš kako se lepo može spakovati u sasvim mali paket. A uopšte nije teško. Sem toga, vidiš da imam i kolica na rasklapanje. To ti je jako praktično i korisno. Naučila sam tako da spavam. Ti se ništa ne sekiraj. Samo sam svakako htela da budemo zajedno.»

«Ali Tamara! Ovo je tako veliki krevet! Tu zaista mogu komotno dvoje spavati i ima još mesta i za trećeg. Molim te, ne ustručavaj se, popni se u krevet. Nemoj biti dole na patosu. Onda ja neću noćas spavati!»

Istovremeno mi se u mislima vrzmalo:

«Vidiš. Naučila da spava u vreći za spavanje. Hm. Ona je sigurno vojnik. Inače ima tako neko karakteristično vojničko držanje. Samo joj uniforma fali. Sigurno je vojnik, ali mi ona to nikad neće reći. A šta ako je policajka? Ako je agent? Nešto jeste. U to sam sigurna. Osećam. Mora da je tako. Ali. Neka je. Ne smeta mi. Svidja mi se. U osnovi je dobar čovek. Šta se sad praviš tu važna? Analiziraš sve u sitnu srž. Samo kad ju je Bog poslao danas! Pa neka je i sto puta agent, sto agenata odjednom!»

Tamara je prišla vratima sobe. Htela je da ih zaključa. Tražila je ključ. Nije ga bilo. Onda je bez reči otišla do prozora. Nije znala da je ruski. Opet je tražila gde se otvara. Kada je shvatila da se ne može otvoriti, vratila se do mene i sela na krevet.

«Znaš. Ovo mi se ne svidja.»

Ja sam ćutala. Jezik mi se zavezao. Ona je ustala, malo se raskomotila, pa obukla spavaćicu od gore. Onda je sela na krevet, povukla se u jedan ćošak, naslonila na velike jastuke i povukla gore noge. Ja sam sedela u drugom kraju. Bila sam sva ukočena, u nekom neprijatnom iščekivanju. U sobi je vladao polumrak, jer je bila svetla noć.

Tamara progovori:

«Ti nisi dobro. Ja to vidim. Neznam zašto nećeš da mi pričaš. Ali, bilo bi bolje da mi kažeš. Da ti pomognem dok sam tu. Jer, tebi treba pomoć u to sam sigurna. Više uopšte nisi opuštena. Samo se praviš da jesi. A ti si sva u nekom grču i iščekivanju. Kao da si doživela neki šok. Vidim da dosta toga razumeš što ti se ruski kaže. Posmatrala sam te. Valentina je takva žena, da sam sigurna da te je sa mnogim stvarima opteretila, da ti je rekla svašta. U to ne sumnjam. Koliko si je razumela, ne znam. Ali, ti si inteligentna i možeš da ukapiraš stvari i kad ih potpuno ne razumeš. To sam zaključila još u Kijevu. Meni se čini da je ona tebe jako uplašila i da se ti bojiš da pričaš.

Slušaj. Ja ću sa njom sutra pričati, htela ti to ili ne. Kad sam već ovde došla da te vidim, hoću da znam šta je posredi. Ti si naslednica kuće. To je ovde jako velika stvar. Ja sam ti došla u posetu jer sam mislila kad si me pozvala, da ti ideš u svoju kuću. Bila si mi se svidela, lepo smo pričale i pomislila sam, da ti mogu biti od koristi. Malo da ti prevodim i pomognem, jer smo obe same. Da sam otputovala kod sina, onda me ne bi videla. Pisala bi ti jednu kartu svakako iz Nemačke, jer si mi dala adresu.

Jel ti vidiš gde su oni tebe smestili? Strpali su te u sobu u kojoj se čovek preko leta može i ugušiti! Strašno. Tu te neću ostaviti, jer se možeš još i razboleti. Slušaj. Sada ćemo spavati i

sutra ćemo se sve dogovoriti. Ustala je. Ja sam učinila isto. Rekla mi je, da ja spavam sa unutrašnje strane, a ona će biti sa spoljne. Legle smo, namestile se za spavanje.

Ja sam ležala otvorenih očiju. Gledala sam u plafon. Grčevito sam razmišljala. Prošlo je tako dosta vremena. Ni ona nije spavala. Zнала sam to. Čula sam to po njenom disanju.

«Tamara!» prošaputah ja.

«Da!» odgovori ona isto šapatom.

«Ne znam kako da ti sve ispričam. To je jako dugačka priča.

«Neka. Ti pričaj. Pričaj ono što želiš. Ja te slušam.»

I onda sam ja počela. Satima sam joj šaputala. Ona me je slušala. Ponešto je pitala da razjasni. Bila je veoma pažljiv slušalac. Stigla sam do Ugovora o kupoprodaji. Rekla sam joj da sam taj dan bila sa Valjom kod Notariusa i odbila da potpišem prodaju kuće.

Sve sam joj objasnila, da bi što bolje razumela stvari i moj odnos prema svemu tome.

Genadija i kontakte sa starim ženama, prijateljicama moje Babuške, nisam ni pomenula.

Odlučila sam da ih prećutim. To nije bila tema.

Kada sam završila, Tamara reče:

«Dijana! Sad ćemo da spavamo. Moramo se dobro odmoriti. Spavaj mirno. Tu smo zajedno. Sutra ćemo preći u tvoju kuću. Spavaj i laka nam noć.»

Ja sam zaspala brzo i mirno spavala. Nikakvih snova se nisam sećala kada sam se ujutru odmorna probudila. Tamara je već bila budna i obučena. Namešila mi se. Bilo je lepo sunčano jutro. Pogledom sam obuhvatila osunčanu sobu. Sve mi je bilo lepo. Odjedanput, preseče me misao u vezi dogovora sa Genadijem. Setila sam se, da je naručio ljude za to jutro u šest sati. Presekla sam se. Tamara je primetila moju naglu promenu raspoloženja i veliku zabrinutost na licu. Ona reče:

«Ne brini. Sve će biti u redu. Ja ću taktično nastupiti. Sve će biti prijateljski. Nemaš šta da se plašiš. Sve sam te razumela. Znam da ti je njen sin jako drag. Ne brini, kažem ti. Hajde, ustaj već!» i pridje mi smejući se glasno, pa me povuče za ruku.

Ustala sam i brzo se obukla. Samo sam na kuću i radnike mislila i na sirotog Genadija.

Tamara je krenula prva po stepenicama, ja za njom polako. Stigle smo dole u trpezariju.

Nikoga nije bilo. Izašle smo na dvorište i zatekle Valju i Marinu. Već su pile čaj. Veselo su nas pozdravile, skoro u horu. Čak se i Marina aktivirala. Ja sam u grču obišla ceo sto, da bi stigla na svoje mesto i sela. Tek onda sam mogla osmotriti situaciju u svojoj kući preko puta. Bojažljivo sam podigla glavu i pogledala. Nisam verovala svojim očima. Bilo je mirno, onako kao i do sada svako jutro. Gledala sam, očima tražila radnike. Osluškivala da li galame, udaraju i rade. Bila je tišina. Mir. Samo sam piljila i ništa nisam shvatala. Na Valju i Tamaru nisam obraćala pažnju. Onda sam čula poznati glas. Svi smo pogledali. Genadij je pred svojom kućom vikao nekoj deci, koja su se tamo blizu igrala. Oni su se nešto međusobno dovikivali. Ja sam ga neprimetno gledala i razmišljala. On je još nešto rekao dečici i onda polako ušao u svoje dvorište. Tek tada sam sve razumela. Kamen mi je pao sa srca.

Tamara se ponašalo veoma prijazno sa Valentinom Ivanovnom. Uočila sam da je zbog toga Valja bila jako zadovoljna. To sam već naučila da prepoznajem na njenom licu. Pošto sam saznala da je Genadij bezbedan, ja sam im prepustila igru. Čak mi je u tom momentu bilo sve

svejedno. Oslonila sam se na Tamaru. Slušala sam ih i kriomice posmatrala dvorište preko puta. Videla sam ga da tamo nešto radi. To mi je bilo najvažnije.

Dok smo tako sedeli, iznenada su se pojavila dvojica mlađih muškaraca na glavnom ulazu u dvorište. Javili su se Valji. Ona se trgla i brzo, koliko je brže mogla, ustala i požurila im u susret. Oni su počeli glasno nešto da govore, ali ih je ona svojim šapatom opomenula i više se nisu čuli ni ona ni muškarci. Razgovarali su šapatom kod kapije. Stajali su naspram našeg stola i radoznalo nas posmatrali svojim ostrim očima. Učinilo mi se da me obojica gledaju, da znaju ko sam. Osećala sam se neprijatno, jer nisu skidali pogled sa mene dok im je Valja nešto šaputala. Na kraju su se tiho pozdravili i muškarci su otišli. Valentina je ušla u kuću i jedno vreme nije izlazila. Onda je viknula Marinu i rekla joj, da počne pripremu ručka. Tek tada se vratila do stola. Delovala je zabrinuto.

«Volute li da jedete pohovani mozak sa prilogom od prženih pečuraka i varivom od graška?» upita ona nas dve. Mi smo se radosno nasmejale i potvrdile, da će biti jako fino. Onda je ponudila da pijemo kafu, jer je ručak još daleko. Ja sam skočila i rekla, da ću im pokazati kako mi kuvamo kafu. Tako sam imala priliku da ih ostavim same. Ušla sam u kuću i malo pomagala Marini oko ručka. Tek posle sam kuvala kafu. Kada sam izašla sa tacnom, one su prilično tiho već nešto ozbiljno raspravljale. Valja je počela da gestikulira i ja sam znala da je situacija opasna. Prestale su da govore kada sam se pojavila i poslužila kafu. Onda je Tamara nastavila da govori:

«Gde su vam svi ti papiri? Hajde da ih pogledamo zajedno. Pa da onda ja Dijani sve lepo objasnim na nemačkom. Jer ona bolje govori nemački.»

Tamara je govorila vrlo smireno i ljubazno. Prestale su da pričaju i počele da piju kafu. Valja me je pohvalila, svidjao joj se naš način kuvanja kafe. Onda je nevoljko ustala i pošla u kuću. Izašla je sa velikim žutim koveratima, koje su bile natrpane papirima i dokumentacijom. Došla je do stola i sela. Onda je prilično nervoznim glasom objašnjavala Tamari. Vadila je dokumente, jedan po jedan papir i mahala njima dok je govorila.

Kada je zastala, završivši deo svoje priče, Tamara je to iskoristila i zamolila da vidi jedan dokument. Valja joj ga je nevoljko pružila. Tamara ga je mirno uzela i pogledala. Pošto nije baš sve dobro mogla da vidi, ona je od Valje zatražila njene naočare. Situacija je postala pomalo smešna. Valentina ju je u čudu pogledala i onda ko hipnotisana pružila njoj svoje naočare. Tamara ih je hladnokrvno uzela i studiozno pregledala dokument. Kada je pročitala taj papir ona je zatražila drugi i treći i sve redom. Dugo je čitala. Valja je sedela pomalo izgubljenog i umornog lica. Ja sam tu sedela celo vreme i sve ćutke posmatrala.

Kada su sve pregledale i Tamara vratila i zadnji pročitani dokument, Valja ga je brzo strpala u koverat i na stolu sve stisnula čvrsto svojom velikom rukom.

«Eto vidite! Tu sve piše! Ja sam godinama to radila. Trčala sam do Moskve sama. Da. Zatim sam angažovala najbolje advokate, eto i Injurkolegija Kolektiv Advokatov u Moskvi! Sve to zato da Dijana dobije svoje nasleđstvo! Kuću koju joj je njena Baba ostavila!»

Dok je to sve brzo uzbudjeno izgovorila, ona se sva zadihala

Tamara ju je ozbiljno gledala i ništa nije rekla. Ustala je. I Valja isto. Ona je brzo otišla i odnela dokumente u kuću. Pošto smo ostale same, Tamara mi sasvim tiho reče:

«Nikuda bez mene nesmeš ići. Jesi li videla ona dva muškarca? Oni su samo tebe gledali dok im je Valentina šaputala. Znaš zašto su došli? Da te uzmu u ruke i prisile na potpis! Ona se uplašila od mene, jer je to jako opasno za nju, ako bih ja to Notariusu rekla. Sigurno ih je naručila pre mog dolaska i nije mogla da ih odjavi, možda nemaju telefon. Drži otvorene oči, kažem ti. «

Ja sam je gledala bez reči. Samo sam klimnula glavom. Onda je ona ustala i počela da šeta. Ja sam je gledala i ostala da sedim na svom mestu. Tamara je šetala po dvorištu, odšetala do bašte, pogledala unutra. Polako je išla od jedne ograde do druge, od čela do desne strane zgrade. Prišla je zidu, pogledala šupu i letnju kuhinju. Polako je hodala i tako prišla glavnoj kapijici pa izašla na ulicu. Onda se približila Babuškinjoj kući. Tu je prvo stala i dugo gledala a onda je krenula od početka ograde na čelu kuće, pa sve okolo do kraja sa druge ulice. Prošla je okolo celog pravougaonog terena i sve dobro zagledala. Kada je sve pogledala, polako je prešla ulicu i uputila se prema Genadijevoj kući. Počela je da je obilazi i zagleda. Stigla je do dela ograde gde je u dvorištu on radio. Kada ju je primetio, pritrčao je i javio se: «Dobar dan. Kako ste?» Široko joj se osmehnuo.

Tamara se osmehnula i rekla:

«Hvala, dobro sam. Eto šetam i gledam kako je lep i veliki plac i celo Dijanino nasledstvo.» pa se okrenula i smešeći se ušla na kapijicu u naše dvorište. Prišla mi je, namignula i sela. Nije rekla ni reč. Ja sam sedela kao zalivena i gledala je.

Bez ikakvog razgovora, iako smo bile same, uzela je novine sa stola i počela da ih čita. I ja sam uzela jedne da ih prelistavam. Krišom sam dizala pogled i gledala u pravcu komšijske ograde. Novine sam slabo razumela. Čekala sam da Tamara završi čitanje. Tako je došlo vreme za ručak. Zajedno sa Marinom postavile smo sve na sto. Došao je čika Pjotr sa vrućim hlebom i osvežavajućim pićem «Ararat». Ručak je bio gostinski, svečan, sa mirišljavom i ukusnom hranom. Svi smo zadovoljno prionuli. Atmosfera je bila dobra. Delovali smo kao veoma homogeno i raspoloženo društvo.

Pjotr se vratio na posao a mi smo ostale sve zajedno da pijuckamo Ararat i kafu. Marina je bila umorna i otišla da se odmori. Tamara je raspoloženo pričala neke anegdote i mi smo se smejale. Posle izvesnog vremena, kada smo sve popili što je bilo na stolu, Tamara opet progovori na svoj neposredan način:

«Valentina! Gde stoje klješta i sikirica? Dijana i ja ćemo sad otići preko, da skinemo daske sa vrata i prozora njene kuće.»

Ja sam je pogledala razrogačenih očiju a Valentina je nešto zamucala: «Šta? Šta?» i buljila u nju kao da ništa ne razume. Tamara je hladnokrvno ponovila svoju rečenicu i dodala kao nastavak u vidu pitanja: «U šupi?» pa ustala, kao da će krenuti prema šupi.

«Ali zašto? Pa rekla sam da ostanete tu sa Dijanom! Zašto?» zavapi Valentina Ivanovna.

«Mi ćemo ići da vidimo!» rekla je Tamara tonom koji ne trpi prigovor.

Pošla je prema šupi. Valja ju je samo gledala, nije se pomakla. Ja isto. Tamara je ušla u šupu. Čulo se da pretura. Izašla je sa alatom u ruci i doviknula mi: «Idemo!»

Skočila sam i pritrčala joj. Valja je ostala sedeti. Nekako je tupo gledala preda se. Tamara je pošla, ja pored nje. Prešle smo i ušle kroz uvek napola otvorenu kapiju. Guske su se uplašile i pobegle duboko u vrt. Tamara je prišla ulaznim vratima i počela da ih odmerava. Onda je uzela šrafciğer i sa njim pokušala pokrenuti ekser sa mesta. Nije išlo. Ostavila je to i uzela sikiricu, pa je sa njom počela da lupa. Pokušavala je da odvali daske sa njom. Bezuspešno. Dok sam tako stajala pored nje, opazila sam da se Genadij pojavio na čelu svoje kuće i da nas posmatra.

Tamara razočarano reče:

«Ne ide nikako. Nemamo dobar alat. Moramo zvati nekog muškarca, ko se u to razume.»

Pogleda me i u to i ona spazi Genadija. Mahnula mu je rukama i viknula istovremeno:

«Hej, hej komšija! Hajde pomagaj! Treba nam muška ruka!» i nasmeje se.

Genadij joj je mahnuo, osmehnuo se i pritrčao. Uzeo je sikiricu i veštim rukama skinuo daske sa žaluzina jednog prozora. Onda je to uradio i na drugom. Prozori su bili oslobođeni. Pošao je prema teškim ulaznim vratima. I njih je vešto oslobođio dasaka. Hteo je da ih otvori, ali su bila zaključana. Tamara reče: «Sačekajte!» i predje natrag preko u Valjino dvorište.

Mi smo se radosno pogledali. On me brzo upita šapatom:

«Ko ti je ona? Ništa mi o njoj nisi govorila?»

«Priateljica. Ruskinja. Živi u Nemačkoj. Nisam mislila da će stići da dodje. Ja sam je zvala kad smo bile u Kijevu.» šapnuh ja i nastavih:

«Ja joj ništa nisam o tebi pričala. Ništa o nama. Jao Genadij, samo kad si sredio da oni ljudi jutros nisu došli ovde da rade!»

«Kada sam video da te grli i ljubi, umirio sam se i obradovao, pa sam brzo otrčao da otkažem ljude i da sačekamo.»

«Znaš Genadij. Danas pre podne su Valju tražila dva mišićava tipa. Ona je brzo potrčala i nešto im šaputala na kapijici. A oni su samo mene gledali, videla sam. Kada su otišli, Tamara mi je to isto rekla. I rekla je da su došli da me srede!»

«Pa, jesam ti reko! Ona neće mirovati dok te ne prisili da potpišeš. Da Tamara nije stigla ti bi već bila sredjena, ja ti ne bi ni uspeo pomoći!»

«O Genadij!»

«Reci dokle će ostati? Šta ti je Tamara rekla, dokle će ostati?»

«Nadam se, duže!»

«Dobro, dobro. Pazi. Evo je. Ide.»

Tamara nas je pobedonosno pogledala. U ruci je držala ključ. Genadij ga je uzeo, stavio u bravu, uspeo da okrene. Vrata su bila otključana. Pogledao je u Tamaru.

«Da otvorim?» upita.

Ona mu klimnu glavom.

«Vi nemojte prilaziti. Sedite kod stola. Širom ću sve otvoriti! Mora se izvetriti!»

Ušao je unutra. Sva vrata i prozore je širom otvorio i vratio se natrag.

«Samo neka se dobro prozračí. Nemojte íći bliže. Sačekajte. Vraćíću se kasnije. Vi samo sedite tu napolju. Ja moram da završim jedan motor. Hitno je. Ako vam nešto trebam pre, vi mi samo viknite. Ja vas ćujem, napolju sam u dvorištu.»

«Fin čovek» reče Tamara dok je gledala za njim. «í tako simpatičan i lep».

Ja sam klimnula glavom. Sele smo na klupu uz veliki sto ispod starog orahovog drveta. Tu smo ostale neko vreme, gledale i razmišljale. Onda je Tamara izdalo strpljenje i ona je ustala. «Ako je tebi teško, ući ću ja sama. Znam da te sve podseća i budi ti uspomene. «
Ja sam ustala bez reči i stala. Tamara se malo nećkala, ali je onda naglo krenula i ušla u kuću. Krenula sam polako, prekoračila prag i ušla u predsoblje.
«Pa ovo je užas! Pa ovde skoro ničega nema!» viknu Tamara iz druge sobe.
Ja sam samo stajala nemo i zabezeknuto. Onda sam ušla u kuhinju, pa u sobu i tu sam opet stala.

U sobi je ostao Babuškin veliki krevet pun krevetnine, pokriven tamnim vezenim svilenim pokrivačem. Ostao je još i stari gvozdeni crni krevet, ali je bio bez dušeka. Tu su bili razbacani razni odevni predmeti. Još su bile dve rasklimane stolice i jedan orman. Ništa drugo. U maloj sobi je isto osto gvozdeni crno ofarbani krevet, sa nešto krevetnine i dušekom. I stari orman su ostavili tu. U kuhinji je ostao sto i dve hoklice. Neki je stari frižider već samim izgledom odavao, da je unet unutra a da je pre toga propadao napolju. Ostao je i stari kredenac i sanduk za drva, a donet je neki prastari propali gvozdeni umivaonik. Ognjište je stajalo netaknuto na starom mestu duž celog zida sobe i kuhinje.

«Jedino ognjište nisu mogli odneti! Isto je kao nekad. Staro veliko ognjište. Kada sam ga prvi put ugledala oduševilo me je. Dugačko kao ceo zid sobe, greje celu kuću. Tu sam se na njemu grejala kao mačka, a Babuška se veselo smejala i prstom me pokazivala Mami!»

«Hajdemo napolje!» povika Tamara i izvuče me do dvorišta. «Dodji da sednemo!»

Ja sam se nalaktila na sto i sagla glavu.

«Nemoj da plačeš! To sad ništa neće pomoći!»

Samo sam je pogledala. Nisam mogla da govorim Nisam plakala.

Tamara je na trenutak sela pored mene, ali je ustala i pošla do ograde.

«Komšija! Komšija!» viknu ona.

Genadij je pritrčao, čim je spazio da mu rukom maše.

«Ima li tu nekih ljudi koji bi mogli da nam pomognu, jer bi se trebale izbaciti neke stvari i okrečiti zidovi! Zna li vi neke koji se time bave?»

«Znam. Ali tu nema ništa što vam ja sam ne mogu uraditi. Ja ću vam uraditi sve što vam treba. Evo, odmah ću obući radni kombinezon i dolazim!» reče i potrča kući.

Tamara je ponovo ušla u kuću. Ja nisam mogla. Sedela sam. Genadij se vratio za tili čas i ušao unutra za njom. Čula sam da se dogovaraju i onda sam čula da je Tamara rekla:

«Ne mogu da verujem! Nečuveno! Grehota! Ovo se sve mora izneti napolje i zapaliti! Idite po neke ljude, pa da se to hitno iznese napolje i odmah spali! Ovo je zaraza! Mora se sve spaliti!»

Izašli su napolje. Genadij je otrčao. Tamara se naprosto srušila na klupu. Ja sam je samo gledala.

«Jao meni! Jao, jao! Dobro je što nisi ušla u kuću! Sva sreća što nisi ušla! Užas! Više kročiti nećeš dok se sve ne dezinfikuje! Jesi li me razumela? Nećeš ući! Dok ne bude sve okrećeno sa gašenim krečom! Tu je Babuška umirala u krevetu! Bože, kakav je to čovek! Kakva je ta Valentina Ivanovna, užas jedan! Da ne poveruješ! Još žensko! Zamisli! Ostavili su sav krvav

krevet tako i pokrili ga svilenim pokrivačem! Užas užasa! Tu je Babuška krvarila iz svoje otvorene rane na nozi, a oni su je ostavili da umre i sve ostavili! Pa ovako nešto još nisam čula u životu! Da su bar tragove sklonili!»

Skočila je sa klupe i zagledala se u mene.

«Ustani! Ne sedi ovde! Moraš šetati i duboko disati! Hajde! Idi tamo na kraj vrta i tamo se šetaj u tom zelenilu. Moraš doći sebi! Pozliće ti!»

Povukla me nežno gore i poslala samnom da šeta. Onda je iznenada oblije užasan bes i ona potrča u Valjino dvorište. Ja sam stajala blizu ograde u zelenilu i gledala za njom. Začula se užasna galama. Tamara je vikala, da se orilo do kraja ulice i do Dona. Vikala je i Valja, ali je Tamara bila glasnija, jer je imala lep i jak glas.

Besno se vratila natrag i zgrabila me ispod ruke. Oštro je krenula samnom na kraj vrta. Išla sam bez pogovora, držala tempo.

«Sad diši! Duboko! Udahni! Ispravi se! Polako izduvaj! Hajde! Idemo!»

Šetali smo po ostacima nekada najlepšeg voćnjaka u kraju. Bilo je tu puno sadnica, voća i loze. A sada samo polomljene grane, osušene strljike loze i grmlje, korov.

«Rekla sam joj. Rekla da ćemo ovo raščistiti. Da je njenoj prljavoj igri kraj!»

Čuli smo Genadija. Stigao je sa dva čoveka. Tamara me gurnula na neko šipražje da sednem, a ona potrčala do njih. Ušli su u kuću. Prvo su u svilenom pokrivaču doneli krevetninu napo-
lje i izneli na ulicu ispred kuće. Onda su izneli i veliki drveni kauč sa madracom zajedno.

Ubrzo sam spazila da gori vatra. Bila je velika buktinja. Ljudi su stajali blizu, sve dok nije izgorela. Onda je Genadij doneo svoje crveno gumeno crevo i polivao prvo ostatke pepela a posle i celi naš kraj ulice. Tamara je pitala ljude, koliko smo im dužni. Oni su samo odmah-
nuli rukom i rekli ništa.

«Čekamo vas na piću, za koji dan, kad se uselimo!» uzviknu Tamara na svoj način i nasmeši im se. Ljudi su joj uzvratili osmehom i pošli kućama.

Onda su se ona i Genadij nešto dogovarali i on je otišao. Tamara mi je prišla na kraju vrta, sela pored mene.

«Genadij će sutra ujutro dovesti neke ljude. Oni će sve dezinfikovati i okrečiti. Sutra će sve biti gotovo. Sad idemo preko kod Valje. Noćas ćemo još tamo spavati.»

Ja sam samo zabezeknuto pogledala u nju.

«Ništa se ti ne sekiraj! Rekla sam ja Valentini Ivanovnoj da će imati posla sa Notariusom i sa državnim organima! Zna ona šta sam joj rekla. Sad joj je sve jasno. Idemo!»

Povuče me i mi smo krenule. Polako smo prešle vrt i dvorište, izašli na sveže zaliven ulični pesak i stigli do Valjinog dvorišta. Tamara me uhvatila ispod ruke i uvela unutra. Valentina je sedela kod stola i gledala nas. Bila je sama. Tamara je prišla i sela, povukla i mene.

«Noćas ćemo još tu spavati!» reče Tamara kratko i oštro.

Valja je samo klimnula glavom i tupo nas gledala. Bio je sumrak. Sedele smo tako zajedno bez reči sve dok se nije smračilo. Onda je Tamara ustala i rekla «Laku noć» i mi smo pošle gore u sobu.

Sela sam na stolicu. Tamara nije sela nego je počela da pretura po stvarima. Kada je našla šta je htela, izvadila je i stavila na krevet. Bile su to konzerve i dvopek, neki voćni krem i mineralna voda.

«Da mi malo večeramo draga moja.» reče i nasmeši se.

Ja sam uzdahnula i zavrtela glavom.

«To ne dolazi u obzir! Ima da jedeš!» reče vrlo odlučno i počne da otvara konzervu.

Napravila mi je sendvič i ugurala u ruku. Jele smo polako i zamišljeno.

«Stavićemo obe stolice tu kod vrata, za svaki slučaj. I glavu ćemo okrenuti na drugu stranu kreveta.» kazala mi iznenada Tamara i značajno me pogledala.

«Idemo zajedno u kupatilo. Svugde zajedno. Ne boj se. Idemo!»

Krenula je prva, ja za njom. Genadija sam primetila na dvorištu. Kada smo se vratile, Tamara je učvrstila stolice jedna za drugu i namestila ih tako, da su bile zaglavljene između kreveta i vrata, naslonjene na zid.

«Sad možemo spavati. Ne boj se. Ja ne spavam tako dubokim snom kao ti. Laku noć.»

Namestile smo se i ja sam zaspala veoma brzo, takoreći odmah. Ona me je umirila svojom čvrstoćom. Ja sam se osećala zaštićeno i bezbedno.

Kada sam ujutro otvorila oči, stolice su stajale na svom mestu. Tamara je bila budna, gledala me i smeškala se:

«Spavaš kao dete. Ni disanje ti se ne čuje. Dobro si spavala. Nadam se da ništa ružno nisi sanjala.» rekla mi je nežno, sa puno topline.

«Sad idemo brzo dole, da vidimo situaciju!»

Ona je već skočila i počela je da se presvlači. Učinilo mi se da nešto vidim. Imala je puno veša na sebi, u stvari se nije sasvim presvukla u spavaćicu. Bio je to samo trenutak, već u drugom je stala iza mene kod stolice. Ipak, ja sam bila sigurna da je nešto bilo ispupčeno. Nisam ništa rekla. Ustala sam i brzo se obukla.

Sišle smo dole na dvorište. Nikoga u kući nije bilo. Pogledale smo na drugu strnu ulice. Ugledali smo Genadiju i neke ljude. Radili su nešto. Kada smo stigle preko, on je upravo prskao neko dezinfekcionu hemikaliju po gvozdenom krevetu. Svuda okolo se osećao taj zagušujući miris.

«Brzo će ovo ispariti! To je najbolje za ove stvari!» reče on nama i osmehnu se.

Ljudi su nas pogledali. Bilo ih je trojica muškaraca srednjih godina.

«Kada ovo završimo, onda ćemo krenuti da radimo u kući. Dotle će sve ispariti što smo već poprskali okolo po podu. Sve ćemo oguliti i farbati gašenim krečom. Vi samo idite, ništa se ne sekirajte!» govorio je Genadij Tamari.

Ona ga je zadovoljno posmatrala i rekla:

«Dobro. Inače Dijana i ja treba da idemo do grada. Da nešto donesemo?» upita.

«Ništa nije potrebno. Samo vi idite.» rekao je Genadij i ovaj put mi uputio onaj svoj dugački pogled. Ja sam ga zahvalno gledala.

Tamara im se svima zahvaljivala u naše ime, pa smo pošle preko. Predložila je da se spremimo i odmah podjemo u grad.

«Pazi dobro. Uvek svuda nosi sa sobom svoj pasoš i dokumente koje imaš! I naravno, pare! Zapamti! I na plažu! Svuda! Ako ti to nestane, onda si gotova! Onda si gotova, razumeš?

Bićeš lice bez identiteta! To ti se nesme dogoditi jer si onda nastradala! Ovo je velika zemlja, puno je birokratije, zapamti!»

Shvatila sam šta mi govori. I upamtila. Brzo smo pošle prema gradu. Išle smo peške dugim i širokim peščanim bulevarima. Znala sam put, vodile su me kupole crkve. Ulice su prvo bile ravne, onda nas je čekala jedna velika strmina. Morale smo uzbrdo. To je bio za pola sata kraći put nego oko ravnim ulicama. Kada smo se zadihane popele gore, ugledale smo dugu široku ravnu ulicu, pravi bulevar u pesku, i na kraju veliku crkvu. Uvek sam volela da je gledam, jer je bila jako lepa. Dominirala je celim krajem. To je bila crkva sa dve odvojene gradjevine. Jedna je bila široki polukružni objekat sa četiri tornja na svakom svom uglu, a druga, samostalni visoki crkveni toranj. Bili su izgrađeni u karakterističnom grčko – vizantijskom stilu sa valjkastim tornjevima i zašiljenom kupolom na vrhu. Gledala sam i ćutala. Nisam htela Tamari da kažem, da je nekad tu bila fiskulturna sala. Prošle smo. Tamara je prokomentarisala:

«Kako je ovo lepa i veličanstvena crkva. Tako neobična. Vrlo interesantno. Takvu nisam videla. I još u ovako malom gradu. Pa to je tek nedavno postao grad. A ovo je nekad bila Kozачka stanica. I tu su Kozaci napravili tako veliku crkvu! Vidiš ti.»

Dok smo hodale pored crkve, primetila sam dve bake u crnini. Ušle su na glavnom ulazu.

Stigle smo do opštinske palate. Tamara je na portirnici pitala gde je Biro za tehničkoj inventarizaciju. Našli smo ga u prizemlju i ušli unutra. Tu se nalazilo nekoliko službenika od kojih je jedan bio zadužen za moj predmet. Otvorio je fasciklu i izvadio Zapisnik komisije grada Semikarakorska – kome Konstantinovsk pripada, jer je tamo Notoralni kantor.

«Zemlja je državna kao što znate. Plac na kojem je kuća u vlasništvu je države. Imovinu predstavlja kuća i ono što se u njoj nalazi. Domazluk вреди 2.158 rubalja plus 130 rubalja u kući, što je sveukupno jednako 2.288 rubalja.» reče službenik.

Istim zvaničnim tonom nastavi dalje:

«Porez na kuću već treću godinu nije plaćen, pa su državni organi već davno mogli i trebali sve srušiti. Ali, pošto je inostrani građanin, još se sačekalo. Ni osiguranje, koje je godišnja zakonska obaveza takodje nije plaćeno. Sve se to sad hitno mora regulisati. Ja ću pribeležiti da sam vas danas obavestio lično o svemu. Vi ćete tu potpisati.» završi prilično strogo.

Sve to je izgovorio gledajući u Tamaru.

«Ona je naslednik. Nisam ja. Prvo ćemo otići kod Notariusa i tek po njenom nalogu bilo šta potpisati.» reče mu ona.

Službenik ju je nabusito pogledao, ubacio dokument u fasciklu, zatvorio je, i gurnuo u stranu. Nije rekao ni reč. Mi smo ga pozdravile i izašle.

«Ništa da ne potpisuješ! Jesi li razumela? Ništa! Samo kako Notarius kaže!» reče mi Tamara i pogleda me opominjućim pogledom.

Umesto kod Notariusa, ušle smo u Zbirkasu. Na najlepší način zamolila je jednu službenicu, da u arhivi pogleda, da li postoji štedna knjižica na ime Sitnikova Giza Franovna. Žena je otišla i posle nekog vremena došla sa listom papira u ruci. Pružila ga je Tamari.

«Ima. Tu sam vam sve napisala.» reče.

Zahvalile smo joj se i izašle na ulicu.

Tamara mi je pobedonosno počela govoriti:

«Znala sam! Imaš 3.890 rubalja! Ti nisi siromašna. Imaš puno para. Sama znaš koliko je to.»
Ja sam je gledala zapanjeno. Bez reči.

«Čekaj! Idemo sada u Zastrahovanje!»

Tako se zove osiguranje. Tu smo saznali, da osiguranje tri godine nije plaćeno. Osnovica za obračun osiguranja bila je 3.870 rubalja. Sve nam je to objasnio ljubazan službenik.

«Ako je kuća na prodaju, minimum je 5.000 rubalja. Toliko mora pisati u ugovoru o prodaji. Ali, vi znate da se u tom slučaju plaća najmanje 10.000 rubalja!» reče on kroz smeh pomalo zavereničkim izrazom lica.

Tamara se srdačno nasmejala i rekla da zna. Zahvalila mu se. Čovek je odmah nastavio:

«Ako ćete prodavati, samo dodjite kod nas. Ima puno zainteresovanih kupaca. Dobićete puno više od desethiljada!»

Tamara je rekla da ćemo to imati u vidu pa smo se pozdravile i izašle napolje.

«Jesi li čula mala moja! Treba da ti prevedem na nemački? Ili si možda ipak sve razumela?» govorila je i radosno se smejala.

Pošto sam došla k sebi od iznenadjenja, ja sam srećno odgovorila:

«Razumem. Sve razumem bez greške! Odjedanput sam naučila po ruski!»

Mi smo stale i smejale se kao deca. Zagrlila me je, toliko se radovala. Onda me je uhvatila ispod ruke i povela:

«Idemo sad da se dobro najedemo. Da proslavimo. Ovo je za slavlje. Ponećemo i vina i votke za ljude. Kupićemo im i hrane, da se dobro i fino najedu. A i nama moramo nositi, jer smo daleko od centra, a tamo nešto nisam videla ni jednu trgovinu u blizini.»

Do moje kuće smo stigli taman za vreme ručka. Tamara je zamolila ljude da prekinu posao, da se odmore. Genadij nas je zadovoljno gledao. Sav je po licu bio zamazan krečom, isto i ostali. Oprali su se pa seli da pojedu i popiju.

Flaša votke – bila je skupa «Ruskaja», krenula je od ruke do ruke. I mi smo potegle. Tamara mi se smejala da ne znam piti iz flaše. Svi su joj se pridružili u smehu. Stalno su mi je pružali da dobro naučim. Kada su se ljudi odmorili, najeli i popili malo vina, nastavili su veoma vredno dalje da rade. Sve kupljene stvari smo ostavile na stolu a mi po Tamarinoj komandi pošle u Valjinu kuću. Njen posilni ju je disciplinovano sledio. «Razumem!» rekla sam raspoloženo i salutirala. Tamara se slatko nasmejala.

Marina i Valja su sedele i odmarale posle ručka. Bile su ispod oraha. Čim smo nas dve stigle, Marina se brzo pokupila i ušla u kuću. Mi smo sele. Valentina je ponudila čaj i viknula Marinu da nam donese šolje. Jedno vreme smo ćutale i pijuckale. Onda je Tamara vrlo smireno počela polako i tiho govoriti:

«Mi smo bile u Opštini. Vi znate gde se mora ići u tim prilikama. Ili moram da vam nabram?»

Valentina ju je pogledala raširenih očiju. Bez reči. Tamara je nastavila:

«Znači, nije potrebno. No onda, dajte nam štednu knjižicu Sitnikove Gize.»

Valentina ju je umorno pogledala. Nije progovorila, samo je uzdahnula. Teškom mukom, ona se pokrenula i ustala. Ušla u kuću. Vratila se i bez reči pružila Tamari Babinu knjižicu. Onda je naprosto pljusnula na klupu. Nalaktila se, držala glavu na rukama i tako ponovo pogledala u Tamaru. Mene nije uopšte primećivala. Ja nisam postojala. Samo njih dve.

Onda je Tamara rekla:

«I dokumenti nam trebaju. Dijana je došla. Više za nju ne može da radi njen opunomoćenik odnosno vi. Ona sve mora lično sprovesti!»

Valja se trgnula i ispravila. Počela je da viče:

«To ne može! To su moji dokumenti! Ovo su sve moji dokumenti, razumete li? Ništa od toga ne bi bilo, da ja nisam tri godine trčala i pribavljala! Strana državljanka kod nas još nikad do sada nije nasledila nikakvu kuću! Šta je vama? Ko da vi to ne znate? Šta se tu pravite ljudi? Pa vi ste Ruskinja i to dobro znate! Ja sam uhvatila veze i moji rođjaci advokati. Oni su znali kako to može, jer piše tamo negde u nekim zakonima. Ali, neka kaže sama Dijana. Kako bi ona znala da joj je Babuška umrla? Ko joj je to javio? Teta Valja, zar ne? E pa tako je mogla da se prijavi u roku od šest meseci! Inače, do vidjenja! Nema ništa! A teta Valja piši Dijanočki, trči sa njenim papirima gore-dole, i tako tri godine. Jer naravno, zakon je jedno a život je drugo, ko da to ne znate? Putovala sam do Moskve, tamo pravila još velike troškove na sve strane, jer da nisam išla ništa ne bi bilo, sve bi stalo tamo negde i gotovo. Ali, teta Valja nije sitničava, ona nije žalila pare za Dijanu. E pa sad, Dijana meni duguje para i para a vi hoćete dokumente? Nedam.»

«Ali vama više nisu potrebni.» reče Tamara mirno.

«To ćemo još videti!» izleti preteći Valentini Ivanovnoj iz usta.

«Pa, ako ćemo videti, onda ćemo raščistiti i to, ko je izneo vredne stvari iz Babine kuće i gde joj je gotovina?»

«Šta? Gotovina? O kakvoj vi gotovini pričate? Pa ona je imala 38 rubalja penzije! Ona je bila siromašna žena!» vikala je podrugljivo Valentina.

Nisu uspele da se sporazumeju. Svadja je postala sve oštrija. Pošto je videla da to nema smisla više nastavljati, Tamar mi je zapovedila da idem gore po kupaće kostime. Ja sam vojnički poslušala i brzo se vratila. Otišle smo na kupanje. Valja je gledala ćutke za nama.

Pošle smo obučene kako smo bile, sa našim torbama u rukama. Kao da ne idemo na plažu. Tamo smo se presvukle i iskupale do mile volje. Kada smo se predveče vratile gore u Babuškino dvorište, ljudi su već završili sa farbanjem i upravo unosili stvari. Posle ih je Tamara pozvala da sednu sa nama. Načela je drugu flašu «Ruskaje» i ja sam takodje malo vežbala lekciju pijenja. Bili smo opušteni i raspoloženi svi zajedno. Oni su bili srećni što su uspeali da nam pomognu, a mi beskrajno zahvalni. Tamara je uzela svoj novčanik i na silu im platila pristojnu cenu rada. Videlo se, da je ljudima bilo neprijatno. Kada su odlazili, rekli su da ih uvek pozovemo, ako nam bilo šta treba. Genadij im je posebno zahvalio i onda one rublje koje je primio od Tamare, dao njima. Ljudi su se zbunili, ali ih je Genadij potapšao po ramenu i izgurao na kapijici. Onda se okrenuo nama, nasmešio i otišao. Ja sam gledala za njim.

Ponovo smo sele na klupu pored stola. Ja sam otvorila svoju torbicu, izvadila jednu najlon kesicu, pa iz nje jedan deblji veći koverat. Bez reči sam ga pružila Tamari. Ona je uzela ko-

verat, poravnala ga i otvorila. Izvukla je hrpu dokumenata i zainteresovano brzo počela da ih lista. Onda je uzviknula od iznenadjenja:

«Pa što ne kažeš? Ti imaš sve dokumente? Pa kako? Dobro, te punomoći si ti pravila kod vas, to imaš, u redu. Ali, odakle ti papiri o vlasništvu?» upita uzbudjeno.

«Dobila sam ih od naših državnih organa. Njima je poslala Ambasada u Moskvi. To Valentina Ivanovna uopšte ne zna. Ja sve do tog trenutka uopšte nisam pomišljala da krenem u Rusiju. Kako sam mogla samo na osnovu nekih obećanja Valje?» rekoš staloženo.

«Odlično! Ona ne zna. To je jako dobro. Sutra je subota. Odmaramo do ponedjeljka. Onda krećemo da tebe upišemo u Knjigu vlasnika kuća u Konstantinovsku. Kad to uradimo, platićemo sav zaostali porez i porez za iduću godinu. Isto tako i osiguranje. Sve ćemo to platiti jer ćeš podići Babinu uštedjevinu i sebi otvoriti štednu knjižicu.

Razumeš? Imaćeš svoju štednu knjižicu u našoj Zbirkasi. Sa nje ćeš pomalo skidati koliko treba dok si tu. Pazićeš na svoje rublje, da ti ostane i za dogodine. Da imaš svoj novac kad si ovde u svojoj kući.»

Sedele smo tako jedno vreme i svaka je odlutala u svojim mislima. Onda se Tamara prenu:

«Moramo preneti naše stvari pre mraka! Hajdemo. Požuri!»

Otišle smo preko, rekle Valji šta radimo. Ona je stajala i bez reči slegnula ramenima. Mi smo polako, u dva navrata, prenele naše putne torbe. Opazila sam da nas Genadij posmatra.

Smrkavalo se. Tamara je prva ušla u kuću i sve pogledala. Tek onda je mene pozvala. Gvozdene krevete smo povukli bliže prozorima, jer je unutra isparavala farba i hemikalije. Krevetnine nismo imale. Sve što je bilo, spaljeno je. Tamara je prišla ormanu i pogledala šta tamo ima. Izvukla je dve stare vunene deke. Prišla je jednom krevetu i složila ih na njega. Onda je izvadila svoju vreću za spavanje i stavila ga na drugi.

«Spavaćemo kompletno obučene. Za svaki slučaj. Ja ću spavati u vreći za spavanje, a ti ćeš na ovom drugom krevetu. Imam jednu nepromočivu kišnu kabanicu, to će biti tvoj pokrivač. Spavaćemo na smenu, jer se ovde ne mogu zatvoriti prozori. Ovo mora danima da se zrači. Jedna će spavati, a jedna držati stražu. Razumeš?»

Ja sam je zamišljeno gledala. Iznenada sam se zakašljala i ona me je povukla brzo napolje.

«Ovo nije od kreča. To ti je od silnih sredstava za dezinfekciju, deratizaciju i dezinfekciju. To te guši.» reče Tamara i mi smo sele na klupu. Dugo smo ćutke mirno sede. Nismo se setili ni večere, niti smo bile žedne. Tako smo sede u mraku i razmišljale. Na ulici je bilo tiho, nije bilo prolaznika. Bilo je oko devet sati. Dok smo tako gledale, opazile smo jedan ljudski lik kod ograde. Čule smo da se kapijica otvorila. Sedele smo sa iščekivanjem, nismo ništa preduzimale. Lik je prilazio brzim koracima, tad smo već videle ko je. Bio je Genadij. U ruci je držao neki smotuljak i brzo ga stavio na sto.

«Doneo sam vam malo donske pečene ribe da večerate.» reče tiho. «Znate, ja ih stalno lovim na Donu, mi ih volimo i stalno ih pečemo na roštilju.»

Nas dve smo se iznenadjeno počele zahvaljivati, ali nas on prekinu rečima:

«Jedite dok su još tople. Treba li vam šta?» upita.

«Neće više ništa biti potrebno. Puno ti još jedanput hvala.» reče Tamara. Ja za njom isto.

On me je pogledao. Ja njega. Poželeo je laku noć i otišao.

Mi smo se oraspoložile i jele sa apetitom još toplu ukusnu belu donsku ribu. Taman smo pojele, Genadij se pojavio iza čela kuće.

«Znate, ja sam razgovarao sa mojima i mi smo se dogovorili, da vi po mraku lepo predjete u našu kuću i ovu noć spavate kod nas. Tu u ovim isparenjima se ne može spavati, razbolećete se.» govorio je brzo.

«Ne, hvala ti Genadij. Ne možemo ići kod vas. To nije dobro.» rekla sam ja brzo pre nego što se Tamara snašla. Ona je klimnula potvrdno.

Genadij nas je gledao i rekao:

«Onda sve ostavite otvoreno. Lezite. Ja ću čuvati stražu do ujutro!»

Bio je sasvim odlučan dok je to govorio. Tamara je pokušala da ga zamoli nek ide svojoj kući i nek se ne meša u ovo.

«Ili idete kod nas, ili ću ja stražariti!»

izgovorio je Genadij tako, da mu se nije moglo suprotstavljati.

Videla sam da se Tamara dvoumi. Ona nije znala sve moje razloge, pa me je nekako gledala sa čudjenjem.

«Ne mogu ići kod vas. Možda ti Tamara, ti si ovde gost, ali ja?» izustih i pokajah se u isti čas.

Tamara me je opet pogledala. Zatim je Genadiju rekla da mi ostajemo zajedno. On nas je pogledao bez reči i otrčao kući. Jedno ga vreme nije bilo.

Mi smo sedele u mraku i polako pile kvas iz nekih malih plastičnih bočica. Tamara progovori:

«On to sve radi zbog tebe.»

Ja sam uzdahnula. Nisam rekla ni reč. Tamara je ćutala.

Posle nekog vremena, ustala je i ušla u kuću. Htela je da složi svoje stvari. Na čelu kuće je svetlela ulična svetiljka, pa se u sobi moglo videti pošto su prozori bili otvoreni. Ona je preturala u polumraku, kada se Genadij opet pojavio. Baš sam ustala da krenem unutra a on se jednim skokom stvorio predamnom. Nasmešio mi se, čvrsto zagrlio i brzo poljubio. U tom trenutku je izašla Tamara i sve videla. Mi smo se zbunili. Bili smo zatečeni. Tamara se nasmešila i reče:

«Samo se vi grlite. Nema ničeg lepšeg od ljubavi.»

Ona je krenula prema klupi a mene je Genadij brzo povukao za sobom u mrak. Nisam imala snage da se opirem a tako sam se stidela. On me je grlio i ljubio i zaklinjao mi se na večnu ljubav. Mene je mučila griža savesti i stid od Tamare. On me je umirivao. Sve više želeo. I ja sam opet počela da se gubim. «Samo ti Genadij, samo ti, ti, ti...» I mi smo bili mi, samo mi, sami mi.

Kada smo čuli da je Tamara krenula u kuću, Genadij me poslao na spavanje. Prišli smo. Tamara ga je pozvala i molila da ide svojoj kući, ali je on seo na klupu i rekao da će stražariti do zore i onda nas probuditi. Morale smo prihvatiti. Legle smo da spavamo. Zahvaljujući Genadiju zaboravili smo na našu muku. Ja sam odmah zaspala i spavala bez snova sve do ujutro, pošto me oni u zoru nisu probudili. Tamara me čuvala. Počeo je novi dan.

Tamara je spremila fin doručak. Jele smo. Rekla mi je, da se sa Genadijem dogovorila. On će motriti na našu kuću dok smo mi odsutne.

«Idemo u Univermag da kupimo električni rešo i malo posudja. Tako ćemo moći sebi zagrevati vodu i kuvati. Znaš da su nam potrebne još neke stvari za kuću, za život.» objasni mi Tamara.

Pre podne nam je prošlo u odlasku, dolasku, nabavkama. Kupile smo najneophodnije stvari i donele ih kući. Dovukle smo još sebi hrane i pića. Brzo smo skuvala ručak. Šporetić se pokazao kako treba. Jele smo i pošle na plažu. Kada smo prolazile, Genadij nam je neprimetno klimnuo glavom. Sišle smo do Dona. Kupanje nam je bilo jako neophodno. Ponele smo sapun i šampon za kosu, pa smo se i mi kupale kao domaće žene. Don nam je bio naše kupatilo.

Dok smo se sušile i sunčale, Tamara je počela da pominje svoju familiju, da mi priča o njima. Ja sam je slušala pažljivo. Onda je opet pričala nešto o svom životu. Ja sam i dalje slušala. Nisam stigla sama o sebi nešto više da kažem. Ona me nije ni zapitkiivala. Celo njeno ponašanje mi se dopadalo. Osećala sam prema njoj veliko poverenje i zavolela sam je. Bila sam joj neizmerno zahvalna. Tako sam se i ponašala. Uprkos tome, na momente sam u sebi osećala da me crv sumnje nagrizi na neobjašnjiv način. To je bio ostatak nekog nemira i nepoverenja koji nisam mogla uvek savladati. Učinilo mi se, da je ona to osetila. Čak mi se učinilo da mi je to dala na znanje nekom svojom aluzijom.

Mučilo me je pitanje:

«Zašto ona meni toliko pomaže? Šta ona od mene hoće? Za koga ona radi? Šta će od mene tražiti za uzvrat?»

Dok smo bile na plaži Genadij je pazio na kuću. Vratile smo se i počele spremati večeru. Tamara me ništa o njemu nije pitala. Ona je i dalje pomalo pričala o sebi. Bile su to sve ozbiljne teme. Ja sam tu i tamo ubacila nešto šaljivo na svoj račun, ne bi li je nasmejala. Volela sam je slušati i gledati, jer se tako slatko smejala. Kada smo večerale, ona je ušla u sobu i vratila se sa jednom podebljom knjigom u ruci. Ja sam se iznenadila.

«Ja ću sad malo čitati, dok se još vidi. Ti ako hoćeš, uzmi koji nemački časopis. Tamo su na krevetu.»

«Koji roman čitaš Tamara? «

«Ovo je istorijska knjiga o nekim borbama ruske vojske.» reče ona ozbiljnim tonom.»

Ja sam se presekla. Ućutala.

«Pa naravno, kad si vojnik!» prolete mi misao.

Tamara je čitala dok se nije smrklo. Onda je skinula naočare i zaklopila knjigu.

«Ti si putovala daleko? Vidim nisi ništa čitala.» konstatovala je ona.

«Da, bila sam kod kuće. Mami sam pokušala da objasnim sve ovo, jer drugima ni ne vredi. Ona je samnom doživela Rusiju pre deset godina. Mi smo je doživele u neturističkom izdanju. Zapravo. Mislim da razumeš šta govorim. Ona jedino sve ovo može da razume. Onda zamalo nas dve nismo stradale od taksista. Bila je noćna vožnja na mračnom putu od Aerodroma Žuljani do Kijevskog Vogzala. Ti znaš da se vozi više od sat vremena. Ona i ja znamo šta smo prošle. Ona i sad jedina zna koje me sve opasnosti vrebaju. Zato me je i odvrćala od puta, pogotovo kad se ispostavilo da me niko neće pratiti.» reko i prekinuh se.

«Neko te je trebao pratiti?» upita.

«Moj momak, ali smo prekinuli. Pitanje da li bi i dobio vizu. On dobro zna ruski.» reko joj iskreno i nastavio dalje da govorim:

«Zašto ti meni toliko pomažeš? Šta će ti sve ovo? To ipak nije nikakav odmor za tebe. Samo se maltretraš. Meni je sreća da si tu, ali ja te ipak više ne razumem.» pa sam još dodala:
«Ne znam kako ću ti se ikad u životu zahvaliti, stvarno.»
«Pa kad si me već pozvala, moram sebi priuštiti uzbudljiv odmor. Nikakva monotonija mi nije potrebna, nikako, samo uzbudjenja, što veća uzbudjenja.» pokuša Tamara okrenuti na šalu i počne da se smeje.

Nasmejala sam se i ja, nisam mogla njenom smehu da odolim. Privukao me je još u Kijevu. Onda se Tamara seti i reče mi:

«Kad dodje Genadij, tražićemo da nam donese malu sikiricu i veliki čekić. To sigurno ima viška. Ili nešto slično, gvozdено, teško. Moramo imati neko oružje za svaki slučaj. Slušaj.

Nesmeš mu dozvoliti da i ovu noć stražari.»

«Da. Nesme ostati kod nas. Mora ići svojoj kući.»

«Mi moramo na smenu spavati. Dva sata ti, dva ja. Tako. Kao vojnici. To se može izdržati. Videćeš.»

«Dobro, Tamara.»

Sedele smo. Osluškivale. Još nije bilo kasno. Omladina se kretala prema gradu. Bila je subota. Tamari je dosadilo sedeti u mraku. Htela je da unutra malo čitamo pre spavanja. Ušle smo. Ona je prvo upalila svetlo u predsoblju, pa u kuhinji. Ja sam je u stopu pratila. Ušle smo u veliku sobu, upalile svetlo, pa počele nameštati stolice. Dok smo ih tako povlačile usred sobe, začule smo neki prasak. Istog trenutka je nešto je tresnulo na pod, nestalo svetlo u celoj kući i letelo staklo na sve strane. Tamara me je zgrabila, zagrlila i povukla u ćošak iza ormana. Osluškivale smo i čule neko trčanje. Onda je sve utihnulo. Tamara me je gurnula da ostanem, a ona se pažljivo približila najbližem prozoru. Onda je otišla do drugog sa čela zgrade i pažljivo osmatrala situaciju napolju. Nikog nije bilo. Tamara je potražila svoju torbu i izvadila baterijsku lampu.

«Ti stražari tu i viči, jesi li čula? Ja idem da vidim okolo.» reče i podje osvetljavajući ispred sebe.

Ja sam ostala iza ormana i osmatrala, osluškivala. Tako sam stajala sve dok se nisu pojavili Tamara i Genadij zajedno. On je potrčao k nama, jer je primetio neke koji su trčali oko kuće. Na Tamarinu molbu, odmah je otišao po sikiricu i čekić. Brzo se vratio i doneo ih. Opet je ostao da stražari, ali je Tamara ostala sa njim. Mene su prisilili da legnem i da spavam. Teškom mukom, zaspala sam. Slušala sam njihovo šaputanje i to me je umirilo i uspavalo.

U neko doba pre zore, Tamara me je probudila. Rekla je, da je moja smena. Meni je dala u ruke sikiricu a ona je uzela čekić i stavila ga ispod glave. Legla je. Genadija je oterala kući. Nije mi odala na koji način. Bile smo same. Ja sam sela u ćošak kreveta i osmatrala sobna vrata i prozore sa čeonu i bočne strane sobe. Čvrsto sam stiskala sikiricu u ruci. Bila sam u grču. Pretvorena u uši i oči. Ništa se nije čulo. Bila je tišina. Mir. Tako je prošlo mojih prvih dva sata straže. Onda sam probudila Tamaru. Morala sam. Bila je to zapovest. Disciplinovanu je ustala. Ja sam legla i momentalno zaspala. Tako je bilo sve do jutra. Čak ni onda se nismo usudile da legnemo obadve. Nismo želele ništa rizikovati.

Rano jutro je Genadij došao i pokušao da nam namesti svetlo. Pošto su lusteri bili razbijeni, on nam je sijalicu namestio na neki gajtan. Tako smo ponovo došli do svetla. Onda nas je poslao na plažu, da tamo odmaramo dok on čuva kuću iz svoga dvorišta. Kada smo se popodne vratile, bilo je mirno. Tako je proteklo i večer. Međutim, kada smo upalile našu sijalicu, u sobu je počelo da pršti kamenje kroz otvoreni prozor. Mi smo brzo iskočile van sobe ali je kamenje letelo sve dok nije bila pogodjena sijalica. Tada je nestalo svetla i nastao je preteći mrak. Čuli smo zluradi smeh i trčanje na ulici.

To večer Genadij nije došao. Ja sam se uplašila da su mu nešto učinili. Nisam se usudila bilo šta reći Tamari. Ona kao da mi pogadja misli, reče:

«Postavila sam mu ulitimum. On mora biti u svom domu. Kod svoje porodice. Opasno je. Sve sam mu objasnila.»

«Da. To je najbolje. On se u ovo nesme petljati.»

Bilo je već jako kasno. Mi smo još uvek bile budne. Nismo uopšte mislile na spavanje. Onda se oko ponoći pojavio Genadij. Stao je do prozora. Javio se šapatom, da je samo došao da nas vidi.

«Idi malo kod njega napolje.» šapnu mi Tamara nežno.

Došlo mi da je poljubim. Nisam stigla. Istrčala sam napolje i mi smo pali jedno drugom u zagrljaj.

Kada je otišao, prvo sam ja spavala, potom Tamara i tako redom do jutra. Ujutro nas je dočekalo iznenađenje – neko nam je u toku noći presekao naš priključak za dovod gradske vode. Šaht je bio pokriven metalnim poklopcem i nalazio se na dvorištu, blizu ulaza u kuću. Mi nismo ništa čule, iako smo stražarile celu noć. Tako smo to jutro ostale bez kapi vode.

Tamara je pobesnula:

«Ovo je uradio neko ko se u to razume. Platiće mi!»

Besno je zgrabila jedan kabao i kantu za pitku vodu i krenula sama prema Valjinom dvorištu. Tamo je još kod velike kapije počela da viče koliko je grlo nosi:

«Davaćeš ti nama vode! Još kako ćeš davati! Samo ti presecaj cev! Samo izvoli!»

Prišla je česmi u dvorištu i natočila vode u obe kante. Onda se okrenula i bez reči besno vratila natrag. Ušla je u šupu i tamo počela da pere prašnjavo korito za veš. Tu je odlučila da napravimo malo rezerve. Ponovo se uputila po vodu. Meni nije dozvolila da podjem. Tako je išla nekoliko puta dok sam ja čuvala kuću.

Genadij je sve čuo i gledao iz dvorišta. Kada je Tamara završila, on je dotrčao kod nas. Otišao je do šahta i pogledao stanje. Onda je bez reči otrčao svojoj kući i ubrzo došao sa alatom u ruci. Sišao je u rupu i počeo da radi. Uspeo je da popravi sve što je uništeno i da poveže presečenu cev. Dobili smo vodu. Genadij nas je sretno pogledao i već drugog trenutka nestao prema svojoj kući. Nadali smo se, da ga Valja nije spazila.

Taj dan nismo bile sposobne da podjemo u grad, iako je Tamara tako planirala. Gledala sam Tamaru. Mučila me je griža savesti zbog mog nepoverenja prema njoj. Tada sam donela odluku, da ću u buduću pričati sa njom otvoreno i opušteno. Razgovaraću o svemu i svačemu kako je zaslužila. Odlučila sam da ću joj govoriti i da neću izbegavati odgovore na njena

pitanja. Uprkos rizicima. Ako sam sa Valjom igrala na sve ili ništa, onda je Tamara zaslužila mnogo više.

Pošto smo sedele i čistile krompir i povrće za ručak, najpre smo, da bi oterale ružne misli, pričale raznorazne recepte jedna drugoj. Kada je razgovor zamro, ja sam uprkos svojoj odluci da pričam, počela na neki čudan način da provociram Tamaru. Spomenula sam knjigu koju čita i htela da mi ona priča o toj temi.

«Ali zašto baš to čitaš? I to još na godišnjem odmoru! Da takvu knjigu doneseš sa sobom!»

«Zato što me interesuje naša istorija. Posebno vojna.»

Samo je to rekla i nije mi dala više mogućnosti. Mene je to podstaklo da nastavim u istom pravcu.

«Notarius me je jako dobroćudno gledala. Ona je jako lepa i profinjena žena. Vrlo stručna, profesionalna. Nudila mi je prevodioca za srpski jezik! Zamisli! Rekla je pred Valjom da ja na to imam pravo.»

«Je li?» reče ona kratko.

Nisam mogla direktno da upitam. To stvarno nije imalo smisla. Posebno u toj prilici. Nastavila sam da govorim:

«Znaš, ja nisam sama u nasleđstvu. Imam setre i braću. I oni su ravnopravni naslednici samnom. Istina, njih to sve skupa ovde u Rusiji ne interesuje i to su mi otvoreno rekli. Zato brat nije hteo ni da čuje, da putuje samnom kad je moja veza pukla i nisam imala pratioca. Oni su mi rekli, da je Baba Giza samo mene volela. Žalila je što joj ja nisam bila ćerka. To su svi znali. I onda neka to bude moje, jer njima ne treba i nemaju nameru čak dovde dolaziti. Ali, ja sam ponela papire, da ih upišem kao suvlasnike. To još nisam stigla da kažem Notariusu. Samo sam rekla Valji i evo sad tebi. Notarius mene smatra naslednikom. Ona je inače nova ovde, to mi je rekla Valja. Njoj još nisu poznate sve rodbinske i druge veze u gradu, ni sve ostalo. To će tek da sazna.

Valentina Ivanovna je zamislila jednu prljavu igru i nju je želela da odigra. Da ja potpišem Ugovor o prodaji kuće sa mojim nesudjenim mužem Anatolijem, jer je pretpostavila, da sam i dalje slaba prema njemu. Cena je 5.000 rubalja, plaćanje u gotovini. Čim potpišem, ona mi lično kupuje veliki prsten sa briljantima na poklon. Za uspomenu.

Da je pošteno rekla! Dijana prepisi nam kuću! Ti si daleko od nas preko trihiljade kilometara. Ionako je nećeš moći redovno koristiti. I pored najbolje volje. Mi ćemo ti svake godine poslati garantno pismo. Ti dodji kad hoćeš. Bićeš uvek naš dragi gost. Tako ćemo ti se bar malo odužiti za ono što si nam učinila. E, to bi bilo u redu.

Pošto sam se naravno raznežila kad sam videla Tolika, ja bih mu kuću i prepisala. Neka mu bude. Anatolij mi je bio velika ljubav. I ja njemu. Videla sam, da me voli i sad. Stvarno ništa ne bi ostvarila da Valja nije preduzela korake. Uz to, bili su Babini prijatelji celo vreme. Pa neka im bude.

Ali, Tamara! Da neko od mene pravi budalu na očigled! Da misli kako blage veze nemam i ništa ne razumem! Da sam tolika budala da ne prepoznam čak ni krevetninu i monograme moje pokojne Bake! I da me sa tom njenom krevetninom dočekaju! A ukrali su je! Ne, to je ipak previše!

Nisam ti rekla! Naišle su i svratile kod Valentine neke Bake, Babuškinе prijateljice. Došle su da me pozdrave i rekle mi pred Valjom, da je moja Baba bila od svih njih bogatija u ulici, da je imala novaca i zlata, da je prva imala sve nove tehnike u domaćinstvu i da bi još bila živa, da su je na vreme odneli u bolnicu. Imala je otvorenu ranu na nozi, otvorila joj se vena. Ja to znam. Ona je sa tim živela preko dvadeset i više godina. Negovala je i pazila tu ranu, i živela. Ali je povremeno morala ići u bolnicu, da je srede. Valja im je nešto brzo i nerazumljivo pričala. Babe je nisu slušale, odmahnule su rukom i ponovo se okrenule meni. Pozvale su me u posetu i rekle mi da se čuvam.

Otkad si ti došla, ja sam samo još više potvrdila svoje sumnje. To mi je učvrstilo odluku. Znaš, onda kad smo sa Valjom bile prvi put kod Notariusa, ja sam razmišljala da razgovaram sa Anatolijem. On je dobar i mi bi se dogovorili. Htela sam da mu kažem, da ću mu prepisati kuću dogodine! Njemu sam to lično htela da kažem, ne Valentini. Čekala sam da ga vidim. Zнала sam da će doći. Rekla bih mu, da čuvaju i koriste kuću ove godine, a da ću ja doći sa braćom i sestrama, da ću ih nagovoriti i dovesti ovamo. Onda bi posle sa njima pošla do Krima - u Sevastopolj i Jaltu, i na povratku u Odesu, pa kući. To bi nam bilo divno letovanje. Malo na Donu, malo na Crnom moru, hoću da kažem Azovskom moru, pa išli bi i u Soči. Sve bi to lepo videli. A kuća bi dogodine bila na njegovom imenu, i gotovo. Jer ko zna kada bi ja opet došla? I sada sam čekala deset godina! To sam mislila, ali onda još nisam znala sve ovo!

Znaš Tamara. Od onda ja nešto drugo razmišljam. Setila sam se, šta mi je Mama govorila i o čemu smo nas dve govorile, kad je čula da sam dobila državne papire za nasleđstvo. Mama mi je rekla, da nije pošteno, da smo mi nasleđnici a ne živi nasleđnici iz Konstantinovska. Ona je bila time jako opterećena i molila me, da uradim najpoštenije. Upoznala je rođjake a to su zamisli, najbliža rodbina. Od Babuškinog muža deda Klima rođjena najmlađja sestra Galina, odnosno njena ćerka Valentina Ivanovna, jer je bakica nedavno umrla. Mama je sa njima razgovarala. Puno su pričale o deda Klimu, koga je moja Mama jako volela i poštovala. Po zakonu, oni nikako ne mogu nasleđiti. Deda je umro pre i njegova linija nije nasleđnik. Dobijaju oni koji su rodbina Babe, jer ga je nadživela. Tu još da znaš. Da me Valja nije prijavila, došli bi buldožeri i srušili kuću, izravnali teren i opština bi odlučila dalje. Čula si, zemlja je opštinska, državna hoću da kažem. Prema tome, deda Klimovim rođjacima ni u jednoj varijanti ništa.

Ali, ja bih želela da mi pronadjemo te ljude i da mi ti pomogneš i prevodiš. To su jednostavan radnički svet, oni mene ništa ne razumeju. Želela bih da im prenesem Mamine pozdrave i da im dam neke male poklone. Porazgovarali bi. Onda ću videti, šta treba da uradim.

Eto, sad sam ti sve rekla. I još da ti kažem. Ja mislim da ti nisi slučajno samnom došla u kontakt. Nemoj me gledati. Ne trebaš mi ništa reći. Ali, ja znam da je tako.»

Dok sam pričala, ja sam je celo vreme gledala u oči. I ona mene. Kada sam završila, ništa nije rekla.

Ja sam ustala i pila vode. Onda je tražila da i njoj donesem jednu čašu. Popila je. Čutala. Razmišljala. Ja sam počela da šetam. Onda sam se vratila do stola i nastavila da čistim i

seckam povrće. Ustala sam i odnela sve u kuhinju. Počela da kuvam. Došla je unutra i potražila konzerve mesnih narezaka. Otvorila ih je. Bila je mrtva tišina.

Ručak je bio gotov. Postavile smo napolju i jele. Sve ćutke. Ostalo nam je jela i za večeru. Vode smo pili u ogromnim količinama. Uzeli smo za primer kamile. Za svaki slučaj. Dok je nisu ponovo presekli. Onda sam skuvala kafu. Sedele smo i pile. Ni ona nije pušila. Bila je nepušač kao i ja. Bar smo te brige bile pošteđene.

Tišina mi je postala nesnosna. Već sam se skoro odlučila, da je zamolim za izvinjenje, kada je ona neočekivano progovorila.

«Znaš, celo vreme mozgam i razmišljam kako da saznamo adresu tvoje rođakinje. Ako je Genadij poznaje, to bi bilo najbolje. Sve drugo, svakakva druga raspitivanja su jako opasna. Kad on dodje večeras, pitaću ga.»

«Hvala ti Tamara!» rekla sam očigledno dirnuta.

Ona me je pogledala i nasmešila se. Ustala je i počela da šeta.

«Kako bi bilo, da mi odemo da se kupamo? Nek vrag nosi stvari! Slušaj. Zaključaćemo vrata, zatvoriti prozore. Glavno je da uzmemo naše torbe. Sve otalo nek ide bestraga.» reče ona. Ja sam odmah skočila i viknula:»Hajdemo!»

Tek je bilo dva sata. Ljudi su još bili na poslu. Na dvorištima nismo videle ni Genadija ni Valju. Njega smo ugledale kad smo stigle dole. Upravo je pošao kući sa velikom mrežom punom riba. Nasmešio nam se i prišao. «Doneću vam za večeru!» reče on i ode.

«Dobro je. Sad će on biti gore i videti ako neko slučajno nešto pokuša.» seti se Tamara. Pošle smo u vodu i dok smo plivale i uživale, mi smo se opustile od grča. Ostale smo celo popodne. Kada smo došle gore, zatekle smo staro stanje. Nikoga nigde nije bilo. Ni na ulici.

Tamara je ušla u sobu i počela da pretura po Babinom ormanu. Izvadila je dosta Babine garderobe. Bili su to kvalitetni i očuvani kaputi, mantili, kostimi i druge stvari.

«Ovo ćemo poneti Babinim prijateljicama. Idemo kod njih. Bolje da njih pitamo nego Genadija. Dosta smo ga i ovako opteretile. Babe znaju sve ljude ovde i sve rodbonske veze. One su specijalisti za te stvari.»

«Baš si se dobro setila. Dobro što sam ti to pomenula. Hajdemo. Naći ćemo ih. Rekla je peta kuća od Babuškine. Ja kao da se i sećam da sam jednom tamo bila.»

Pošle smo u gornji deo ulice i razgledali. Baba je sedela na svom dvorištu i spazila nas. Došla je do kapijice da nas pozdravi i pozove unutra. Nije ni slutila, da smo krenule kod nje. Obradovala se. Predale smo joj ponete stvari i rekle joj, neka razmisli kome sve da damo. Sele smo sa njom i dok smo pile čaj, Tamara je saznala sve što nam je bilo potrebno. Onda su njih dve na pesku nacrtale ulice i kako se stiže do rođjaka. Pošto je počeo da pada sumrak, mi smo zahvalno požurile našoj kući.

Tu se Tamara ponovo nečega setila i počela preturati po drugom ormanu. Izvukla je svilene prekrivače za krevete i velike šarene pamučne čaršave. Potražila je još konopac i štipaljke, pa se okrenula i rekla mi:

«Idemo napolje. Ovo ćemo obesiti ispred dva velika prozora. Ta ćemo ostaviti otvorena. Preko ovih gustih tkanina neće nas videti sa glavne ulice. Ostaje prozor sa bočne strane. Taj ćemo zatvoriti sa šalukaterima. Uz to će biti otvoreni sporedni prozori na dvorištu i sva vrata. To nam je dovoljno da se kreće vazduh, jer se dosta prozračila hemikalija i nije više tako zagušljivo.»

Čim se potpuno smračilo, pojavio se Genadij sa vrućim pečenim ribama. Lice mu je sijalo od radosti, kada nam ih je predao. U drugom trenutku ga više nije bilo.

«Kako je drag i pomalo detinjast! Pravi veliki dečko!» reče Tamara razneženo, zamišljeno. Ja sam je gledala. Bila sam dirnuta i zbunjena.

Pun metalni tanjir mirišljavih riba, stavili smo na sto i jele sa uživanjem. Posle smo dugo se-dele napolju. Odlučile smo da tako ostanemo i ne palimo svetlo. Da odmaramo i sačekamo šta će se desiti. Bilo je sasvim tiho. Nas dve pored kuće, naslonjene na zid, sede-le smo u mraku. Na ulici je svetlela svetiljka sa čeonu strane kuće. Na nas nije padalo osvetljenje, jer smo bile duboko u dvorištu sa neosvetljene strane. Mi smo videli i ulicu i siluete u prolazu. Oko dvorišne strane kuće bila je visoka žičana ograda sa bodljikavim vrhom. Držale su je gusto postavljene čvrste drvene grede. Mislili smo da nam s te strane ne pre-ti opasnost. Jedino, da su žicu presekli pravim alatom. Brinuo nas je vodovod, zato smo tu u blizini i sede-le.

Tišinu su razbili silni udarci i lupa. Naćulili smo uši, neshvatajući. Pošto je pljuštanje kame-nja bilo bez prestanka, shvatili smo, da nam gadjaju zatvoreni prozor sa šalukaterima. Baca-li su kišu kamenja. Onda je iznenada nastala tišina. Preteća. Mrtva tišina. Tamara je ustala i sta-tila desnu ruku u džep svojih širokih pantalona. Čekala je. Osluškivala. Onda mi je rekla da uzmem sikiricu. Ušla sam u sobu i uzela je ispod deke na krevetu. Ona je ostala da osmatra. Ja sam stala kod otvorenih prozora sobe i gledala napolje. Nisam ništa videla. Osluškivala sam. Nije bilo nikakvog šuma. Bila je tišina. Prišla sam prozoru sa šalukaterima. Ostao je či-tav i zatvoren. Izašla sam polako i stala blizu Tamare.

Stražarile smo više od dva sata. Iščekivale. Onda se pojavio Genadij. Nije čuo šta nam se de-silo jer su bili u kući i večerali, a televizor je bio uključen. Jako se iznenadio. Odmah je pri-šao prozoru da ga proveri i učvrsti. Isto je pogledao zatvarače ostalih. Nije hteo da se vrati svojoj kući ni posle toga. Želeo je da nas čuva.

«Sedi onda i stražari sa Dijanom. Ja idem da spavam. Kad dodje moj red, probudite me.» reče Tamara i udje unutra.

Nas dvoje smo ostali napolju i u toku straže zaboravili na strah, ali i na ceo svet, jer mi smo bili sami na ovom svetu. Koliko smena smo stražari, ne znam. Samo znam da se Tamara pro-budila i izašla napolje. Mi smo se zbunili. Genadij je teška srca pošao svojoj kući. Ja sam dugo ostala napolju sa Tamarom.

«Rekla sam ti da sam studirala hemiju, da sam diplomirani hemičar. Da te nešto naučim. Že-ne smo. Kada nigde nema vode da se opereš, peri se svojom mokraćom. Ona sadrži supstance koje su zdrave i dezinfikuju. To je mnoge vojnike spasilo.»

Stisnula sam joj ruku, bez reči.

Zajedno smo stražarile sve do zore – osvanuo je utorak. Odlučile smo da odspavamo. Legle smo obučene, u cipelama. Sa oružjem ispod glave. I jednim tajnim oružjem u džepu. O tome nismo govorile. Ali ja sam videla. Znala sam. To me je istovremeno i umirivalo i plašilo.

Spavale smo do osam sati. Nije se ništa desilo. Odmorile smo se i orno navalile na doručak. Čaj smo popile sa uživanjem. Kuću smo zatvorile i potom krenule do grada. Da zavaramo protivnike, ostavili smo sve čaršave da vise napolju. Neka misle da smo tu. «Nemamo mnogo vremena za gubljenje. Moramo mnogo toga obaviti.» rekla je Tamara. «Pošto su Riškinovi na ovom kraćem putu, pokušaćemo usput prvo njih da pronadjemo. Onda idemo kod Notariusa.»

Razumela sam je i poslušala. Hodale smo pola sata, pronašli traženu ulicu i u njoj kuću Riškinovih. Tamara je zazvonila. Sačekali smo. Čuli smo nekog da hoda po dvorištu. Visoka drvena kapija se otvorila. Jedna sredovečna žena nas je neljubazno upitno pogledala. Bez reči.

«Vi ste Riškinova Valentina Ivanovna?» upita Tamara ljubazno.

«Da.» odgovori žena sa čudjenjem i strahom.

«Ne bojte se» nastavi Tamara ljubazno, smešeći se «mi samo želimo sa vama malo prijateljski da popričamo. Možemo li ući?»

Žena nas je sa još više čudjenja gledala. Tamara nastavi:

«Znate, ja sam prijateljica od vaše rodjake Dijane, Baba Gizine unočke.» i rukom pokazala na mene.

«Mi nemamo nikakve rodjake! Mi nismo rodjaci!» reče žena neprijateljskim povišenim tonom i besno me pogleda.

«Možda ipak imate. Možemo li konačno ući i sesti na dvorištu?»

Žena se mahinalno bez reči pomaknu i pokaza rukom unutra. Tamara se nasmeši i udje prva, ja za njom. Žena zatvori kapiju. Sele smo na klupu jedna pored druge. Riškinova se dvoumila nekoliko sekundi, onda je i ona sela na stolicu preko puta nas.

Tamara je najljubaznijim glasom počela polako da joj govori. Rekla je da smo mi ušle u Babinu kuću. Da je kuća zakonski pripala meni. Nadalje, da ja znam da su oni bliski rod, a ja ko zna koje koleno. Isto joj je naglasila, da ja ne živim tu u mestu, a da su oni starosedeoci. Na kraju joj je objasnila, da sam ja odlučila da mi zajednički budemo naslednici, da želim da i oni imaju koristi od mog nasledstva. Tako hoću da se odužim i mojoj Babuški i deda Klimu zajedno i da stvorim prijateljstvo sa dedinom familijom. Ako ne budemo prijatelji, naše familijarno nasledstvo će nestati. Onda će sve oteti Valja, jer je to već pokušala da uradi. Naša je sreća što Notarius radi po zakonu. Mi sad idemo kod Notariusa i želimo sve ovo njoj da kažemo. Onda će nam ona pomoći i zaštititi nas. Ako dakle, Riškinova želi da bude rodjak i prijatelj, mi ćemo to reći Notariusu i time onemogućiti Valju, da bilo šta preduzme kad ja otputujem kući.

Riškinova nas je gledala sve više i više zapanjeno. Nije izustila ni jednu reč. Kada je Tamara završila ona je iznenada počela da plače. Prosto je naricala. Sve jače i jače ju je plač savladjivao. Ja sam je uplašeno gledala, ali se Tamara odmah snašla. Ustala je, prišla joj i počela da je nežno lupka po ramenu:

«Dobro, dobro. Mi smo vas sad jako potresli. Sve je dobro. Nemojte plakati. Dobro je.»

Riškinova je sagnute glave, kroz suze progovorila:

«Tako sam vas grubo primila! Jao meni, jao, tako grubo. Ali, znate, ja...» pa je opet jače zaplakala.

«Sve je to normalno. Nemojte plakati. Sve je normalno. Dobro je. Mi sada idemo. Nemamo vremena.» reče Tamara nežno.

Riškinova skoči sa stolice i zavapi:

«Nemojte još ići! Ni čaj niste popile!»

«Neka. U povratku ćemo doći. Sada moramo požuriti jer nećemo stići, zakasnićemo.»

Ona je ostala tako uplakana na kapiji, a mi smo brzo krenule kod Notariusa.

Hodale smo dugom ulicom ćutke sve do Notariusa. Primila nas je širokim osmehom, ustala, pružila nam ruku čvrstim stiskom:

«Očekivala sam vas juče.» reče ona.

Tamara joj objasni, da juče nismo mogle doći zbog vanredne situacije. Rekla joj je za vodu, struju, kamenje.

«Da izvestim policiju?» upita Notarius vidno potrešeno.

«Neće biti potrebno. Znaju da Dijana nije sama niti časak. Da sam ja stalno uz nju. Imamo i nekih novih momenata koje treba da vam kažemo. To su srećom dobre stvari. Svaki dan nam pomaže jedan sused koji stanuje preko puta. Zove se Genadij Andrejevič Bakulin. Imamo još prijatelja. To su Babuškinine prijateljice iz susednih kuća, sve stare žene. A sad smo upravo bile kod Dijaninih rođjaka. Da budemo tačniji, ona ih smatra rođjacima, iako to zapravo nisu. Oni su najbliži rod deda Klima, supruga njene Babe. Zovu se Riškinovi. Stanuju u ulici 25. Oktobra. To je dedine sestre ćerka Riškinova Valentina Ivanovna.

Notarius ju je pažljivo slušala i gledala u nas. Onda upita:

«Šta ste mislili učiniti?»

Dok je govorila, smešila mi se. Ja sam joj uzvratila osmeh i pogledala u Tamaru. Ona reče:

«Ona bi želela da joj da kuću na korišćenje. Vi znate, da ona može ovde doći samo jednom godišnje, preko leta na svoj godišnji odmor. Verovatno treba tu neki ugovor da potpiše, da bi to bilo u redu?»

«Da. Napravite ugovor izmedju njih. Evo, ja ću vam dati nekoliko tekstova da ih iskoristite za formu. Kad ih napišete, ne moraju ovamo obe dolaziti...Neka potpišu obe, pa mi vi donesite. O ne. Dodjite sa Dijanom, da se ne odvajate.

Danas obavezno idite da se sve upiše u Knjigu vlasništva na kuću. I ne zaboravite, morate odmah uplatiti njene dugove za porez i za osiguranje kuće.»

To je smirenim i ljubaznim tonom govorila Tamari. Onda se okrenula prema meni i reče:

«Srećno koristili vaš dom, Dijana!»

Ja sam dirnuto zamucala, pokušavajući da se zahvalim Minakovoj Ljudmili Ivanovnoj.

Prvo smo podigli novac sa Babuškinine štedne knjižice. Potom smo otvorili novu na moje ime. Formalnosti oko upisa vlasništva na kuću, poreze i osiguranje obavili smo relativno brzo.

Onda smo pošle da nabavimo hranu i ostale potrebštine. Dok smo prolazile univermagom, ugledala sam rafove za nakit, ukrase i suvenire. Zastala sam, da pogledamo. Videla sam, da se Tamara zainteresovala za jedan ručni sat sa narukvicom. Obratila sam se brzo prodavačici i rekla da ga uzimamo. Tamara se suprotstavila, ali ja sam bila nepopustljiva:

«Ovo je sitnica, tebi za uspomenu!» rekoh ja smejući joj se.

«Kakva sitnica, jesi li ti normalna? Pa ovo su najmanje dve dobre mesečne plate!» uzviknu ona i počne da moli prodavačicu, da me ne sluša.

«Ovo je tvoje. I više od toga, ne samo to! Bar znam da ti se sviđa i da ćeš me se ponekad sediti!» rekoj joj ja molećivo. Na kraju nije imala kud. Prihvatila je.

Pošto smo bile jako gladne i prilično umorne, a ja bogata, odvela sam je u pravi restoran i naručila jako fini ručak. Jele smo čuvene peljмене – ukusne knedle sa mlevenim mesom i popile uz to po čašu kavkaskog crnog vina. Bio je to kraljevski ručak za nas i mi smo zadovoljne krenule natrag. Kada smo stigle do Riškinovih, žena nam je sa osmehom otvorila kapiju i uvela nas unutra. Bila se u međuvremenu malo doterala i presvukla, pa je delovala sasvim drugačije. Videlo se, da je iz kozačkog kraja. Vitka, dosta visoka, koščate gradje. Mogla je imati oko pedeset godina. Kosa joj je bila proseda. Lice duguljasto, pomalo žućkastog tena, sa pravilnim crtama i smeđim očima, tanjih usana.

U kući nam je prišla njena mlađja ćerka Ekaterina. Ona je jako sramežljivo i detinjasto izgledala onako lepo gradjena, vitka, visoka, sa lepim belim licem, velikim plavim očima i talasastom prirodno plavom kosom. Malo je napućila svoja punačka usta, pa je delovala smešno ali vrlo simpatično. Mama i kćer su postavile tanjire na lepom belom stolnjaku, iznale vino i vode za piće i čekale nas na ručak. Kada su čule, da smo već jele, bi im jako žao. Trčale su da pripreme čaj i donesu bar slatkiše.

Sele smo da popijemo čaj i da se dogovorimo o našem susretu u Babuškinjoj kući. Kada smo odlazile, Riškinova je bila sasvim opuštena i iskrena, a njena ćerkica se sretno smeškala. Kući smo stigle u dva sata. Genadij je ispred svoje kuće popravljao nečiji auto. Mahnuo nam i nasmešio se. U kući je bilo sve u redu. Tamara je želela da se odmori i odspava. Poslala me je da se kupam u Donu. Malo sam se iznenadila. Prvi put sam pošla sama za vreme celog svog boravka u mestu. Nisam se dvoumila, sretno sam potrčala. Genadij me je iznenadjeno pogledao, ali nismo rekli ni reč jedno drugom.

Na plaži je još bilo mirno jer je bilo malo kupaca. To mi je posle napornog dana baš odgovaralo. Kada sam se dobro isunčala i odmorila, pošla sam u vodu i zaplivala sa neobjašnjivim zadovoljstvom. Reka Don mi je predstavljala nešto posebno. Ona čista providna duboka zelena voda, delovala je na mene neopisivo. Pokušavala sam da je upoređujem sa privlačnošću prema Dunavu, ali bezuspešno. Bile su neuporedive reke, bio je mada na momente sličan, neuporediv ambijent. I Tamara je imala poseban osećaj. Volela je Djepar kao ja Dunav, ali kad je doživela Don, više ništa nije bilo uporedivo sa njim. Možda je to zbog toga, što smo još u ranoj mladosti čitali «Tihi Don» i onda ga godinama sanjali! Ko zna?

Plivala sam niz reku i osećala kao da sam neka jegulja, kao neznam, možda neka druga ribica ili neko drugo rečno stvorenje. «Tu živim i ništa mi drugo sem ove vode ne treba! Tu sam tako sigurna i tako bezbedna i tako lako klizim i niko me ne dira i...»
Neko me pozva po imenu. Tiho, sasvim tiho. Nisam bila sigurna, da li to možda ipak budno sanjam. Bio je tako poznati mio glas. «Ja sanjam, sigurno sanjam. On radi, mora da radi. On...»

« Dijana, Dijanočka...»

U momentu sam se okrenula. On je bio tu. Smešio se. Počeli smo veselo da se prskamo i da se igramo kolutova u vodi, da se držimo za ruke i plivamo, da vučemo jedno drugog dole i sve tako do našeg mesta. Stigli smo. Opet smo stigli. Naše skrovište. Tu je. Čeka nas. Slobodni smo. Mi smo. Tu smo. I bili smo. Samoća i voda oslobodila nas je svih briga, izbrisala sva sećanja. Živeli smo sad. Živeli za sad. Radovali se što je sad. Voleli se sad. Do kraja i beskrajno predali se jedno drugom sad. I bili neizmerno sretni sad. Posle nije postojalo. Dugo ga nije bilo. Nestalo je. Možda i pobeglo.

Neke ptice su sletele u šaš. Tu pored nas. I one su došle. Stigle su i one. Stale su i gledale nas. Nisu se uplašile. Cvrkutale su. Možda su htele da nas podsete, da nas spasu. Sigurno. Setili smo se. Pošli u vodu i zaplivali. Ja sam Genadiju počela da pričam. Sve sam mu ispričala u vezi kuće i Riškinovih. Bio je jako zadovoljan, pohvalio me i poljubio, rekao da sam veliki čovek i još neke reči. Stigli smo blizu plaže. Rekao je, da ćemo vežbati ronjenje sledeći put. Da se uvek možemo vidjati pod vodom, ako to dobro naučim. On je nestao. Ja sam izašla i vratila se brzo kući.

Tamaru sam zatekla budnu. Ležala je, odmarala i čitala svoju vojnu knjigu. Pošla sam da nam skuvam kafu i jauknula od iznenadjenja. Vode nije bilo ni kapi. Otišla sam do šahta, otvorila ga i ugledala iščupanu cev. Potrčala sam i rekla Tamari. To se sigurno desilo kad smo bile u gradu, konstatovala je Tamara i besno zgrabila dve kante u ruke. Ja sam potrčala za njom sa svojim. Ušle smo u Valjino dvorište. Ona, njen muž i snaja su sedele ispod oraha. Tamara je prišla česmi i natočila svoje kante. Sačekala je mene, pa se okrenula i rekla: «Ako se ovo još jednom desi, zapamtićeš me za ceo život, Valentina Ivanovna!» U tišini smo se vratile kući, pa došle još dva puta, da sve što se može, napunimo vodom.

Predveče je stigla kod nas Riškinova Valentina Ivanovna sa svojom ćerkom Ekaterinom. Detaljno i sa zanimanjem su obišle i kuću i okućnicu svu okolo-naokolo. Godinama nije prilazila čak ni blizu ulice, pa je sad zapanjeno pljeskala obema rukama i zapomagala. Tamara joj je objasnila, da ćemo mi napraviti neki ugovor kojim ću ja nju opunomoćiti, da raspolaže mojom kućom kada sam ja odsutna. Može obradjivati vrt, izdavati sobe i ubirati kiriju. Plaćaće sve troškove i komunalije, a meni dati jedan deo novca, kad dodjem ovde na odmor, dok će drugi deo biti njen i za održavanje same kuće. Ona se sretno složila sa svim rečenim, i neprestano zahvaljivala. Otišle su od nas pre mraka. Požurile su.

Spuštalo se veče. Nas dve smo čekale Genadija. Rekla sam joj da će nam doneti pečene ribe. I doneo je, čim je pao mrak. Samo je dojurio sa metalnim tanjirom punim ribe. Dogovorili smo se, da će sutra popraviti naš vodovod. Sedeo je sa nama i jeo. Mi smo se iznenadile. Objasnio je, da nema društvo za ribu kod kuće. Dosadila im. Njemu nikad neće. Posebno ne donska bela riba koju on hvata svaki dan. To je za njega jedina večera, jedina prava kozačka večera. Nasmejali smo se. Popili sa njim po čašu omiljenog kavkaskog crnog vina. Kada je krenuo kući, molile smo ga da se više ne vraća, nego da se odmori i spava celu noć. Dao je svečano obećanje, smejao se, obećavao i nestao kao vetar. Posle jedanest samo se opet stvorio pred nama. Tamara ga je grdila i preklinjala.

«Došao sam samo da vas vidim. Da vidim jel sve u redu. Treba li vam šta? Znači, stvarno mogu da spavam?» šaputao nam je on veselo.

Tamara me neprimetno gurnula. Shvatila sam. Pošla sam da ga ispratim. Preklinjala sam ga da se nesme vratiti više noćas, da mora mirno spavati i odmoriti se. On me je samo gledao. A ja sam ga ubedjivala i ubedjivala. Dugo. Poslušao me. Teška srca.

Tamara i ja tu noć nismo znale šta ćemo sa sobom. Uopšte nismo bile pospane. Nije bilo šanse da nas san savlada. Grčevito smo očekivale nove provokacije, stiskale i vatreno i hladno oružje u mraku. Bilo nam je najsigurnije i najpreglednije, da sedimo na klupi pored zida ispod široke nastrešnice u unutrašnjem zaštićenom delu dvorišta. Sedele smo satima i osluškivale, pretvorile se u uho, u veliko uho, u dva ogromna uha.

Nije se ništa pomeralo niti događalo. Srećom. Nisam smela misliti, šta bi bilo kad bi se nešto dogodilo, kad bi nam neki prišli, kad bi morala ovu sikiricu... ili kad bi Tamara, ...Terala sam ih od sebe. Napravila sam granicu nerazmišljanja. Gotovo. Tu prestaje i gotovo.

Sedele smo nepokretno, naprosto ukočeno. Tamara je slala mene da se odmorim, da legnem dok ona čuva stražu. Ja sam slala nju. U stvari smo se ukočile od straha. Za sebe i za jednu drugu. Nismo mogle da mrdnemo.

I onda malo po malo, sigurno iz podsvesne potrebe da razbijemo strah, mi smo počele tu i tamo nešto i da govorimo. Naravno šapatom, još manje, dahom svojim. Do zore je ona znala moj, a ja njen život. Ovo je bila priča bez ustezanja i granica. Nekako kao ispred poslednjeg daha. Kao moranje. Kao moramo reći jer ako...šta ako...a nismo rekle...i onda, onda nema više. I rekla je, ona mi je rekla, a znala sam, i rekla sam ne treba, nemoj, ti nesmeš reći, nemoj, stani, ali je rekla, da rekla mi je, jeste. Rekla mi je da me čuva. Da je dobila zadatak. Da se to nesme reći. Da ne bi nikad rekla. Da kaže jer sam ja to kazala. Jer ja znam. Znam od početka. Od Kijeva. I to sam joj dala na znanje i rugala se za nemački jezik. Čak sam je terala. Možda i vredjala. Jer sam znala i ona je to videla i osetila. I onaj dan ju je Notarius hitno pozvala i rekla da je opasno, da će dati i policiju, čim ona javi da treba. A morala je da me nadje i da me sačuva. I da znam da će me čuvati do moje kuće, pa makar sebe ne sačuvala, jer je ovo sve strašno i nepošteno i sramota. Jer ovde narod nije takav. Jer je ruski narod duševan i pravedan, zna šta je crno a šta je belo. Ovo više nije zadatak. Ovo je sad njena lična stvar. Ona čuva prijatelja, i sačuvaće ga.

Zagrlila sam je. Čvrsto stisnula. Zamalo nisam zaplakala. Ona je uzvratila i mi smo dugo tako ostale. Zagrljene. Same. Rešene da istrajemo.

«Napisaću ti potvrdu, da si dobro obavila svoj zadatak. Tačnije odlično. Izvinjavam se, najiskrenije se izvinjavam za takvu grešku.» šalila sam se ja i ponovo je zagrlila.

Nasmejala se. Malo smo se počele opuštati. Bilo je gluvo doba, pa smo se ponadale da ćemo biti manje izložene opasnosti.

«Još ja nisam završila svoj zadatak, draga moja. Moj zadatak je gotov, kada ti na bezbedan način kreneš svojoj kući. Pošto ja putujem u petak uveče iz Kijeva avionom za Nemačku, moraš i ti poći. Nikom nesmeš reći da putuješ! Čuješ li me? Ni svom Genadiju, jesi li me razumela? Znamo ti i ja i niko drugi. To je zbog bezbednosti. Oni misle da imaju vremena,

jer tvoja viza traje do kraja meseca. Tu ćemo ih prevariti. Daćeš svoju punomoć Riškinovoj pa ako želiš, dogodne ćemo doći ovamo zajedno. Ovaj put po mom ličnom zadatku, jer sam te zavolela. Naravno, ako i ti tako želiš. Ali, sad te ne mogu ovde ostaviti samu, jer te ni Notarius, ni Genadij, ni Riškina neće sačuvati. Neznaš ti ovaj kraj i ove ljude. Oni će igrati do kraja, da te prisile. Zato sad moraš ići. I za Genadija i njegovu bezbednost je to jedino dobro rešenje. Ako ga stvarno voliš, moraš ga poštediti, sačuvati! Inače će on prvi stradati! Misliš da ne znaju da nam pomaže? Ne budi luda! Znaju. Oni sve znaju. Jedino još ne znaju za vas. To i ne pretpostavljaju. Do sada. Ali... Dobro, on jeste privatni majstor i može ga svako zvati i zove ga. On od toga živi, to mu je posao. Zato je došao danju, da oni vide da nam radi, kao i kod svakog drugog. To je bilo sve dobro. Ali, što se tiče vas, pre ili kasnije, uprkos mraku i skrivanju, otkriće vas. Zato ga čuvaj! Bolje da se sve ovo stiša! Kad dodješ iduće godine, ponovo ćeš ga videti. Znam, nije ti lako. Vidim da se volite. Ali, i za desetak dana, ti ćeš svejedno otputovati, jer ćeš morati, jer ti ističe viza. I ostavićeš ga tu. Onda bolje sad dok je još siguran! Nadam se!»

Pokušala sam da je nešto pitam, da joj kažem da odloži put još za koji dan. Ništa nije pomoglo. Morala sam shvatiti i prihvatiti. Radi naše i njegove bezbednosti. Otići. Pobeći.

«Ali Tamara, samo još koji dan.» preklinjala sam je.

«Ne, nikako! Idem na drugi zadatak!» odgovorila je odrešito. Ućutale smo.

«Još dva dana, samo još dva dana, još ... bar jedan dan...!» samo mi je to strujalo u mislima.

Bila sam potpuno zatečena, blokirana.

«Obećaj mi, da mu nećeš reći!» uhvati me Tamara za ramena i protrese. Okrenula me je prema sebi i gledala me:

«Znam i ja šta je ljubav! Ako te neko razume, ja te razumem! Voli ga. To je tvoje. To ti niko ne može uzeti! Nosi ga u svom srcu, jer te on voli najiskrenije, onako kako jedan muškarac može voleti ženu! Naprosto te obožava! Ja uživam dok vas gledam! Zato nesmeš biti sebična, moraš mu dati da živi!»

«Obećavam. Obećavam ti Tamara. Časna reč. Ništa neće znati.» rekoh i zaplakah.

Tamara me je zagrlila. Mislim da je i ona plakala.

Kad smo ujutro ušle u kuću, ljudi su već krenuli na posao. Od umora, san nas je savladjivao. Zaključale smo vrata, obezbedili ih stolicom, dobro zatvorili prozore i učinile isto. Onda smo sa oružjem u rukama legle na krevet i zaspale. Probudila sam se sa sikirićom u ruci. Zbolela me je od stiskanja kada sam je pokušala ispraviti. Bilo je tek devet sati. Čula se velika gala-ma i truba automobila. Neki ljudi su tražili Genadija da im popravi pokvareni auto.

I taj kratak odmor nas je okrepio i mi smo pripremile doručak. Onda je Tamara počela da piše tekst ugovora koji ćemo Riškina i ja potpisati. Kada je napisala, rekla mi je da ostanem u kući i da se odmaram. Ona je sama pošla kod Riškinove. Tumarala sam u kuhinji da nešto priprelim za ručak, kada me je Genadij iza ledja uhvatio, povukao prema sebi i zagrlio. Ja sam se u momentu prepala od iznenadjenja. On je stalno bio bos, a hodao je kao gazela. Nikad ga nismo čule, uvek se samo pojavio. Nikad ni jedan šum, ništa. Dao mi je dobru lekciju. Tako me je i neko drugi mogao iznenaditi. Uplašila sam se i za njega. Grdila ga, što je došao po danu. Potpuno sam zaboravila naš jučerašnji dogovor. Došao je da popravi vodovod. I naravno da me vidi, jer je spazio da je Tamara otišla. Smejao se. Na kraju i ja. Izašli smo na

dvorište i on je prionuo poslu. Smislio je neku zaštitu i to je pokušavao da montira. Dugo se mučio i radio. Ja sam sedela sakrivena iza velikog žbuna i gledala ga.

Tamara se vratila brzo. Genadij je vredno radio. Ja sam ušla da kuvam ručak. Tamara mi je delovala zadovoljno. Sela je i čitala. Ručali smo zajedno, onda je Genadij nastavio da radi. Sve je delovalo normalno, uobičajeno ponašanje kad dodje majstor u kuću. Tamara se odmarala jedno vreme, pa je pošla sama na kupanje. Ja sam sedela opet i gledala Genadija skrivena. On mi je uzvrćao osmehom, kad god bi digao glavu. Izašao je iz rupe sa nekim alatom i kao tražio neki drugi, preturao u torbi i sasvim se približio grmu. Tiho i brzo je šapnuo: «Dijana. Sutra ti idi ponovo sama na kupanje.» «Dobro. Doći ću.» rekoh ja sva sretna.

Tamara se vratila. Genadij je još vredno radio. Svi iz Valjinog dvorišta i sa prozora, kao i prolaznici, mogli su ga videti i čuti ceo dan kako tu majstoriše i lupa. Uspeo je da uradi svoju zamisao, da obezbedi vodovod. Sada ga je mogao pokvariti samo pravi majstor, niko drugi. Otišao je kući. Znale smo da će se vratiti. Tako je i bilo. On i ja smo bili sretni u jednom mračnom, zaklonjenom, šipražjem obraslom uglu bašte. Tamara je čuvala stražu. Posle je bio red na mene. Ona je spavala brzim tempom a Genadij ostao samnom još dva sata. Jutro smo dočekale bez incidenata.

Pošle smo rano u grad, da obavimo formalnosti kod Notariusa i u banci. Od Ljudmile Ivanovne se nismo opraštale. Samo smo obavile što je bilo potrebno i pozdravile se na uobičajen način. Ona me gledala ljudski i saosećajno, oči su joj govorile, ja sam ih razumela.

U banci je Tamara ispitivala sve mogućnosti za podizanje novca sa štedne knjižice. Kada je razjasnila sve detalje, sela je i to mi sve napisala na jedan papir.

U univermagu smo kupili dosta hrane i kvasa, osvežavajućeg pića, pa i vina. Požurile smo kući. Bio nam je ovo zadnji dan. Imale smo puno posla.

U kući i na dvorištu smo sve zatekli kako smo ostavile. To nas je umirilo. Tamara mi je rekla, da se celi dan moramo ponašati uobičajeno, čak aktivnije, da niko ništa ne bi posumnjao. Prvo je htela da odemo do Babinih prijateljica, baba iz komšiluka, i da im odnesemo sve odevne predmete koje smo im obećale. Taman smo htele da krenemo, kad se na vratima pojavio Genadij. Tamara je zastala, pa se vratila u sobu da nam ne smeta.

«Znaš, zvali su me da dodjem hitno. Moram kod nekih rodjaka. Crkla im je radilica, znaš poljoprivredna mašina, traktori i to. Hitno je. Oni od toga žive. Moram im brzo popraviti. Odmah ću krenuti. Idem ladom, da što pre stignem i da se mogu vratiti još danas, mislim večeras. Oni su daleko, zato žurim, da mogu brzo da se vratim. Do večeri dolazim. Ovo ti sve govorim da znaš, a i zbog plaže, zbog kupanja. Ne brini. Vidimo se večeras! U naše vreme!» izgovorio je brzo i značajno mi se nasmešio. U drugom trenutku se već okrenuo i izjurio na ulicu.

Ušla sam u kuću. Tamara je sedela na krevetu. Sela sam do nje i sve ispričala.

«Možda ćete se još videti. Mi ćemo krenuti u bezbednije, gluvo doba, posle pola noći. On će se dotle sigurno vratiti.» rekla mi je, da bi me umirila.

Otišle smo do Babe, komšinice i prijateljice moje Babuške, odnele joj stvari. Nismo se zadržavale. Cilj nam je bio da nas svet vidi, kako se krećemo i uobičajeno živimo. Kada smo se vratile, kuvale smo ručak. Dok sam ja kuvala, Tamara je povadila neki veš iz ormana i pokvasila ga, pa okačila na štrik. Uz to je oprala i neke naše stvari i stavila da se suše na suncu. Ručale smo nasred dvorišta, što do sada nismo činile. Tamara je pustila glasnu muziku na svom tranzistoru. Ranije je samo tiho slušala vesti i ništa više. Onda mi je rekla da idemo zajedno na kupanje – da se oprostimo od Dona. Dokumenti i novac su bili u torbi, ostalo nije bilo važno.

Bio je divan dan. Tamara je bila vesela. Ja sam pored nje uspela da bar onda odagnam tužne misli. Kupale smo se nekoliko sati, onda smo polako krenule kući. Niko nam tamo ništa nije dirao. Veš se osušio. Ostalo smo ostavili na štriku i još dodale naše oprane kupaće kostime da se i oni osuše. Do večere smo spakovale sve naše stvari u putne torbe i onda sele da jedemo. Jele smo mirno, polako, znale smo da imamo puno vremena. Tada mi je Tamara objasnila ceo plan:

«Krećemo posle ponoći. Idemo kod Riškinovih. Sve sam se sa Valentinom Ivanovnom dogovorila. Tamo ćemo malo spavati do zore. Onda ćemo prečicom peške otići na krajnju međugradsku autobusku stanicu, da bi izbegli glavnu stanicu. Tu ćemo ući u autobus za Rostov i do Rostova putovati zajedno. Onda ćeš se ti ukrcati na voz za Moskvu, da bi izbegla da te nadju. Jer će te oni tražiti u Kijevu. U Moskvi te niko neće tražiti i ti ćeš moći bezbedno stići kući. Ja ću u Rostovu uhvatiti avion za Kijev i posle iz Kijeva za Nemačku. Kada Valja shvati da si ti pobegla i da joj ceo plan propada, ona će javiti svojim da te uhvate u Kijevu. To je sto posto. Sve će pokušati da te vrati natrag, da ti pred Notariusom potpišeš njen ugovor o prodaji kuće. Ali, ti nećeš biti u Kijevu. Onda će shvatiti da si samnom i da sam te ja skonila. To bi ja i najviše volela, da smo do kraja zajedno, dokle god si u Rusiji. Ali, šta mogu, moram raditi drugo. To je već davno isplanirano, a ti si mi ispala vanredan zadatak, pošto sam se već zatekla u Kijevu i znala govoriti nemački.»

«Dobro Tamara. Biće tako.»

Veče se spustilo. Bilo je mirno. Molila sam Tamaru da se odmara. Nije htela. Sedele smo napolju pored zida, na klupi, sa oružjem u ruci. Tamara je uzela sikiricu, meni je dala čekić. Sati su polako prolazili. Mi smo osluškivale i posmatrale. Iznenada smo čule trčanje više lica na ulici. Već u drugom trenutku je počelo da pljušti kamenje sa svih strana. Nas dve smo se u momentu spustile na zemlju i pokrile rukama glavu. Kiša kamenja je padala i onda naglo prestala. Čuli smo trku grupe. Potom je zamrla i nastala je mrtva tišina. Mi smo ponovo sele na klupu, jer je tamo bilo najmračnije a mi smo imale dobar položaj za osmatranje. Iščekivale smo novi napad, ali srećom nije usledio. Napadači se nisu vratili. Nisu došli ni drugi.

Jedanaest sati je prošlo. Genadijev auto se nije čuo. Ništa se nije čulo. Bila je tišina. Onda se do naše ograde počela prikradati neka ljudska figura. Napeto smo gledale. Ja sam poželeva da je to Genadij. Ali, nije bio. Bila je neka osoba u suknji. Kada nam se polako približila, Tamara je naglo ustala, a ona ustuknula. Bila je Riškinova. Došla je po nas, da nam pomogne da nosi naše torbe i da nam pokaže put. Tamara odluči da se mi spremimo i polako krenemo.

Tako smo i učinile. Prozore smo zatvorile, vrata zaključale. Ključ je stavila Riškinova u svoj džep. Tamara je krenula prva i izašla na ulicu da osmotri situaciju. Mahnula je da možemo krenuti za njom.

Brzo smo skrenule iza ćoška odnosno iza kuće. Tu je Tamara dala nalog da idemo u redu jedna iza druge. I to što bliže kućama. Poslušale smo i Babuškinu ulicu tako prošle. Onda je Tamara pogrešno nastavila put, pa je Riškinova preuzela vodjstvo. Tamara je išla iza nje, a ja na kraju. Hodale smo ujednačenim, dosta brzim tempom. Po peščanim ulicama se naš korak nije čuo. Osvetljenje je bilo retko, mahom na raskrsnicama. Tako smo hodale nekoliko ulica. Svuda je bilo mirno. Nikog nismo sreli. Ljudi su već spavali. Bilo je oko ponoći.

Stigli smo do jedne ulice u kojoj sam ugledala brdoviti deo grada. Na kraju te ulice je bila ogromna uzvisina na koju se put strmo peo. Mi smo trebale skrenuti pre početka tog uzvišenja, ali smo morale preći na drugu stranu ulice i tamo skrenuti. Trebalo je preći široku peščanim brazdama izrovanu ulicu i blago zaokrenuti, pa nastaviti dalje. Riškinova je krenula da predje, Tamara je pošla za njom. Ja sam hodala na kraju. Taman smo prešle ulicu i Riškinova krenula u desnu, da nastavi, začula se buka automobilskog motora iz daljine. Tamaru sam videla ispred sebe i pošto mi se motor učinio sve bliži, ja sam nekontrolisano pogledala prema brdu. Zatekla sam se upravo ispod ulične svetiljke na kraju kolovoza. Zastala sam, jer sam opazila vozilo koje se iznenada sjurilo niz strminu. Bila je plava lada, prošla je pored mene. Ja ugledah Genadija i već u drugom momentu, začuh strahovito kočenje automobila. Okrenula sam se i videla da je auto odskočio, da se prednji deo zabio a zadnji odskočio. Ja sam videla njegovu glavu, ispružio ju je iz auta i gledao natrag. Nije bio daleko, možda deset metara, ili možda više, malo više. Neznam. Gledala sam. I mislim da sam krenula. Učinilo mi se da sam krenula prema njemu. U to me neko povuče i trgne. Ja ugledah Tamarino lice. Ona me bez reči zgrabi ispod ruke i odvuče u mračnu ulicu. Više mi nije ispuštala ruku. Vukla me je do Riškinovih. Tamo smo ušli u kuću i ona me je smestila u krevet. Ja sam zatvorila oči. Htela sam da umrem. Tako sam ostala do zore. Oni su spavali a ja gledala u zapanjeno lice moga Genadija! I kad sam zatvorila oči, isto sam ga videla. Tako je bilo sve do zore. Njegovo lice, taj zapanjeni izraz lica u prolazu pored mene, u automobilu koji juri, a ja stojim i gledam ga.

Tako je bilo i u zoru i celim putem. On je bio ispred mene, ispred mog lica, mojih očiju. Tamara mi je držala ruku i vodila me. Hodale smo preko livada i šumaraka, dugo smo, jako dugo išle tim zemljištima bez kraja i konca. Vodio nas je muž Valentine Ivanovne, da bi nas doveo do vangradske zadnje autobuske stanice. Tamo smo stigli neopaženo od bilo koga i ušle u topao autobus. Sele smo jedna do druge i onda mi Tamara reče: «Hajde spavaj.» i povuče mi glavu na njene velike grudi. Ni onda nisam progovorila. Zatvorila sam oči. Genadij me optuživao pogledom. Da li zbog drmusanja autobusa ili zbog umora, ipak sam zaspala. Tamara me probudila kada smo stigli u Rostov.

Odvela me u restoran. Sele smo i naručile vreo čaj.

«Tamara! On je bio u ladi!»

Ona me pogleda sa nevericom.

«Videla sam ga! I on je mene video! I zakočio je! Mogao se prevrnuti!»

«O Bože!» uzviknu ona «zato si ti u šoku! Sirota moja Dijana.»

Doneli su nam vreo čaj. Morala sam ga popiti, Tamara je bila nepopustljiva. Onda me je prisilila da doručujem. Posle smo krenule na željezničku stanicu. Kupile smo kartu za Moskvu. Voz je polazio posle deset sati. Imale smo još malo vremena i to me je iznenada trglo i vratilo u život. Rastanak od Tamare me je jako zboleo. Ona mi je davala zadnja uputstva za moje bezbedno putovanje, a ja sam svaki čas panično gledala na sat, pa posle na nju. Tamara je videla moju nervozu. Stalno mi je nešto pričala, da me oraspoloži i vrati staro samopouzdanje.

Tako smo stigle i na peron, gde smo pronašle moj voz. Odvela me je do ulaza u moj vagon. Došlo je vreme rastanka i ja sam je samo gledala, nisam mogla izustiti ni reč. Ona je uzvratila pogled i iznenada mi reče:

«Dijana, du musst das alles schreiben. Unsere Erlebnisse ist ein ganzes Roman. Bitte, schreibe. Du kannst das tun.» (Dijana, ti moraš ovo sve da napišeš. Naši doživljaji su ceo roman. Molim te piši. Ti to umeš)

Onda me je zgrabila i čvrsto stisnula u svoj zagrljaj, pa poljubila poželevši sretan put. Već u drugom trenutku ona me je gurala gore stepenicama ulaza i još mi viknula broj moga kupea. Ja sam se popela, zastala, okrenula, pa mahnula i osmehnula joj se, a onda sam potrčala do mog kupea, da je još jednom vidim. Stigla sam, ušla unutra, potrčala do prozora i htela ga otvoriti. Nije moglo. Gledala sam je bespomoćno i jezivo tužno. Tamara me je gledala, mahnula, nešto govorila. Ja sam je gledala. Nisam razumela. Onda je ona podigla pesnicu i čvrsto je stisnula i polako govorila, a ja joj gledala usne i razumela sam je, jer je rekla: Budi čvrsta! Potvrdila sam klimanjem glave i pokazala joj stisnutu pesnicu. Ona se široko i srećno osmehnula.

U to je vazduh proparao zvuk pištaljke i voz je već u drugoj sekundi polako krenuo. Tamara je potrčala, još se osmehivala na mene a ja sam se nasmešila iz sve snage. I više je nisam videla.

Brzi voz Rostov na Donu – Moskva, napustio je stanicu.

«Tamara, meine liebe Tamara. Wo bist Du jetzt? Ich liebe dich Tamara...»

(Tamara, draga moja Tamara. Gde si sada ti? Volim te Tamara...»

Pogledala sam kroz prozor. Rostov na Donu i Don su davno nestali. Reke nigde nije bilo. Samo stepa ili kako se zove. Svuda okolo ravno i široki prostor. Otvorila su se vrata kupea. Na vratima se pojavio sprovodnik sa poslužavnikom punim vrelog čaja. Tada sam krišom pogledala u saputnike. Svi su uzeli i pogledali u mene. Brzo sam i ja tražila jedan. Uzela sam ga u ruke i polako ispijala, isto kao i drugi. Oni su nešto tiho razgovarali. Ja sam gledala u čaj. I onda, čaj mi se prosuo – malo na mene, malo dole i ja sam ledjima udarila u sedišta, a stiskala sam u ruci čašu i glava mi je udarila natrag. I onda je prvo bila užasna tišina i mi smo se svi u čudu pogledali i ... onda se čula galama, svi su galamili, istrčali na hodnik, jedno drugom nešto uzbudjeno objašnjavali i mahali rukama i... Voz je stajao.

Jedan čovek je ustao i izašao na hodnik, pričao sa ljudima. Onda se vratio natrag i počeo da govori svima nama. Ja sam gledal u lica putnika i trudila se da ga razumem.

«Samoubistvo. Razumete me? Samoubistvo. Jedan mladi čovek. Bacio se ispred voza. Mašinovodja je kočio, ali nije mogao. Znate, velika brzina, nije mogao. Gotovo. Da, ubio se. Voz ga je ubio!»

Ja sam u svom užasu sve razumela. Sve do jedne reči. Trgla sam se i brzo pogledala kroz prozor, u prirodu. I onda. Onda sam se ukočila. Voz je polako krenuo i ljudi su počeli da viču:

«Gledajte! Gledajte!»

Ja sam videla. Oni su videli. Svi su videli. Na blago uzdignutoj, zelenoj travnatoj zemlji ležalo je telo jednog mladog muškarca. Imao je crne pantalone i svetlu košulju. Njegova duža plava kosa pokrivala mu je lice. Nije bilo nikakvih vidljivih tragova na njemu. Kao da se odmarao, kao da spava.

Voz je polako prolazio, kao da mu odaje poštu. Kada je prošao, svi smo seli. U čitav voz se uselila velika tuga. Saosećanje. Svi su ćutali i duboko razmišljali. Svako je bio u svom svetu. Jedino su stanice na kojima je voz povremeno zastao, polako počele da nas vraćaju u normalu. I potrebe organizma – žedj i glad. Ali, polako.

Prošlo je vreme ručka. Ljudi su oglasnili. Setili se da treba nešto jesti. I počeli su. Svako je nudio svakog. Ja nisam bila gladna i ništa nisam jela. Oni su me malo pogledali i onda na kraju počeli nuditi keksićima i bombonama. Tek tada sam se setila da nikakvu hranu sebi nisam ponela. Tamara i ja se toga nismo setili. Uopšte.

«Izvolite, uzmite!» posebno je bila ljubazna starija gospodja pored mene.

Ja sam uzela jedan keksić i kratko zahvalila. Nisam htela da joj dam šansu za razgovor. Bila je uvidjavna. Pustila me. Oni su tiho međusobno nešto ozbiljno pričali, jer niko nije bio više veseo. Ja sam zatvorila oči. Htela sam da misle, da sam umorna i da spavam. A misli su mi tekle, tekle kao reka Don. Onda sam malo opet otvorila oči i buljila u prirodu. Imala sam sreće, bila sam do prozora.

«Znate, ja sam iz Rostova. Sada idem kod rodjaka u Moskvu. Tu ću ostati nekoliko dana. Onda idem u Jugoslaviju. Kod svoje sestre, koja već dugo tamo živi. Udala se i ima decu. Znate, idem u Novi Sad. To je veliki grad na Dunavu. Znate, Dunav, velika reka kao naš Dnjepar, kao naša Volga, kao... samo Dunav teče u više zemalja, to je evropska reka. Ali, mi smo velika zemlja, da, da...»

Čula sam sve i nisam mogla da verujem. To je govorila gospodja do mene. Pričala je kao profesorica, strpljivo objašnjavala. Saputnica je samo klimala svojom glavom. Nije bila pričljiva.

«Rostov, Moskva, Jugoslavija, Novi Sad! Tamara! Bože! Pa Valja nas je otkrila! Pa ja imam pratnju! Pa mene su našli! Oni me prate! Tamara!...

Ne. Nemoguće. Ne to ipak nije istina. Nije mogla. Ne. Tamara ne igra duplo! Nikako! U to mogu da se zakunem! Ja joj verujem! To joj sigurno verujem!...Da me u Moskvi srede! Da mi se stvarno zagubi svaki trag i pravac?!...

O, ti, ti! Sad znam! Opet znam! Ipak znam! O Tamara, moja Tamara. Opet imaš ocenu odličan. Pišem ti potvrdu, časna reč. Znači, ova žena će ti javiti da sam stigla, da sam sretno stigla u Moskvu. Kupili ste zajedno karte i dogovorile se, dok sam ja sedela na klupi sa torbama i čekala te. O, moja Tamara...Dobro je. Glavno da znam. Misliš da ti to neću reći? Bogami hoću, napisaću ti čim stignem.»

Bila je nova stanica. Već je bilo kasno popodne. Neki su putnici izašli, a drugi ušli. Samo smo gospodja i ja sedele i putovale dalje. Sprovodnik je doneo novi čaj. Nas dve smo uzele i platile. Gospodja je ponudila svoje kekse. Morala sam uzeti nekoliko. Pile smo čaj. Nije ništa pričala. Čitala je kao i ja. Ja sam gledala kroz prozor, da vidim još malo od prirode pre mraka.

Padao je sumrak. Smračilo se u kupeu. Nisu sva mesta bila zauzeta. Bila je tišina. Svi su ili dremali ili neodređeno gledali. Gospodja pored mene je bila mirna. Zaspala je. Disala je tiho i ujednačeno. Ja sam gledala ispod trepavica, neopaženo. Morala sam da vidim, koji ljudi izlaze a koji ulaze. Bila sam u stalnoj pripravnosti. To sam opet bila ja. Stara ja. Pazila. Analizirala.

«Da Tamara. Opet sam ja. Pesnica. Čvrsto. Stisnuti čvrsto...»

«Čašu molim!» reče glasno sprovodnik, koji je otvorio vrata i ušao u kupe. Svi smo se trgli. Vratili mu čaše. On je izašao i zatvorio vrata. Ljudi su živnuli, upalili svetlo. Neki su uzeli da čitaju novine, drugi su počeli tražiti nešto za jelo. Vreme je bilo. Večera. Na kraju su svi jeli i posle uzeli čaj. Gospodja je videla da ja ništa ne jedem i opet je počela da me nudi.

«Spasiba» rekoh kratko. Htela sam reći još, nisam gladna, ali, mozak mi stade.

Pile smo čaj. Polako, po ruski. Onda je gospodja tiho rekla, polako me upitala:

«Vi isto putujete do Moskve, gospodjice?»

«Da» rekoh opet kratko i radi pristojnosti, malo se nasmeših.

«Poznajete li Moskvu?» bila je uporna gospodja.

Mene je uhvatilo očajanje. Kako da joj odgovorim, a da svi ne čuju, da ja ne govorim dobro ruski, da nisam Ruskinja. Ipak sam rekla istinu:

«Ne.» Opet kratko. Ništa više.

«Sigurno će vas čekati na stanici, kad stignemo. Da se ne izgubite u velikom gradu. Imate rodbinu, prijatelje?» bila je malo previše radoznala gospodja i to me je izludelo. Znala sam da me više neće pustiti na miru. Sada se odmorila i hoće da priča. Jedino smo nas dve putovale same. Drugi putnici su bili društvo, svaki za sebe.

«Ne.» ponovih ja neočekivano, malo drugačijim tonom. U tom momentu sam se iznenada osetila jako bespomoćno. Zbunila sam se. Setila svega i osetila strah. Toga sam postala uistinu svesna kada sam pogledala u gospodju koja mi je počela govoriti i gledala me sažaljivim pogledom:

«Ništa ne brinite. Ići ćemo zajedno. Ja ću vas uputiti. Ja poznajem Moskvu. Često sam dolazila dok sam bila mladá. Dok sam radila. Ja sam znate profesorka klavira. Mene će čekati moja rodbina. Mi ćemo vam pomoći. Ne trebate se ništa plašiti niti brinuti.»

Uputila sam joj zahvalan pogled i naravno, ćutala. Mislila sam da je bolje da ni hvala ne kažem, da će me to poštediti od daljeg razgovora. Prevarila sam se.

«Ja se zovem Margarita.» reče gospodja. «Nisam stigla ni da vam se predstavim.»
Opet nisam imala kud. A bila je zaista prijazna i kulturna, fina žena, prava gospodja.
«Dijana. Drago mi je.»

Pružile smo jedno drugoj ruku, nasmešile se. Ostali saputnici su se bavili sobom. Ništa nisu primetili, ni čuli. Mi smo bile jako tihe. Pošto me je navodila na razgovor, ona nastavi:

«Da, da. Jako je nezgodno kad čovek dodje u nepoznat, a tako velik grad. Setih se kada sam ja prvi put došla. Na Konzervatorijum. Da učim muziku. Ni Rostov nije bio mali grad, ni tada, ali Moskva! Pa još kad ste žena, i to još mlada. Ne, nije lako.» pričala je ona, kao za sebe. Pošto sam ja ćutala, ona me iznenada upita:

«Vi sigurno važnim poslom idete u Moskvu? Nešto morate obaviti! Pa svi idemo tako!»

«Da» rekla sam sva očajna.

«Vi sigurno imate smeštaj, prenoćište, znate kuda treba da idete da prespavate?» pitala je iskreno zabrinuto Margarita.

Osetila sam zahvalnost za njenu ljudskost. Istovremeno sam očajno razmišljala šta da joj kažem i kako ću joj to reći pravilno ruski. Odlučih se ponovo za iskrenost:

«Nemam.»

Žena me pogleda iskrenim i zapanjenim pogledom.

«Nemate? Nemate?» prošaputa ona sa nevericom u glasu.

«Pa to se uvek morate pre raspitati i rešiti. Pa kako vi mislite. Svi idu na dogovorenu adresu, inače, ostajete na ulici. Samo slučajno možete nešto naći! I to teškom mukom! Vidi se, da nemate prakse. Da idete prvi put. Ali, kako vam nisu rekli? Kako vam niko nije rekao?»

Ja sam je gledala i ćutala. Ona se malo zamislila. Iznenada se setih i rekoh joj:

«Ja putujem dalje.»

Rekla sam to radi pristojnosti. Zaslužila je da budem ljubaznija. Ona me pogledala sa iskrenim olakšanjem i spontano upita:

«Znači, odmah idete dalje sa Kazanskog vogzala?»

Opet sam stala. Znači tako se zove stanica na koju stižemo. Nisam joj odgovorila.

Da bi mi olakšala i razbila moju zatvorenost, ona je opet počela govoriti:

«Znate, ako vam u Moskvi zatreba spavanje dok čekate voz za dalji put, ima na stanici vagona za izdavanje. Tu se u njima ljudi odmaraju i spavaju, dok čekaju. Ne znam da li ste to znali. Zato vam kažem.»

«Nisam znala. Hvala vam, puno vam hvala.» rekoh joj sasvim iskreno.

Pili smo čaj. Sprovodnik ga je poslužio. Prijao mi je. Smireno i polako sam ga pila. Gospodja Margarita je svojim lepim smirenim glasom ponovo tiho počela da priča:

«Ja idem kod rodjaka na par dana. Oni stanuju na jako lepom mestu. U blizini Arbatskog šetališta. Jako volim da vidim Arbatsku. Znate, vezuju me mnoge uspomene i već davno nisam bila u Moskvi. Oni će me voditi da se prošetamo. Tako se radujem. Onda putujem u Jugoslaviju, da vidim svoju sestru.»

Ja više nisam mogla da budem uzdržana prema njoj. Toliko se trudila i bila je tako iskrena. Sve je to radila sa osećajem, imala je dušu.

«I ja putujem u Jugoslaviju. Ja Jugoslavka.» rekoh i pogledah je u oči.

Ona me je pogledala širom otvorenih očiju. Iznenadjeno. Ja sam nastavila:

«Da. Idem u Novi Sad.» i gledala sam je opet duboko u oči. Mislila sam na Tamaru. I sa Margaritom sam počela istu igru mačke i miša. Jedino nisam znala ko je tu ko.

«Pa što to odmah niste rekli?» upita ona razdragano.

«Jer ne govorim ruski. Samo malo. Ne dobro.»

«Govorite, govorite. Samo se vi nemojte plašiti. Pričajte. Slušajte oko sebe i samo napred» reče mi ubedljivo profesorica Margarita. Bila je pravi učitelj. Ubedljivi. Sugestivni. Stručni.

Voz je stao. Opet je bila neka stanica. Putovale smo brzim vozom. Retko su bile stanice, samo u velikim gradovima. Margarita se iznenada seti i brzo progovori:

Čekajte. Vi kažete putujete dalje. Ali. Pa mi stižemo na Kazanski a vi treba da krenete sa Kijevskog! Razumete me? Sa Kijevskog vozala! To je na drugom kraju Moskve. A sada ste već zakasnili. Otišao vam je ekspres. Možete samo sutra. Tek sutra popodne. Pa vi nemate ni kartu? Ni to niste rezervisali? A šta ćete dotle, do sutra popodne? Sami. Mlada žena. Moskva je prevelik i jako opasan grad! A vi žena! I još neznate ni da pričate! Hm. Nije dobro.»

Slegnula sam ramenima. Ništa nisam rekla. Ona je videlo se na njoj, nešto razmišljala i posle nekog vremena progovori:

Znate šta? Reći ću mojim rođjacima da i vi idete samnom kod njih na jednu noć. Oni imaju jako lep i velik stan. Vi nećete ništa smetati.»

«Ne, hvala» rekla sam odmah veoma odlučno. «To ne može. Izvinite. Hvala puno. Izvinite. Ne može.» ponavljala sam ja.

Margarita je pokušavala da se predomislim, ali bilo je uzalud. Onda je rekla sledeće:

«Dobro, ako tako želite. Meni je žao. Ali, vi znate. Molim vas, onda ćemo zajedno uzeti taksi na Kazanskom vozalu. Ja ću taksisti reći da idemo na Kijevski. Tamo ću vam pomoći da vi smestite vaš prtljag i da sredite vašu kartu. Onda ćemo potražiti vagon za spavanje. Valjda će biti koje prazno mesto za vas. Ako slučajno ne bude, onda se treba čekati i pitati, jer ljudi dolaze i odlaze. Ja ću vam na papir ovde napisati kako se to pita, da imate. Ako nikako ne bude, možete celu noć sedeti, kao i drugi ljudi, u čekaonici vozala. To je jako lepa i čista čekaonica. Ogromna je. Tu uvek ima mesta. I bezbedni ste, jer je čuvaju redari. Nema skitnica, ni pijanica. Možete mirno sedeti, pa i dremati. O da, sad sam se još nešto setila. Odmah do izlaza sa Kijevskog ima jedna uličica. Tu preko puta je Kvarтира za ljude iz unutrašnjosti. To je znate prenoćište, kvartira se zove prenoćište. Tu je jako jeftino, mislim četiri rublje, tako nešto. To je za naše ljude. Da mogu da se smeste i spavaju. Hoteli su jako skupi. Posebno za strance. Tu su cene prenoćišta pola radničke plate. Znate li vi to, ovo što vam pričam? Razumeli?» Nisam znala. Ona mi objasni:

«Plata radnika je 150 rubalja a hotel za strance je 50 rubalja, za jednu noć. To su cene.»

Margarita me pogledala, naši su se pogledi sreli. Gledale smo se sa razumevanjem i simpatijama. Odgovarale smo jedno drugoj. Setih se Tamare. Slično. Da smo se družile, bilo bi prijateljstvo. I tu je postojala obostrana naklonost. Zamislile smo se. Sedele u miru.

«Stižemo! Evo, ulazimo u predgradje Moskve!» uzviknu jedan mlađji putnik dok je gledao prozor u mraku. «Vidim svetla predgradja, tu smo. Stigli smo.» nastavio je on veselo svom društvu. Svi smo reagovali na njegove reči. Počelo je skupljanje i pakovanje stvari.

«Mi ćemo zajedno izaći, zar ne, Dijana?» upita me Margarita kada je voz stigao na Kazansku stanicu.

«Da, da.» rekla sam i zgrabila i jednu njenu torbu da joj pomognem. Polako smo izlazili, bilo je puno putnika. Kada smo izašli na peron, našli smo se pred ogromnom sasvim osvetljenom staničnom zgradom. Margarita me usmerila i mi smo najkraćim putem izašli ispred stanice gde su je trebali čekati njeni rođjaci. Okretala se, tražila ih, ali ih nije videla. Onda mi reče:

«Ako ne budu tu, rekli su mi da dodjem taksijem. Požurimo. Treba da brzo stanemo u red za taksi. Naći će me, ako su zakasnili. Hajde, dodjite brzo zamnom.» i povuče me prema jednoj kilometarskoj koloni ljudi. Stajali su u redu, jedan ili dvoje, sve jedno za drugim, nije bila galama. Meni se činilo kao neka ogromna zmija. Sporo se micala i malo vijugala. Zmija red.

«Ovi svi čekaju taksi? Ovoliki?» morala sam tiho upitati Margaritu.

«Da. Ovde u Moskvi je uvek gužva. Tu je uvek jako puno naroda. Svi dolaze u Moskvu.

Gužva je za taksi, za metro, za bus, za sve je gužva, svugde.»

Mileli smo napred. Mene je to počelo nervirati. Stajanje me je uvek izludjivalo. Ja sam uvek gubila živce kad čekam.

Stajali smo na ogromnom trgu ispred stanice. Okretala sam glavu, pokušavala da malo razgledam zgrade. Bio je mrak, slabo sam videla. Iznenada mi je do mozga doprlo, da osećam miris prženog ili pečenog mesa. Meso! Meso! Reagovala je moja pamet. Osetila sam odjedanput užasnu glad. Setih se. Ceo dan ništa nisam jela. Počela sam da se okrećem i na kraju ustanovila pravac. Dolazio je iz jednog prilično udaljenog kioska, koji je bio osvetljen.

Margarite je videla moj nemir i upitno me pogledala. Ja više nisam mogla izdržati. Pokazala sam u tom pravcu i počela da joj govorim:

«Meso, meso pečeno! Ja gladna!»

Ona me je shvatila i reče:

«Da, to spremaju šašlik. Nešto kao kod vas ražnjići. Komadići mesa na žici.»

«Ja gladna. Ja jako gladna. Moram jesti.» i krenuh korak, pa se setih «Vi jesti? Margarita šašlik?» pitala sam ja, kao da sam celo svoje rusko znanje iznenada sasvim zaboravila. Ona se samo nasmešila i odmahнула glavom, pogurala me. Ja sam potrčala. Za torbe me nije bila ni najmanja briga. Nisam ih se ni setila. Tek sam ih primetila, kada sam se sita vratila natrag.

Red je odmakao tek desetak metara, dok sam ja bila da večeram. Činilo mi se da nikad nećemo stići. Stajale smo najmanje dva sata, dok smo dočekale naš taksi. Margarita je održala reč i dopratila me do stanice. Pošto u vagonima nije bilo slobodnog mesta, ja sam joj se zahvalila i otpratila je do taksija. Lepo smo se oprostile, razmenile adrese. Pozvala sam je, da me poseti u Novom Sadu, da mi se javi kad stigne.

Odlučila sam da sačekam jutro na stanici. Nisam mogla sedeti, šetala sam okolo uz pripremljeni Margaritin papir, da bi dobila mesto u vagonu za spavanje. Onda sam se setila Kvartire

za ljude iz unutrašnjosti. Krenula sam napolje. Računala sam, blizu je. Morala sam proveriti sebe i svoje snalaženje u mraku. Našla sam. Bilo je sve zauzeto. Nije bilo mesta.

Pogledala sam niz uličicu i ugledala velika svetla na kraju. Pošto nije bilo daleko, odlučih da odem i pogledam, pre nego što se vratim u stanicu. Kada sam stigla, videla sam da je raskrsnica sa širokim bulevarom i ogromnim osvetljenim zgradama. Na mestu blizu mene zapazih bujice ljudi, pa malo normalno stanje, pa opet navala ljudi. To me zainteresuje i ja pridjoh bliže. Bio je to ulaz u metro stanicu. Ja se u momentu setih Kijeva, nekad. Od onda nisam ni bila u metrou. Ušla sam radoznala kao malo dete. Samo da vidim.

«Idem do centra! Metroom! Pa još je rano! Veče je, ljudi su posvuda. Imam sitnih para, stavicu ih u džep i paziti, slušati. To nije teško, otići ću. Oni govore stanice. Znaću.» ubedjivala sam samu sebe i ušla u ogroman hol, gde je bila velika galama i gužva. Utopila sam se u masu i posmatrala ih. Prilazili su zidu sa osvetljenim ogromnim planom grada i tamo tražili ulice i stanice. Onda su išli na blagjnu da kupe kartu. Prišla sam crtežu sa stanicama. Znala sam svoj položaj i vrlo lako ustanovila, da je treća stanica centar – Arbatska. A ja sam tamo htela. Da je konačno vidim i ja.

Ohrabrena sam izašla na peron i uskočila u metro koji je naišao. Nikog nisam gledala, samo sam slušala stanice. Na trećoj, čuh ime i brzo istrčah sa svetom. Išla sam za njima stepenicama, slušala ih šta govore i uzbudjeno stigla van. Na slobodan prostor. Centar Moskve. U Arbatsku. Nije mi više trebao nikakav vodič. Sve sam sama znala.

Srce mi je preskakalo od uzbuđenja i radosti. Zaboravila sam sve svoje preživljene muke.

«Arbatska! Ja sam u Arbatskoj! Noću u Arbatskoj! O Bože! «

Udisala sam vazduh celim plućima. Duboko. Pa opet. Onda sam osetila, da isto sam osetila, kao, kao tamo, da, pa i više. Kreće se zrak. Ovo je pravo. Ovde vazduh ide. Ne stoji. Nikako ne stoji. Ti osećaš, ne znam kako bih rekla, o možda da struji, ali to je tako prosto i jednostavno, ne, ovaj je vazduh koji se širi, koga ti osećaš stalno, daje ti da dišeš, daje ti se. Kod nas kažu pirka. Ali, to je vetrić! Ovo nije vetrić. Ovo nije to. Ovo je vazduh velikim slovima, to je VAZDUH.

Arbatska je bila ono što su mi govorili. Bila je i više od toga. Gledala sam velelepne stare stilski izgrađene palate i sve ih urezivala u svoju pamet. Oko mene je bila svuda gužva i život. Kolone ljudi su se polako ili brže kretale, zastajkivale, grupisale se. Svuda se nešto dešavalo. Ili napolju ili u otvorenim baštama retorana ili u galerijama, teatrima i velikim i malim restoranima i kafanama, kafićima i bistroima. Bilo je svega.

Zapazila sam, ustvari čula divan glas dečkića koji je pevao na malom priručnom podijumu. Otac ga je pratio na harmonici. Ljudi su zastali, opkolili ih. Onda sam videla i čula mladiće u plavim levisicama i belim majicama. Udarali su u svoju gitaru i pevali kantri muziku. Kao pravi veseli kauboji! Na drugom sam mestu naišla na pozorišnu trupu, koja je svojoj publici izvodila neku predstavu. Kasnije sam naišla na operskog pevača koji je divnim tenorom pevao neku poznatu ariju. Srce mi je igralo od sreće. Ja sam išla sve dalje i dalje. Za ljudima.

«Marožnaje! Marožnaje!» vikala je veselo jedna mlada žena svojim jakim glasom. Ljudi su joj prilazili i ona im je prodavala sladoled. To su bili njihovi poznati sladoledi. Smrznuti, za-

pakovani u paketiće. Ne tako smrznuti kao kod nas. I bolji. Nešto između sladoleda i nekog drugog dezerta. Njihova tajna. Požurila sam, da i ja uzmem jedan, dok ih ne razgrabe.

«Ez nagyon érdekes. Tudod.» (Ovo je jako interesantno, znaš) začuh iznenada na mađarskom i ja nekontrolisano pogledah na tu stranu. Ugledala sam tri mladića koji su posmatrali velelepnu zgradu i nešto jedno drugom pokazivali na njoj, pa objašnjavali. Dobro sam ih pogledala. Dvojica su bili vitki i visoki mladići bele puti sa duguljastim licem, a treći Mađar je bio dve glave niži pomalo zdepasti mladić, crne kose na ogrugloj glavi, kosih očiju. Još jedanput sam ga iznenadjeno pogledala:

«Vidi, vidi. Nova i stara generacija. Ovi pomešani sa zapadnjacima, a mali ostao kako im je Bog nekad dao, nije se mešao. Mislim, njegovi su ostali stari, Atilini potomci. Svašta ću još videti u ovoj Arbatskoj!» pomislih veselo dok sam produžila i počela da jedem sladoled.

Pošto šetalištu nisam videla kraj, ja sam se setila stanice i brzo okrenula natrag. Pošla sam polako drugom stranom, da vidim i nju u povratku. Osluškivala sam i gledala ljude. Najviše sam čula ruski, onda neke jezike koje nisam mogla odrediti, a ljudi su mi delovali kao da su domaći, onda engleski, nemački i francuski, pa opet engleski, najviše engleski. Iznenada opet nabasah na trojicu mađarskih mladića. Opet su pričali i ja sam se okrenula.

„Jó estét! „ (Dobro veče) rekoah ja i iznenadih se. Oni su zastali i pogledali me. Nasmehili su se. Ljubazno pozdravili. Bili su studenti iz Mađarske i njihov prijatelj, mađarski student iz Mongolije. Odmah su ponudili svoju pomoć. Ja sam im se zahvalila, rekla da nije potrebno. Krenuli su samnom da me otprate do metroa. Putem su me zabavljali i zasmehavali. Bila sam im neobično zahvalna. Stigli smo do ulaza u metro. Tu smo se pozdravili i ja sam krenula sama stepenicama. Iznenada, jedan slikar koji je tu postavio svoj štafelaj i slikao portrete ljudi, zgrabio me je za ruku i počeo vući prema sebi. Gledao me je i nešto temperamentno objašnjavao, ne puštajući mi ruku. Mene je uhvatila strašna panika i ja se napola okrenuh i viknuh iz sve snage:

«Atila! Atila!» orio se moj glas, akustika prostora ga je još povelila. Ljudi oko mene su me pogledali, ali su svi jurili svojim putem. Ja u očaju povikah ponovo:

«Atila! Atila! Atila!»

Slikar me je vukao sve više i sve jače stiskao ruku. Već sam bila sasvim do njega, zarobljena pored štafelaja. I onda, njih trojica su se stvorili do mene i Atila, jedan od njih, uhvati me za slobodnu ruku i povuče od štafelaja.

«Šta je? Šta je?» pitali su me uzbudjeno u horu.

«Evo, slikar! Zgrabio me je za ruku i vukao. Tu me je povukao. Nešto mi brzo priča. Stalno nešto uzbudjeno govori. Ništa ga ne razumem. A neće da mi pusti ruku!»

Atila se okrenu slikaru i upita ga na ruskom šta se to dešava.

Slikar je počeo objašnjavati onako isto temperamentno, uz široku gestikulaciju, pokazivati na mene. Atila mi je počeo prevoditi njegove reči, molio me da ga saslušamo. Pristala sam, stišala mi se panika:

«Ja sam slikar. Portretist. Molim vas, recite joj. Ona ima lice, ja želim da je slikam! Ona je za portret. Te oči, to lice! Davno nisam video takvo! To je za portret, znate! Ima pravo lice za slikanje. Dobio sam inspiraciju kad sam je ugledao! To je jedno upečatljivo lice, sa karakte-

rističnim crtama. To lice. Molim vas. Moram da slikam. Neću uzeti ništa. Poklon. Portret. Inspiracija! Pustite me!»

Atila je saosećao sa njim. Njegovi drugovi i ja takodje. Ali, oni nisu mogli ostati da sačekaju, a mene je uhvatio neopisivi strah i panika. Na Kijevsku stanicu sam se vratila tek posle pola noći. Skočila sam u zadnji metro. To sam slučajno saznala. Više nisam htela da pokušavam oko kola za spavanje. Videla sam ljude svuda oko sebe po stolicama. Spavali su ili dremali, odmarali. Odlučila sam da sednem do jedne sredovečne žene i tu sačekam jutro. Odgovarala mi je ova gužva. Davala mi je neku toplinu i pripadnost, prisnost a meni je to bilo najneopodnožnije. Tu sam se osećala zaštićena i bezbedna i ništa mi nije smetalo.

Sedela sam i gledala. Nisam bila pospana. Smirila sam se. Bilo je to veće ogromnih uzbuđenja i u stvari mi je godilo. Protreslo me od učmalosti palanke u koju sam bila zapala. Osećala sam se sita i zadovoljna. Upravo to me je i začudilo. Kako? Razumela sam radost zbog Arbatske, zbog prijatnih ljudskih kontakata koji su za mene smisao celog našeg života na ovome svetu, zbog sve te lepote. Ali, zar već? Osetih grižu savesti. Iznenada je neko mlado društvo došlo blizu nas. Držali su tranzistor i slušali neku divnu muziku za ples. Meni je srce zaigralo, a bogami i noge. Tako sam se obradovala lepoj muzici. Zaboravila se, sve dok nisu nestali. Opet su me spopale teške misli, nisam ih se mogla rešiti. Druga Dijana je počela svoju igranku. Mućila sestru bliznakinju. Poćela je borba.

«Ti bi gospodjice da plešeš? Pa baš lepo. Stvarno ti prilići! Vidi se, jako si tužna. Sve umireš. A sada još i sedi, plavooki slikar tvoje generacije! Da se poznajete već bi ti igrala sa njim u nekom restoranu gde svira muzika! O, kako me je gledao! A ti si tužna, kao. Svidja ti se taj slikar, a tek si otišla od Genadija, koga si rekla da voliš. Da, volim ga, o moj Genadij! Ali, on je toliko mlad, on ne zna da sam ja babuskara za njega. On ni ne zna koliko ja imam godina, pao bi u nesvest! Moćda sam i vršnjakinja njegove Mame ako ga je rodila sa 15 godina. Pa tamo to i nije neka novost.

Ti si luda. Pa tako stara ipak nisi, šta sad lažeš samo da opravdaš da ti se svideo slikar! On je moj par, ima godina ko ja, videla sam. Moćda sam i od njega starija, ko zna? Tebi treba slikar! Oni svi neuredno žive, ne spavaju, puno piju i banće. Hm, baš bi bilo interesantno, da sam i od njega starija. To bi bio štos. Eto, mogla sam imati portet. Uspomenu. Tako lepo radi, stvarno. Dok sam se tamo trzala od njega, bacila sam pogled na ona dva njegova portreta. Ala su bili dobri. Jedan stariji muškarac sa bradom i prodornim očima. Odmah sam se okrenula drugom, ovaj me ubo pogledom. Groznim. A mladić je bio tako nežan i imao tako topao pogled, tako naivan. Delovao mi je kao pesnik, poeta. Ono njegovo osećajno slovensko lice i te sanjalaćke oći. Stvarno su bili uslikani. Bili su kao živi. Dobar slikar, pravi portetista. Pa čekaj, ti znaš da ih baš nema puno. Retko se tako specijalizuju, barem kod nas ja tako baš ne znam. Eto vidiš. Slikar je rekao poklon. Hm. Ionako nikad nisam imala para za tako nešto. Propustila sam i ovu priliku.

Baš se nešto mislim. Kako bi mene naslikao? Na koji detalj stavio akcenat? Na ludu glavu, u to sam sigurna, na drugo nije mogao! Ti si totalno abnormalna. Gde ti opet živiš? Najbolje uzmi taksu i vrati se u taj prolaz da ga nadješ! Pa neka te odvede u neku zabit i iskoristi. Neka te siluju tamo ko zna kakve pijandure i skitnice. Neka ti uzmu sve pare. To ti izgleda treba!

Budi sretna da su te ovi mladići izvukli! Šta bi bez njih? Pijan je bio sigurno, zato ti je tako stiskao ruku! Nije mi izgledao pijan. Delovao je tako strastveno. Ja znam šta je to, zato i mislim celo vreme na njega. Utisak koji je ostavio za tih nekoliko minuta toliko je upečatljiv, kao da ga znam jako dugo. Kao da sam ga gledala satima. Šteta. On je moj tip. U stvari sam takvog Rusa trebala upoznati, i po godinama i po izgledu i po drugom. Slikar je, intelektualac, emotivac, čita, zna! Sa njim bih mogla da razgovaram. Zbog njega bih naučila perfektno ruski jer bih imala inspiraciju, želela bih da pričam i da mi objasni svoj svet. Mogla bi da delim sa njim svoj.

Da, Dijana, opet jedan promašaj! Za tebe ne važi, pravi ljudi u pravo vreme. Za tebe je uvek sve pobrkano, sve obrnuto. Trebala sam ostati tamo, pa šta mi Bog da. Baš sam bila luda. Nisu svi ljudi pokvareni i zli, koliko ima dobrih ljudi svuda oko nas! Mogla ti se dogoditi romansa, mislim pre svega intelektualna, konačno. Ti nikuda ne moraš žuriti odavde. Niko te ne tera. Niko ni ne zna da si tu, zato slobodno možeš ostati u Moskvi i videti. Družiti se sa slikarem, obogatiti svoj život pravim sadržajima. To je tvoj svet. Ti nisi ono što igraš tamo u Konstantinovsku. Znaš ti to dobro. To tebi tamo sve brzo dosadi. Isprazniš se i onda...Zašto se nisi udala za Anatolija, draga? Zato što pije, samo zato.

Šta lažeš? Lažeš samu sebe. Budi bar prema sebi iskrena. Zato što ga malo intelektualnog interesuje. Nije završio fakultet jer ne voli da uči, a nije voleo ni da čita. Voleo je samo provod, piće, žene, životne radosti i tebi je to naravno bilo malo. Dobro, tamo se lošije živelo nego kod nas, stvarno je svet bio siromašan. Ali, nije to bilo primarno za tebe. Imala si Babušku, vi ne bi bili siromašni. Ti si završila fakultet i imala bi dobru platu. Sve bi bilo u redu, da je on bio naprimer ovaj slikar. Što baš ovaj? Dobro, neki sličan, jer je i Tolik fizički bio tvoj tip i bila si zaljubljena, pa svedjedno? Malo je vremena prošlo od mog razvoda. Rane su još bile nezaceljene, nisam bila sposobna uleteti u novi brak. Da smo se mogli zabavljati, bilo bi nešto drugo. Ne bi bilo ništa, znaš vrlo dobro!

A Genadij, draga moja mamice ili, draga babuskaro, kako vam više odgovara. Šta tu imate da slažete? O Bože, čuvaj ga! Čuvaj to dobro srce! Čuvaj ga od svih zala, od onih pokvarenih ljudi oko njega! Dragi, najdraži mali moj veliki Genadij! Kud sam dolazila da ti pobrkam život! Kako da pobrkaš, šta ti o sebi misliš? Ništa naročito. Za tako jednog mladog i lepog čoveka ja nisam nikad mogla predstavljati neku opasnost. Njemu ne trebaju neki drugi sadržaji. Ja zaista ne razumem, šta si ti to tako mlad u meni našao? Kako si mogao deset godina da čuvaš moju sliku? Šta će ti ona? Baš sam ružno na njoj ispala, a i inače nisam ni malo fotogenična. Na njoj gore izgledam nego u životu, da mogu pokidala bi je. Ne, još uvek ne razumem, šta ti je sve to trebalo?

Dobro, dobro. Svi mi imamo neke mladalačke snove. Ja sam pre deset godina sigurno bolje izgledala, ali sada, pa to je ipak užasna razlika, dragi moj Genadij. Bikini. Nisam smela poneti moj bikini. Ali, kako sam mogla znati da ga ovde žene ne nose, da ga nemaju gde kupiti pogotovo u tako malom mestu. Svi imaju neke jednodelne i dvodelne, ali starinske kostime, kao kod nas stare žene. Kako sam mogla znati? Znala si! Izazivala si ga! Ja nemam drugi kostim. Dobro. Možda i jesam, nehotično. Pa ništa. Proći će ga sve brzo. On je mlad, život je tek pred njim. Zadovoljio je svoju želju. Uspeo je da me preotme Toliku, postigao svoj podvig. Zaboraviće me sad brzo. Čim prodje sezona kupanja. Čim dodje jesen, neće znati ni da

postojim. Žena mu je lepa kao andjelčić, stvarno. I slatka su im dečica. Izgledali su mi kao da su sišli sa nekih pobožnih slika, zaista.

Ovo je sve bilo tako nepotrebno. Ja sam se morala odupreti. Morala sam biti ozbiljna i pomalo hladna, kako priliči ženi u godinama. A ne šaliti se tamo s njim na dvorištu kod Valje, ko je to video tako se smejati? Ti si jedini krivac za sve! Sve bi bilo drugačije da ga nisi uvukla u svoje probleme. Da mu nisi rekla šta Valja traži od tebe. Šta si mu imala govoriti? Pa nisi ga ni poznavala. Tada ti još nije ni pokazao da ima sakrivenu tvoju fotografiju! Kako si se uopšte usudila da mu pričaš, kad je sve izgledalo da je on Valjin, njihov prijatelj. Ta komšija je od preko puta, tu žive i njegovi roditelji. Oni su komšije i meštani a ti stranac... Nešto je bilo u njegovim očima, nešto je govorilo da mu mogu verovati. I dokazao je, da se nisam u njemu prevarila! O Bože, da ga bar nisam u sve ovo zlo uvukla! Šta da radim da ga spasem od zla? Svašta mu mogu učiniti!

Kako se trudio da me razume, mislim taj moj glupavo smešni ruski koji sam teškom mukom jedva uspela da govorim. Kako me je učio kao svoju malu decu, pokazivao kukuruz i rekao kako se zove. Pa mljackao i smejući se rekao – jesti! Onda pio vodu na česmi i rekao sve oko toga! Polako, glas po glas. Moj dragi mali učitelj! Da ti bar ništa nisam pričala. Mogla sam te poštediti, a posle je stigla Tamara. Da, Tamara je bila dovoljna. Bilo je neverovatno, ali je stigla. Kao u nekom filmu, kad montiraju i naprave, da, baš tako se ona pojavila. A dugo nisam znala da joj je Notarius javila da sam u opasnosti, da mora da se umeša i da me spašava.

Genadij, najdraži Genadij! Kad bi te smela stvarno voleti, mili moj! Zabranjeno je! Nedopustivo! Učinila sam veliki greh! A samo sam želela da budeš jako sretan jer si to zaslužio. Jer si ti jedini od svih mojih muškaraca koji je to istinski zaslužio. Jer si mi spašavao život. Jer si rizikovao svoj zbog mene. O Bože. I ti si sad tamo, a ja sam pobegla. I tu čak i uživala. Kakva sam to ja? A ti? Ni oprostili se nismo. Ni prašćaj ti nisam uspela reći. Ništa. Ništa.

Nisi ni sanjao da idemo, da ćemo bežati tu noć. Prema tebi sam se ponašala, onako kao svaki dan. Čak smo se i malo šalili, sakriveni iza grma, kada si došao da se javiš. Mislili smo da je mirno, činilo se da je manje opasno i ti si se šalio i ja sam se slatko smejala i ti si bio tako sretan, sav ozaren kada si otrčao. A nisi znao da ja idem i da se možda nikada više nećemo videti. O Bože moj, ne dozvoli da tako bude. Genadij, srce mi se kidalo, ali je Tamara dala zapovest i ja sam joj se zaklela da ću ćutati. Ne zato što ti ona nije verovala, ne mili moj. Bilo je iz bezbednosnih razloga, zato da tebe poštedi. Bila je u pravu. Objasnila mi je. I poljubio si me na brzinu i smešio onako kako ti umeš i ja sam ti se još smešila i čak opet nasmejala, a urlala bih od bola. I krenuo si, i opet si se okrenuo i pogledao me nestašno kao i uvek, i ja sam ti onda pritrčala i zagrlila te i jako poljubila, a ti si mi reko: «Pa ne rastajemo se. Samo večeras ću doći kasnije. Ne znam kad ću stići. Žuriću. Ne brini. Doći ću da te vidim, svaka-ko. Dijana, nemoj me tako tužno gledati. Ne plaši se za mene. Jak sam. Vidiš moje mišiće. Tući ću se. Mene se plaše. Ja dobro udaram. Imam jak udarac. Ne boj se!» i otrčao si kad sam ti ja rekla: «Dobro, mili moj. Idi.» i još jedanput te poljubila...

A Tamara je sve slušala. Ona je bila sakrivena iza zavese u sobi. Sve je čula. Sve je videla. I ja sam onda utrčala i plakala sam, i samo sam plakala i ona je plakala samnom, da plakala je i stisnula me na sebe, zagrlila me i mi smo tako zajedno plakale i plakale. A onda sam čula tvoj auto i potrčala do prozora da te još jednom vidim i videla sam tvoju glavu, tvoju kuždravu plavu kosu, tvoj fini profil. Projurio si. Otišao.

Kada je došlo veče ja sam te čekala i čekala, da te još samo jednom ugledam. I prošlo je jedanaest sati a ti si mislio da ćeš stići. Nije te bilo. I ja sam plakala, opet sam plakala bez glasa, samo su suze klizile i tekle kao reka, a mislila sam da Tamara ne zna jer ne čuje, ali ona je znala i rekla je da: «to je sasvim normalno, samo plači, ne stidi se, moraš se isplakati, on je tako nežan mladić» i šapnula mi još: «Er liebt dich!» (On te voli!) i ja nisam više mogla i strašno sam plakala. I Tamara je ustala i sela na moj krevet i uzela mi glavu na svoja velika prsa i milovala kosu i ja sam plakala i plakala a tebe nije bilo.

I onda je prošla ponoć i mi smo pošle i išle i išle čas malo nizbrdo, čas malo uzbrdo, ali ipak ravno i išle još i Tamara mi šapnula, dobro je, sve je dobro, sad još samo malo moramo paziti i rekla da skrećemo iza ugla i da sad brzo predjemo široku prašnjavu ulicu i skoro smo je već prešli kad se začuo motor automobila i kad se odjedanput plava lada ukazala na visokoj uzvisini naspram nas, kako se spušta i sa dugačkim svetlom osvetljava put, i ja stadoh kao ukopana jer sam u kolima ugledala tvoju plavu glavu, a ti si zakočio i uz škripu usporio spuštanje i naglo okrenuo glavu prema meni, a ja sam samo stajala a Tamara je dotrčala i svom snagom me povukla iza ugla, a tvoj auto još nije stao i ja te više nisam videla i samo sam ćutala kao zalivena i ništa nisam uspela izgovoriti Tamari ni nikome i samo sam gledala jer sam te videla u očima, ti si bio u mojim očima isto kao sada, ti si stalno bio u mojim očima. O Genadij, mili moj Genadij...Ja sam ležala i gledala u jednu tačku i više nisam mogla da plačem, jer ja sam umrla, umrla sam, tada ja više nisam bila ja, ja je otišlo, umrlo je. Ja nisam više znala ko sam, bila sam mrtva potpuno i onda je ujutro Tamara donela čaj i rekla da moram da pijem, da nesmem umreti, da moram da te pustim da živiš svoj život, jer ti imaš pravo na svoj život i ja ti tako uzimam tvoj život i to mi je rekla i ja sam rekla, neću da uzimam, nikako, nikako jer on je mlad i treba da živi, jer ga ja volim i želim da sretno živi!

Genadij! Šta si ti onda pomislio na onoj strmini? Šta si ti onda mislio? Pa video si me. Video dve velike torbe u mojim rukama. O, kako si zakočio na toj strmini! Mogao si se prevrnuti u takvoj brzini! Genadij...

Genadij! Pa on je znao da ti moraš! Pa on je znao da ti sve moraš, jer si sama, jer imaš samo Tamaru! I njega!? Isto je znao! Zašto ne njega? Kako...Pa morala sam...Pa kako bi ga spasla? Da. Eto. Ti si tu. Misliš. Ti misliš. A on živi! Živi!»

Došli su neki putnici i uputili prema slobodnim mestima do mene. Jedna je žena prišla do mog sedišta i upitala, da li je slobodno. Ja sam podigla glavu, pogledala je. Ona koraknu natrag i zabrinutim glasom izusti:

«Izvinite. Nije vam dobro? Bolesni ste? Treba li vam pomoć? Vi plaćete?»

Ja sam se zbunjeno pomakla, promrljala «Spasiba. Dobro sam.» pa brzo sagla glavu.

Žena je bila dosta mlađa od mene. Sela je, nagnula se prema meni i šapnula mi:

«Ako vam mogu pomoći, samo recite. Ta žene smo. Recite.»

Podigla sam glavu, nasmešila joj se. «Biće sve u redu. «rekoh joj.
«Što ne pokušate da se malo odmorite. Dremajte malo. Brzo kreće vaš voz?»
Pošto nisam ništa odgovorila, već je bez reči gledala ona prostodušno, smešeći se, nastavi svoj šapat:

«Ja putujem ujutro za Odesu. Sad smo svi mi ovde stigli iz Petrograda. Mi ćemo svi malo dremati, da se odmorimo. Imamo opet dugačak put. A i šta bi drugo usred noći?»

Onda je počela da pretura po svojoj tašni. Izvadila je paketić sa bombonama i ponudila.

Reče:

«Uzmite. Slatko uvek dobro čini kad smo tužni. Samo uzmite više i popite malo vode. Evo imam dve čaše. Sad ću vam dati jednu čašu vode.» i za tili čas, ona to i učini.

Ja sam je samo gledala i činila šta mi kaže. Umirila me je. Njena smirenost je utišala moje ogromne talase tuge. Oni su se povukli. Otišli su na drugu stranu. Ali, privremeno.

Došlo je jutro. Počeo je novi dan. Svuda oko mene ljudi su žurili ili trčali. Ja sam sedela i nisam znala šta ću sa sobom. Društvo iz Odeze je krenulo na svoj voz. Pozdravili smo se. Ostala sam da sedim. Gledala sam a u stvari nisam ništa videla. Sva moja dobra volja od juče uveče, nestala je. Ne znam koliko sam tako sedela. Ni koliko je bilo sati. Znala sam da ovde moram čekati skoro ceo dan i sve mi je postalo svejedno. Nisam spavala celu noć. Osećala sam se jako umorno i besciljno.

Izenenada je do mene dopro poznati ženski glas. Nisam odmah shvatila. Meni je govorila.

«Dobro je da ste još tu! Baš se radujem! Evo, ja sam ostala. Sačekaću sina, pa ćemo sutra ići kući zajedno. Dotrčao je na stanicu, da me zadrži. On uči ovde na Konzervatorijumu. Znete. Muziku. On tu studira i sad se predomislio, hoće kući samnom na koji dan. Znete kakva su deca! Zaželeo se malo nas i svoje sestrice. Nedostaju jedno drugom.»

Samo je govorila i smešila mi se. Vratila se na svoje slobodno mesto i sela. Ja sam je gledala i ništa nisam razumela. Bila je to žena iz Odeze.

«Izvinite. Kada vi imate svoj voz?»

«Popodne. U pet. «rekoh ja kratko.

«Danas?» upita ona nekako zbunjeno, pomalo u čudu.

«Da, danas u pet.» kazala sam ljubaznije i malo se i ja nasmešila.

«A šta ste mislili dotle? Pa nećete valjda samo tu sedeti! Ako nemate novaca za čaj i drugo, samo mi recite. Slobodno. Ja vam mogu pomoći, imam toliko, nije mi problem. Nikako.

Nemojte se ustručavati. Ili, možda trebate doktora? Ili, drugo? Vidim, samo sedite. Zato vas pitam. Sami ste.»

Toliko se trudila, da mi je bilo neprijatno, čak sam se malo postidela. Sabrala sam se sasvim i odlučila, da je pozovem na kafu, čaj ili sok. Kada sam to izgovorila, ona je radosno pljesnula rukama i nasmejala se. Ustale smo i pošle prema restoranu. Sele smo i naručile ne samo piće nego i doručak. Ja sam se pored nje vratila u normalan kolosek.

Upoznale smo se. Zvala se Natalija Grigorijevna. Rekla sam joj kuda putujem i odakle sam. Bila je iznenadjena. Ostavila sam je u uverenju, da sam u Moskvu došla nešto službeno i zato tako žurim natrag. Dok smo sedele i pijuckale čaj, čule smo razne reklamne poruke preko mikrofona. Jedna je bila poziv za višesatni obilazak i upoznavanje grada. Natalija me pogledala i reče:

«Kako bi bilo da podjemo? Vi poznajete Moskvu? Ne? Pa hajdemo onda zajedno. Imate vremena, pa da ga provedemo zajedno. Ja inače slabo poznam grad. Samo neke delove sam do sada videla. Ionako ne znam šta bi celi dan. Nisam planirala da ću ostati. Hajdemo!»
Ja sam je pogledala sa iskrenim simpatijama i lepo joj se nasmešila. Radovala sam se tom novom poznanstvu sa takvim čovekom. Rekoh:
«Da, idemo. Jako se radujem. Vrlo mi je drago što idemo zajedno i što ću konačno videti celu Moskvu! Baš se radujem!»

I radovala sam se. Savladala sam svoj očaj i tugu. Krenula. Krenula novim putem. Odlučila. Ušle smo u autobus prepun putnika. Na naše veliko obostrano iznenadjenje, imale smo sreću. Dobile smo mesto na prva dva sedišta sa desne strane i time otvorenu sliku za svaki gradski detalj. Turistički vodič je naše putovanje nazvala ekskurzijom. Meni se to jako svidelo i ja sam tu reč više puta ponovila. Dugo je nisam čula. Ekskurzija. Još od mojih školskih dana. I onda smo sedeli u autobusu i išli na ekskurziju. A sada ja usred Moskve, sa nepoznatom ženom u društvu, koja mi je bolja od mnogih pravih prijateljica, sedimo u autobusu na najboljem mestu, i mi smo na ekskurziji! Baš lepo. Na ekskurziji.

Tako sam ja satima putovala po Moskvi i bila na ekskurziji u njoj. I stvarno sam jako puno videla i čula. Turistički vodič je bila maksimalno stručna i predana poslu, radila je sa srcem i nas dve smo to osetile. To nam je donelo još veću radost. A onda su zazvonila zvona. Zvonila su iz čuvenih sedam zlatnih kupola-zvonika crkve kralja Nikolaja, ispod Kremļa. I na moju veliku radost je opet iznenada pala senka. Setih se Rostova i crkava. Setih se zvona. Setih se svojih ploča. «Moje ploče! Zvukopis. Baš je to lepo rečeno. Stvarno je tako. Kako je to lepa reč. Zvukopis. A ne tako jednostavno – gramofonska ploča. Jao, samo da mi se ne slome do kuće moje ploče, moji zvukopisi. I moći ću da ih slušam i da mislim, o Genadij. Jesi li ti ikad bio u Moskvi? A u Kijevu? Možda ni tamo nisi bio. Ne znam. O tome nismo stigli pričati. Da, Genadij, mogla bih ti razlednicu pisati iz Moskve. Evo, crkvu i Kremlj bi ti poslala, da imaš od mene. A kako da pišem kad će ti žena videti? Onda će sve shvatiti, jer nema i Tamare. Jer pišem ja. Samo ja. Ne nas dve. Onda će shvatiti da si je lagao, da...»

Izašli smo napolje. U obilazak. Stali smo u blizini Boljšoj teatra. Videli smo dve najveće robne kuće Gum i Zum, a zatim pošli na Krasnaja plošec -Crveni trg. Tu smo ušle u crkvu i dugo ostale. Videle smo reku Nevu i Kremlj, Istorijski muzej i Mauzolej Lenjina. Posle smo opet išli autobusom i slušali vodiča. Tako smo obišli sve što je značajno u tako ogromnom i lepom gradu, kao što je Moskva.

Vratili su nas do Kijevske željezničke stanice, odakle smo krenule. Dobro raspoloženo ušle smo u jedan od velikih restorana i naručili ručak. Razgovor je spontano nastavljen.

«Vi ste sad prvi put došli u Rusiju?»

«Ne, drugi put. Prvi put sam išla u Kijev i Rostov na Donu.»

«O, bili ste i u Rostovu? To je jako lep grad. Na jugu zemlje. I ja živim na jugu. U Odesi.»

«Odesa! Divan grad. Videla sam na filmu. Jako lep.»

«Znate, kada sam vas prvi put videla, mislila sam da ste Jermenka. Vi tako izgledate. Ličite jako na jednu poznatu jermensku pevačicu. Jako. Ne izgledate kao strankinja.»

Nasmešila sam se. Slegnula ramenima.

«Kada ćete ponovo doći? Rekli ste, da vam je Odesa divan grad. Ako želite, dodjite dogodne do nas. Da je vidite. Napisaću vam odmah svoju adresu.» i uze papir iz svoga notesa i napiše. «Izvolite, uzmite. Biće mi drago da dodjete k nama.»
Pružila mi ga je i bila je iskrena. Ja sam to videla. Ali, nešto me štregnu. Moje nepoverenje i loše iskustvo je iskočilo, javilo se. Bio je red da joj dam svoju adresu.
«Kontakt je uspostavljen, ali kako? Šta ako je i ona špijun? Pa da joj još na tacni dam adresu? Kako da nepoznatoj ženi pišem svoju adresu. Šta ako je i ona agent? Toliki ljudi su ovde špijuni, nisam valjda tako naivna...»

Ona kao da je osetila i pročitala moje misli, poče da govori o sebi:
«Znate, ja sam profesor književnosti. Moj muž je isto profesor, on predaje fiziku. A naša deca su muzičari! Da. Eto, sin Boris ovde na Konzervatorijumu, a ćerka Elena u Odesi uči violončelo. Svi nam se čude zbog toga. Ali, mi volimo. Neka uče ono što žele! Ono što vole! A vi? Koja ste vi struka?»
Zbunila sam se. Pitanje je bilo neočekivano. Ja sam se i sama začudila, kad sam čula šta joj govorim:
«Ja. Isto književnost. Nemam dece. Razvedena. Razumete?»
Ona mi je smešeći se klimnula glavom. I krenula dalje da mi priča i da gleda malo negde daleko. I ja sam je gledala i slušala sam je, ali sam je samo tu i tamo nešto čula.

«Kada bi joj rekla? Pa, njoj bi sad mogla reći? Dali smo adrese. Pa, mogu doći dogodne! Rekla ti je. Ti lepo njoj objasni, pa ona vidi, neka ti ona telefonira. Sada! Eno ima govornica, vidiš. Tu da odete i da ona zove. I kaže. Da mu kaže. Pa imam još deset dana! Deset dana, ja tu da ostanem još deset dana! Da joj kažem: slušajte, baš sam se obradovala vašem pozivu, znate, ja bi došla sad, dogodne je daleko, tako želim da vidim divnu Odesu! I ona bi se obradovala i rekla: dobro. I onda bi ga pozvali! I rekli mu: dodji! Požuri! Doleti! Nema Tamare! Nema više nikoga da nam brani! Natalija Grigorijevna je duševna! Ona je književnica! Emotivac! Da! Čuješ me, Genadij! Telefon??? A gde ti je broj? Pa...a...jesi li čula da govori? Ne... A ako ga ipak nema? A ako ima samo Valja? Pa, on bi ti rekao, on bi ti dao...Ali, on nije znao...Pa, jesi li pobegla? Bez pozdrava? Jao. Ali Natalija! Tako je dobra. Ona će ispitati. I??? Telegram! Da! Poslaće telegram, napisati njihovo prezime i Odesa! I niko neće znati! I niko neće sumnjati! A, kako će reći Dijana? Čekaj...Stvarno...Kako?...Moram joj reći...Pitaću je...O, kako da joj kažem???»

«Hoćete nešto da kupite? Imate još nekoliko sati. Još imate vremena. Da idemo u univermag?» čuh je kako me pita. Ja sam samo odmahнула glavom i brzo gledala u sto. Htela sam da joj kažem. Da je pitam. I nisam. I htela sam malo kasnije. Da još razmislim. Da je malo još ispitam. Da budem sigurna, jer šta ako?

Ustale smo. Ona me je vodila po stanici – od toaleta, do frizera i tako sve okolo. A ja sam joj pustila i samo tražila pogodan trenutak. I slušala je. I mislila i mislila. I onda mi je ona rekla: «Sad idemo do Zbirkase. To je tu u drugoj ulici. Nije daleko od Kijevskog. Moram sad da podignem pare, jer će posle biti zatvorena. Proći će radno vreme. A sin će me čekati posle pet. Idemo da mu kupimo jaknu. Da mu tražimo okolo. Znate, ovi mladići su svi tako visoki i krupni. Za njih nema naših brojeva. Samo stranih. A ti su strašno skupi.»

I ona me uze pod ruku i povede. Izašle smo iz stanice, prošli uličicu i stigli do banke u drugoj. Ona je to brzo obavila. Opet me uhvatila i uvela u jednu prodavnicu u blizini. Tamo je bilo svakakvih suvenira i drugih potrebnih sitnica. Uze nešto crno u ruke i pokaza mi: «Jel vam se svidja? Da? To je naša Čiburaška, Čiburaškica. Naša lutkica! Meni je jako mila.» i ona se okrene prodavačici i kupi minijaturnu lutkicu. Kada je bila spakovana u kutijicu, ona se okrenu prema meni, nasmeši se i onako profinjeno, kako se inače ponašala, pruži mi je i reče:

«Izvolite. Uzmite. Ovo je za vas. Dok se ne vidimo iduće godine u Odesi. Doći ćete kod nas, da se odmorite i kupate u Crnom moru!»

Ja sam je samo gledala bez reči. Razrogačenih očiju. Ona mi je kutijicu stisnula u ruke.

Videla sam ganuto-srećno lice sredovečne prodavačice.

Izašle smo. Vratile se na stanicu.

Ne znam kako je prošlo ostalo vreme, jer ja sam samo čekala pogodan trenutak, da joj kažem. Da joj kažem, da imam puno para, da sam bogata, da ne brine, da sve mogu da platim, da mogu ostati još ovde, da nikuda ne žurim, samo da ona pozove, da pošalje, da...

Natalija Gligorijevna je pričala. Samo je govorila tim svojim milim glasom. I izgledala mi je tako zanesena i lepa. Imala je duguljasto malo tamnije lice. Crne velike sjajne oči i kosu, senzualna usta i lep nosić. Zubi su joj se belili, jer mi se skoro neprekidno osmehivala. A ja sam je ukočeno gledala. Bez reči. Nije me pitala ni onda. Nije me pitala ni sad. Nije me uopšte pitala šta mi je bilo. Zašto sam plakala. Nije me ni sad pitala zašto ćutim. Zašto stalno mislim. A znala je. Sigurna sam.

I onda je rekla:

«Idemo polako do garderobe. Tamo je uvek gužva. Treba doći na vreme. Bolje je sačekati tamo. Hajdemo.»

Pa me uhvati ispod ruke. Pa smo onda pošli tamo. Pa je izvadila moje velike torbe. Pa smo krenule prema kraju hola. Pa u neki dugačak hodnik. Pa na peron. Pa do vozova. Pa je tražila. Pa se obradovala, jer je našla:

«Evo, postavljen je. Otvorena su vrata. Vidite. Već ljudi ulaze. Gde vam je karta? Dajte da vidim. Da vam pokažem. Ja ću vas uvesti. Još imate vremena da mirno udjemo i da se lepo pozdravimo bez žurbe.»

I uvede me. I stavi mi velike poluprazne torbe gore. I pokaza mi mesto. I gurne me da sednem.

I reče: «Biće vam prijatno za putovanje. Ovo je dobro mesto. Lepo ćete gledati napolje.»

I onda sedne do mene. I uhvati mi ruku i opet počne brzo da govori:

«Sada se moramo rastati. Ali, samo do idućeg leta! Onda se sigurno vidimo! Ja sada moram da trčim. Već kasnim. On će me čekati kod Boljšoj teatra. Boris, moj sin! Ne smem da zakasnim! Evo trčim! Na svidanje! Sretno putujte! Javite se! Odmah se javite, molim vas, pišite! Na svidanje!» govorila je ona bez daha.

Onda me naglo povuče gore i čvrsto zagrli i poljubi. Tri puta me poljubi. I pogleda. I sretno mi se nasmeši. I podje. I stane u vratima. I mahne. I onda potrči. I nastaje tišina.

Sela sam na sedište. Bludela. Nisam znala kud. I vidim idu ljudi. I vidim idu stanične zgrade. I vidim nema staničnog magazina. I vidim kuće. Daleko. Puno kuća. Velikih. I onda drveće. I neko grmlje. I trava. A onda samo trava. I trava. I ravno. I trava. I široko. I trava. I pruga. I samo dugačka zmija. Neka čvrsta zmija. Ne. To su dve zmije. Ravne i crne. Da. Crne.